

קובץ
ספרי
שולחן ערוך
אורח חיים
מחבר עם רמ"א

אורח חיים
חלק ד'

ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק
עיה"ק בית שמש תובב"א

11

הוצאת:

**"מפעל העולמי ללימוד שולחן ערוך
אורה חיים מחבר עם רמ"א" שע"י
"חברה מזכיי הרבנים העולמי"
מיסודו של הגה"צ רבי שלום יהודה גראס
כ"ק מרן אדמו"ר מהאלמין שליט"א**

**CHEVREH MAZAKEI HARABIM HOILUMI
C/O MIFAL ORACH CHAYIM HOILUMI
Under The Supervision Of Rabbi Sholom Yehuda Gross
The Head Of The Rabbinical Court Of Holmin**

מצוה גדולה לזכות את הרבנים

**לפרסם את הלימוד שו"ע אורה חיים – מחבר עם רמ"א
בבתי כנסיות – בבתי מדרשות – בשמחות – לכל החברים וידידים
ולכל אחד ואחד מישראל – לזכות את הרבנים להיות "בן עולם הבא"
ע"י לימוד "הלכה" בכל יום – שהוא תורה לשמה
וכל המזכה את הרבנים זוכה לבנים צדיקים**

* * *

לקבלת הספרים בחינם:

**להתקשר להרב אברהם ווייס
בבית המדרש "עטרת ישעיה" האלמין
רחוב נחל לכיש 24/3 • רמת בית שמש ארץ ישראל**

**Cong. Of Holmin, Nachal Lachish 24/3
Ramat Beth Shemesh 99093, Israel
011-972-548-436-784**

בעזהשׁי״ת

קובץ ספרי

שולחן ערוך

המחבר עם הרמ"א

כרך י"א

אורח חיים חלק ד'

מסימן תק"ל עד סימן תרצ"ז

ונכללו בו שני ספרים

ספר א'

הלכות נדה

ספר ב'

שו"ע הלכות ארץ ישראל

[מלוקט מד' חלקי שולחן ערוך]

למדו והפיצו גליוני: ספר שולחן ערוך אורח חיים בדוק ומגסה לכל מיני סגולות רפואות וישועות

מורי ורבותי! כבר היה מספיק

עד מתי? בואו נתעורר?

- ❖ מאנשים שהתפוצצו ממכוניות תופת רח"ץ.
- ❖ מאנשים שהתפוצצו בעקבות מתאבדים רח"ץ.
- ❖ מאנשים שקיבלו חולי הידוע רח"ץ.
- ❖ מאנשים שנעלמו עקבותיהם תחת הריסות בנין רח"ץ.
- ❖ מאנשים שהשאירו יתומים ואלמנות רח"ץ.
- ❖ מאנשים שנפטרו לעולמם רח"ץ.
- ❖ מאנשים שאינם בריאים פיזית רח"ץ.
- ❖ מאנשים שאינם בריאים נפשית רח"ץ.
- ❖ מאנשים שאבדו פרנסתם רח"ץ.
- ❖ מאנשים שהסתככו במשפטים קשים רח"ץ.
- ❖ מאנשים שמתייגעים ואין להם ילדים רח"ץ.
- ❖ מאנשים שילדיהם אינם גדלים כפי רצון ההורים רח"ץ.
- ❖ מאנשים שמתייגעים בשידוכים רח"ץ.
- ❖ מאנשים שמסתובכים עם חובות לאלפים ורבבות רח"ץ.
- ❖ מאנשים שבתיהם נשברו רח"ץ.

העט לא יוכל לתאר את הכאב ואת הזעקה האילמת מלב כואב של כל אלו הנזכרו לעיל אבל רבותי! בואו נחשוב, במה יכולים האנשים הסובלים לעזור לעצמם, ומה יכולים אחרים לעשות בעדם לפדותם ממצבם הקשה.

– יש לנו עצה קלה בשבילכם –

למדו כל יום ויום ספר "שו"ע אורח חיים" אנשים מעידיים שהם רואים בחוש

ישועות בכל הענינים

ספר "אורח חיים" מחולק בחנם

אוי לי אמי כי ילדתני. בראותי שפלת הדור בכל חלקי אירופה. ממש אין ישיבת לומדי תורה לשמה ישיבת לומדים מומחים שוקדים על התורה בעומק הלכה של אמת. אלא בעוה"ב כלפוף של הכל מכלי הודה על האמת. אין דורש להבין דרכי התורה על בוריה. ואליכם אישים אקרא. זכו לחולקון שעוסקים בתורה בתמידות מחיל אל חיל ילכו. אבל כל למודכם נמרא משניות מדרש של"ה. ואין אחד נותן ללב ללמוד אורח חיים על בורין לדעת הלכות תפילין. ציצית. תפלה. ברכות. נטילת ידים. וברכת המזון. הלכות שבת והלכות יום טוב על בורים. אשרי איש שימלט ולא ישגה בהן. כי בהן הלכות רבות והידיעה להמונים מעוטה. ובפרט דיני מוקצה. מלאכת שבת ויום טוב וחול המועד. ברכות הנחנין וכדומה. (יערות דבש – ח"א, דרוש ב)

כי יש לשכינה ד' אמות של הלכה הליכות עולם לו. שהקב"ה יחסה עליו כנפיו להציל אותו מכל גזירות רעות. ותפלתו תהיה קרובה להתקבל. ונכסיהוון מתברכין בכל הברכות אמן. (קב הישר, פרק מ"ט) כל זמן שיושב באהל תורה בד' אמות של הלכה וקובע מקום לתורתו. אויביו נופלים תחתיו. (אגרא דכלה פרשת כי תצא) על ידי זה שתעזור לפרסם את ספר "שו"ע אורח חיים" הזה בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע. יזכו לשמחה וששון ליהודים בביאת משיח בן דוד בבי"א.

ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים
עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ

ספר שולחן ערוך אורח חיים מחבר עם רמ"א

יוצא לאור בעזרהשו"ת על ידי:
מפעל עולמי ללמוד:

"שולחן ערוך אורח חיים מחבר עם רמ"א"

שעל ידיו מפעל אורח חיים העולמי, תלמידים וחסידים של המחברים הקדושים רבנו יוסף קארו ויוסף קארו ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המושביר לכל עם הארץ זיע"א, ורבנו משה איסרליש ורבנו ישראל יצאים ביד רמה זיע"א לפרסם בהנבם תורת השולחן ערוך, ועל ידי זה יזכה כל אחד מישראל להיות בן עולם הבא.

מטרת המפעל:

לזכות את הרבים להיות בן עולם הבא על ידי לימוד "הלכה" בכל יום. שהוא "תורה לעמה"!

כל הזכויות של השולחן ערוך אורח חיים מחבר עם רמ"א, שמויות להמחברים הקדושים רבנו יוסף קארו זיע"א, ורבנו משה איסרליש זיע"א, ומצוה גדולה לכל אחד מישראל להחפצים ולהפיצם בהנבם ולחלקם לכל אחד ואחד מישראל לזכות את הרבים, ועל ידי זה יזכה להיות בן עולם הבא, ולהיות במחיצתם. (כל המעשה את הכתבים וזכה לבנים צדיקים.)

תפלה קודם למוד השולחן ערוך:

הנני רוצה ללמוד, כדי שיביאני התלמוד הזה לידי מעשה, ולידי מדות ישרות, ולידי ידיעת התורה. והריני עושה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בשם יהו"ה ובשם אדני" מתנחלים יאהרונח"י על ידי הנעלם בדחילו ורחימו ביחודא שלים בשם כל ישראל.

הבטחת אליהו הנביא זכור לטוב!

תנא דבי אליהו: כל השונה הלכות בכל יום מבעט לו שהוא בן עולם הבא!

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו

זכות לימוד ההלכה שהוא מסטרא ד"נער", עתיד לקיים בה "וינערו רשעים ממנה" דאינון איסור טמא ופסול סמאל ומשרייתיה והאי הלכה מסטרא דנער טוב דאתפרש מאילנא דטוב ורע דאיהו איסור והיתר טומאה וטהרה כשר ופסול. ועל שם נער אתקריאת איהו נערה דעתיד לקיים בה וינערו רשעים ממנה (אויב לה. ג) דאינון איסור טמא ופסול סמאל ומשרייתיה. (וזהו רע"מ ח"ג רעו.)

הערך לפי שולחן ערוך אורח חיים

כל השונה הלכות בכל יום מבעט לו שהוא בן עולם הבא

ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים

עזרי מעם ה'

עושה שמים וארץ

כל השנה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא

ספר

שולחן ערוך אורח חיים

מחבר עם רמ"א

לפני זקנים עם נערים

בדרך קטן למען ישאווהו בחיקם

להגות בו בכל עת ובכל מקום כאשר יחנו או יסעו

זה השלחן אשר לפני ה' אשר ערכו המחברים הקדושים

מרן רבינו יוסף קארו זיע"א

ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ

ורבינו משה איסרליש זיע"א

ובני ישראל יוצאים ביד רמה

הוספנו בפנים

מפתח הסימנים

וטבלאות ללימוד כל שו"ע או"ח

היומי במעגל כל השנה

חודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך נעימות בימינוך נער

יוצא לאור בעזרשי"ת על ידי:

מפעל עולמי ללימוד שו"ע או"ח – מחבר עם רמ"א

מטרת המפעל:

לקנות ידיעה יסודית בהלכות אורח חיים בדקות ספורות בלבד – ולזכות להיות בן עולם הבא

תשרי תשס"ו לפ"ק – ברוקלין ניו יארק יצ"ו

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו

תערוך לפני שולחן נגד צורדי דשנת בשמן ראשי כוסי ריה

ימים שחוד ב"ה המקורש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד

שלחן ערוך

לפני זקנים עם נערים
בכרך קטן למען ישאורו בחיקם
להגות בו בכל עת ובכל
מקום כאשר יחנו או יסעו

קננו כיהרר יוסף קלרו יזיל ככהר
אפרים קזנו זכל :

כדפס בעיני רב עם תוספת בלור קמלות

במנות הלגן מוסר אלסכדה גרלגני זכנינו

פה ויניציא

שער שו"ע ויניציא
שנת של"ח לפ"ק

שלחן ערוך

לפני זקנים עם נערים
בכרך קטן למען ישאורו בחיקם
להגות בו בכל עת ובכל
מקום כאשר יחנו או יסעו

מכנו כיהרר יוסף קלרו זכנינו ככהר
אפרים קלרו זכל

כדפס בעיני רב עם תוספת בלור קמלות

אבן העזר

במנות מוסר אלנויוז כראגני

פה ויניציא

שער שו"ע ויניציא
שנת של"ד לפ"ק

תפלה קודם למוד השולחן ערוך:

הנני רוצה ללמוד, כְּדֵי שִׁבְיֵאֲנִי הַתְּלִמּוּד הַזֶּה
לְיָדֵי מַעֲשֵׂה, וְלְיָדֵי מַדּוּת יִשְׂרָאֵל, וְלְיָדֵי יְדִיעַת
הַתּוֹרָה. וְהַרְיֵנִי עוֹשֶׂה לְשֵׁם יְהוָה קוֹדֵשׁ בְּרִיךְ
הוּא וְשִׁבְיֵנִתִּיהָ בְּשֵׁם יְהו"ה וּבְשֵׁם אֲדֹנָי
מְתִיחֵדִים יֵאָחֲדוּנָה"י עַל יְדֵי הַנְּעֻלָּם בְּדַחֲלוֹ
וְרַחֲמֵנוּ בְּיַחְדָּא שְׁלוֹם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל.

כתר תורה

להורים – מלמדים – מנהלים
רבנים – וראשי ישיבות

בידכם לעשות כל תלמידיכם ליהודים הלומדים תורה לשמה והולכים בדרך השולחן ערוך, על ידי שיחזקם ללמוד בכל יום שולחן ערוך "אורח חיים היומי" מחבר ורמ"א, לסיים כל שו"ע או"ח במשך שנה תמימה, לימוד של 5-10 דקות בלבד בכל יום). ועל ידי זה ידעו האיך להנהיג את ביתם על פי השולחן ערוך.

זכרו נא מה שכתוב בחזרת הללנות שער אהבת ה'
זוה לשוננו:

וכן מי שאינו מתקן אלא את נפשו בלבד תהיה זכותו מעוטה. ומי שמתקן נפשו ונפשות רבות תכפל זכותו כפי זכיות מי שמתקן לאלוקים, עד כאן לשוננו.

חברך חבֵּרָא אֵית לֵיה!!!

מצוה על כל אחד להתחזק ללמוד שולחן ערוך אורח חיים – מחבר עם רמ"א – ויחזק את חביריו וקרוביו שגם הם יצטרפו ללמוד שולחן ערוך מדי יום ביומו, ויהיה נמנה בין מזכי הרבים שצדקתם עומדת לעד, ועי"ז יהיה נכון לבו בטוח בה' שיזכה לבנים צדיקים!!!

סדר אורח חיים היומי

ללימוד כל שו"ע או"ח מחבר עם רמ"א במעגל השנה

– חודש תשרי –

עד:		מן:		יום:
סעיף:	סימן:	סעיף:	סימן:	
ב	ג	א	א	א תשרי
ט	ד	ב	ג	ב תשרי
א	ו	ט	ד	ג תשרי
ג	ז	א	ו	ד תשרי
א	ט	ג	ז	ה תשרי
י	י	א	ט	ו תשרי
יא	יא	י	י	ז תשרי
ב	יב	יא	יא	ח תשרי
ד	טו	ב	יב	ט תשרי
א	יח	ד	טו	י תשרי
א	כג	א	יח	יא תשרי
ה	כה	א	כג	יב תשרי
יג	כה	ה	כה	יג תשרי
ט	כז	יג	כה	יד תשרי
ב	לא	ט	כז	טו תשרי
יא	לב	ב	לא	טז תשרי
כ	לב	יא	לב	יז תשרי
לה	לב	כ	לב	יח תשרי
מד	לב	לה	לב	יט תשרי
ב	לג	מד	לב	כ תשרי
ב	לו	ב	לג	כא תשרי
א	לט	ב	לו	כב תשרי
א	מא	א	לט	כג תשרי
ז	מג	א	מא	כד תשרי
ח	כו	ז	מג	כה תשרי
א	מח	ח	כו	כו תשרי
א	נב	א	מח	כז תשרי
י	נג	א	נב	כח תשרי
כה	נג	י	נג	כט תשרי
ג	נה	כה	נג	ל תשרי

סדר אורח חיים היומי

ללימוד כל שו"ע או"ח מחבר עם רמ"א במעגל השנה

– חודש חשון –

עד:		מן:		יום:
סעיף:	סימן:	סעיף:	סימן:	
יז	נה	ג	נה	א חשון
א	נח	יז	נה	ב חשון
ג	נט	א	נח	ג חשון
ו	סא	ג	נט	ד חשון
ב	סב	ו	סא	ה חשון
א	סה	ב	סב	ו חשון
י	סו	א	סה	ז חשון
א	ע	י	סו	ח חשון
ה	עב	א	ע	ט חשון
ג	עה	ה	עב	י חשון
א	עח	ג	עה	יא חשון
א	פ	א	עח	יב חשון
ב	פה	א	פ	יג חשון
ג	פט	ב	פה	יד חשון
ח	צ	ג	פט	טו חשון
כא	צ	ח	צ	טז חשון
א	צב	כא	צ	יז חשון
א	צד	א	צב	יח חשון
ד	צה	א	צד	יט חשון
ב	צח	ד	צה	כ חשון
ד	קא	ב	צח	כא חשון
ה	קד	ד	קא	כב חשון
ב	קח	ה	קד	כג חשון
ב	קט	ב	קח	כד חשון
א	קיא	ב	קט	כה חשון
ב	קיד	א	קיא	כו חשון
א	קיז	ב	קיד	כז חשון
א	קכא	א	קיז	כח חשון
ב	קכד	א	קכא	כט חשון

סדר אורח חיים היומי

ללימוד כל שו"ע או"ח מחבר עם רמ"א במעגל השנה

- חודש כסלו -

עד:		מן:		יום:
סעיף:	סימן:	סעיף:	סימן:	X
א	קכו	ב	קכד	א כסלו
ח	קכח	א	קכו	ב כסלו
כ	קכח	ח	קכח	ג כסלו
לג	קכח	כ	קכח	ד כסלו
א	קכט	לג	קכח	ה כסלו
ח	קלא	א	קכט	ו כסלו
ב	קלה	ח	קלא	ז כסלו
א	קלז	ב	קלה	ח כסלו
ד	קלט	א	קלז	ט כסלו
ז	קמא	ד	קלט	י כסלו
א	קמד	ז	קמא	יא כסלו
א	קמז	א	קמד	יב כסלו
א	קנ	א	קמז	יג כסלו
ט	קנא	א	קנ	יד כסלו
ז	קנג	ט	קנא	טו כסלו
טז	קנג	ז	קנג	טז כסלו
ו	קנד	טז	קנג	יז כסלו
א	קנו	ו	קנד	יח כסלו
יב	קנח	א	קנו	יט כסלו
ח	קנט	יב	קנח	כ כסלו
ה	קס	ח	קנט	כא כסלו
א	קסא	ה	קס	כב כסלו
ד	קסב	א	קסא	כג כסלו
א	קסד	ד	קסב	כד כסלו
ו	קסז	א	קסד	כה כסלו
כ	קסז	ו	קסז	כו כסלו
ח	קסח	כ	קסז	כז כסלו
יז	קסח	ח	קסח	כח כסלו
יד	קע	יז	קסח	כט כסלו
א	קעד	יד	קע	ל כסלו

סדר אורח חיים היומי

ללימוד כל שו"ע או"ח מחבר עם רמ"א במעגל השנה

- חודש טבת -

עד:		מן:		יום:
סעיף:	סימן:	סעיף:	סימן:	✕
ג	קעה	א	קעד	א טבת
א	קעח	ג	קעה	ב טבת
ב	קעט	א	קעח	ג טבת
א	קפב	ב	קעט	ד טבת
ז	קפג	א	קפב	ה טבת
א	קפז	ז	קפג	ו טבת
ז	קפח	א	קפז	ז טבת
א	קצא	ז	קפח	ח טבת
ג	קצג	א	קצא	ט טבת
ג	קצה	ג	קצג	י טבת
א	קצט	ג	קצה	יא טבת
א	רב	א	קצט	יב טבת
יב	רב	א	רב	יג טבת
ה	רד	יב	רב	יד טבת
ה	רה	ה	רד	טו טבת
ד	רח	ה	רה	טז טבת
יג	רח	ד	רח	יז טבת
ב	רי	יג	רח	יח טבת
ב	ריב	ב	רי	יט טבת
ג	רטז	ב	ריב	כ טבת
א	ריח	ג	רטז	כא טבת
ח	ריט	א	ריח	כב טבת
ג	רכג	ח	ריט	כג טבת
יג	רכד	ג	רכג	כד טבת
א	רכח	יג	רכד	כה טבת
א	רלא	א	רכח	כו טבת
ג	רלב	א	רלא	כז טבת
ג	רלה	ג	רלב	כח טבת
א	רמ	ג	רלה	כט טבת

סדר אורח חיים היומי

ללימוד כל שו"ע או"ח מחבר עם רמ"א במעגל השנה

- חודש שבט -

עד:		מן:		יום:
סעיף:	סימן:	סעיף:	סימן:	
י	רמ	א	רמ	א שבט
א	רמג	י	רמ	ב שבט
ו	רמד	א	רמג	ג שבט
א	רמו	ו	רמד	ד שבט
ב	רמז	א	רמו	ה שבט
ד	רמח	ב	רמז	ו שבט
ב	רנא	ד	רמח	ז שבט
ו	רנב	ב	רנא	ח שבט
ב	רנג	ו	רנב	ט שבט
א	רנד	ב	רנג	י שבט
א	רנה	א	רנד	יא שבט
ח	רנז	א	רנה	יב שבט
א	רס	ח	רנז	יג שבט
ב	רסג	א	רס	יד שבט
יד	רסג	ב	רסג	טו שבט
א	רסה	יד	רסג	טז שבט
יא	רסו	א	רסה	יז שבט
יג	רסח	יא	רסו	יח שבט
י	רעא	יג	רסח	יט שבט
ז	רעב	י	רעא	כ שבט
א	רעד	ז	רעב	כא שבט
א	רעו	א	רעד	כב שבט
ד	רעז	א	רעו	כג שבט
ב	רפב	ד	רעז	כד שבט
ז	רפד	ב	רפב	כה שבט
ב	רפח	ז	רפד	כו שבט
ב	רצ	ב	רפח	כז שבט
ג	רצג	ב	רצ	כח שבט
ז	רצו	ג	רצג	כט שבט
יד	רצח	ז	רצו	ל שבט

סדר אורח חיים היומי
ללימוד כל שו"ע או"ח מחבר עם רמ"א במעגל השנה
– חודש אדר –

עד:		מן:		יום:
סעיף:	סימן:	סעיף:	סימן:	
ב	שא	יד	רצח	א אדר
טז	שא	ב	שא	ב אדר
כז	שא	טז	שא	ג אדר
מא	שא	כז	שא	ד אדר
ו	שב	מא	שא	ה אדר
ו	שג	ו	שב	ו אדר
יט	שג	ו	שג	ז אדר
ב	שה	יט	שג	ח אדר
יז	שה	ב	שה	ט אדר
ד	שו	יז	שה	י אדר
ה	שז	ד	שו	יא אדר
יט	שז	ה	שז	יב אדר
ז	שח	יט	שז	יג אדר
כב	שח	ז	שח	יד אדר
מ	שח	כב	שח	טו אדר
א	שי	מ	שח	טז אדר
א	שיא	א	שי	יז אדר
א	שיב	א	שיא	יח אדר
ב	שיג	א	שיב	יט אדר
ג	שיד	ב	שיג	כ אדר
ב	שטו	ג	שיד	כא אדר
ז	שטז	ב	שטו	כב אדר
ה	שיז	ז	שטז	כג אדר
ט	שיח	ה	שיז	כד אדר
ג	שיט	ט	שיח	כה אדר
א	שכ	ג	שיט	כו אדר
יט	שכ	א	שכ	כז אדר
טז	שכא	יט	שכ	כח אדר
א	שכג	טז	שכא	כט אדר

סדר אורח חיים היומי

ללימוד כל שו"ע או"ח מחבר עם רמ"א במעגל השנה

– חודש ניסן –

עד:		מן:		יום:
סעיף:	סימן:	סעיף:	סימן:	✕
ד	שכד	א	שכג	א ניסן
ד	שכה	ד	שכד	ב ניסן
טו	שכה	ד	שכה	ג ניסן
א	שכז	טו	שכה	ד ניסן
יב	שכח	א	שכז	ה ניסן
כה	שכח	יב	שכח	ו ניסן
מד	שכח	כה	שכח	ז ניסן
ד	של	מד	שכח	ח ניסן
ט	שלא	ד	של	ט ניסן
ו	שלד	ט	שלא	י ניסן
כג	שלד	ו	שלד	יא ניסן
א	שלו	כג	שלד	יב ניסן
יג	שלו	א	שלו	יג ניסן
ז	שלח	יג	שלו	יד ניסן
ד	שמ	ז	שלח	טו ניסן
א	שדמ	ד	שמ	טז ניסן
יד	שמה	א	שדמ	יז ניסן
א	שמז	יד	שמה	יח ניסן
ב	שנ	א	שמז	יט ניסן
ב	שנד	ב	שנ	כ ניסן
א	שנו	ב	שנד	כא ניסן
א	שנח	א	שנו	כב ניסן
יג	שנח	א	שנח	כג ניסן
ב	שסא	יג	שנח	כד ניסן
י	שסב	ב	שסא	כה ניסן
יג	שסג	י	שסב	כו ניסן
כו	שסג	יג	שסג	כז ניסן
לג	שסג	כו	שסג	כח ניסן
ב	שסה	לג	שסג	כט ניסן
ה	שסו	ב	שסה	ל ניסן

סדר אורח חיים היומי

ללימוד כל שו"ע או"ח מחבר עם רמ"א במעגל השנה

– חודש אייר –

:עד		:מן		:יום
:סעיף	:סימן	:סעיף	:סימן	✕
א	שסז	ה	שסו	א אייר
ב	שע	א	שסז	ב אייר
א	שעא	ב	שע	ג אייר
ו	שעב	א	שעא	ד אייר
טז	שעב	ו	שעב	ה אייר
ג	שעה	טז	שעב	ו אייר
א	שעט	ג	שעה	ז אייר
ה	שפא	א	שעט	ח אייר
יח	שפב	ה	שפא	ט אייר
ה	שפו	יח	שפב	י אייר
א	שפט	ה	שפו	יא אייר
ב	שצב	א	שפט	יב אייר
א	שצה	ב	שצב	יג אייר
יז	שצז	א	שצה	יד אייר
ט	שצח	יז	שצז	טו אייר
ט	שצט	ט	שצח	טז אייר
א	תד	ט	שצט	יז אייר
א	תו	א	תד	יח אייר
א	תט	א	תו	יט אייר
יא	תט	א	תט	כ אייר
א	תיג	יא	תט	כא אייר
ב	תטז	א	תיג	כב אייר
א	תכא	ב	תטז	כג אייר
א	תכה	א	תכא	כד אייר
א	תכח	א	תכה	כה אייר
ב	תכט	א	תכח	כו אייר
ח	תלג	ב	תכט	כז אייר
ב	תלו	ח	תלג	כח אייר
א	תמ	ב	תלו	כט אייר

סדר אורח חיים היומי

ללימוד כל שו"ע או"ח מחבר עם רמ"א במעגל השנה

– חודש סיון –

:עד		:מן		:יום
:סעיף	:סימן	:סעיף	:סימן	✕
ח	תמב	א	תמ	א סיון
ו	תמד	ח	תמב	ב סיון
א	תמז	ו	תמד	ג סיון
ז	תמז	א	תמז	ד סיון
ב	תנ	ז	תמז	ה סיון
ה	תנא	ב	תנ	ו סיון
טז	תנא	ה	תנא	ז סיון
כה	תנא	טז	תנא	ח סיון
א	תנג	כה	תנא	ט סיון
א	תנה	א	תנג	י סיון
א	תנז	א	תנה	יא סיון
ד	תנט	א	תנז	יב סיון
ה	תסא	ד	תנט	יג סיון
ג	תסה	ה	תסא	יד סיון
ח	תסז	ג	תסה	טו סיון
טז	תסז	ח	תסז	טז סיון
ג	תע	טז	תסז	יז סיון
י	תעב	ג	תע	יח סיון
ז	תעג	י	תעב	יט סיון
א	תעו	ז	תעג	כ סיון
א	תפ	א	תעו	כא סיון
א	תפו	א	תפ	כב סיון
ד	תפט	א	תפו	כג סיון
ט	תצ	ד	תפט	כד סיון
ג	תצד	ט	תצ	כה סיון
ד	תצז	ג	תצד	כו סיון
ג	תצח	ד	תצז	כז סיון
יז	תצח	ג	תצח	כח סיון
א	תקא	יז	תצח	כט סיון
ד	תקב	א	תקא	ל סיון

סדר אורח חיים היומי

ללימוד כל שו"ע או"ח מחבר עם רמ"א במעגל השנה

- חודש תמוז -

עד:		מן:		יום:
סעיף:	סימן:	סעיף:	סימן:	X
ב	תקו	ד	תקב	א תמוז
ה	תקז	ב	תקו	ב תמוז
א	תקי	ה	תקז	ג תמוז
ב	תקיא	א	תקי	ד תמוז
ו	תקיג	ב	תקיא	ה תמוז
ז	תקיז	ו	תקיג	ו תמוז
ו	תקטו	ז	תקיז	ז תמוז
א	תקיח	ו	תקטו	ח תמוז
ג	תקכא	א	תקיח	ט תמוז
ד	תקכו	ג	תקכא	י תמוז
ד	תקכז	ד	תקכו	יא תמוז
כא	תקכז	ד	תקכז	יב תמוז
א	תקלא	כא	תקכז	יג תמוז
ה	תקלג	א	תקלא	יד תמוז
ג	תקלו	ה	תקלג	טו תמוז
יד	תקלז	ג	תקלו	טז תמוז
ב	תקלט	יד	תקלז	יז תמוז
יג	תקלט	ב	תקלט	יח תמוז
ה	תקמא	יג	תקלט	יט תמוז
ב	תקמה	ה	תקמא	כ תמוז
ה	תקמו	ב	תקמה	כא תמוז
ב	תקמח	ה	תקמו	כב תמוז
יג	תקמח	ב	תקמח	כג תמוז
א	תקנא	יג	תקמח	כד תמוז
ז	תקנא	א	תקנא	כה תמוז
א	תקנב	ז	תקנא	כו תמוז
ב	תקנג	א	תקנב	כז תמוז
יח	תקנד	ב	תקנג	כח תמוז
א	תקנט	יח	תקנד	כט תמוז

סדר אורח חיים היומני

ללימוד כל שו"ע או"ח מחבר עם רמ"א במעגל השנה

- חודש אב -

:עד		:מן		:יום
:סעיף	:סימן	:סעיף	:סימן	X
ב	תקס	א	תקנט	א אב
ב	תקסב	ב	תקס	ב אב
יב	תקסב	ב	תקסב	ג אב
ב	תקסו	יב	תקסב	ד אב
ב	תקסח	ב	תקסו	ה אב
א	תקסט	ב	תקסח	ו אב
א	תקעב	א	תקסט	ז אב
ד	תקעה	א	תקעב	ח אב
יב	תקעה	ד	תקעה	ט אב
ט	תקעו	יב	תקעה	י אב
א	תקעח	ט	תקעו	יא אב
א	תקפא	א	תקעח	יב אב
ח	תקפב	א	תקפא	יג אב
ה	תקפה	ח	תקפב	יד אב
טו	תקפו	ה	תקפה	טו אב
ג	תקפח	טו	תקפו	טז אב
ג	תקצ	ג	תקפח	יז אב
ד	תקצא	ג	תקצ	יח אב
א	תקצה	ד	תקצא	יט אב
א	תרב	א	תקצה	כ אב
ב	תרו	א	תרב	כא אב
ד	תרח	ב	תרו	כב אב
ד	תריב	ד	תרח	כג אב
ח	תריג	ד	תריב	כד אב
א	תריז	ח	תריג	כה אב
י	תריח	א	תריז	כו אב
ב	תרכב	י	תריח	כז אב
א	תרכה	ב	תרכב	כח אב
א	תרכח	א	תרכה	כט אב
י	תרכט	א	תרכח	ל אב

סדר אורח חיים היומי

ללימוד כל שו"ע או"ח מחבר עם רמ"א במעגל השנה

- חודש אלול -

עד:		מן:		יום:
סעיף:	סימן:	סעיף:	סימן:	X
ב	תרל	י	תרכט	א אלול
י	תרל	ב	תרל	ב אלול
ט	תרלא	י	תרל	ג אלול
ז	תרלג	ט	תרלא	ד אלול
ג	תרלז	ז	תרלג	ה אלול
ב	תרלט	ג	תרלז	ו אלול
ד	תרמ	ב	תרלט	ז אלול
ג	תרמג	ד	תרמ	ח אלול
א	תרמו	ג	תרמג	ט אלול
ג	תרמח	א	תרמו	י אלול
א	תרמט	ג	תרמח	יא אלול
ו	תרמט	א	תרמט	יב אלול
ח	תרנא	ו	תרמט	יג אלול
א	תרנד	ח	תרנא	יד אלול
ח	תרנח	א	תרנד	טו אלול
ב	תרסג	ח	תרנח	טז אלול
יא	תרסד	ב	תרסג	יז אלול
א	תרסט	יא	תרסד	יח אלול
ה	תרעא	א	תרסט	יט אלול
א	תרעג	ה	תרעא	כ אלול
ג	תרעה	א	תרעג	כא אלול
א	תרפא	ג	תרעה	כב אלול
ג	תרפה	א	תרפא	כג אלול
ד	תרפח	ג	תרפה	כד אלול
ו	תרצ	ד	תרפח	כה אלול
א	תרצא	ו	תרצ	כו אלול
א	תרצג	א	תרצא	כז אלול
ד	תרצה	א	תרצג	כח אלול
X	X	ד	תרצה	כט אלול

מפתח הסימנים

הלכות הנהגת אדם בבוקר.....ג

סימן א – דין השכמת הבוקר, ובו ט' סעיפים.....ג

סימן ב – דין לבישת בגדים, ובו ו' סעיפים.....ה

סימן ג – הנהגת בית הכסא, ובו י"ז סעיפים.....ו

סימן ד – דיני נטילת ידים, ובו כ"ג סעיפים.....ח

סימן ה – כוונת הברכות, ובו סעיף אחד.....יב

סימן ו – דין ברכת אשר יצר ואלהי נשמה ופירושיו, ובו ד' סעיפים.....יב

סימן ז – דין לברך ברכת אשר יצר כל היום אחר הטלת מים, ובו ד' סעיפים.....יד

הלכות ציצית.....טז

סימן ח – הלכות ציצית ועטיפתו, ובו י"ז סעיפים.....טז

סימן ט – איזה בגדים חייבים בציצית ואיזה פטורים מציצית, ובו ו' סעיפים.....יח

סימן י – דיני כנפות המלית, ובו י"ב סעיפים.....יט

סימן יא – דיני חומי הציצית, ובו ט"ז סעיפים.....כב

סימן יב – דברים הפוסלים בציצית, ובו ג' סעיפים.....כו

סימן יג – דיני ציצית בשבת, ובו ג' סעיפים.....כז

סימן יד – דיני ציצית שעשאן אינו יהודי, ונשים ומלית שאולה, ובו ה' סעיפים.....כח

סימן טו – אם להתיר ציצית מבגד לבגד, ודין נקרע המלית, ובו ו' סעיפים.....כט

סימן טז – שיעור מלית, ובו סעיף אחד.....לא

ד שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן יז – מי הם החייבים בציצית, ובו ג' סעיפים..... לב

סימן יח – זמן ציצית, ובו ג' סעיפים..... לג

סימן יט – זמן ברכת ציצית, ובו ב' סעיפים..... לד

סימן כ – דיני לקיחת ומכירת מלית, ובו ב' סעיפים..... לז

סימן כא – כדת מזה לעשות בציצית שנפסקו, ובמליתות ישנים, ובו ד' סעיפים..... לה

סימן כב – דין שהחיינו על עשיית ציצית, ובו סעיף אחד
לו.....

סימן כג – דיני ציצית בבית הקברות, ובו ג' סעיפים..... לז

סימן כד – הנהגת לבישת הציצית, ושכרה ועונשה, ובו ו'
סעיפים..... לז

הלכות תפילין..... לח

סימן כה – דיני תפילין בפרטות, ובו י"ג סעיפים..... לח

סימן כו – דין מי שאין לו אלא תפלה אחת, ובו ב' סעיפים
מב.....

סימן כז – מקום הנחתן ואופן הנחתן, ובו י"א סעיפים.... מב

סימן כח – דיני חליצת התפילין, ובו ג' סעיפים..... מה

סימן כט – אין לברך כשחולץ התפילין, ובו סעיף אחד.... מז

סימן ל – זמן הנחתן, ובו ה' סעיפים..... מז

סימן לא – דין תפילין בשבת ויום טוב, ובו ב' סעיפים..... מז

סימן לב – סדר כתיבת תפילין, ובו נ"ב סעיפים..... מח

סימן לג – דין תיקוני תפילין ודין הרצועות, ובו ה' סעיפים
סא.....

סימן לד – סדר הנחת הפרשיות בתפילין, והמהדרים אשר
להם ב' זוגות תפילין, ובו ד' סעיפים..... סג

סימן לה – דין מנין השיטין, ובו סעיף אחד..... סד

סימן לו – דקדוק כתיבתן, ובו ג' סעיפים..... סד

שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים ה

סימן לז – זמן הנחת תפילין, ובו ג' סעיפים.....סה

סימן לח – מי הם החייבין בתפילין והפטורים, ובו י"ג סעיפים.....סו

סימן לט – מי הם הכשרים לכתוב תפילין ולקנות מהם, ובו י" סעיפים.....סח

סימן מ – דין איך לנהוג בקדושת התפילין, ובו ח' סעיפים.....סט

סימן מא – דין הנושא משאוי איך ינהג בתפילין, ובו סעיף אחד.....ע

סימן מב – אם מותר לשנות תפילין של יד לשל ראש, ובו ג' סעיפים.....עא

סימן מג – איך להתנהג בתפילין בהכנסו לבית הכסא, ובו מ' סעיפים.....עב

סימן מד – איסור שינה בתפילין, ובו סעיף אחד.....עד

סימן מה – דין תפילין בבית הקברות ובבית המרחץ, ובו ב' סעיפים.....עד

הלכות ברכת השחר ושאר ברכות.....עה

סימן מז – דיני ברכת השחר, ובו ט' סעיפים.....עה

סימן מז – דיני ברכת התורה, ובו י"ד סעיפים.....עז

סימן מח – אומרים פרשת התמיד, ופסוקי קרבן שבת אומרים אצל פרשת התמיד, ובו סעיף אחד.....פ

סימן מט – שיכול לומר קריאת שמע בעל פה, ובו סעיף אחד.....פ

סימן נ – טעם למה אומרים משנת איזהו מקומן, ובו סעיף אחד.....פא

סימן נא – דיני תפלה מן ברוך שאמר עד ישתבח, ובו ט' סעיפים.....פא

ו שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן נב – דין מי ששהה לבוא לבית הכנסת עד ישתבח, ובו סעיף אחד..... פב

סימן נג – דין הראוי לירד לפני התיבה, ובו כ"ו סעיפים... פג

סימן נד – דינים השייכים לישתבח, ובו ג' סעיפים..... פט

סימן נה – דיני קדיש, ובו כ"ב סעיפים..... צ

סימן נו – דין עניית הקדיש על ידי הקהל, ובו ה' סעיפים
צה.....

סימן נז – דין ברכו וענייתו, ובו ב' סעיפים..... צו

הלכות קריאת שמע..... צו

סימן נח – דיני קריאת שמע וברכותיה, ובו ז' סעיפים..... צו

סימן נט – דין ברכה ראשונה ביוצר, ובו ה' סעיפים..... צח

סימן ס – דין ברכות לקריאת שמע, ואם צריכים כוונה, ובו
ה' סעיפים..... ק

סימן סא – דין כמה צריך לדקדק ולכוין בקריאת שמע, ובו
כ"ו סעיפים..... קא

סימן סב – מי שלא דקדק בקריאת שמע או לא השמיע
לאזנו, ובו ה' סעיפים..... קה

סימן סג – לישיב בשעת קריאת שמע, ולא יישן, ובו ט'
סעיפים..... קו

סימן סד – דין הטועה בקריאת שמע, ובו ד' סעיפים..... קח

סימן סה – הנכנס לבית הכנסת ומצא ציבור קוראין קריאת
שמע, או שהפסיק בשעת הקריאה, ובו ג' סעיפים..... קט

סימן סו – באיזה מקום יכול להפסיק ובאיזה מקום לא
יפסיק, ובו י' סעיפים..... קי

סימן סז – דין ספק אם קרא קריאת שמע, ובו סעיף אחד
קיב.....

סימן סח – שלא להפסיק בפיוטין, ובו סעיף אחד..... קיב

סימן סט – דין פורס על שמע, ובו ב' סעיפים..... קיג

שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים ז

סימן ע – מי הם הפטורים מקריאת שמע, ובו ה' סעיפים
קטז.....

סימן עא – אבל והעוסקים במת פטורים מקריאת שמע, ובו
ז' סעיפים..... קטז

סימן עב – דין נושאי המטה, והמנחמים והמלוים, ובו ה'
סעיפים..... קיז

סימן עג – הישן עם אשתו ובניו איך יתנהג, ובו ד' סעיפים
קיט.....

סימן עד – שלא לברך כשאבריו רואים את הערוה, ובו ו'
סעיפים..... קכ

סימן עה – להזהר מגלוי שער וקול אשה בשעת קריאת
שמע, וכן שלא לקרותה כנגד הערוה, ובו ו' סעיפים.... קכא

סימן עו – להזהר מצואה בשעת קריאת שמע, ובו ח'
סעיפים..... קכב

סימן עז – שלא לקרות כנגד מי רגלים, ובו ב' סעיפים.. קכד

סימן עח – מי שנצרך להטיל מים בשעת קריאה, ובו סעיף
אחד..... קכה

סימן עט – מי שנזדמן לו צואה בשעת קריאה, ובו ט'
סעיפים..... קכה

סימן פ – מי שאינו יכול להשמר מהפיח, ובו סעיף אחד
קכח.....

סימן פא – דין צואת קטן, ובו ב' סעיפים..... קכח

סימן פב – דין צואה יבשה, ובו ב' סעיפים..... קכט

סימן פג – דיני בית הכסא בקריאת שמע, ובו ה' סעיפים
קכט.....

סימן פד – אם מותר לקרות במרחץ, ובו סעיף אחד..... קל

סימן פה – באיזה מקומות אסור לקרות קריאת שמע, ובו ב'
סעיפים..... קלא

ח שלחן ערוך מפתח הסימנים אורה חיים

סימן פו – שצריך להרחיק מן מים סרוחים, ובו סעיף אחד
קלב

סימן פז – כמה צריך להרחיק בשעת קריאת שמע מן גרף
של רעי, ובו ג' סעיפים..... קלב

סימן פח – בעל קרי מותר בקריאת שמע, ובו סעיף אחד
קלב.....

הלכות תפלה.....קלד

סימן פט – הלכות תפלה וזמנה, ובו ח' סעיפים..... קלד

סימן צ – מקום הראוי להתפלל עם הצבור, ודין ההולך
בדרך, ובו כ"ז סעיפים..... קלו

סימן צא – שיאזור מתניו ויכסה ראשו בשעת תפלה, ובו ו'
סעיפים..... קמג

סימן צב – הנצרך לנקביו, ודין רחיצה לתפלה ושאר הכנות
לתפלה, ובו י' סעיפים..... קמד

סימן צג – קודם שיתפלל צריך לשהות, ובו ד' סעיפים
קמו.....

סימן צד – צריך לכוין נגד ארץ ישראל, ודין הרוכב או
היושב בספינה, ובו ט' סעיפים..... קמז

סימן צה – כיון אבריו בשעת תפלה, ובו ד' סעיפים..... קנ

סימן צו – שימנע כל המרדות כדי שיכוין, ובו ב' סעיפים
קנא.....

סימן צז – שלא יגהק ושלא יפחק בשעת התפלה, ובו ה'
סעיפים..... קנא

סימן צח – צריך שיהיה לו כוונה בתפלתו, ובו ה' סעיפים
קנג.....

סימן צט – דין שתוי ושכור לתפלה, ובו ג' סעיפים..... קנה

סימן ק – תפלת המועד צריך לסדר, ובו סעיף אחד..... קנו

שלהן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים ט

סימן קא – שצריך לכוין בכל הברכות, ושיכול להתפלל בכל לשון, ובו ד' סעיפים..... קגו

סימן קב – שלא להפסיק כנגד המתפלל, ובו ה' סעיפים.. קגז

סימן קג – מי שנזדמן לו ריח בתפלתו או עמוש, ובו ג' סעיפים..... קגח

סימן קד – שלא להפסיק בתפלה, ובו ח' סעיפים..... קנט

סימן קה – דין המתפלל ב' תפלות, ובו סעיף אחד..... קסא

סימן קו – מי הם הפטורים מתפלה, ובו ב' סעיפים..... קסב

סימן קז – המסופק אם התפלל, ודין תפלת נדבה, ובו ד' סעיפים..... קסג

סימן קח – מי שלא התפלל לסיבת טעות, או אונס או במזיד, ובו י"ב סעיפים..... קסד

סימן קט – דין איך יתנהג היחיד לכוין בתפלתו עם הציבור, ובו ג' סעיפים..... קסה

סימן קי – היוצא לדרך, ופועלים מה יתפללו, וסדר תפלת הדרך ובית המדרש, ובו ח' סעיפים..... קסז

סימן קיא – דין סמיכות גאולה לתפלה, ובו ג' סעיפים.. קסט

סימן קיב – שלא להפסיק לא בשלשה ראשונות ולא בשלשה אחרונות, ובו ב' סעיפים..... קע

סימן קיג – דיני הכריעות בשמונה עשרה ברכות, ובו ט' סעיפים..... קעא

סימן קיד – דין הזכרת הרוח וגשם וטל, ובו ט' סעיפים..... קעב

סימן קטו – טעם ברכת אתה חונן, ובו סעיף אחד..... קעה

סימן קטז – פירוש ברכת רפאנו, ובו סעיף אחד..... קעה

סימן קיז – דיני ברכת השנים, ובו ח' סעיפים..... קעו

סימן קיח – חתימת ברכת השיבה, ובו סעיף אחד..... קעז

שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן קיט – דין הרוצה להוסיף בברכות, ובו ד' סעיפים
קעה.....

סימן קכ – שראוי לומר רצה בכל תפלה, ובו סעיף אחד
קעט.....

סימן קכא – דיני מודים, ובו ג' סעיפים..... קעט
סימן קכב – דינים השייכים בין שמונה עשרה ליהיו לרצון,
ובו ג' סעיפים..... קפ

סימן קכג – דינים הכריעות בסיום שמונה עשרה ברכות,
ובו ו' סעיפים..... קפא

סימן קכד – דין הנהגת שליח ציבור בשמונה עשרה ברכות,
ודין עניית אמן, ובו י"ב סעיפים..... קפב

סימן קכה – דיני קדושה, ובו ב' סעיפים..... קפג

סימן קכו – דין שליח ציבור שמטה, ובו ד' סעיפים..... קפו

סימן קכז – דין מודים דרבנן, ובו ב' סעיפים..... קפז

הלכות נשיאת כפים..... קפח

סימן קכח – דיני נשיאת כפים ואיזה דברים הפוסלים בכהן,
ובו מ"ה סעיפים..... קפח

סימן קכט – באיזה תפלות נושאים כפים, ובו ב' סעיפים
קצט.....

סימן קל – רבוש"ע שאומרים בשעת נשיאת כפים, ובו
סעיף אחד..... ק

הלכות נפילת אפים..... קלא

סימן קלא – דיני נפילת אפים, ובו ח' סעיפים..... קלא

סימן קלב – דיני קדושת ובא לציון, ובו ב' סעיפים..... קלב

סימן קלג – דין ברכו בשבת, ובו סעיף אחד..... קלג

סימן קלד – סדר והוא רחום, והגבהת התורה, ובו ב'
סעיפים..... קלד

הלכות קריאת ספר תורה..... קלז

שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים יא

סימן קלה – סדר קריאת התורה ביום ב' וה', ובו י"ד סעיפים
רו.....

סימן קלז – מי הם הנקראים לספר תורה בשבת, ובו סעיף
אחד.....רט

סימן קלז – כמה פסוקים צריכים לקרוא לכל אחד, ובו ו'
סעיפים.....רט

סימן קלח – שלא לשייר בפרשה פחות מג' פסוקים, ובו
סעיף אחד.....ריא

סימן קלט – סדר קריאת התורה וברכותיה, ובו י"א סעיפים
ריא.....

סימן קמ – דיני הפסק בברכת התורה, ובו ג' סעיפים.... ריד

סימן קמא – דיני קורא והמקרא, ובו ח' סעיפים.....רטו

סימן קמב – דין מי שקרא וטעה, ובמקום שאין שם מי
שיודע לקרות בדיוק, ובו ב' סעיפים.....ריז

סימן קמג – דין אם נמצאת ספר תורה מוטעה, ויתר דיני
הספר, ובו ה' סעיפים.....ריז

סימן קמד – שלא לדלג בתורה מענין לענין, ודיני
ההפטורה, ובו ד' סעיפים.....ריט

סימן קמה – דין המתרגמין, ובו ג' סעיפים.....רכ

סימן קמו – שלא לדבר בשעת הקריאה, ובו ד' סעיפים רכא

סימן קמז – דיני גלילת ספר תורה, ובו ח' סעיפים.....רכב

סימן קמח – שלא יפשיט שליח ציבור התיבה, ובו סעיף
אחד.....רכד

סימן קמט – שהציבור לא יצאו מבית הכנסת עד שיצניעו
ספר תורה, ובו סעיף אחד.....רכד

הלכות בית הכנסת.....רכה
סימן קנ – בנין בית הכנסת, ושיהיה גבוה, ובו ה' סעיפים
רכה.....

יב שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן קנא – דיני קדושת בית הכנסת, ובו י"ב סעיפים ... רכז

סימן קנב – שלא לסתור שום בית הכנסת, ובו סעיף אחד רל

סימן קנג – דיני בנין בית הכנסת, ובו כ"ב סעיפים רל

סימן קנד – דיני תשמישי קדושה ונרות בית הכנסת, ובו

ט"ו סעיפים רלז

סימן קנה – לילך מבית הכנסת לבית המדרש, ובו ב'

סעיפים רמ

הלכות משא ומתן רמא

סימן קנו – סדר משא ומתן, ובו סעיף אחד רמא

הלכות נטילת ידים רמב

סימן קנז – דיני זמן קביעות סעודה, ובו סעיף אחד רמב

סימן קנח – דיני נטילת ידים לסעודה, ובו י"ג סעיפים .. רמב

סימן קנט – באיזה כלי נוטלין הידים, וכיצד יבואו המים

לידיו, ובו כ' סעיפים רמה

סימן קס – איזו מים כשרים ואיזו פסולים לנטילה, ובו ט"ו

סעיפים רנ

סימן קסא – דיני חציצה בנטילה, ובו ד' סעיפים רנד

סימן קסב – הגבהה ושפשוף הידים בנטילה, ובו י' סעיפים

..... רנו

סימן קסג – דין מי שאין לו מים, והמאכיל לאחרים, ובו ב'

סעיפים רס

סימן קסד – דין שיכול להתנות על הנטילה, ובו ב' סעיפים

..... רסא

סימן קסה – דין העושה צרכיו ורוצה לאכול, ובו ב' סעיפים

..... רסא

הלכות בציעת הפת רסב

סימן קסו – דין הפסקה בין בציעה לנטילה, ובו סעיף אחד

..... רסב

שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים יג

סימן קסז – מקום וזמן הבציעה, ומי הוא הבוצע, ובו כ' סעיפים.....

סימן קסח – על איזה מיני פת מברכין, ובו י"ז סעיפים.. רסח
הלכות דברים הנוהגים בסעודה.....רעד

סימן קסט – דין שמש הסעודה, ובו ג' סעיפים..... רעד

סימן קע – דברי מוסר שינהג אדם בסעודה, ובו כ"ב סעיפים..... רעה

סימן קעא – שלא לנהוג בזיון באוכלין, ובו ה' סעיפים.. רעט

סימן קעב – מי שהכניס אוכלין ומשקין לפיו בלא ברכה, ובו ב' סעיפים..... רפ

סימן קעג – דין מים אמצעיים, ובו ג' סעיפים..... רפא

סימן קעד – דין ברכת היין בסעודה, ובו ח' סעיפים..... רפב

סימן קעה – דיני ברכת הטוב והמטיב על היין, ובו ו' סעיפים..... רפד

סימן קעו – שהפת פוטר את הפרפרת, ובו סעיף אחד... רפו

סימן קעז – דברים הבאים בתוך הסעודה ואחר הסעודה מה דינם, ובו ה' סעיפים..... רפז

סימן קעח – איזהו דברים קרויים הפסק בסעודה, ובו ז' סעיפים..... רפח

סימן קעט – איזה דברים קרויין היסח הדעת בסעודה שצריך לחזור ולברך, ובו ו' סעיפים..... רצא

סימן קפ – דיני פירורי הפת, ובו ה' סעיפים..... רצב

הלכות מים אחרונים..... רצג

סימן קפא – דין מים אחרונים, ובו י' סעיפים..... רצג

הלכות ברכת המזון..... רצה

סימן קפב – דין כוס ברכת המזון, ושלא יהא פגום, ובו ז' סעיפים..... רצה

יד שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן קפג – המברך איך יתנהג בכוס של ברכת המזון, ובו י"ב סעיפים..... רצו

סימן קפד – לקבוע ברכה במקום סעודה, ועד כמה יכול לברך מי ששכח ולא בירך, ובו ו' סעיפים..... רצט

סימן קפה – לברך ברכת המזון בקול רם, ויתר פרטים בברכת המזון, ובו ה' סעיפים..... ש

סימן קפו – אם נשים וקטנים חייבים בברכת המזון, ובו ב' סעיפים..... שא

סימן קפז – דיוקים בנוסח ברכת המזון, ובו ד' סעיפים.. שא

סימן קפח – נוסח ברכה ג', ודיני ברכת המזון בשבת, והטועה בברכת המזון, ובו י' סעיפים..... שב

סימן קפט – נוסח ברכה רביעית ודיניה, ובו ב' סעיפים... שז

סימן קצ – שתיית היין אחר הברכה ודיניו, ובו ה' סעיפים שז

סימן קצא – אם הפועלים מחוייבים לברך, ובו ג' סעיפים שח

סימן קצב – ברכת זימון בג' או בעשרה, ובו ב' סעיפים.. שט

סימן קצג – אם מצטרפין לזימון אם לאו, ובו ו' סעיפים.. שי

סימן קצד – שלשה שאכלו כאחד ונפרדו, לענין הזימון מה דינם, ובו ג' סעיפים..... שיג

סימן קצה – חבורות שאוכלים בהרבה מקומות מה דינם, ובו ג' סעיפים..... שיד

סימן קצו – מי שאכל דבר איסור אם מצטרף לזימון, ובו ד' סעיפים..... שמו

סימן קצז – דין צירוף לזימון ג' או עשרה, ובו ד' סעיפים שמו

סימן קצח – אחד נכנס אצל שלשה שאכלו, ובו סעיף אחד שיז

שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים טו

סימן קצט – על מי מזמנים ועל מי אין מזמנים, ובו י"א סעיפים..... שיח

סימן ר – דין המפסיק כדי לברך, ובו ב' סעיפים..... שיט

סימן רא – מי הוא המברך, ובו ד' סעיפים..... שכ

הלכות ברכת הפירות..... שכא

סימן רב – דיני ברכת פירות האילן, ובו י"ח סעיפים.... שכא

סימן רג – דיני ברכת פירות הארץ, ובו ח' סעיפים..... שכו

סימן רד – דיני הברכות ליתר מאכלים, ובו י"ג סעיפים שכו.....

סימן רה – ברכת ירקות, ובו ה' סעיפים..... של

סימן רו – דיני הפסק וטעות בברכת הפירות, ובו ו' סעיפים שלא.....

סימן רז – דין ברכה אחרונה על הפירות, ובו סעיף אחד שלג.....

סימן רח – דין ברכה מעין שלש אחרי חמשת מיני פירות וחמשת מיני דגן, ובו י"ח סעיפים..... שלג

סימן רט – דין טעות וספק בברכת היין, ובו ג' סעיפים. שלח

סימן רי – האוכל פחות מכזית מה דינו, ובו ב' סעיפים שמ.....

סימן ריא – דיני קדימה בברת הפירות, ובו ו' סעיפים. שמא

סימן ריב – שהעיקר פוטר הטפל, ובו ב' סעיפים..... שמג

סימן ריג – מי שיצא אם מוציא אחרים, ובו ג' סעיפים. שמד

סימן ריד – בכל ברכה צריך להיות שם ומלכות, ובו סעיף אחד שמה.....

סימן רטו – עניית אמן אחר הברכות, ובו ד' סעיפים... שמה

הלכות ברכת הבשמים..... שמז

סימן רטז – דיני ברכת הריח, ובו י"ד סעיפים..... שמז

טז שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן ריז – ברכת הבשמים והמוגמר, ובו ח' סעיפים ... שמט
הלכות ברכת הנסים **שנא**

סימן ריח – ברכות הנעשים על הנסים, ובו מ' סעיפים .. שנא
הלכות ברכות הודאות **שנג**

סימן ריט – ברכת הודאות היחיד, ובו מ' סעיפים.....שנג

סימן רכ – הטבת הלום ותעניתו, ובו ב' סעיפים.....שנה

סימן רכא – ברכת הודאת הגשמים, ובו ב' סעיפיםשנו

סימן רכב – ברכת הודאת הטוב והרע, ובו ד' סעיפים ...שנז

סימן רכג – מי שילדה אשתו, ומת מורישו, ובנה בית
חדש, וקנה כלים חדשים, מה מברך, ובו ו' סעיפיםשנח

הלכות ברכות..... **שנמ**

סימן רכד – דיני ברכות פרטיות, ובו י"ג סעיפיםשנט

סימן רכה – דיני ברכת שהחיינו, ובו י" סעיפיםשסב

סימן רכו – הרואה פרחי האילן מה מברך, ובו סעיף אחד
.....שסד

סימן רכז – ברכת הזיקים, ובו ג' סעיפים.....שסה

סימן רכח – ברכת ימים ונהרות הרים וגבעות, ובו ג' סעיפים
.....שסו

סימן רכט – ברכת הקשת וחמה בתקופתה, ובו ב' סעיפים
.....שסז

סימן רל – דין קצת ברכות פרטיות, ובו ה' סעיפיםשסח

סימן רלא – שכל כוונותיו יהיו לשם שמים, ובו סעיף אחדשסח

הלכות תפלת המנחה..... **שע**

סימן רלב – דברים האסורים לעשות בשעת המנחה, ובו ג'
סעיפיםשע

סימן רלג – זמן תפלת המנחה, ובו ב' סעיפים.....שעב

שְׁלַחַן עֵרוּךְ מִפְתַּח הַסִּימָנִים אֹרֶחַ חַיִּים י"ז

סימן רלד – הרוצה להתפלל מנחה גדולה ומנחה קטנה, ובו ב' סעיפים שעג

הַלְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע. וְתַפְלָה שֶׁל עֲרֵבִית..... שַׁעַד

סימן רלה – זמן קריאת שמע של ערבית, ובו ד' סעיפים שעד

סימן רלו – ברכות קריאת שמע של ערבית, ובו ד' סעיפים שעה

סימן רלז – סדר תפלת ערבית, ובו סעיף אחד שעו

סימן רלח – לקבוע עתים לתורה בלילה, ובו ב' סעיפים שעז

סימן רלט – דין קריאת שמע על מטתו, ובו ב' סעיפים שעז

הַלְכוֹת צְנִיעוֹת..... שַׁעַח

סימן רמ – איך יתנהג האדם בתשמיש מטתו, ובו י"ז סעיפים שעה

סימן רמא – שלא להשתין ערום בפני מטתו, ובו סעיף אחד שפג

הַלְכוֹת שַׁבַּת..... שַׁפַּד

סימן רמב – להזהר בכבוד שבת, ובו סעיף אחד שפד

סימן רמג – דין המשכיר שדה ומרחץ לכותי, ובו ב' סעיפים שפד

סימן רמד – איזו מלאכות יכול האינו יהודי לעשות בעד הישראל, ובו ו' סעיפים שפו

סימן רמה – ישראל ואינו יהודי שותפין, איך יתנהגו בשבת, ובו ו' סעיפים שפח

סימן רמו – דיני השאלה והשכרה לאינו יהודי בשבת, ובו ה' סעיפים שפצא

יה שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן רמז – דין אינם יהודים המביאים כתבים בשבת, ובו ו' סעיפים..... שצג

סימן רמח – דין המפליג בספינה וההולך בשיירא בשבת, ובו ד' סעיפים..... שצה

סימן רמט – דינים השייכים לערב שבת, ובו ד' סעיפים שצח

סימן רנ – הכנת הסעודות לשבת, ובו ב' סעיפים..... שצט

סימן רנא – שלא לעשות מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה, ובו ב' סעיפים..... ת

סימן רנב – מלאכות המותרים והאסורים להתחיל בערב שבת כדי שיהיו נגמרים בשבת, ובו ז' סעיפים..... ת

סימן רנג – דין כירה ותנור ליתן עליה הקדירות בערב שבת, ובו ה' סעיפים..... תד

סימן רנד – דיני תבשילין המוכנים מערב שבת כדי להגמר בשבת, ובו ט' סעיפים..... תט

סימן רנה – הכנת האיש קודם הכנסת שבת, ובו ג' סעיפים..... תיג

סימן רנו – ששה תקיעות שהיו תוקעין בערב שבת, ובו סעיף אחד..... תיד

סימן רנז – דיני הטמנת חמין, ובו ח' סעיפים..... תיד

סימן רנח – שמותר להשים ערב שבת דבר קר על קדירה חמה, ובו סעיף אחד..... תיח

סימן רנט – כמה דיני הטמנה ומלטולם, ובו ז' סעיפים.. תיח

סימן רס – דיני הכנסת שבת, ובו ב' סעיפים..... תכ

סימן רסא – זמן הדלקת הנרות לשבת, ובו ד' סעיפים.. תכא

סימן רסב – לקדש השבת בשולחן ערוך ובכסות נקיה, ובו ג' סעיפים..... תכב

סימן רסג – מי ומי המדליקין, ואם טעו ביום המעונן, ובו י"ז סעיפים..... תכג

שלהן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים יט

סימן רסד – דיני הפתילה והשמן, ובו י' סעיפים..... תכח

סימן רסה – דין כלים הנתנים תחת הנר, ובו ד' סעיפים
תל.....

סימן רסו – דין מי שהחשיך לו בדרך, ובו י"ג סעיפים.. תלא

סימן רסז – דיני התפלה בערב שבת, ובו ג' סעיפים..... תלד

סימן רסח – דין הטועה בתפלת השבת, ובו י"ג סעיפים
תלה.....

סימן רסט – דין הקידוש בבית הכנסת, ובו סעיף אחד.. תלז

סימן ער – לומר משנת כמה מדליקין, ובו ב' סעיפים... תלח

סימן רעא – דיני קידוש על היין, ובו י"ז סעיפים..... תלח

סימן רעב – על איזה יין מקדשים, ובו י' סעיפים..... תמג

סימן רעג – שיהיה הקידוש במקום סעודה, ובו ז' סעיפים
תמה.....

סימן רעד – דיני בציעת הפת בשבת, ובו ד' סעיפים..... תמוז

סימן רעה – דברים האסורים לעשות לאור הנר בשבת, ובו
י"ב סעיפים..... תמח

סימן רעו – דיני נר שהדליק אינו יהודי בשבת, ובו ה'
סעיפים..... תנ

סימן רעז – שלא לגרום כיבוי הנר, ובו ה' סעיפים..... תנב

סימן רעה – שיכול לכבות הנר בשביל החולה, ובו סעיף
אחד..... תנד

סימן רעט – דיני טלטול הנר בשבת, ובו ז' סעיפים..... תנד

סימן רפ – תשמיש המטה בשבת, ובו ב' סעיפים..... תנו

סימן רפא – שלא יכרע בולך אנחנו מודים, ובו סעיף אחד
תנו.....

סימן רפב – קריאת התורה והמפטיר בשבת, ובו ז' סעיפים
תנו.....

כ שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן רפג – למה אין מוציאין שני ספרי תורה בשבת, ובו סעיף אחד..... תנמ

סימן רפד – דיני הפטורה וברכותיה, ובו ז' סעיפים..... תנמ

סימן רפה – לקרוא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, ובו ז' סעיפים..... תסא

סימן רפו – דיני תפלת מוסף בשבת, ובו ה' סעיפים..... תסב

סימן רפז – ניהום אבלים וביקור חולים בשבת, ובו סעיף אחד..... תסג

סימן רפח – דין תענית ודין תענית חלום בשבת, ובו י' סעיפים..... תסד

סימן רפט – סדר סעודת שחרית של שבת, ובו ב' סעיפים תסו.....

סימן רפז – בשבת ישלים מאה ברכות בפירות, ובו ב' סעיפים..... תסז

סימן רצא – דין שלש סעודות, ובו ו' סעיפים..... תסה

סימן רצב – דין תפלת מנחה בשבת, ובו ב' סעיפים..... תע

סימן רצג – דיני ערבית במוצאי שבת, ובו ג' סעיפים..... תע

סימן רצד – דיני הבדלה בתפלה, ובו ה' סעיפים..... תעא

סימן רצה – הבדלה שעושה שליח ציבור, ובו סעיף אחד תעב.....

סימן רצו – דיני הבדלה על היין, ובו ח' סעיפים..... תעב

סימן רצז – דיני בשמים להבדלה, ובו ה' סעיפים..... תעד

סימן רצח – דיני נר הבדלה, ובו ט"ז סעיפים..... תעה

סימן רצט – שלא לאכול ולא לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל, ובו י' סעיפים..... תעה

סימן ש – שיסדר שולחנו במוצאי שבת, ובו סעיף אחד תפא

סימן שא – באיזה כלים מותר לצאת בשבת ואיזה מהם אסורים, ובו נ"א סעיפים..... תפא

שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים כא

סימן שב – דיני נקוי וקיפול הבגדים בשבת, ובו י"ג סעיפים
תצד

סימן שג – דיני תכשיטי אשה, ובו כ"ז סעיפים

סימן דש – על איזה עבד מצווה על שביתתו, ובו ג' סעיפים
תקד

סימן שה – במה בהמה יוצאת בשבת, ובו כ"ג סעיפים
תקו

סימן שז – באיזה חפצים מותר לדבר בשבת, ובו י"ד
סעיפים

סימן שז – דיני שבת התלויים בדיבור, ובו כ"ב סעיפים
תקמז

סימן שח – דברים המותרים והאסורים למלטל בשבת, ובו
נ"ב סעיפים

סימן שט – מלטול על ידי דבר אחר אם מותר בשבת, ובו
ה' סעיפים

סימן שי – דיני מוקצה בשבת, ובו ט' סעיפים

סימן שיא – דיני מת בשבת ושאר מלטול מן הצד, ובו ט'
סעיפים

סימן שיב – הנצרך לנקביו במה מקנח בשבת, ובו י' סעיפים
תקמב

סימן שיג – מלטול דלת וחלון והמזנעול בשבת, ובו י'
סעיפים

סימן שיד – דברים האסורים משום בנין וסתירה בשבת, ובו
י"ב סעיפים

סימן שטז – דברים האסורים משום אוהל בשבת, ובו י"ג
סעיפים

סימן שטז – צידה האסורה והמותרת בשבת, ושלא ישפשף
הרוק, ובו י"ב סעיפים

סימן שיז – דין קשירה ועניבה בשבת, ובו ז' סעיפים ..

כב שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

- סימן שיח – דין המבשל בשבת, ובו י"ט סעיפים תקס
- סימן שיט – דין הבורר בשבת, ובו י"ז סעיפים תקסו
- סימן שכ – דיני סחיטה בשבת, ובו כ' סעיפים תקע
- סימן שכא – דיני תולש בשבת, ודין טוחן, ודיני תיקוני מאכל או מעבד ולש, ובו י"ט סעיפים תקעד
- סימן שכב – דין נולד בשבת, ובו ו' סעיפים תקעה
- סימן שכג – דיני השאלה וקנין צרכי שבת והדחת הכלים ותיקונן וטבילתן בשבת, ובו י' סעיפים תקעט
- סימן שכד – דיני הכנת מאכל לבהמה לשבת, ובו ט"ו סעיפים תקפב
- סימן שכה – אינו יהודי שעשה מלאכה בעד ישראל, ובו ט"ז סעיפים תקפה
- סימן שכו – דיני רחיצה בשבת, ובו י"ג סעיפים תקצ
- סימן שכז – דיני סיכה בשבת, ובו ד' סעיפים תקצג
- סימן שכח – דין חולה בשבת, ובו מ"ט סעיפים תקצד
- סימן שכט – על מי מחללין שבת, ובו ט' סעיפים תרד
- סימן של – דיני יולדת בשבת, ובו י"א סעיפים תרו
- סימן שלא – דין מילה בשבת, ובו י' סעיפים תרח
- סימן שלב – שלא לילד הבהמה בשבת, ובו ד' סעיפים תרי
- סימן שלג – שלא לפנות אוצר בשבת, ובו ג' סעיפים .. תריא
- סימן שלד – דיני דליקה בשבת, ובו כ"ז סעיפים תריב
- סימן שלה – דין חבית שנשברה, ובו ה' סעיפים תריח
- סימן שלז – אם מותר לילך על גבי העשבים, וכן באילן, ובו י"ג סעיפים תרכ
- סימן שלז – דין כיבוד הבית ודבר שאינו מתכוין, ובו ד' סעיפים תרכג

שלהן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים כג

סימן שלח – דברים האסורים בשבת משום השמעת קול, ובו ה' סעיפים..... תרכד

סימן שלט – כמה דינים פרטיים הנוהגין בשבת, ובו ז' סעיפים..... תרכו

סימן שמו – כמה דינין מדברים האסורים בשבת כעין תולדות מאבות, ובו י"ד סעיפים..... תרכט

סימן שמא – היתר נדרים בשבת, ובו ג' סעיפים..... תרלא

סימן שמב – בין השמשות מותר לעשות דברים שאסרו חז"ל משום גזירה, ובו סעיף אחד..... תרלא

סימן שמוג – דיני קטן בשבת, ובו סעיף אחד..... תרלב

סימן שדמו – דין ההולך במדבר בשבת, ובו ב' סעיפים..... תרלג

סימן שמה – דין ארבע רשויות בשבת, ובו י"ט סעיפים..... תרלג

סימן שמוז – דיני עירובין מן התורה, ובו ג' סעיפים..... תרלה

סימן שמזז – על איזה הוצאות חייב מן התורה, ובו סעיף אחד..... תרמ

סימן שמח – דין המושיט מרשות לרשות, ובו סעיף אחד..... תרמא

סימן שמט – דין ארבע אמות ברשות הרבים, ובו ה' סעיפים..... תרמא

סימן שנו – דין המוציא ראשו ורובו מרשות לרשות, ובו ג' סעיפים..... תרמב

סימן שנא – דין המושיט ידו לצינור ברשות הרבים לשתות, ובו סעיף אחד..... תרמד

סימן שנב – הקורא בספר ונתנגלגל מרשות לרשות, ובו ב' סעיפים..... תרמד

סימן שנג – דיני זיזין ברשות הרבים, ובו ג' סעיפים... תרמה

כד שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן שנד – דיני בור ואשפה ברשות הרבים, ובו ב' סעיפים
תרמז.....

סימן שנה – דיני גוזזמרא ובית כסא, ובו ה' סעיפים... תרמז

סימן שנו – דין אמת המים העוברת בחצר, ובו ב' סעיפים
תרנ.....

סימן שנז – דיני חצר פחות מד' אמות וביב, ובו ג' סעיפים
תרנא.....

סימן שנח – דין איזה מקומות נקראים מוקפים לדירה, ובו
י"ד סעיפים..... תרנד

סימן שנט – דין רחבה שאחורי הבתים, ובו סעיף אחד
תרנז.....

סימן שס – דין היקף מחיצות לשבת, ובו ג' סעיפים.... תרנח

סימן שסא – דין גג הסמוך לרשות הרבים, ובו ב' סעיפים
תרס.....

סימן שסב – איזה מחיצה קרויה מחיצה לטלטל, ובו י"ב
סעיפים..... תרסא

סימן שסג – דיני מבוי ולחי, ובו ל"ו סעיפים..... תרסה

סימן שסד – דין מבוי המפולש ועשוי כנדל, ובו ה' סעיפים
תרעד.....

סימן שסה – דין מבוי שנפרץ, ובו ח' סעיפים..... תרעו

סימן שסו – דין עירוב לחצר שהרבה בני אדם דרים בו, ובו
מ"ו סעיפים..... תרעט

סימן שסז – אם אשה יכולה לערב, ובו סעיף אחד..... תרפג

סימן שסח – אם אחר שעירבו נתקלקל העירוב, ובו ה'
סעיפים..... תרפד

סימן שסט – באיזה אופן מקנין העירוב, ובו סעיף אחד
תרפו.....

סימן שע – דיני שיתוף בעירוב, ובו ה' סעיפים..... תרפו

שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים כה

סימן שעא – כשאחד מבני חצר נפרד משם או מת, ובו ו' סעיפים..... תרצ

סימן שעב – דיני שותפי הדירות לעירוב, ובו י"ט סעיפים..... תרצב

סימן שעג – דין שתי גזוזטראות בשתי עליות, ובו סעיף אחד..... תרצט

סימן שעד – נסתם בשבת פתח או חלון במקום שעירב בו, ובו ד' סעיפים..... תש

סימן שעה – מה הם הדברים השרוים בחצר שאינם אוסרים, ובו ד' סעיפים..... תשא

סימן שעו – בור ובאר שבין שתי חצרות, ובו ד' סעיפים..... תשב

סימן שעז – דין ב' עליות זו כנגד זו הפתוחות לחצר, ובו סעיף אחד..... תשד

סימן שעח – דין חצרות הפתוחות זו לזו, ובו ה' סעיפים..... תשד

סימן שעט – דין חצרות ובתים ביניהם, ובו ב' סעיפים..... תשו

סימן שפ – דיני ביטול רשות, ובו ד' סעיפים..... תשז

סימן שפא – דיני המבטל רשותו ועבר והוציא, ובו ז' סעיפים..... תשט

סימן שפב – אם דירת אינו יהודי מעכבת בעירובו, ובו כ' סעיפים..... תשיא

סימן שפג – כשאין העכו"ם בבית אינו מעכב, ובו סעיף אחד..... תשמז

סימן שפד – אינו יהודי אכסנאי אם מעכב, ובו ב' סעיפים..... תשמז

סימן שפה – דין צדוקי ומומר בעירוב, ובו ד' סעיפים..... תשמז

כו שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן שפו – דיני שיתוף בעירוב, ובו ט' סעיפים..... תשיז

סימן שפז – שותפין במבוי צריכין לערב בחצירות, ובו סעיף אחד..... תשכ

סימן שפח – דין אם לא עירבו החצירות יחד וגם לא נשתתפו במבוי, ובו סעיף אחד..... תשכב

סימן שפט – אינו יהודי שיש לו חלון פתוח למבוי, ובו סעיף אחד..... תשכב

סימן שצ – מבוי שצדו אחד אינו יהודי וצדו אחד ישראלי, ובו ב' סעיפים..... תשכג

סימן שצא – דין ביטול רשות לאותן ששכחו לערב, ובו ב' סעיפים..... תשכד

סימן שצב – דיני עירובין לעיר, ובו ח' סעיפים..... תשכה

סימן שצג – דין עירוב ביום טוב שחל בערב שבת, ודין בין השמשות לערב, ובו ג' סעיפים..... תשכה

סימן שצד – ספק עירוב מה דינו, ובו ג' סעיפים..... תשכט

סימן שצה – דיני ברכת עירוב, ובו סעיף אחד..... תשל

הלכות תחומין..... תשל

סימן שצו – דין ארבע אמות שיש לכל אדם בשבת, ובו ב' סעיפים..... תשל

סימן שצז – דין שביתת היחיד וכליו ומהלך אלפים אמה, ובו י"ח סעיפים..... תשלא

סימן שצח – דין הואך מודדין אלפים אמה, ובו י"א סעיפים..... תשלד

סימן שצט – כמה מודדין התחומין, ומקום המדידה, ומי הוא המודד, ובו י"א סעיפים..... תשלח

סימן ת – מי שישב לו בדרך לנוח, ולא ידע אם הוא בתחום אם לאו, ובו סעיף אחד..... תשמב

שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים כו

סימן תא – מי שישן בדרך וחשכה לו, קונה אלפים אמה לכל רוח, ובו סעיף אחד..... תשמג

סימן תב – דין חריץ מים בין שני תחומין, ובו סעיף אחד תשמד

סימן תג – דין בקעה שהקיפיה נכרים, ובו סעיף אחד תשמד

סימן תד – דין אם יש תחומין למעלה מעשרה טפחים, ובו סעיף אחד..... תשמה

סימן תה – דין היוצא חוץ לתחום, ובו ט' סעיפים..... תשמו

סימן תו – מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת, ובו סעיף אחד תשמח

סימן תז – מי הם שיכולין לילך חוץ לתחום, ובו ג' סעיפים תשמט

הלכות עירובי תחומין..... תשנ

סימן תח – דין הנחת העירוב וקניית השביתה, ובו ד' סעיפים..... תשנ

סימן תט – דין מקום נתינת העירוב, ובו י"ג סעיפים... תשנב

סימן תי – דין המחזיק בדרך כדי לקנות שביתה, ובו ג' סעיפים..... תשנז

סימן תיא – מי שהיה ביתו במזרח ונתן העירוב במערב, ובו סעיף אחד..... תשנט

סימן תיב – דין החולק עירובו, ובו סעיף אחד..... תשנט

סימן תיג – דין המערב לרבים, ובו סעיף אחד..... תשס

סימן תיד – שלא לערב אלא לדעתו, ובו ב' סעיפים...תשסא

סימן תטו – שלא לערב עירובי תחומין אלא לדבר מצוה, ובו ד' סעיפים..... תשסב

סימן תטז – דין עירובי תחומין ביום טוב שחל להיות סמוך לשבת, ובו ה' סעיפים..... תשסג

כח שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

הלכות ראש חודש..... תשסה

סימן תיז – הלכות ראש חודש, ובו סעיף אחד.....תשסה

סימן תיח – דין תענית בראש חודש, ובו ה' סעיפים...תשסו

סימן תיט, ובו סעיף אחד..... תשסז

סימן תכ – אם הנשים רשאות לקונן בראש חודש, ובו ב'

סעיפים..... תשסז

סימן תכא – קריאת ובראשי חדשיכם בפסוקי דזמרה, ובו

סעיף אחד.....תשסה

סימן תכב – סדר התפלה והלל בראש חודש, ובו ז' סעיפים

תשסה.....

סימן תכג – סדר קריאת התורה בראש חודש, ובו ד'

סעיפים..... תשע

סימן תכד – דין הזכרת יעלה ויבוא בברכת המזון, ובו סעיף

אחד..... תשעא

סימן תכה – דיני ראש חודש שחל להיות בשבת, ובו ג'

סעיפים..... תשעא

סימן תכו – דין ברכת הלבנה וזמנה, ובו ד' סעיפים... תשעג

סימן תכז – כשראש חודש ב' ימים, היאך כותבין בשטרות,

ובו סעיף אחד.....תשעד

סימן תכח – סדר קביעת המועדים וקריאת הפרשיות, ובו ח'

סעיפים.....תשעד

הלכות פסח..... תשעח

סימן תכט – שאין נופלין על פניהם כל ניסן, ובו ב' סעיפים

תשעח.....

סימן תל, ובו סעיף אחד.....תשעח

סימן תלא – זמן בדיקת החמץ, ובו ב' סעיפים..... תשעט

סימן תלב – דין ברכת בדיקת חמץ, ובו ב' סעיפים... תשעט

סימן תלג – דיני בדיקת חמץ, ובו י"א סעיפים.....תשפ

שלהן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים כט

סימן תלד – דינים הנוהגים תיכף אחר הבדיקה, ובו ד' סעיפים..... תשפג

סימן תלה – דין מי שלא בדק בליל י"ד, ובו סעיף אחד תשפד.....

סימן תלו – דין המפרש בים, והיוצא בשיירא, ובו ג' סעיפים..... תשפד

סימן תלז – המשכיר בית לחבירו, על מי חל חובת ביעור, ובו ד' סעיפים..... תשפו

סימן תלח – עכבר שנכנס למקום בדוק וככר בפיו, ובו ב' סעיפים..... תשפו

סימן תלט – דין מי שבדק ולא מצא מספר ככרות שהניח, ובו ד' סעיפים..... תשפח

סימן תמו – דין חמצו של נכרי שהופקד אצל ישראל, ובו ד' סעיפים..... תשפט

סימן תמא – דיני מי שהלוה על חמץ, ובו ב' סעיפים .. תשצ

סימן תמב – דין תערובת חמץ, ובו י"א סעיפים תשצא

סימן תמוג – דין חמץ בערב פסח לאחר שש, ובו ג' סעיפים תשצד.....

סימן תמד – דין ערב פסח שחל להיות בשבת, ובו ח' סעיפים..... תשצה

סימן תמה – דין ביעור חמץ, ובו ג' סעיפים..... תשצז

סימן תמוז – דין מי שמוצא חמץ בתוך המועד, ובו ד' סעיפים..... תשצח

סימן תמוז – דיני תערובת חמץ בתוך הפסח, ובו י"ב סעיפים תשצט.....

סימן תמח – דין חמץ שעבר עליו הפסח, ובו ז' סעיפים תתג.....

סימן תמט – דין חמץ שנמצא בחנות ישראל, והפועלים אינם יהודים, או בהיפוך, ובו סעיף אחד..... תתד

שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן תג – דין ישראל ואינו יהודי שיש להם שותפות, ובו ז' סעיפים.....תתה

סימן תנא – דיני הגעלת כלים, ובו כ"ז סעיפים.....תתו

סימן תנב – דין זמן הגעלת הכלים, ובו ז' סעיפים.....תתמו

סימן תנג – דיני החטים ומחיינתם למצות, ובו ט' סעיפים תתיז.....

סימן תנד – באיזה מצה אינו יוצא ידי חובתו, ובו ד' סעיפים תתיט.....

סימן תנה – דין מים שלנו, ובו ו' סעיפים.....תתכ

סימן תנו – דין שיעור כמות לישת המצות, ובו ג' סעיפים תתכב.....

סימן תנז – דין הנהגת החלה בעיסת מצה, ובו ב' סעיפים תתכג.....

סימן תנח – דין מצוה ללוש המצה בערב פסח, ובו סעיף אחד.....תתכד

סימן תנט – דין מקום וסדר לישת המצות, ובו ו' סעיפים תתכד.....

סימן תס – דיני מצת המצוה, ובו ז' סעיפים.....תתכז

סימן תסא – דיני אפיית המצה, ובו ה' סעיפים.....תתכה

סימן תסב – דין מי פירות אם מחמיצין, ובו ז' סעיפים תתל.....

סימן תסג – אם מותר לחרוך שני שבלים יחד, ודיני כרמל, ובו ג' סעיפים.....תתלא

סימן תסד – חרדל שנתערב בתוכו קמח, ובו סעיף אחד תתלא.....

סימן תסה – דיני מורסן בפסח, ובו ג' סעיפים.....תתלב

סימן תסו – אם הרוק ומי רגלים ודומיו מחמיצים, ובו ו' סעיפים.....תתלב

שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים לא

סימן תסז – דין חטים שנפל עליהם מים, ותבשיל שנמצא לתוכו חטה, ובו ט"ז סעיפים..... תתלד

סימן תסח – שלא לעשות מלאכה בערב פסח אחר חצות, ובו י' סעיפים..... תתלט

סימן תסט – שלא ליחד בשר לפסח, ובו סעיף אחד...תתמא

סימן תע – שהבכורות מתענין בערב פסח, ובו ג' סעיפים תתמא.....

סימן תעא – בערב פסח אחר שעה עשירית אסור לאכול פת, ובו ג' סעיפים..... תתמב

סימן תעב – דיני הסיבה וארבע כוסות, ובו ט"ז סעיפים תתמג.....

סימן תעג – דיני כוס ראשון, וסדר הפסח עד כוס השני, ובו ז' סעיפים..... תתמו

סימן תעד – על כוס ב' אין מברכין, ובו סעיף אחד....תתמט

סימן תעה – יתר דיני הסדר, ובו ז' סעיפים..... תתנא

סימן תעו – מנהג אכילת צלי בליל פסח, ובו ב' סעיפים תתנב.....

סימן תעז – דיני אכילת האפיקומן, ובו ב' סעיפים..... תתנג

סימן תעח – שלא לאכול אחר אכילת האפיקומן, ובו ב' סעיפים..... תתנד

סימן תעט – ברכת המזון על כוס שלישי, ובו סעיף אחד תתנד.....

סימן תפ – סדר כוס רביעי, ובו סעיף אחד.....תתנה

סימן תפא – שלא לשתות אחר ארבע כוסות, ובו ב' סעיפים תתנו.....

סימן תפב – מי שאין לו מצה שמורה, ובו סעיף אחד..תתנו

סימן תפג – דין מי שאין לו יין, ובו סעיף אחד..... תתנו

לב שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן תפד – דין מי שרוצה לעשות הסדר בהרבה בתים, ובו
סעיף אחד..... תתנז

סימן תפה – דין מי שנשבע שלא לאכול מצה, ובו סעיף
אחד..... תתנח

סימן תפו – שיעור כזית, ובו סעיף אחד..... תתנח

סימן תפז – סדר תפלת ערבית של פסח, ובו ד' סעיפים
..... תתנמ

סימן תפח – סדר תפלת שחרית של פסח, ובו ג' סעיפים
..... תתמ

סימן תפט – סדר תפלת ליל שני של פסח, וספירת העומר,
ובו י' סעיפים..... תתסא

סימן תצ – סדר תפלת יום שני, ותפלת חולו של מועד, ובו
מ' סעיפים..... תתסג

סימן תצא – סדר הבדלה במוצאי יום טוב, ובו ב' סעיפים
..... תתסה

סימן תצב – דין תענית שני וחמישי ושני אחר המועדים,
ובו סעיף אחד..... תתסו

סימן תצג – דינים הנוהגים בימי העומר, ובו ד' סעיפים
..... תתסז

סימן תצד – סדר תפלת חג השבועות, ובו ג' סעיפים .. תתסז

הלכות יום טוב..... תתסט

סימן תצה – איזה מלאכות אסורים ביום טוב, ובו ד' סעיפים
..... תתסט

סימן תצו – דיני יום טוב שני של גלויות, ובו ג' סעיפים
..... תתע

סימן תצז – דיני הכנה ביום טוב, ובו י"ז סעיפים..... תתעא

סימן תצח – דיני שחיטה ביום טוב, ובו כ' סעיפים.... תתעד

שלהן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים לג

סימן תצט – דין מליגה ומליחה ביום טוב, ובו ה' סעיפים
תתעט.....

סימן תק – דין הנצרך לבשר ביום טוב היאך יתנהג, וסדר
מליחתו, ובו ו' סעיפים..... תתפ

סימן תקא – עצים האסורים והמותרים ביום טוב, ובו ז'
סעיפים..... תתפא

סימן תקב – דיני האש ביום טוב, ובו ד' סעיפים..... תתפג

סימן תקג – שלא להכין מיום טוב לחבירו, ובו ב' סעיפים
תתפה.....

סימן תקד – דין התבלין ביום טוב, ובו ד' סעיפים..... תתפה

סימן תקה – דין החולב בהמה ביום טוב, ובו סעיף אחד
תתפז.....

סימן תקו – דיני לישה ביום טוב, ובו ט' סעיפים..... תתפז

סימן תקז – דין אפייה ביום טוב, ובו ז' סעיפים..... תתפט

סימן תקח – דברים האסורים ביום טוב להכנת צלי, ובו ב'
סעיפים..... תתצא

סימן תקט – כמה דינים פרטיים להלכות יום טוב, ובו ז'
סעיפים..... תתצב

סימן תקי – כמה דברים האסורים לעשות ביום טוב, ואיזו
מהם מותרים על ידי שינוי, ובו י"א סעיפים..... תתצד

סימן תקיא – הבערה, ולהחם מים, מותר ביום טוב, ובו ד'
סעיפים..... תתצו

סימן תקיב – שלא לבשל לצורך כותים ביום טוב, ובו ג'
סעיפים..... תתצז

סימן תקיג – דין ביצה שנולדה ביום טוב, ובו ח' סעיפים
תתצח.....

סימן תקיד – שלא לכבות ביום טוב, ובו י"א סעיפים
תתק.....

לד שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן תקטו – דין דברים הבאים ביום טוב חוץ לתחום, ובו ט' סעיפים..... תתקג

סימן תקטז – דין איזה דברים מותרים לשלוח ביום טוב, ובו ג' סעיפים..... תתקן

סימן תקיז – באיזה אופן מותר ליקח ביום טוב מן החנוני מיני מאכל, ובו ד' סעיפים..... תתקז

סימן תקיח – דיני הוצאה מרשות לרשות ביום טוב, ובו ט' סעיפים..... תתקה

סימן תקיט – צירי דלתות מותר להסיר ולהחזיר לצורך יום טוב, ובו ה' סעיפים..... תתקי

סימן תקכ – לכבד הבית, ובו סעיף אחד..... תתקיא

סימן תקכא – דין שלשול פירות ביום טוב ממקום למקום, ובו ג' סעיפים..... תתקיא

סימן תקכב – קצת דברים האסורים למלטל ביום טוב, ובו ד' סעיפים..... תתקיא

סימן תקכג – דינים הנוהגין בבהמות ביום טוב, ובו ד' סעיפים..... תתקיב

סימן תקכד – כמה דברים האסורים ביום טוב, ובו ב' סעיפים..... תתקיג

סימן תקכה – דין הלואה ביום טוב, ובו ב' סעיפים.... תתקיג

סימן תקכו – דין מת ביום טוב, ובו י"ב סעיפים..... תתקיד

סימן תקכז – דיני עירוב תבשילין, ובו כ"ד סעיפים... תתקיז

סימן תקכח – דיני עירובי חצירות ביום טוב, ובו ב' סעיפים..... תתקכא

סימן תקכט – דיני שמחת יום טוב, ובו ד' סעיפים... תתקכב

הלכות חול המועד..... תתקכד

סימן תקל – חול המועד אסור בקצת מלאכות, ובו סעיף אחד..... תתקכד

שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים לה

סימן תקלא – דיני גילוח בחול המועד, ובו ח' סעיפים
תתקכד.....

סימן תקלב – דין נטילת צפרנים בחול המועד, ובו ב'
סעיפים..... תתקכה

סימן תקלג – מלאכות המותרים בחול המועד, ובו ה'
סעיפים..... תתקכו

סימן תקלד – דיני כיבוס בחול המועד, ובו ג' סעיפים
תתקכז.....

סימן תקלה – שלא לפנות מחצר לחצר בחול המועד, ובו ג'
סעיפים..... תתקכח

סימן תקלו – כל צרכי בהמה מותר לעשות בחול המועד,
ובו ד' סעיפים..... תתקכט

סימן תקלז – דין מלאכת דבר האבד, ובו ט"ז סעיפים
תתקל.....

סימן תקלח – כמה ענינים הנקראים דבר האבד, ובו ו'
סעיפים..... תתקלד

סימן תקלט – דיני הסחורה בחול המועד, ובו י"ד סעיפים
תתקלה.....

סימן תקמ – דיני בנין וסתירה בחול המועד, ובו ח' סעיפים
תתקלט.....

סימן תקמא – דיני אריגה בחול המועד, ובו ה' סעיפים
תתקמא.....

סימן תקמב – שלא לעשות מלאכה לאחרים בחול המועד
אלא בחנם, ובו ב' סעיפים..... תתקמב

סימן תקמג – דין מלאכה על ידי אינו יהודי בחול המועד,
ובו ג' סעיפים..... תתקמג

סימן תקמד – דין צרכי רבים בחול המועד, ובו ב' סעיפים
תתקמג.....

לו שלחן ערוך מפתח הסימנים אורה חיים

סימן תקמ"ה – דיני כתיבה בחול המועד, ובו י"א סעיפים
תתקמ"ד.....

סימן תקמ"ו – דיני אירוסין ונישואין בחול המועד, ובו ה'
סעיפים..... תתקמ"ז

סימן תקמ"ז – דין מי שמת לו מת בחול המועד, ובו י"ב
סעיפים..... תתקמ"ח

סימן תקמ"ח – דין אבילות בחול המועד, ובו כ' סעיפים
תתקנ"ט.....

הלכות תשעה באב ושאר תעניות..... תתקנ"ט

סימן תקמ"ט – להתענות ארבע צומות, ובו ב' סעיפים
תתקנ"ט.....

סימן תקנ" – הבדל שיש בין תשעה באב ליתר צומות, ובו ד'
סעיפים..... תתקנ"א

סימן תקנ"א – דין שבוע שחל תשעה באב להיות בתוכה, ובו
י"ח סעיפים..... תתקנ"ב

סימן תקנ"ב – דין ערב תשעה באב, ובו י"ב סעיפים
תתקנ"ג.....

סימן תקנ"ג – דין סעודה המפסקת, ובו ב' סעיפים.... תתקנ"ד

סימן תקנ"ד – דברים האסורים בתשעה באב, ובו כ"ה
סעיפים..... תתקנ"ה

סימן תקנ"ה – דיני תפילין וציצית בתשעה באב, ובו ב'
סעיפים..... תתקנ"ו

סימן תקנ"ו – תשעה באב שחל ביום ראשון, ובו סעיף אחד
תתקנ"ז.....

סימן תקנ"ז – לומר נחם ועננו בתשעה באב, ובו סעיף אחד
תתקנ"ח.....

סימן תקנ"ח – במוצאי תשעה באב אין אוכלין בשר, ובו
סעיף אחד..... תתקנ"ט

שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים לו

סימן תקנט – מנהגי תשעה באב, ודין מילה בתשעה באב, ובו י' סעיפים.....תתקעו

סימן תקס – לעשות זכר לחורבן, ובו ה' סעיפים.....תתקעה

סימן תקסא – דין הרואה ערי יהודה וירושלים והמקדש בחורבן, ובו ה' סעיפים.....תתקעו

הלכות תענית.....תתקעו

סימן תקסב – דין קבלת התענית, ובו י"ג סעיפים.....תתקעה

סימן תקסג – דין מי שהרהר בלבו להתענות, ובו סעיף אחד.....תתקפב

סימן תקסד – דין ליל שלפני התענית, ובו סעיף אחד.....תתקפג

סימן תקסה – דין תפלת עננו, ובו ו' סעיפים.....תתקפג

סימן תקסו – דיני תענית ציבור, ובו ח' סעיפים.....תתקפה

סימן תקסז – טעימה ורחיצת הפה שמותר בתענית, ובו ג' סעיפים.....תתקפז

סימן תקסח – דיני נדרי תענית, ובו י"ב סעיפים.....תתקפח

סימן תקסט – דין נודר בעת צרה, ובו ב' סעיפים.....תתקצא

סימן תקע – דין חנוכה ופורים וימים שאין אומרים בהם תחינה, שנפשו בתוך ימי נדרי תענית, ובו ג' סעיפים.....תתקצב

סימן תקעא – מי הם החוטאים לישב בתענית, ובו ג' סעיפים.....תתקצד

סימן תקעב – באיזה ימים אין גוזרים תענית ציבור, ובו ג' סעיפים.....תתקצה

סימן תקעג – שבטלה מגילת תענית, ובו סעיף אחד.....תתקצה

סימן תקעד – שנותנין בתענית חומרי המקום שיצא ושהלך לשם, ובו ה' סעיפים.....תתקצו

לח שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן תקעה – דיני תעניות שמתפללין בארץ ישראל על הגשמים, ובו י"ג סעיפים תתקצז

סימן תקעו – על איזה דברים מתענין ומתריעין, ובו ט"ז סעיפים תתרב

סימן תקעז – אם נתרבה הגשמים עד שממשמששים הקרקע, איך מתנהגים, ובו סעיף אחד תתרו

סימן תקעה – שכל יחיד יתענה ויתפלל על צרתו, ובו סעיף אחד תתרח

סימן תקעט – סדר תפלות באלו התעניות, ובו ג' סעיפים תתרט

סימן תקפ – ימים שמתענים בהם, ובו ג' סעיפים תתריא

הלכות ראש השנה תתריב

סימן תקפא – דיני ימי תחנונים וערב ראש השנה, ובו ד' סעיפים תתריב

סימן תקפב – סדר תפלת עשרת ימי תשובה וראש השנה, ובו ט' סעיפים תתריד

סימן תקפג – דברים שנוהגים לאכול בליל ראש השנה, ובו ב' סעיפים תתרמז

סימן תקפד – סדר קריאת התורה בראש השנה, ובו ד' סעיפים תתרמז

סימן תקפה – דין ברכת השופר, ובו ה' סעיפים תתריז

סימן תקפו – דיני שופר של ראש השנה, ובו כ"ג סעיפים תתריט

סימן תקפז – דין התוקע לתוך הבור, ובו ג' סעיפים ..תתרכד

סימן תקפח – זמן תקיעת שופר, ובו ה' סעיפים תתרכה

סימן תקפט – מי הם הראוים לתקיעת שופר, ובו ט' סעיפים תתרכו

שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים לט

סימן תקצ – סדר הראוי לתקיעת שופר, ובו ט' סעיפים
תתרכח.....

סימן תקצא – סדר תפלת מוסף ביחיד, ובו ח' סעיפים
תתרכא.....

סימן תקצב – תפלת מוסף בקול רם, וסדר התקיעות, ובו ד'
סעיפים..... תתרכב

סימן תקצג – אם הברכות והתקיעות מעכבות זו את זו, ובו
ב' סעיפים..... תתרכג

סימן תקצד – יחיד שלא התפלל, אין חבירו מוציא, ובו
סעיף אחד..... תתרכד

סימן תקצה – מי שאינו בקי לא בתקיעות, ולא בתפלה, ובו
סעיף אחד..... תתרכה

סימן תקצו – תשלום תקיעות לאחר התפלה, ובו סעיף אחד
תתרכו.....

סימן תקצז – אם מותר להתענות בראש השנה, ובו ג'
סעיפים..... תתרכז

סימן תקצח, ובו סעיף אחד..... תתרכח

סימן תקצט, ובו סעיף אחד..... תתרכט

סימן תר – ביצה שנולדה בראש השנה, ודיני הקידוש, ובו
ג' סעיפים..... תתרכ

סימן תרא – סדר יום שני של ראש השנה, ובו ב' סעיפים
תתרכא.....

סימן תרב – סדר עשרת ימי תשובה, ובו סעיף אחד
תתרכב.....

סימן תרג, ובו סעיף אחד..... תתרכג

הלכות יום הכיפורים.....תתרכ"ד

סימן תרד – סדר ערב יום כיפור, ובו ב' סעיפים..... תתרכד

סימן תרה – מנהג כפרות בערב יום כיפור, ובו סעיף אחד
תתרכה.....

שלהן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן תרו – שיפיים אדם את חבירו בערב יום כיפור, ובו ד' סעיפים..... תתרמ

סימן תרז – סדר הוידוי במנחה בערב יום כיפור, ובו ו' סעיפים..... תתרמב

סימן תרח – סדר סעודה המפסקת, ובו ד' סעיפים.... תתרמג

סימן תרט – הטמנת חמין בערב יום כיפור, ובו סעיף אחד תתרמד

סימן תרי – הדלקת נרות ביום כיפור, ובו ד' סעיפים תתרמה

סימן תריא – שליל יום הכיפורים דינו כיומו, ובו ב' סעיפים תתרמו

סימן תריב – איסור אכילה ביום הכיפורים, ושיעור כמותה, ובו ו' סעיפים..... תתרמז

סימן תריג – איסור רחיצה ביום כיפור, ובו י"ב סעיפים תתרמט

סימן תריד – דיני סיכה ונעילת הסנדל, ובו ד' סעיפים תתרנא

סימן תרמו – יום הכיפורים אסור בתשמיש המטה, ובו ב' סעיפים..... תתרנב

סימן תרמז – הקטנים מתי יתחילו להתענות, ובו ב' סעיפים תתרנג

סימן תריז – דין עוברה ומניקה ויולדת ביום הכיפורים, ובו ד' סעיפים..... תתרנד

סימן תריח – דין חולה ביום הכיפורים, ובו ו' סעיפים תתרנה

סימן תריט – סדר ליל יום הכיפורים, ובו ו' סעיפים... תתרנו

סימן תרכ – מנהג יפה לקצר בתפלת שחרית, ובו סעיף אחד תתרנח

שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים מא

סימן תרכא – סדר קריאת התורה ומילה ביום כיפור, ובו ו' סעיפים.....תתרנט

סימן תרכב – סדר תפלת מנחה, ובו ד' סעיפים.....תתרס

סימן תרכג – סדר תפלת נעילה, ובו ו' סעיפים.....תתרסא

סימן תרכד – סדר מוצאי יום הכיפורים, ובו ה' סעיפים.....תתרסב

הלכות סוכה.....תתרסג

סימן תרכה, ובו סעיף אחד.....תתרסג

סימן תרכו – העושה סוכה תחת האילן או תחת הגג, ובו ג' סעיפים.....תתרסד

סימן תרכז – דיני הישן בסוכה, ובו ד' סעיפים.....תתרסו

סימן תרכח – דיני סוכה שתחת סוכה, ובו ג' סעיפים.....תתרסז

סימן תרכט – ממה צריך להיות הסכך, ובו י"ט סעיפים.....תתרסח

סימן תרל – דיני דפנות הסוכה, ובו י"ג סעיפים.....תתרעב

סימן תרלא – סוכה שחמתה מרובה מצלתה, ויתר דיני הסכך, ובו י' סעיפים.....תתרעז

סימן תרלב – דברים הפוסלים בסכך, ובו ד' סעיפים.....תתרפ

סימן תרלג – דין גובה הסוכה, ובו י' סעיפים.....תתרפב

סימן תרלד – שלא תהיה פחות מן שבעה על שבעה, ובו ד' סעיפים.....תתרפג

סימן תרלה – דין סוכת גנב"ך ורקב"ש, ובו סעיף אחד.....תתרפד

סימן תרלו – דין סוכה ישנה, ובו ב' סעיפים.....תתרפה

סימן תרלז – דין סוכה שאולה וגזולה, ובו ג' סעיפים.....תתרפז

מב שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן תרלח – סוכה ונויה אסורין כל שבעה, ובו ב' סעיפים
תתפז

סימן תרלט – דיני ישיבת סוכה, ובו ח' סעיפים.....תתפח

סימן תרמ – מי הם הפטורים משיבת סוכה, ובו י' סעיפים
תתפצא

סימן תרמא – שאין מברכין שהחיינו על עשיית הסוכה, ובו
סעיף אחד.....תתפצד

סימן תרמב – אם חל יום ראשון של סוכות להיות בשבת
לענין ברכת מעין שבע, ובו סעיף אחד.....תתפצה

סימן תרמג – סדר הקידוש, ובו ג' סעיפים.....תתפצה

סימן תרמד – סדר הלל כל ימי החג, ובו ב' סעיפים
תתפצו

הלכות לולב.....תתפצו

סימן תרמה – דיני לולב, ובו ט' סעיפים.....תתפצו

סימן תרמו – דיני הדס, ובו י"א סעיפים.....תתפצט

סימן תרמז – דיני ערבה, ובו ב' סעיפים.....תתפשא

סימן תרמח – דברים הפוסלים באתרוג, ובו כ"ב סעיפים
תתפשא

סימן תרמט – דברים הפוסלים בארבעה מינים, ובו ו'
סעיפים.....תתפשה

סימן תרנ – שיעור הדס וערבה, ובו ב' סעיפים.....תתפשה

סימן תרנא – נטילת הלולב וברכתו, ובו ט"ו סעיפים
תתפשת

סימן תרנב – זמן נטילת לולב, ובו ב' סעיפים.....תתפשיג

סימן תרנג – הדס אסור להריח בו, ובו ב' סעיפים....תתפשיד

סימן תרנד – שיכול להחזיר הלולב במים ביום טוב, ובו
סעיף אחד.....תתפשיד

סימן תרנה – גוי שהביא לולב, ובו סעיף אחד.....תתפשיד

שלהן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים מג

סימן תרנו – שצריך לחזור אחרי הידור מצוה בקניית האתרוג, ובו סעיף אחד..... תתשמו

סימן תרנז – דין קטן היודע לנענע לולב, ובו סעיף אחד..... תתשמו

סימן תרנח – דיני לולב ביום טוב ראשון, ובו ט' סעיפים..... תתשמו

סימן תרנט – סדר קריאת התורה בסוכות, ובו סעיף אחד..... תתשיח

סימן תרס – סדר היקף הבימה, ובו ג' סעיפים..... תתשיט

סימן תרסא – בליל יום טוב שני אומר שהחיינו לפני ברכת לישב בסוכה, ובו סעיף אחד..... תתשכ

סימן תרסב – סדר תפלת יום ב' של סוכות, ובו ג' סעיפים..... תתשכ

סימן תרסג – סדר תפלת חול המועד, ובו ג' סעיפים..... תתשכ

סימן תרסד – סדר יום הושענא רבה, ובו י"א סעיפים..... תתשכב

סימן תרסה – אתרוג אסור לאכול בשביעי, ובו ב' סעיפים..... תתשכה

סימן תרסו – דיני סוכה ביום השביעי, ובו סעיף אחד..... תתשכה

סימן תרסז – סוכה ונוייה אסורין גם כל שמיני, ובו סעיף אחד..... תתשכו

סימן תרסח – סדר תפלת ליל שמיני ויומו, ובו ב' סעיפים..... תתשכו

סימן תרסט – סדר יום שמחת תורה, ובו סעיף אחד..... תתשכה

הלכות חנוכה..... תתשכמ

מד שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים

סימן תער – דברים האסורים והמותרים בחנוכה, ובו ג' סעיפים.....תתשכט

סימן תרעא – סדר הדלקת נר חנוכה, ומקום הנחתו, ובו ח' סעיפים.....תתשל

סימן תערב – זמן הדלקת נר חנוכה, ובו ב' סעיפים.....תתשלג

סימן תרעג – שמנים ופתילות הכשרות לחנוכה, ובו ד' סעיפים.....תתשלד

סימן תרעד – שמותר להדליק מנר לנר, ובו ב' סעיפים.....תתשלה

סימן תרעה – שהדלקה עושה מצוה ולא הנחה, ובו ג' סעיפים.....תתשלו

סימן תרעו – סדר הברכות וההדלקה, ובו ה' סעיפים.....תתשלוז

סימן תרעז – דין אכסנאי בחנוכה, ובו ד' סעיפים.....תתשלח

סימן תרעה – נר של שבת קודם לנר של חנוכה, ובו סעיף אחד.....תתשלט

סימן תרעט – בערב שבת מדליקין נר חנוכה תחלה, ובו סעיף אחד.....תתשמ

סימן תרפ – שלא להניח הנרות סמוך לפתח בליל שבת, ובו ב' סעיפים.....תתשמ

סימן תרפא – אין מבדילין בנר חנוכה במוצאי שבת, ובו ב' סעיפים.....תתשמ

סימן תרפב – דין על הניסים בחנוכה, ובו ג' סעיפים תתשמא

סימן תרפג – סדר הלל בחנוכה, ובו סעיף אחד.....תתשמב

סימן תרפד – סדר קריאת התורה בחנוכה, ובו ג' סעיפים תתשמב

סימן תרפה – סדר ד' פרשיות, ובו ז' סעיפים.....תתשמד

שלחן ערוך מפתח הסימנים אורח חיים מה

הלכות מגילה ופורים.....תתשמה

סימן תרפו – דין תענית אסתר, ובו ג' סעיפים..... תתשמה

סימן תרפז – חיוב קריאת המגילה, ובו ב' סעיפים... תתשמו

סימן תרפח – דין כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן
נון, ובו ח' סעיפים..... תתשמז

סימן תרפט – שהכל חייבים בקריאת מגילה, ובו ו' סעיפים
תתשמט.....

סימן תרצ – דיני קריאת המגילה, ובו י"ח סעיפים..... תתשנ

סימן תרצא – דיני כתיבת המגילה ותפירתה, ובו י"א
סעיפים..... תתשנד

סימן תרצב – דיני ברכות המגילה, ובו ד' סעיפים.... תתשנז

סימן תרצג – סדר תפלת פורים, ובו ד' סעיפים..... תתשנח

סימן תרצד – דין מעות פורים לעניים, ובו ד' סעיפיםתתשנט

סימן תרצה – דיני סעודת פורים, ובו ד' סעיפים..... תתשס

סימן תרצו – דיני הספד ותענית ועשיית מלאכה בפורים,
ובו ח' סעיפים.....תתשסב

סימן תרצז – אין אומרים תחינה בי"ד ומ"ו שבאדר ראשון,
ודיין תענית והספד בהן, ובו סעיף אחד.....תתשסד

לונה אורה חילים היומרי

ללימוד כל שו"ע אור"ה פתחבר עם רפ"א בפענל השנה

יום	השרי	חשוון	כסלו	טבת	שבט	אדר	ניסן	אייר	סיון	תמוז	אב	אלול	יום
א	א, א	נה, ג	קכב, ב	קעד, א	רמ, א	רצח, יד	שכב, א	שסו, ה	תמ, א	תקב, ד	תקנט, א	הרכט, י	א
ב	ג, ב	נה, יז	קכו, א	קעה, ג	רמ, י	שא, ב	שכד, ד	שסו, א	תמב, ח	תקו, ב	תקס, ב	תרל, ב	ב
ג	ד, ט	נה, א	קכח, ח	קעה, א	רמג, א	שא, טו	שכה, ד	שע, ב	תמד, ו	תקו, ה	תקסב, ב	תרל, י	ג
ד	ו, א	נט, ג	קכב, ח	קעט, ב	רמד, ו	שכ, טו	שכה, טו	שענ, א	תמו, א	תקי, א	תקסב, יב	תרלא, ט	ד
ה	ז, ג	סא, ו	קכז, כג	קפב, א	רמו, א	שא, מא	שכ, א	שעב, ו	תמוז, א	תקיב, ב	תקסב, ב	תרלז, ז	ה
ו	ט, א	סב, ב	קכט, א	קפג, ז	רמו, ב	שב, ו	שכה, יב	שעב, טו	תנ, ב	תקיג, ו	תקסה, ב	תרלג, ג	ו
ז	י, י	סה, א	קלא, ח	קפו, א	רמוח, ד	שג, ו	שכה, כה	שעה, ג	תנא, ה	תקיז, ז	תקסט, א	תרלט, ב	ז
ח	יא, יא	סו, י	קלה, ב	קפוז, א	רנא, ב	שג, יט	שכה, מד	שעט, א	תנא, טז	תקטו, ו	תקעב, א	תרמ, ד	ח
ט	יב, ב	ע, א	קלו, א	קצא, א	רנו, ו	שה, ב	של, ד	שפא, ה	תנא, כה	תקיא, א	תקעד, ד	תרמג, ג	ט
י	יט, ד	עב, ה	קלט, ד	קצג, ג	רנב, ג	שה, יז	שלא, ט	שפב, יח	תנג, א	תקכא, ג	תקעה, יב	תרמו, א	י
יא	יח, א	עה, ג	קמא, ז	קצה, ג	רנד, א	שוד, ד	שלד, ו	שפו, ה	תנה, א	תקכד, ד	תקעו, ט	תרמוג, ג	יא
יב	כג, א	עה, א	קמז, א	קצט, א	רנה, א	שה, ה	שלד, כג	שפט, א	תנז, א	תקכז, ד	תקעה, א	תרנט, א	יב
יג	יח, כה	פ, א	קמא, א	קמב, א	רנו, ח	שו, יט	שלו, א	שעב, ב	תנז, ד	תקכז, כא	תקפא, א	תריט, ו	יג
יד	כח, יג	פה, ב	קג, א	קמב, א	רס, א	שח, ז	שלו, יג	שעה, א	תסא, ה	תקלא, א	תקפב, ח	תרנא, ח	יד
טו	כז, ט	פט, ג	קנא, ט	קנא, ט	רסג, ב	שח, כב	שלח, ז	שעז, יז	תסה, ג	תקלה, ה	תקפה, ה	תריד, א	טו
טז	לז, ב	צ, ח	קנג, ז	קנב, ז	רסג, יד	שח, מ	שמ, ד	שעה, א	תסז, ח	תקלג, ג	תקפו, טו	תרנח, ח	טז
יז	לא, יא	צ, כא	קנט, טו	קנז, טו	רסח, ד	שי, א	שדמ, א	שעט, ט	תסז, טו	תקלו, יד	תקפג, ג	תרנב, ב	יז
יח	לב, כ	צב, א	קנד, ו	קנד, ו	רסו, יא	שיא, א	שמוה, יד	תור, א	תע, ג	תקלט, ב	תקצ, ג	תריסד, יא	יח
יט	לד, לה	צד, א	קנז, א	קנז, א	רסח, יג	שיב, א	שמו, א	תו, א	תעב, י	תקלט, יג	תקצא, ד	תריט, א	יט
כ	לב, מו	צה, ד	קנח, יב	קנח, יב	רעא, יג	שיג, ב	שנ, ב	תט, א	תעג, ז	תקמא, ה	תקצה, א	תרעא, ה	כ
כא	לג, ב	צה, ב	קנט, ב	קנט, ב	רעב, ג	שיד, ג	שנב, ב	תט, יא	תעא, ב	תקמז, ב	תרב, א	תרעב, א	כא
כב	לד, ב	קא, ד	קס, ה	קס, ה	רעד, א	שטו, ב	שנו, א	תיג, א	תפ, א	תקמו, ה	תרו, ב	תרעה, ג	כב
כג	מט, א	קד, ה	קסא, א	קסא, א	רעז, ח	שטז, ו	שנח, א	תטז, ב	תפז, א	תקמז, ב	תריד, ד	תרפא, א	כג
כד	כז, ט	קח, ב	קסב, ד	קסב, ד	רעז, ד	שיו, ה	שנח, יג	תכא, א	תפט, ד	תקמח, יג	תריכ, ד	תרפיה, ג	כד
כה	מג, ז	קט, ב	קסד, א	קסד, א	רפב, ב	שיו, ט	שסא, ב	תכה, א	תצ, ט	תקנא, א	תריג, ח	תרפח, ד	כה
כו	מו, ח	קיא, א	קסו, א	קסו, א	רפז, ז	שית, ג	שסב, י	תכח, א	תצד, ג	תקנא, ז	תריז, א	תרצו, ו	כו
כז	מז, א	קיד, ב	קסז, ב	קסז, ב	רפח, ב	שכ, א	שסג, י	תכט, ב	תצד, ד	תקנב, א	תריח, י	תרצא, א	כז
כח	מח, א	קין, א	קסח, ח	קסח, ח	רצ, ב	שכ, יט	שסט, כו	תלח, ח	תצז, ג	תקנז, ב	תריכב, ב	תרצב, א	כח
כט	נג, י	קבא, א	קסח, יז	קסח, יז	רצג, ג	שכא, טז	שסג, לג	תלז, ב	תצח, יז	תקנד, יח	תריכח, א	תרצה, ד	כט
ל	נג, כה	חשוון	קע, יד	רעז, ז	שטח, ב	תקא, א	תקא, א	תקא, א	תקא, א	תקא, א	תרכח, א	אלול	ל

שלחן ערוך

לפני זקנים עם נערים
בכרך קטן למען ישאורו בחיקם
להגות בו בכל עת ובכל
מקום כאשר יחנו או יסעו

שזנו כההרד יוסף קארני יזילא נכהר
אפרים קארני זל"ל :

נדפס טענין רב עם תוספת באור קמלות

כתבות הארץ מיסד א'יסגדה גדלני זכניא

פה ויניציא

שער שו"ע ויניציא
שנת של"ח לפ"ק

שלחן ערוך

לפני זקנים עם נערים
בכרך קטן למען ישאורו בחיקם
להגות בו בכל עת ובכל
מקום כאשר יחנו או יסעו

שזנו כההרד יוסף קארני זכניא
אפרים קארני זל"ל :

נדפס טענין רב עם תוספת באור קמלות

אבן העזר

כתבות נשיר אלנויא כלארני

פה ויניציא

שער שו"ע ויניציא
שנת של"ד לפ"ק

תפלה קודם למוד השולחן ערוך:

הנני רוצה ללמוד, כְּדֵי שִׁבְיָאֲנִי הַתְּלִמּוּד הַזֶּה
לְיַדִּי מַעֲשֶׂה, וְלְיַדִּי מַדּוּת יִשְׂרָאֵל, וְלְיַדִּי יְדִיעַת
הַתּוֹרָה. וְהַרְיֵנִי עוֹשֶׂה לְשֵׁם יְהוָה קוֹדֵשׁא בְּרִיךְ
הוּא וְשְׂכִינְתָּיה בְּשֵׁם יְהו"ה וּבְשֵׁם אֲדֹנָי
מְתִיחֵדִים יֵאָחֲדוּנָה"י עַל יְדֵי הַנְּעֻלָּם בְּדַחֲלוֹ
וְרַחֲמֵנוּ בְּיַחְדָּא שְׁלוֹם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל.

תתקבד שלחן ערוך אורח חיים

הלכות חול המועד

סימן תקל – חול המועד אסור בקצת
מלאכות, ובו סעיף אחד

א. חול המועד אסור בקצת מלאכות ומותר במקצתן.
הגה: לפי צורך הענין שהיה נראה לחכמים להתיר:

סימן תקלא – דיני גילוח בחול המועד,
ובו ח' סעיפים

- א. מצוה לגלח בערב יום טוב:
- ב. אין מגלחין במועד אפילו אם גילח קודם מועד:
- ג. אפילו אם היה אנוס ומפני כך לא גילח בערב מועד אינו מגלח במועד והוא הדין למי שהיה חולה ונתרפא במועד:
- ד. ואלו מגלחין במועד מי שיצא מבית השביה ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד ומי שיצא מבית האסורים ואפילו היה חבוש ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח וכן המנודה שהתירו לו ברגל וכן מי שנדר שלא לגלח ונשאל על נדרו ברגל וכן הבא ממדינת הים בחול המועד או שבא בערב הרגל ולא היה שהות ביום לגלח והוא שלא יצא מארץ ישראל לחוץ לארץ לטייל:

שלהן ערוך

אורח חיים תתקכה

ה. אף על פי שהתירו להסתפר לא יסתפר ברשות הרבים אלא בצנעה:

ו. קטן מותר לגלח במועד אפילו נולד קודם הרגל (ואפילו בפרהסיא שרי) (וכן משמע ממכ"כ):

ז. אבל שחל שביעי שלו בשבת ערב הרגל מותר לגלח בחול המועד. הגה: מי שהמיר דתו וחזר בתשובה ודרכו לגלח מותר לגלח במועד (תרומת הדשן סימן פ"ז):

ח. כל אדם מותר ליטול שפה בחול המועד. הגה: אפילו בפרהסיא ומותר לחוף ולסרוק ראש במועד אף על פי שמשיר שער ואין בזה משום גילוח (מכ"כ ריש מועד קטן):

סימן תקלב – דין נטילת צפרנים בחול המועד, ובו ב' סעיפים

א. מותר ליטול צפרנים בין דיד בין דרגל אפילו במספרים. הגה: אבל יש מחמירין ואוסרים וכן הוא המנהג להחמיר שלא ליטלן בין בסכין בין במספרים אם לא לצורך מצות טבילה שנוטלן כדרכן בחול (סמ"ק ותוספות):

ב. כל רפואה מותר בחול המועד:

תתקבו שלחן ערוך אורח חיים

סימן תקלג – מלאכות המותרים בחול המועד, ובו ה' סעיפים

א. מותר לטחון קמח לצורך המועד אפילו כיון מלאכתו במועד ולקוץ עצים מהמחובר ולהטיל שכר בין של תמרים בין של שעורים לצורך המועד ושלא לצורך המועד אסור ומיהו אין צריך לצמצם אלא עושה בהרווחה ואם יותיר יותיר אבל לא יערים לטחון או לעשות (שכר) יותר בכוונה או אם יש לו קמח (או שכר ישן) לא יערים (לעשות אחר) ויאמר מזה אני רוצה אבל אם יש לו לחם מותר לטחון (לפת) דפת חמה עדיף (והוא הדין בשכר אם החדש עדיף בלא הערמה שרי) (סמג' פ'ק"ז):

ב. מותר לעקור פשתן מפני שראוי לכסות בו את האוכלים ולעקור כשות שראוי להטיל בו שכר לצורך המועד ולעקור שומשומין שהיבשים שבו ראויים לאכול מיד:

ג. פירות שנתבשלו קצת ונאכלים על ידי הדחק מותר ללקטן כדי לאכלן ואם לקטן לאכלן והותיר וחושש שמא יתליעו אם לא יכבשם להוציא ליחה מהם יכול לכבשם אבל אסור ללקטם תחלה כדי לכבשם ואם הוא דבר שאינו נמצא אחר המועד מותר לקנותו ולכבשו:

שלתן ערוך

אורח חיים תתקכו

ד. צד אדם דגים כל מה שיכול לצוד ומולח הכל במועד שהרי אפשר שיאכל מהם במועד אם יסחוט אותם בידו פעמים רבות עד שיתרככו (ומותר לצודן בפרהסיא שניכר לכל שהוא לצורך המועד)

(מרדכי):

ה. כל מלאכות שהם לצורך המועד כשעושין אותם אומניהם עושין בצנעה כיצד הציידים (של חיות ועופות) והטוחנין והבוצרים למכור בשוק הרי אלו עושים בצנעה לצורך המועד. הגה: ומותר לחלוב הבהמה אפילו שלא לצורך המועד דהוי דבר האבד (תרומת

הדשן סימן קנ"ג ובית יוסף):

סימן תקלד – דיני כיבוס בחול המועד, ובו ג' סעיפים

א. אין מכבסין במועד ואלו שמכבסין הבא ממדינת הים והיוצא מבית השביה ומבית האסורים ומנודה שהתירו לו חכמים ברגל ומי שנדר שלא לכבס ונשאל ברגל והתירו לו ומטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג ובגדי קטנים ובעלת הכתם שנמצא במועד ומי שאין לו אלא חלוק אחד וכולם מכבסין כדרך אפילו בנתר ואהל (פירוש מיני בורית) ובפרהסיא על גבי הנהר. הגה: מיהו לא יכבסו רק הצריך להן דהיינו חלוק אחד (מרדכי ובגוסות אשיכי פרק אלו מגלחין)

מיהו בגדי הקטנים ביותר דהיינו אותן שמלפפים בהם ומשתינים ומוציאין רעי בהם מותר לכבס ד' וה' בפעם אחת כי צריך להרבה מהם כל רגע והא דמותר לכבס בפרהסיא היינו דוקא כשרוחץ על גבי הנהר משום דמתכבס יותר יפה על גבי הנהר אבל אם אינו כובס על גבי נהר לא יכבס רק בצנעה ולא בפרהסיא, כן נראה לי:

ב. כל כלי פשתן מותר לכבסן ולא נהגו כן והוה ליה דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי להתירם בפניהם:

ג. מביאין מבית האומן כלים שהם לצורך המועד כגון כרים וכסתות וצלוחיות אבל כלים שאינם לצורך המועד כגון מחרישה או צמר מבית הצבע אין מביאין ואם אין לאומן מה יאכל נותן לו שכרו ומניחן אצלו ואם אינו מאמינו מניחן בבית הסמוך לו ואם חושש שמא יגנבו מפנן לחצר אחרת אבל לא יביאם לביתו אלא בצנעה:

סימן תקלה – שלא לפנות מחצר לחצר בחול המועד, ובו ג' סעיפים

א. אין מפנין מחצר לחצר אפילו מכעורה לנאה ולא לפנות דירתו ולא לפנות כליו שאינם לצורך המועד. הגה: וכל שכן שאסור להסיע ממנו מעיר לעיר (מרלכי פרק מי שספק) אבל מפנה הוא מבית לבית באותה

שלהן ערוך

אורה היים תתקנט

חצר באותו חצר ואם אין הבתים פתוחים לחצר
אלא למבוי יש אומרים שמבית לבית הסמוך לו
מותר. הגה: ואם מתיירא מחמת גניבה בחצר שדר שם
מותר אפילו מחצר לחצר המשתמר ואפילו מעיר לעיר בדבר
האבד שרי (סגסות חסידי ומרדכי):

- ב. יש מתירים לפנות מחצר של אחר לחצר שלו
ואפילו מנאה לכעורה:
- ג. הזבל שבחצר אסור להוציא אלא יסלקנו לצדדים
ואם נתרבה עד שנעשה חצר כרפת מוציאין אותו
לאשפה:

סימן תקלו – כל צרכי בהמה מותר לעשות בחול המועד, ובו ד' סעיפים

- א. מי שצריך לרכוב במועד לטייל או לצורך המועד
ולא נסה ללכת ברגליו יכול ליטול צפרני הסוס
ולתקן ברגליו והאוכף והרסן וכל צרכי רכיבה
ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד. הגה: ומותר
לרכוב במועד אפילו מעיר לעיר אפילו בחנם וכן נהגו אלא
שאסור לתקן צרכי הרכיבה אם אינו רוכב לצורך או לטייל
(בית יוסף):

- ב. מותר לסרוק הסוס כדי ליפותו:

תתקל שלחן ערוך אורח חיים

- ג. אין מרביעין בהמה במועד אבל מקיזין לה דם ואין מונעין ממנה כל רפואה אפילו אם יש בה מלאכה:
- ד. אין מושיבין תרנגולת על הביצים לגדל אפרוחים ואם הושיבה קודם המועד וברחה מעליהם יכול להחזירה (אבל אסור להושיב אחרת אפילו מתה הראשונה) (בית יוסף) והוא שיהיה לו בתוך ג' ימים לבריחה:

סימן תקלו – דין מלאכת דבר האבד, ובו ט"ז סעיפים

- א. דבר האבד מותר לעשותו בחול המועד בלא שינוי (מיהו בכל מה דאפשר להקל בטרחה יעשה) (כל 15) לפיכך בית השלחין (פירוש הארץ הצמאה) שהתחיל להשקותה קודם המועד מותר להשקותה שכיון שהתחיל להשקותה קודם לכן אם לא ישקנה עכשיו תפסד אבל שדה הבעל שאין משקין אותה אלא להשביחה יותר אסור להשקותה:
- ב. אפילו בבית השלחין לא התירו אלא היכא דליכא טרחה יתירא כגון מן המעיין בין חדש בין ישן שהוא ממשיכו ומשקה אבל לא ידלה וישקה מן הבריכה או ממי הגשמים מקובצים מפני שהוא טורח גדול אפילו ערוגה אחת חציה גבוה וחציה נמוך אין דולים ממקום נמוך להשקות מקום גבוה:

שלהן ערוך

אורה חיים תתקלא

ג. נהרות המושכין מן האגמים מותר להשקות מהם בית השלהין במועד והוא שלא פסקו וכן הבריכות שאמת המים עוברת ביניהם מותר להשקות מהן וכן בריכה שנטפה מבית השלהין ועדיין היא נוטפת מותר להשקות ממנה בית השלהין אחרת והוא שלא פסק המעיין המשקה בית השלהין העליונה:

ד. ירקות שרוצה לאכלן במועד יכול לדלות מים להשקותן כדי שיגדלו ויהיו ראויים למועד אבל אם אינו רוצה לאכלן במועד ועושה כדי להשביחן אסור:

ה. אין עושים החריצים שבעיקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים ואם היו עשויות ונתקלקלו הרי זה מתקנן במועד (אבל אסור להעמיקן יותר מבראשונה) (המגיל פרק ח')

ו. אמת המים שנתקלקלה מתקנין אותה היתה עמוקה טפח חופר בה עד ששה היתה עמוקה טפחיים מעמיקה עד שבעה:

ז. מושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה ואם היתה שדה לחה מותר להשקות את כולה:

תתקלב שלחן ערוך אורח חיים

ח. אסור לפתוח מקום לשדה כדי שיכנסו בה מים להשקותה ואם עושה כדי לצוד דגים כדי לאכלן במועד כגון שפותח למעלה מקום שיכנסו ולמטה מקום שיצאו מותר:

ט. אסור להשוות השדה לצורך הרישה ואם ניכר שמכוין כדי לדוש לצורך המועד כגון שמשוה כולה מותר:

י. אסור ללקט עצים מן השדה ליפותו להרישה ואם ניכר שמכוין לצרכו שצריך לעצים כגון שנוטל הגדולים ומניח הקטנים מותר:

יא. אסור לקצץ ענפי האילן לתקנו ואם ניכר שמכוין בשביל הענפים להאכילן לבהמתו ולא לתקנו כגון שקוצץ כולן מצד אחד מותר:

יב. אין מתליעין האילנות ולא מזהמין (פירוש מדביקים שם זבל כדי שלא ימות האילן) הנטיעות אבל סכין האילנות והפירות בשמן:

יג. אישות ועכברים שמפסידים בשדה אילן מותר לצודן כדרכו שחופר גומא ותולה בה המצודה ואפילו בשדה הלבן הסמוכה לשדה האילן מותר לצודן כדרכו שיוצאין ממנה ומפסידים האילן ואם אינה סמוכה לשדה האילן אין צדין אותן אלא על ידי שינוי שנועץ שפוד בארץ ומנענעו לכאן ולכאן

שלתן ערוך

אורה היים תתקלג

עד שנעשית גומא ותולה בה המצודה ויש אומרים שבשדה הלבן הסמוכה לשדה האילן אינו מותר אלא על ידי שינוי ואם אינה סמוכה לשדה האילן אסור אפילו על ידי שינוי:

יד. אין מכניסין צאן לדיר בחול המועד לזבל השדה ואם הכניסן הנכרי מעצמו מותר אף בשבת אפילו אם מחזיק לו טובה על שהכניסן ובלבד שלא יתן לו שכר ואפילו אינו נותן לו אלא שכר מזונות אסור וביום טוב יכול ליתן לו שכר מזונו ובלבד שלא יתן לו שכר אחר ובחול המועד אפילו אם נותן לו שכר אחר מותר ובלבד שלא ישכירנו ולא יסייענו ולא ימסור לו שומר לנער הצאן (פירוש מוליכה ממקום למקום ומתוך כך הגללים מתנערים) ואם היה הנכרי שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה מסייעין אותו בחול המועד ומוסרין לו שומר לנער הצאן:

טו. אסור לקצור השדה בחול המועד אם אינו נפסד אם יעמוד עד לאחר המועד ואם אין לו מה יאכל אפילו מוצא בשוק לקנות אין מצריכין אותו ליקח מן השוק אלא קוצר ומעמר ודש וזורה ובורר כדרכו ובלבד שלא ידוש בפרות והני מילי אין צריך אלא לו לבדו אבל אם הוא צריך לדוש לצורך רבים דש אפילו בפרות:

תתקלד שלחן ערוך אורח חיים

טז. מי שיש לו כרם אצל כרמו של נכרי והנכרי בוצר שלו בחול המועד ואם לא יבצור הישראל גם את שלו יפסיד יכול לבצרו ולדרוך היין ולעשות החביות וכל צרכי היין בלא שינוי ובלבד שלא יכוין לעשות מלאכתו במועד :

סימן תקלח – כמה ענינים הנקראים דבר האבד, ובו ו' סעיפים

א. מי שהפך את זיתיו או שהיה יינו בבור ואירעו אונס או ששכח או נתעצל שהיה סבור שהיה יכול לשהות לאחר הרגל ולא עשה קודם הרגל מאחר שהוא דבר האבד זולף וגומר ומזפת החביות בין קטנות בין גדולות וגף (פירוש שישים בהן מגופתן) החביות כדרכו בלא שינוי. הגה: והוא הדין דיכול לתקן החביות לקשרם בעקלים (מלכ"ו) אבל לא יכוין מלאכתו במועד אלא יעשה הכל קודם המועד אם יודע שיצטרך במועד (הגהות מיימוני ותקומת הלשון) וכן שולה פשתנו מן המשרה וכל כיוצא בזה מדבר האבד ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד :

ב. מותר להכניס פירות מפני הגנבים אם אינם במקום המשתמר ומיהו יעשה בצנעה כגון שיכניסם בלילה ואם הוא דבר שיש בו פרסום בלילה יותר מביום כגון שצריך להכניסו באבוקות ובקולות

שלתן ערוך

אורה היים תתקלה

יכניסם ביום. הגה: ואם אי אפשר לעשותן כי אם

בפרהסיא הכל שרי בדבר האבד (סמגיד פרק ז' ומרדכי פרק מי שספק):

ג. אסור להסיע ממונו מעיר לעיר אם לא בשביל דבר
האבד:

ד. היו לו תאנים שטוחים בשדה ליבש וירא מהמטר
מותר לחפותם בקש אפילו חיפוי עב:

ה. מי שיש לו סחורה שאם לא יהפכנה ממטה למעלה
תתקלקל מותר להפכה בחול המועד:

ו. המכוין מלאכתו והניחה למועד ועשאה במועד

בית דין מאבדין אותה ממנו ומפקירים אותה לכל.

הגה: ואם הוא עושה מלאכת אחרים שאי אפשר לקנסו כגון

חיט או סופר שעושה מלאכת אחרים משמתינן ליה ומלקינן

אותו (בית יוסף וכו'). ואם מת לא יקנסו בנו אחריו ומותר

לו לעשותה אם הוא דבר האבד:

סימן תקלט – דיני הסחורה בחול

המועד, ובו י"ד סעיפים

א. כל סחורה אסורה אפילו כל שהוא בין לקנות בין

למכור ואפילו אם הלוח מעות על מנת שיתנו לו

אחר כך יין או סחורה אחרת בפרעון חובו כדי

להשתכר אינו יכול לילך ולתובעם אלא אם כן

אינם מצויים אחר המועד דהוה ליה דבר האבד

תתקלו **שלתן ערוך** **אורה חיים**

אם לא ילך בחול המועד למקומם ויתבעם. הגה: מיהו אם נזדמן לו ריוח מרובה במועד יכול למכור בצנעה ויוציא לשמחת יום טוב יותר ממה שהיה דעתו להוציא (ב"ת יוסף):

ב. מי שהלוי לחבירו מעות מותר לתובעו בחול המועד לגבות מעותיו ואין צריך לומר שמותר לגבות חובו מן העכו"ם:

ג. מכר לחבירו פרקמטיא קודם מועד יש מי שאוסר לתבוע דמיה במועד אלא אם כן יהא הלוקח אדם שאינו מצוי במקום המוכר ונזדמן לו בחול המועד דהוי כדבר האבד ולי נראה שכיון שזקף עליו המעות בחובו קודם המועד הוה ליה כהלואה ומותר לגבות ממנו בחול המועד אפילו הוא אדם שמצוי במקום המוכר. הגה: וכן מותר לקבול במשפט בשביל חובותיו המותרים לתבוע (מכלכי סוף פרק מי שספק) וכן מותר לעשות זקיפה עם חובותיו במועד כדי להבטיחן דכל זה בכלל דבר האבד וש"י (המגיד פרק ז' ונימוקי יוסף פרקא קמא למועד קטן):

ד. אם יש לו סחורה שאם לא ימכרנה עתה יפסיד מהקרן מותר למכרה אבל אם לא יפסיד מהקרן לא ומכל מקום אם הוא בענין שאם ימכרנה עתה יהיו לו מעות בריוח ויוציא יותר לשמחת יום טוב מותר למכור ונראה לי שלא נאמרו דברים הללו

שלתן ערוך

אורח חיים תתקלז

אלא במי שיש לו מעות מועטים וחס עליהם מלהוציא כל כך לשמחת יום טוב ואלו היו לו מעות בריוח היה מוציא יותר אבל מי שיש לו מעות בריוח להוציא לשמחת יום טוב ככל אשר יתאוה ואין בדעתו להוציא כל כך לא נתיר לו למכור כדי שיוציא יותר:

ה. אם הוא דבר שאינו מצוי תמיד לאחר המועד כגון ספינות או שיירות שבאו או שהם מבקשים לצאת ומכרו בזול או לקחו ביוקר מותר לקנות ולמכור אפילו שלא לצורך תשמישו אלא לעשות סחורה ולהשתכר והוא הדין לירידיים הקבועים מזמן לזמן (ואפילו מעיר לעיר מותר ליסע בכהאי גוונא) (דכ"י פלמו). אבל מקומות שיש להם יום השוק יום אחד בשבוע אינו מותר למכור ולקנות ביום השוק שבתוך המועד שאין זה דבר האבד שאם אינו נמכר ביום השוק שבתוך המועד ימכר ביום השוק שלאחר המועד. הגה: ותגר שקונה מזה ומוכר לזה וחוזר וקונה ומוכר מותר דהוי דבר האבד (כל"ב):

ו. מציאה אסור לטרוח ולחפש עליה כגון נהר שהציף דגים על שפתו אסור לאספם כדי לכבשם אלא אם כן יהיו ראויים לאכול מהם במועד:

תתקלח **שלהן ערוך** אורה היים

ז. המלוה את חבירו על הפיץ או על סחורה על תנאי שאם לא יפרע לו לסוף שמונה ימים שיהא קנוי לו יש מתירים ויש אוסרים:

ח. עכו"ם שפרע לישראל יין בחובו מותר לקבלו ממנו דכמציל מידו דמי:

ט. מי שצריך לקנות יין בעת הבציר לצורך שתיית כל השנה ואם יעבור המועד לא ימצא כמו שמוצא עתה דבר האבד הוא ומותר לקנות ולתקן החביות ולזפותן ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד אבל יותר מכדי צורך שתייתו לא יקנה. הגה: ואם הוא דבר שאינו מצוי אחר כך להרויח בו מותר (כ"ט יוסף):

י. מוכרי תבלין או ירק וכל דבר שאינו מתקיים פותחין ומוכרים כדרכם בפרהסיא שהכל יודעין שהם לצורך המועד:

יא. מוכרי פירות כסות וכלים מוכרין בצנעה לצורך המועד כיצד אם היתה החנות פתוחה לזוית או למבוי פותח כדרכו ואם היתה פתוחה לרשות הרבים פותח אחת ונועל אחת וערב יום טוב האחרון של חג הסוכות מוציא ומעטר את השוק בפירות בשביל כבוד יום טוב (ומותר לקנות לצורך יום טוב שני של יום טוב האחרון) (טור וסלא"ט):

שלהן ערוך

אזרח חיים תתקלט

יב. אין לוקחים בתים ואבנים עבדים ובהמה [אלא] לצורך המועד או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל או לצורך השכיר שמוליך הדברים הנקנים שאין לו מה יאכל. הגה: ודוקא הני דאיכא פרסום בקנייתן ואווישי מילתא אבל שאר כלים נהגו לקנותן בצנעה (סמג'):

יג. להלוות לנכרי ברבית לאותם שרגילים ללוות ממנו מותר משום דהוי דבר האבד ולאותם שאינם רגילים ללוות גם כן מותר והוא שיקחו רבית של שבוע ראשון ויוציאנו בשמחת יום טוב. הגה: ומותר ליקח ערבות במועד על הלואה שיעשה אחר המועד (סג' סג'):

יד. הלואה דשולחנות בקביעות וחילוף אסור:

סימן תקמ – דיני בנין וסתירה בחול המועד, ובו ח' סעיפים

א. בנין אפילו כל שהוא אסור ואם נפרץ גדר גנתו (או כותל חצירו שבינו לחבירו) (מכלכי פסק קמא למועד קטן וסג' מיימוני פסק ח') בונה מעשה הדיוט דהיינו שמניח אבנים זו על זו ואינו טח בטיט או גודר אותו בקנים וגומא וכיוצא בהם וכן אם עשה מעקה לגג בונה אותו מעשה הדיוט אבל כותל חצר הסמוך לרשות הרבים שנפל בונה כדרכו ואם היה נוטה ליפול סותרו מפני הסכנה ובונה כדרכו. הגה: ואפילו אינו

תתקם שלהן ערוך אורח חיים

נוטה רק לחצר או למבוי מותר לסתרו מפני הסכנה ולחזור ולבנותו וכן בשאר דברים דאיכא למיחש לסכנה בונה וסותרו כדרכו (בית יוסף ב"ק רבינו ירוחם בנתיב י')

ב. מותר ליטול גבשושית שבבית :

ג. סדקים שבנג מותר לסתמן ביד וברגל אבל לא בכלי אומנות :

ד. ציר הדלת והמפתח (והמנעול) (גמלא) והצנור והקורה בין שהם של עץ בין שהם של ברזל שנשברו אפילו מערב יום טוב יכול לתקנם בלא שינוי מפני שזה הפסד גדול הוא שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות נמצא מאבד כל מה שבבית (ולכן מותר ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד) (רבינו ירוחם) :

ה. מותר לבנות מעשה הדיוט אבוס שתאכל בו הבהמה :

ו. מותר לבנות מעשה הדיוט אצטבא לישב או לישן עליה :

ז. תנור וכיריים שאפשר שייבשו ויאפה בהם במועד עושין ואם לאו אין עושין אותם (והוא הדין עשיית קדרות ואלפסין שרי בכהאי גוונא) (נימוקי יוסף סוף פרק קמא למועד קטן וסמגיד פרק ח'). ובין כך ובין כך בונים על חרס של תנור ועל הכירה הטפילה שלהם :

שלתן ערוך

אורח היים תתקמא

ח. נוקרים את הרחיים ופותחים להם עין (פירוש נקב שעושים באמצע הרחיים) ומעמידים אותם ובונים אמת המים של רחיים וקוצצים צפרני החמור של רחיים. הגה: ומותר לחדד סכין במועד וסכין שנשבר במועד מותר לעשות אחרת (סמג' פ'ק א'):

סימן תקמא – דיני אריגה בחול המועד, ובו ה' סעיפים

א. מותר לעשות מצודות דגים מערבה שהוא מעשה הדיוט אבל לא הארוגים מחוטים שהוא מעשה אומן. הגה: ומותר לתקן הפתילות לנרות בחול המועד דמעשה הדיוט הוא (נימוקי יוסף פ'ק אלו מגלחין רבינו יוחס נתיב י' ח'ק ה' ובית יוסף):

ב. מסרגין (פירוש הוא כעין האריגה אלא שבסריגה יש ריוח מה בין חוט לחוט) המטות אבל אין מפשילין חבלים בתחילה:

ג. מותר למעך בגדי פשתן בידיים אחר הכיבוס כדי ללבנן ולרככן אבל אין עושין קשרי בתי ידיים מפני שהוא מעשה אומן (ומותר להחליק הבגדים עם הזכוכית כדרך הואיל והוא לצורך המועד) (סמ"ג וכבינו יוחס):

ד. אסור לתקן מלבושיו ומנעליו הקרועים וכן אסור לומר לנכרי לתקנם (מיהו על ידי שינוי שרי לתקנם קצת לצורך המועד) (כבינו יוחס):

תתקמב שלהן ערוך אורח חיים

ה. מי שצריך לו בגד במועד אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה הרי זה עושה אותו כדרכו ואם היה אומן מהיר הרי זה עושה אותה מעשה הדיוט דהיינו שיעשה תפירות רחבות ותפירה אחת למעלה ואחת למטה כשיני הכלב. הגה: וכל אדם יחמיר על עצמו לתפור בשינוי זה ולא מהני לאומן לתפור על ידי שישנה באחיזת המחט בידו אלא בעינן שינוי הניכר (תרומת הדשן סימן פ"ז):

סימן תקמב – שלא לעשות מלאכה לאחרים בחול המועד אלא בחנם, ובו ב' סעיפים

א. אפילו מלאכות המותרות אינם מותרות לעשותם אלא לעצמו או לאחרים בחנם אבל בשכר אסור ומיהו אם אינו נותן לו שכר קצוב אלא שאוכל עמו בשכרו מותר. הגה: ודבר האבד מותר לעשות אפילו בשכר קצוב (כל בו):

ב. כל מלאכה מותר לעשותה על ידי פועל שאין לו מה יאכל כדי שישתכר וירויה:

שלהן ערוך אורח חיים תקמג

סימן תקמג – דין מלאכה על ידי אינו יהודי בחול המועד, ובו ג' סעיפים

א. כל דבר שאסור לעשותו אסור לומר לנכרי לעשותו:

ב. נכרי שקבל מערב יום טוב לבנות ביתו של ישראל בקבלנות אסור להניח לעשות בחול המועד אף על פי שהוא חוץ לתחום אבל אם נתן לו מלאכה בתלוש קודם המועד בקבלנות לעשותה בתוך ביתו של נכרי מותר:

ג. מותר ליתן לנכרי מלאכה בקיבולת או בשכיר יום שיעשנה אחר המועד ובלבד ובלבד שלא ימדוד וישקול וימנה כדרך שעושה בחול. הגה: ואף אם יעשה הנכרי אחר כך מלאכה שרי הואיל והתנה עמו לעשותה אחר המועד (מלכתי ריש פסק מי שספק וצית יוסף ורבינו ירוחם):

סימן תקמד – דין צרכי רבים בחול המועד, ובו ב' סעיפים

א. צרכי רבים מותר לעשותם בחול המועד כגון לתקן הדרכים ולהסיר מהם המכשולות ולציין הקברות כדי שיזהרו מהם הכהנים ולתקן המקואות. הגה: ודוקא צרכי רבים כאלו שהם צריכים לגוף האדם אבל שאר צרכי רבים כגון בנין בית הכנסת (בית יוסף בשם תשובת הרשב"א)

תתקמד שלהן ערוך אורח חיים

אסור לעשות במועד והוא הדין דלשאר צרכי מצוה אסור לעשות מלאכת אומן במועד (ריב"ש סימן כ"ו):

ב. בורות ומעיינות של רבים שנפל בהם עפר ואבנים ונתקלקלו מותר לתקנם ואפילו אין רבים צריכים להם עתה כיון שאינו מעשה אומן אבל לחפור להם בורות מחדש שהוא מעשה אומן אם הרבים צריכים להם עתה מותר אפילו אם כווננו מלאכתן במועד ואפילו בפרהסיא ובטירחא יתירה ואם אין צריכים להם עתה לא יעשו אבל בורות שיחין ומערות של יחיד אסור לחפור אותם מחדש ואפילו צריך להם עתה ואם היו עשויים כבר ונתקלקלו אם צריך להם עתה מותר לתקנם ואם אין צריך להם עתה אסור לתקנם אבל מותר להמשיך מים לתוכן אפילו אין צריך להם עתה:

סימן תקמה – דיני כתיבה בחול המועד, ובו י"א סעיפים

א. אסור לכתוב בחול המועד ואפילו להגיה אות אחת בספר אסור. הגה: ולצורך רבים יש אוסרים כל שאינו לצורך המועד (תרומת הטען סימן פ"ה) ויש מתירין (כל בו ובית יוסף). ונהגו להקל בכתב שלנו שאינו מעשה אומן:

ב. נראה לי שאם אין להם ספר תורה כשר לקרות בו בצבור מותר להגיהו בחול המועד כדי לקרות בו

שלתן ערוך

אורה חיים תתקמה

בצבור וכן בספרי מקרא וגמרא שצריך לקרות במועד מותר להגיהם במועד משום דהוה דבר האבד ואם אין להם ספר תורה כלל אם אפשר לכתבו כולה בחול המועד על ידי סופרים הרבה יכתבוהו דצורך המועד הוא לקרות בתורה בצבור במועד. הגה: והוא הדין שאר ספרים ללמוד בהם (תכומת סדן

סימן פ"ה ורוקח):

ג. כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו וטוה על יריכו תכלת (וציצית) (בית יוסף) לבגדו ואם אין לו מה יאכל כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו. הגה: או שיהיו לו הוצאותיו יותר בריוח לשמחת יום טוב (ט"ו). ואם כתבן כדי להניחן במועד בכל ענין שרי (סמ"ג). ואינו אסור רק הכתיבה אבל עשייתן שרי (בית יוסף נקט תוספות):

ד. מותר לכתוב חשבונותיו ולחשוב יציאותיו. הגה: והוא הדין הכתבים שכותבים כשמלויים על משכונות שרי (הגהות מרדכי כל בו ומהרי"ל סוף פרק מי שהפך):

ה. מותר לכתוב שטר קידושין ושטרי פסיקתא גיטין ושוברים דייתיקי מתנות פרוזבולין אגרות שום ואגרות מזון (פירוש שטרי פסיקתא שאדם פוסק לתת לבנו או לבתו כך וכך. ופירוש דייתיקי שטר צואה דא תהא למיקם ולהיות. ופירוש פרוזבול פרוז בולי ובוטי כלומר תקנת המלוה שלא יאבד ממונו ותקנה ללוה שימצא מי שילוונו. ופירוש אגרות שום ששמו בית דין נכסי לוה ונתנום

למלוה ואגרות מזון שמכרו בית דין את הקרקע למזון האשה והבנות וכתבו מעשה בית דין על זה אי נמי מי שקבל עליו לזון את בת אשתו) **שטרי חליצה ומיאונין ושטרי ברורין ופסקי דינין**. הגה: ומותר לכתוב כתובה במועד (כל נו) ויש אוסרים (סמ"ק) **ואגרות שאלת שלום שאדם שולח לחבירו ואפילו על דבר פרקמטיא שאינה אבודה** (ויש אוסרין בשאלת שלום) (טור בשם הלכות גדולות) (ונהגו להחמיר אפילו בכתיבה שלנו שהיא כתיבה משיט"א):

ז. אין כותבין שטרי חוב במועד ואם אינו מאמינו מלוה ללוה (והלוח צריך למעות) **או שאין לו לסופר מה יאכל הרי זה יכתוב**. הגה: ומותר לכתוב שטר מכירה במועד (תוספות) אבל אין לכתוב שטר אריסות וקבלנות שקבל קודם המועד (כבינו ירוחם):

ז. כל הדברים שמותר לכתוב אפילו בלא שינוי מותר וכל מה שאסור לכתוב אפילו על ידי שינוי אסור. הגה: ובלוחות של שעוה מותר לכתוב לפי שאינו כתב המתקיים (בית יוסף בשם אורחות חיים):

ח. מי ששלחו לשאול ממנו שאלה ואין השליח רוצה להתעכב עד אחר המועד מותר לכתבה וכן מותר להעתיקה מפני שחשוב דבר האבד:

שלתן ערוך

אורח חיים תקמו

ט. ואם שמע דבר חידוש מותר לכתבו כדי שלא ישכח וכן אם ראה ספר מחודש מותר להעתיקו אם לא ימצא להעתיקו לאחר המועד:

י. בזמן הבית היו דנין בין דיני ממונות בין דיני נפשות והיו משמתין ומכין למי שלא קיבל עליו הדין:

יא. מותר לקבול בשביל חובותיו בחול המועד:

סימן תקמו – דיני אירוסין ונישואין בחול המועד, ובו ה' סעיפים

א. אין נושאים נשים במועד לא בתולות ולא אלמנות ולא מייבמין ומותר לארס ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין הארוס בבית ארוסתו בשעת אירוסין ומותר לעשות ריקודין ומחולות ולעשות סעודת הארוס עם מריעיו שלא בבית ארוסתו וכן לסעוד הארוס בבית ארוסתו שלא בשעת אירוסין מותר:

ב. מותר להחזיר גרושתו מן הנשואין:

ג. הכל מותרים לישא בערב הרגל ולעשות סעודה ברגל בין בתולות בין אלמנות:

ד. מותר לעשות ברגל סעודת ברית מילה וכן סעודת פדיון הבן:

תתקמח שלהן ערוך אורח היים

ה. עושה אשה כל תכשיטיה במועד כוחלת ופוקסת (פירוש מחלקת שעה לכאן ולכאן, כ"ז) ומעברת סרק על פניה וטופלת עצמה בסיד וכיוצא בו והוא שתוכל לסלקו במועד ומעברת שער מבית השחי ומבית הערוה בין ביד בין בכלי ומעברת סכין על פדחתה:

סימן תקמז – דין מי שמת לו מת בחול המועד, ובו י"ב סעיפים

א. חול המועד אסור בהספד ותענית לפיכך אין מניחין את המטה ברחוב שלא להרגיל את ההספד ומטעם זה אין מוליכין המת לבית הקברות עד שיהיה הקבר מתוקן:

ב. נשים מענות דהיינו שכולם עונות כאחת אבל לא מקוננות דהיינו שאחת מדברת וכולן עונות אחריה ולא מטפחות דהיינו להכות כף אל כף נקבר המת אף לא מענות:

ג. כל שלשים יום לפני המועד אסור להספיד על המת שמת לו מלפני שלשים יום קודם המועד ואפילו אם יש לו הספד בלא זה כגון שמת לו מת בתוך שלשים שמותר לספדו אפילו מת ערב הרגל אסור להספיד עמו על המת שמת לפני שלשים יום קודם המועד:

שלתן ערוך

אורח חיים תתקמט

- ד. מי שבאה לו שמועה בתוך ל' יום קודם הרגל נראה לי שמותר לספדו ואף על פי שהיא רחוקה:
- ה. יראה לי שמה שאנו נוהגים בתשלום השנה לספוד המת ולהזכיר נשמתו אינו בכלל זה ומותר לעשותו בתוך שלשים לרגל:
- ו. אין קורעין על המת בחול המועד אלא לקרוביו שהם חייבים להתאבל עליו וכן על חכם או על אדם כשר או אם עמד שם בשעת יציאת נשמה ועל קרוב שחייב להתאבל עליו ועל חכם קורע אפילו אינו בפניו אלא שבאה לו שמועה במועד אם הוא בתוך שלשים ועל אדם כשר אינו קורע אלא אם כן ידע בין מיתה לקבורה. הגה: ויש חולקים ונהגו בני אשכנז שלא לקרוע במועד כי אם על אביו ואמו ועל שאר המתים קורעים לאחר המועד (מסעי"ל ופרומת הדגן סימן כפ"ח) ובמקום שאין מנהג יש לקרוע על כולם:
- ז. אין חולצין כתף אלא קרוביו של מת המחוייבים להתאבל עליו או על חכם:
- ח. מברין בחול המועד והוא שלא יברו ברחבה אלא קרוביו של מת ולא יברו האבל בתוך ביתו אלא על מטות זקופות לפי שאין כפיית המטה ברגל כלל:
- ט. על החכם מברין הכל בחול המועד בתוך הרחבה כדרך שמברין את האבלים שהכל אבלים עליו:

תתקנ שלחן ערוך אורח חיים

י. עושין כל צרכי המת בחול המועד גוזזין שערו ומכבסים כסותו ועושין לו ארון בחצר שבו המת כדי שיהא ניכר שהוא לצורך המת ואם לא היו להם נסרים מביאים קורות ונוסרים מהם נסרים בצנעה בתוך הבית ואם היה אדם מפורסם עושים אפילו בשוק אבל אין כורתין עץ מן היער לנסור ממנו נסרים לארון ואין חוצבין אבנים לבנות בהם קבר ובמקום שהיהודים מעט דרים במקום אחד והכל יודעים כשיש מת בעיר הכל חשוב כמפורסם:

יא. אין חופרים כוכין בחפירה וקברות בבנין בחול המועד להיות מוכנים למת שימות אבל מחנכין אותה שאם היה ארוך מקצרו או מאריכו או מרחיבו:

יב. אין לתלוש עשבים ועפר בחול המועד בבית הקברות כמו שנוהגים לעשות בחול (דין צדוק הדין במועד עיין ביורה דעה סימן ת"א סעיף ו'):

סימן תקמח — דין אבילות בחול המועד, ובו כ' סעיפים

א. הקובר את מתו בתוך הרגל לא חל עליו אבילות ברגל אלא לאחר הרגל מתחיל למנות שבעה ונוהג

שלתן ערוך

אורח חיים תתקנא

בהם אבילות ומונה שלשים מיום הקבורה ונוהג בשאר השלשים ככל גזירת שלשים:

ב. במקומות שעושין שני ימים טובים מונה השבעה מיום טוב שני האחרון אף על פי שאינו נוהג בו אבילות הואיל ומדבריהם הוא עולה לו מן המנין ומונה מאחריו ששה ימים בלבד. הגה: אם יום שני של ראש השנה עולה למנין שבעה, עיין ביורה דעה סימן שצ"ט סעיף י"ג בהגהות:

ג. הקובר את מתו ביום טוב שני של גליות שהוא יום טוב האחרון או ביום טוב שני של עצרת נוהג בו אבילות אם היה אותו היום יום מיתה וקבורה הואיל ויום טוב שני מדבריהם ואבילות יום ראשון של תורה ידחה עשה של דבריהם מפני עשה של תורה אבל אם קברו ביום טוב שני של ראש השנה אינו נוהג בו אבילות ששניהם כיום ארוך. הגה: ויש חולקים דסבירא להו דאין נוהג אבילות בשום יום טוב שני וכן מנהג פשוט ואין לשנות (כבינו חננאל והרא"ש):

ד. זה שאמרנו שהקובר מתו ברגל לא חלה עליו אבילות הני מילי דברים של פרהסיא אבל דברים שבצנעה נוהג (מיהו מותר לישן עם אשתו בחדר ואין צריך שמירה):

ה. אף על פי שאין אבילות נוהג במועד אנינות נוהג בו שאם מת לו מת בחול המועד אסור בדברים שאונן אסור בהם ואם מת ביום טוב ואינו רוצה לקוברו בו ביום אין עליו דין אנינות אלא אם כן צריך להחשיך על התחום להכין לו צרכי קבורה אז חל עליו דין אנינות משעה שמחשיך אבל אם מת ביום טוב שני והוא רוצה לקברו בו ביום או ביום טוב ראשון ורוצה לקברו על ידי נכרי חל עליו אנינות:

ו. אף על פי שאין אבילות ברגל אם מת לו מת ברגל מתעסקים בו ברגל לנחמו ולאחר הרגל כשיכלו שבעה למיתת המת אף על פי שעדיין לא כלה האבילות מלאכתו נעשית על ידי אחרים בבתייהם ועבדיו עושים לו בצנעה בתוך ביתו ואין צריכים לנחמו אחר הרגל מנין הימים שנחמוהו ברגל:

ז. מת לו מת קודם הרגל ונהג אבילות אפילו שעה אחת לפני הרגל בטלה ממנו גזירת שבעה וימי הרגל עולים למנין שלשים הרי שבעה לפני הרגל והרגל ומשלים עליהם עד שלשים ודוקא שנהג אבילות באותה שעה אבל אם שגג או הזיד ולא נהג אבילות או שהיה סמוך לחשיכה ולא היה יכול לנהוג אין הרגל מבטל האבילות ודינו כדין קובר מתו ברגל:

שלתן ערוך

אורח חיים תתקנ

- ח. אם נהג שבעה ופגע בו הרגל מבטל ממנו גזירת שלשים אפילו חל יום שבעה בערב הרגל מותר לספר ולכבס בערב הרגל. הגה: והוא הדין הרחיצה לדין דנוהגין איסור רחיצה כל שלשים ומותר לרחוץ סמוך לערב ואין צריך להמתין עד הלילה (סגסות מיימוני ומרדכי וסגסות פשיטא). ואין צריך לומר אם חל יום ה' להיות בשבת ערב הרגל שמותר לספר בערב שבת ואם לא גילח בערב הרגל מותר לגלח אחר הרגל שהרי כבר נתבטל ממנו גזירת שלשים אבל בתוך הרגל לא יגלח כיון שהיה אפשר לו לגלח קודם הרגל ואם חל יום שבעה שלו בשבת ערב הרגל מותר לגלח בחול המועד כיון שלא היה אפשר לו לגלח קודם:
- ט. הא דרגל מבטל גזירת שלשים בשאר מתים אבל באביו ואמו שאסור לספר עד שיגערו בו חבריו אפילו פגע בו הרגל לאחר ל' יום אינו מבטל:
- י. ואם חל אחד מימי האבילות חוץ מהשביעי בערב הרגל מותר לכבס ולא ילבשנו עד הלילה וטוב ליזהר מלכבס עד אחר חצות כדי שיהא ניכר שמפני הרגל הוא מכבס אבל לרחוץ אסור עד הלילה ויש מתירין לרחוץ אחר תפלת המנחה סמוך לחשיכה. הגה: ולדין דנוהגים איסור רחיצה כל שלשים אסור לרחוץ דהא הרגל לא בטל ממנו רק גזירת

תתקנר שלהן ערוך אורח חיים

שבעה והוא הדין לענין כיבוס במקום דנוהגין איסור כבוס כל שלשים:

יא. ראש השנה ויום הכיפורים חשיבי כרגלים לבטל האבילות:

יב. נהג שעה אחת לפני הפסח אותה שעה חשובה כשבעה ושמנה ימי הפסח הרי חמשה עשר ומשלים עליהם (עוד) חמשה עשר:

יג. שעה אחת לפני עצרת חשובה כשבעה ועצרת כיון שאם לא הקריב קרבנות עצרת בעצרת יש לו תשלומין כל שבעה חשוב כשבעה הרי י"ד ומשלים עליהם (עוד) י"ו ויום שני של עצרת עולה למנין הי"ו:

יד. שעה אחת לפני ראש השנה בטלה ממנו גזירת שבעה מפני ראש השנה וגזירת שלשים מבטל ממנו יום הכיפורים ומגלח בערב יום הכיפורים והוא הדין לקובר מתו בשלשה לתשרי שמגלח בערב יום הכפורים:

טו. שעה אחת לפני יום הכיפורים בטלה ממנו גזירת שבעה מפני יום הכיפורים וגזירת שלשים מבטל ממנו החג ומגלח בערב החג:

שלתן ערוך

אזרח חיים תתקנה

טז. שעה אחת לפני החג והחג הרי י"ד ושמיני עצרת
שבעה הרי כ"א יום ויום שני של שמיני עצרת הרי
כ"ב ומשלים עליהם ח' :

יז. שמע שמועה קרובה בשבת או ברגל ולמוצאי שבת
ורגל נעשית רחוקה דינו כדין שמע שמועה רחוקה
אחר השבת והרגל אלא שבשבת וברגל נוהג
דברים שבצנעה :

יח. שמע שמועה רחוקה בשבת או ברגל אינו נוהג
בהם אפילו דברים שבצנעה אלא למוצאי שבת או
הרגל נוהג שעה אחת ודיו :

יט. שמע שמועה קרובה בשבת שבת עולה ליום אחד
ולמחר קורע והוה ליה יום ששי שביעי לאבילות :

כ. אם עשרה ימים אחר החג שמע שמת לו מת בערב
החג אף על פי שאם נמנה שעה אחת לפני החג
שבעה ושבעת ימי החג ויום שמיני עצרת כ"א
ועשרה ימים אחרים הרי ל"א אין לזה דין שמועה
רחוקה אלא דין שמועה קרובה שאין הרגל עולה
למי שלא נהג אבילות קודם לו כלל וכל שכן למי
שלא היה יודע שמת לו מת :

הלכות תשעה באב ושאר תעניות

סימן תקמט – להתענות ארבע צומות, ובו ב' סעיפים

א. חייבים להתענות בתשעה באב ובי"ז בתמוז ובג' בתשרי ובעשרה בטבת מפני דברים הרעים שאירעו בהם:

ב. אף על גב דכתיב בקרא בחדש הרביעי בתשעה לחודש הובקעה העיר אין מתענין בתשעה בו אלא בי"ז מפני שאף על פי שבראשונה הובקעה בתשעה בו כיון שבשניה הובקעה בי"ז בו תקנו להתענות בי"ז בו משום דחורבן בית שני חמיר לן:

סימן תקנ – הבדל שיש בין תשעה באב ליתר צומות, ובו ד' סעיפים

א. הכל חייבים להתענות ארבע צומות הללו ואסור לפרוץ גדר. הגה: מיהו עוברות ומיניקות שמצטערות הרבה אין להתענות (סגסות מיימוני וסמגד פרק ה') ואפילו אינן מצטערות אינן מחויבות להתענות אלא שנהגו להחמיר

שלתן ערוך

אורח חיים תתקנו

ודוקא בג' צומות אבל בתשעה באב מחוייבות להשלים
(כדלקמן סימן תקנ"ד סעיף ה')

ב. צומות הללו חוץ מתשעה באב מותרים ברחיצה
וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ואין צריך
להפסיק בהם מבעוד יום:

ג. כל ד' צומות הללו אם חלו להיות בשבת נדחין
לאחר השבת. הגה: ואם אלו בערב שבת קורים בשחרית
ומנחה ויחל (כ"ט יוס"ף). ואם חופה ביום התענית בערב שבת
נוהגין להתפלל מנחה ולקרות ויחל ואחר כך עושין החופה
(ועיין לעיל סימן רמ"ט סעיף ד' אם משלימין התענית):

ד. בשבת קודם לצום מכריז שליח צבור הצום חוץ
מתשעה באב וצום כפור וצום פורים וסימנך אכ"ף
עליו פיהו (ומנהג האשכנזים שלא להכריז שום אחד
מהם):

סימן תקנא – דין שבוע שחל תשעה באב להיות בתוכה, ובו י"ח סעיפים

א. משנכנס אב ממעטין בשמחה ובר ישראל דאית
ליה דינא בהדי נכרי לישתמיט מיניה דריע מזליה.
הגה: מילה שהיא מראש חודש עד ט' באב נוהגין שהמוהל
ובעל ברית ואבי הבן לובשין בגדי שבת (מנהגים) אבל בלאו
הכי אסור אפילו בשבת של חזון אין מחליפין ללבוש בגדי
שבת כי אם הכתונת לבד (מרדכי הלכות תשעה באב והגהות אשירי פרק ב')

תתקנה **שלהן ערוך** אורה חיים

לתענית ולגודל ורובת) אבל פורשין פרוכת של שבת אם לא שאירע תשעה באב בשבת ונדחה שאז אין פורשין פרוכת של שבת ומי שיש לו נשואין בשבת נחמו מותר ללבוש בגדי שבת בשבת של חזון (מכרי"ל):

ב. מראש חודש עד התענית ממעטים במשא ומתן ובבנין של שמחה כגון בית חתנות לבנו או בנין של ציור וכיור ובנטיעה של שמחה כגון אבורנקי של מלכים שנוטעים לצל להסתופף בצלו או מיני הדס ומיני אהלים ואם היה כותלו נוטה ליפול אף על פי שהוא של שמחה מותר לבנות (ולצורך מצוה הכל שרי) (ר"ן סוף פרק קמ"א לתענית). ואין נושאים נשים ואין עושין סעודת אירוסין אבל ליארס בלא סעודה מותר ואפילו בתשעה באב עצמו מותר ליארס שלא יקדמנו אחר. הגה: ונוהגין להחמיר שאין נושאים מ"ז בתמוז ואילך עד אחר תשעה באב (מנהגים):

ג. שבוע שחל בו תשעה באב אסורים לספר ולכבס אפילו אינו רוצה ללבושו עתה אלא להניחו לאחר תשעה באב ואפילו אין לו אלא חלוק אחד אסור וכן המכובסים מקודם בין ללבוש בין להציע בהם המטה ואפילו מטפחות הידים והשלחן אסור וכיבוס שלנו מותר אבל גיהוץ (פירוש מעבירין על הבגדים אבן חלק להחליקו, עיוד) שלנו אסור וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ והרי הם ככיבוס שלנו

שלתן ערוך

אורח חיים תתקנט

ומותר והני מילי לגוהצן ולהניחן עד אחר תשעה באב אבל אסור ללבשן בשבוע זה ונהגו לאסור אפילו כלי פשתן ואפילו בכיבוס שלנו בין ללבוש בין לכבס ולהניח ואין להקל בדבר כיון שנהגו וכל שכן דאפשר דמדינא נמי אסור שהרי יש מי שכתב דכיבוס שלנו קרי (גיהוץ) לשל בני בבל שאין מתלבנים יפה לפי שממיהם הם עכורים שאינה ארץ הרים וגבעות כארץ ישראל וכיבוס של שאר ארצות אפשר שהוא ככיבוס של ארץ ישראל ואסור ועוד יש מי שפירש דגיהוץ היינו מים ואפר או נתר ובורית וכיבוס היינו במים לבד ובזמן הזה אין מכבסים במים לבד ונמצא שכל כיבוס של זמן הזה הוא גיהוץ ואסור מדינא אפילו בכלי פשתן ללבשן מיהא. הגה: ואנו נוהגין להחמיר בכל זה מתחילת ראש חודש עד אחר התענית אם לא לצורך מצוה כגון אשה הלובשת לבנים מותרת לכבס וללבוש לבנים ולהציע תחתיה (יוקם ולאור זרוע) אבל בתשעה באב עצמו לא תלבש לבנים רק לובשת חלוק בדוק ויפה (הגסות פעמי דולא) וכן לכבוד שבת לובשים כלי פשתן ומציעין לבנים כמו בשאר שבתות ואסור ליתן כלים לכובס נכרי לכבס מראש חודש ואילך אבל קודם ראש חודש מותר לתת אף על פי שכובסת אחר ראש חודש

(תוספות פרק ד' דתענית ומנה"ל):

תתקם שלהן ערוך אורח היים

ד. לאחר התענית מותר לספר ולכבס מיד ואם חל תשעה באב ביום ראשון או בשבת ונדחה לאחר השבת מותר בשתי השבתות בין שקודם התענית בין שאחריו ויש מי שאומר שנהגו לאסור כל שבוע שלפניו חוץ מיום ה' ויום ו'. הגה: ונוהגין להחמיר מתחלת ראש חודש לענין כיבוס אבל תספורת נוהגים להחמיר מ"ז בתמוז (מנהגים):

ה. אסור לעבריות לכבס בגדי העובד כוכבים בשבוע זה:

ו. כלים חדשים בין לבנים בין צבועים בין של צמר בין של פשתן אסור ללבוש בשבת זה (ואנו מחמירין מראש חודש ואילך):

ז. יש אומרים שאסור לתקן בגדים חדשים ומנעלים חדשים בשבת זה ויש להחמיר בזה מראש חודש. הגה: והוא הדין דאסור לקנותן וכן אומן ישראל אסור לעשותן לאחרים בין בשכר בין בחנם (תרומת הטען וזית יוסף). ונהגו להקל בזה אבל אם ידוע ומפורסם שהמלאכה של הנכרי שרי (תרומת הטען). וכן נהגו לתת לאומנים נכרים לתקן כלים חדשים תוך זמן זה כדי שיהיו מוכנים לאחר התענית ומיהו טוב למעט בזה במקום דאפשר דלא עדיף משאר משא ומתן דממעטינן:

שלתן ערוך

אורח היים תתקסא

ח. נשי דנהיגי דלא למשתי (פירוש לסדר ולערוך החוטין שהולכין לארכו של בגד והוא מלשון או בשתי או בערב) עמרא מדעייל אב מנהגא. (ונוהגין שלא לקדש החדש עד הלבנה עד אחר תשעה באב) (מהרי"ל ודעת ענמו):

ט. יש נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת זו (ומותר בחומץ של יין) (אגודה ומהרי"ל). ויש שמוסיפין מראש חודש עד התענית ויש שמוסיפין מי"ז בתמוז. הגה: ומצניעים מראש חודש ואילך הסכין של שחיטה (כבינו ירוחם נתיב י"א חלק ג' והגהות מיימוני) שאין שוחטין כי אם לצורך מצוה כגון לחולה או שבת או מילה או פדיון הבן וכיוצא בו:

י. יש מי שאומר שהנוהגים שלא לאכול בשר בימים הנזכרים מותרים בתבשיל שנתבשל בו בשר ואסורים בבשר עוף ובשר מלוח ויין תוסס ומותר לשתות יין הבדלה וברכת המזון. הגה: ונוהגין להחמיר שלא לשתות יין בברכת המזון ולא בהבדלה (תקופה מהרי"ל סימן ק"ו) אלא נותנים לתינוק ובמקום דליכא תינוק מותר בעצמו לשתות הבדלה ובסעודת מצוה כגון מילה ופדיון הבן וסיום מסכתא וסעודת אירוסין אוכלים בשר ושותים יין כל השייכים לסעודה אבל יש לצמצם שלא להוסיף ובשבוע שחל תשעה באב בתוכה אין לאכול בשר ולשתות יין רק מנין מצומצם וזה אפילו בערב תשעה באב שרי (מנהגים ומהרי"ל) ובלבד שלא יהיה בסעודה שמפסיק בה (דברי ענמו):

תתקסב שלהן ערוך אורח חיים

יא. כל מי שאוכל בשר במקום שנוהגים בו איסור פוריץ גדר הוא וינשכנו נחש (ומותר לשתות כל שכר אפילו של דבש שקורים מע"ד):

יב. תספורת שבוע זה אחד ראשו ואחד כל שער שבו אסור:

יג. ובזקן כל שמעכב את האכילה מותר:

יד. אסור לגדולים לספר לקטנים ולכבס כסותם בשבת שחל תשעה באב להיות בתוכה. הגה: מיהו בגדים שמלפפין בהם הקטנים לגמרי שמוציאים בהם ריעי ומשתינין בהם הני ודאי משרא שרי ואפילו בבגדי שאר קטנים נוהגים להקל (כ"ט יוס"ק):

טו. מי שתכפוהו אבילות של מת ושל שבת זו והכביד שערו מיקל בתער אבל לא במספרים ומכבס כסותו במים אבל לא בנתר ובחול:

טז. יש נוהגים שלא לרחוץ מראש חדש ויש שאין נמנעין אלא בשבת זו ויש מתענים מי"ז בתמוז עד תשעה באב. הגה: ולצורך מצוה שרי ולכן נדה רוחצת וטובלת (מהרי"ט). ואפילו אם טובלת ליל י' באב מותר לה לרחוץ בערב תשעה באב אם אי אפשר לה לרחוץ ליל י' (אגודה). ונראה דהוא הדין אשה הלובשת לבנים יכולה לרחוץ מעט כדרכה בשאר שנה הואיל ואינה עושה לתענוג רק לצורך מצוה ונוהגין שלא לרחוץ אפילו בצונן מראש חודש

שלתן ערוך

אורח היים תתקסג

ואילך (תרומת הדשן סימן ק"ט). ואפילו בערב שבת של חזון אסור לרחוץ כי אם ראשו ופניו ידיו ורגליו בצונן (מהרי"ל ותשובת מהרי"ל סימן ע"ז ובית יוסף) ויש מקילין בחפיפת הראש בחמין למי שרגיל בכך כל שבת:

יז. טוב ליזהר מלומר שהחיינו בין המצרים על פרי או על מלבוש אבל על פדיון הבן אומר ולא יחמיץ המצוה (וכן בפרי שלא ימצא אחר תשעה באב מותר לברך ולאכלו בין המצרים) (בנימין זאב סימן קס"ג ותשובת מהרי"ל):

יח. צריך ליזהר מ"ז בתמוז עד תשעה באב שלא לילך יחידי מארבע שעות עד תשע שעות (משום שבהם קטב מרירי שולט) ולא יכו התלמידים בימים ההם:

סימן תקנב – דין ערב תשעה באב, ובו י"ב סעיפים

א. ערב תשעה באב לא יאכל אדם בסעודה המפסקת שאוכלה אחר הצות בשר ולא ישתה יין ולא יאכל שני תבשילין. הגה: ואף ממשקים אחרים ממעט בשתייתן ממה שרגיל לשתות (טור ובית יוסף בשם תוספות ודוקח). וכן לא יאכל אחר סעודתו צנון ומליח דברים שנוהג בהם בשאר פעמים כדי שיתנהג בפרישות (מרכ"י):

ב. אפילו בשר מלוח שעברו עליו יותר משני ימים ולילה אחת ובשר עופות ודגים ויין מגתו דהיינו שאין לו יותר משלשה ימים נהגו לאסור:

תתקסד שלהן ערוך אורח חיים

ג. אפילו בשל מין אחד בשתי קדירות מיקרי שני תבשילין וכן יש להחמיר וליזהר משני מינים בקדרה אחת אלא אם כן הוא דבר שדרכו בכך כל השנה כגון אפונין (מיני זרעונים, ובלע"ז ציציר"י) שנותנים עליהם בצלים וביצים ותבשיל הנעשה מדבר שנאכל כמות שהוא חי מקרי תבשיל לענין זה. הגה: ואין חילוק בין צלי למבושל לענין זה (מרכי הלכות תשעה באב):

ד. מותר לאכול פירות כשהם חיים אפילו כמה מינים:

ה. נוהגים לאכול עדשים עם ביצים מבושלים בתוכם שהם מאכלי אבלים. הגה: ויש נוהגים לאכול ביצים קשים שהוא גם כן מאכל אבלים (הגהות מיימוני פרק ה'):

ו. מי שאפשר לו לא יאכל בסעודה המפסקת אלא פת חריבה במלח וקיתון של מים. הגה: ויש מחמירים לטבל אחר אכילה פת באפר ולאכלו על שם ויגרס בחצץ וגו':

ז. נהגו לישב על גבי קרקע בסעודה המפסקת (ואין צריך לחלוץ מנעליו) (הגהות מיימוני ורמב"ם פרק ז' ובית יוסף):

ח. יש ליזהר שלא ישבו שלשה לאכול בסעודה המפסקת כדי שלא יתחייבו בזימון אלא כל אחד ישב לבדו ויברך לעצמו:

שלתן ערוך

אורח חיים תתקסה

ט. כל זה בסעודה המפסקת שאין דעתו לאכול עוד אחריה סעודת קבע וכשהוא אחר חצות אבל אם היה קודם חצות או אחר חצות ודעתו לאכול אחריה סעודת קבע אין צריך ליהרהר בדברים הללו. הגהה: ומנהג בכל גלילות אשכנז לאכול סעודה קבועה קודם מנחה ואחר כך מתפללין מנחה ואוכלים סעודה מפסקת (מהרי"ב). ונוהגים להרבות קצת בסעודה ראשונה כדי שלא יזיק להם התענית הואיל ופוסקים מבעוד יום כמו ביום כיפורים ויש קצת ראייה לזה ממדרש איכה רבתי מיהו מי שיוכל לסגף עצמו ויודע בעצמו שאין התענית מזיק לו ומחמיר על עצמו נקרא קדוש כן נראה לי:

י. אם חל תשעה באב באחד בשבת או שחל בשבת ונדחה לאחר השבת אוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו (מיהו צריך להפסיק מבעוד יום) (סמ"ק):

יא. מי שקבל עליו תענית שני וחמישי כל ימות השנה ואירע ערב תשעה באב להיות בשני ישאל על נדרו או ילוה תעניתו ופורע. הגהה: והגאונים כתבו דמתענה עד אחר תפלת מנחה ואוכל סעודה המפסקת קודם ביאת השמש (סגרות אשירי ומרדכי ותרומת הדשן סימן ע"ה) וכן נוהגין והוא הדין מי שמתענה תענית חלום (מהרי"ב):

תתקמו שלחן ערוך אורח חיים

יב. אין אומרים תחנה ערב תשעה באב במנחה משום דאיברי מועד (ואם הוא שבת אין אומרים צדקתך) (מהרי"ל ומנהגים):

סימן תקנג – דין סעודה המפסקת, ובו ב' סעיפים

א. אף על פי שאכל סעודה המפסקת מותר לחזור ולאכול אלא אם כן קבל עליו בפירוש שלא לאכול עוד היום. הגה: וקבלה בלב אינה קבלה אלא צריך להוציאו בשפתיו (בית יוסף בשם התוספות):

ב. תשעה באב לילו כיומו לכל דבר ואין אוכלים אלא מבעוד יום ובין השמשות שלו אסור כיום הכפורים. הגה: ומותר ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל עד בין השמשות ומיהו בחול נוהגין לחלוץ מנעלים קודם שיאמר ברכו ואם הוא שבת חולצים לאחר ברכו מלבד שליח צבור שחולץ קודם ברכו (הגהות מיימוני) רק אומר תחלה המבדיל וכו' (מנהגים בשם מהר"ק). ונהגו שלא ללמוד בערב תשעה באב מחצות ואילך כי אם בדברים המותרים בתשעה באב ולכן אם חל בשבת אין אומרים פרקי אבות (מהרי"ל ומנהגים). וכן לא יטייל ערב תשעה באב:

סימן תקנד – דברים האסורים בתשעה

באב, ובו כ"ה סעיפים

- א. תשעה באב אסור ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ואסור לקרות בתורה נביאים וכתובים ולשנות במשנה ובמדרש ובגמרא בהלכות ובאגדות משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב ותינוקות של בית רבן בטלים בו אבל קורא הוא באיוב ובדברים הרעים שכירמיה ואם יש ביניהם פסוקי נחמה צריך לדלגם:
- ב. ומותר ללמוד מדרש איכה ופרק אלו מגלחין וכן ללמוד פירוש איכה ופירוש איוב:
- ג. יש מי שאוסר ללמוד על ידי הרהור:
- ד. ומותר לקרות כל סדר היום ופרשת הקרבנות ומשנת איזהו מקומן ומדרש רבי ישמעאל. הגה: ומותר לחזור הפרשה בתשעה באב (מנכגיס):
- ה. עוברות ומיניקות מתענות בתשעה באב כדרך שמתענות ומשלימות ביום כפור אבל בג' צומות אחרים פטורות מלהתענות ואף על פי כן ראוי שלא תאכלנה להתענג במאכל ומשתה אלא כדי קיום הולד (ועיין לעיל סימן תקנ"ט סעיף א'):
- ו. חיה כל שלשים יום וכן חולה שהוא צריך לאכול אין צריכין אומד אלא מאכילין אותו מיד דבמקום

תתקסח שלחן ערוך אורח חיים

חולי לא גזרו רבנן. הגה: ומיהו נוהגין להתענות כל זמן שאין להם צער גדול שהיה לחוש לסכנה והמיקל לא הפסיד:

ז. רחיצה אסורה בתשעה באב בין בחמין בין בצונן אפילו להושיט אצבעו במים אסור:

ח. טבילה של מצוה בזמנה מותרת אבל בזמן הזה אין טבילה בזמנה הילכך לא תטבול בו וכן נהגו:

ט. אם היו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה מותר לרחוץ להעביר הלכלוך ולא יטול כל ידיו אלא לפי הצורך להעביר הלכלוך. הגה: ואם עשה צרכיו אם מותר לרחוץ דינו כמו ביום כפור ועיין לקמן סימן תרי"ג סעיף ג':

י. נוטל אדם ידיו שחרית וצריך ליזהר שלא יטול ידיו אלא עד סוף קשרי אצבעותיו:

יא. ולאחר שניגב ידיו ועדיין לחות קצת מעבירם על עיניו ואם היה לפלוף על גבי עיניו ודרכו לרחצם במים רוחץ ומעבירו ואינו חושש דהוה ליה כטיט וכצואה שרוחץ כדרכו ואינו חושש:

יב. ההולך להקביל פני רבו או אביו או מי שגדול ממנו או לצרכי מצוה עובר במים עד צוארו ואינו חושש וכן בחזרה מותר:

יג. ההולך לשמור פירותיו עובר במים עד צוארו ואינו חושש אבל בחזרה אסור:

שלתן ערוך

אורה היים תתקסט

יד. הבא מן הדרך ורגליו כהות מותר לרחוץ במים.

הגה: ומותר לשרות מפה במים בערב תשעה באב ומוציאה מן המים והיא מתנגבת ומקנח בה פניו ידיו ורגליו אפילו אינו עושה רק לתענוג שרי כיון שהיא נגובה (ט"ז):

טו. סיכה אינה אסורה אלא של תענוג אבל מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש:

טז. נעילת הסנדל דוקא של עור אבל של בגד או של עץ או של שעם (פירוש קליפי עץ) וגמי מותר ושל עץ מחופה עור אסור:

יז. אבל ומנודה שמהלכים בדרך מותרים בנעילת הסנדל וכשיגיעו לעיר יחלוצו וכן בתשעה באב. הגה: וכן במקום שדרים בין הנכרים לא יחלוץ כי אם ברחוב היהודים וכן נהגו (ט"ז והגהות מיימוני והגהות מרדכי ר"פ פקק קמ"א):

יח. יש מי שאומר שלא יישן בליל תשעה באב עם אשתו במטה ונכון הדבר משום לך לך אמרינן לנזירא:

יט. אם חל תשעה באב בשבת מותר בכולן אפילו בתשמיש המטה. הגה: ויש אוסרים תשמיש המטה וכן נוהגין (ט"ז ב"ש ר"י ואגור ומנהגים):

כ. אין שאלת שלום לחבירו בתשעה באב והדיוטות שאינם יודעים ונותנים שלום משיבים להם בשפה רפה ובכובד ראש:

תתקע שלהן ערוך אורח חיים

כא. יש מי שאומר שלא ילך ויטייל בשוק כדי שלא יבא לידי שחוק וקלות והיתול:

כב. מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין במקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים וכל הרוצה לעשות עצמו תלמיד חכם לענין זה עושה ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות מותר על ידי נכרי אפילו בביתו ופרקמטיא להרויח ולהשתכר במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אסור ובמקום שנהגו לעשות מותר אלא שממעט שאפילו משנכנס אב ממעטין מלישא וליתן. הגה: ולא נהגו באיסור מלאכה כי אם עד חצות (מנהגים). ונהגו להחמיר עד חצות בכל מלאכה שיש בה שיהוי קצת אפילו מעשה הדיוט אבל דבר שאין בה שיהוי כגון הדלקת נרות או קשירה וכדומה מותרת ולחלוב הפרות טוב לעשות על ידי נכרי אם אפשר בנכרי:

כג. ומלאכת דבר האבד מותר כדרך שאמרו בחולו של מועד:

כד. כל העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה:

כה. כל האוכל ושותה בתשעה באב אינו רואה בשמחת ירושלים וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה וכל האוכל בשר או שותה יין בסעודה

שלהן ערוך

אורח חיים תתקעא

המפסקת עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על
עצמותם:

סימן תקנה – דיני תפילין וציצית בתשעה באב, ובו ב' סעיפים

א. נוהגים שלא להניח תפילין בתשעה באב שחרית
ולא טלית אלא לובשים טלית קטן תחת בגדים
בלא ברכה ובמנחה מניחים ציצית ותפילין
ומברכים עליהם:

ב. יש מי שנוהג לשכב בליל תשעה באב מוטה על
הארץ ומשים אבן תחת ראשו. הגה: ויש לאדם
להצטער בענין משכבו בליל תשעה באב שאם רגיל לשכב
בב' כרים לא ישכב כי אם באחד (תוספות סוף תענית) ויש בני אדם
משימים אבן תחת מראשותיהם זכר למה שנאמר ויקח
מאבני המקום שראה החורבן (מלכי למועד קטן). מיהו עוברות
שאינן יכולין להצטער אינן חייבות בכל אלה (תוספות). וימעט
אדם מכבודו ומהנאתו בתשעה באב בכל מה שאפשר:

סימן תקנו – תשעה באב שחל ביום ראשון, ובו סעיף אחד

א. ליל תשעה באב שחל באחד בשבת כשרואה הנר
אומר בורא מאורי האש ואין מברך על הבשמים

תתקעב שלהן ערוך אורח היים

ובליל מוצאי תשעה באב מבדיל על הכוס ואינו
מברך לא על הנר ולא על הבשמים:

סימן תקנז – לומר נחם ועננו בתשעה באב, ובו סעיף אחד

א. בתשעה באב אומר בכונה ירושלים נחם ה' אלהינו
את אבילי ציון וכו' ועננו בשומע תפלה ואם לא
אמר לא זה ולא זה אין מחזירין אותו. הגה: והמנהג
פשוט שאין אומרים נחם רק בתפלת מנחה של תשעה באב
לפי שאז הציתו במקדש אש ולכן מתפללים אז על הנחמה
(רוקח ואכולהס). מי שאכל בתשעה באב יאמר נחם בברכת
המזון (מהרי"ל):

סימן תקנה – במוצאי תשעה באב אין אוכלין בשר, ובו סעיף אחד

א. בתשעה באב לעת ערב הציתו אש בהיכל ונשרף
עד שקיעת החמה ביום עשירי ומפני כך מנהג
כשר שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בליל
עשירי ויום עשירי. הגה: ויש מחמירין עד חצות היום
ולא יותר (הגהות מיימוני). אם חל תשעה באב בשבת ונדחה ליום
א' מותר לאכול בשר ולשתות יין יום ב' אבל בלילה אסור
מפני אבילות של יום (מהרי"ל):

סימן תקנט – מנהגי תשעה באב, ודין מילה בתשעה באב, ובו י' סעיפים

- א. אם חל תשעה באב במוצאי שבת אין אומרים צדקתך במנחה בשבת. הגה: ומבדילין בלילה בתפלה כשאר מוצאי שבת (הגות מרדכי הלכות תשעה באב). ואם שכח מלהבדיל עיין לעיל סימן רצ"ד סעיף ג'. ומתפללים בנחת ודרך בכי כאבלים וכן עושים בקריאת איכה (הגות מיימוני). ובכל איכה מגביה קולו יותר (מהרי"ל). וכשמגיע החזן לפסוק השיבנו אומרים אותו הקהל בקול רם ואחר כך מסיים החזן וחוזר הקהל ואומרים השיבנו בקול רם וכן החזן (הגות מיימוני):
- ב. בליל תשעה באב (מתפללים ערבית ואומרים איכה וקניות) (הגות מיימוני ומהרי"ל) ואומר אחר קניות ואיכה סדר קדושה ומתחיל מואתה קדוש ואם חל במוצאי שבת אין אומרים ויהי נועם. הגה: ולא למנצח בנגינות ולא ויתן לך (כל נ). ומסירין הפרוכת מלפני הארון על שם בצע אמרתו (מנהגים):
- ג. ליל תשעה באב ויומו יושבים בבית הכנסת לארץ עד תפלת המנחה (ועכשיו נהגו לישוב על ספסליהם מיד אחר שיצאו מבית הכנסת שחרית ומאריכין עם הקניות עד מעט קודם הצות) ואין מדליקין נרות בלילה כי אם נר אחד לומר לאורו קניות ואיכה:

תתקער שלהן ערוך אורח היים

ד. אין אומרים תחנון (ולא סליחות) (סגסות אטיני) בתשעה באב ואין נופלים על פניהם משום דמקרי מועד.

הגה: וקורין בתורה כי תוליד בנים ומפטירין בירמיה אסוף אסיפם וכל הקדישים שאומרים אחר איכה עד שיוצאים למחר מבית הכנסת אין אומרים תתקבל ואין אומרים אל ארך אפים (פוך ומנהגים) ולא למנצח (מנהגים) ולא פיטום הקטורת (מכילת). ואין צריך לשנות מקומו בתשעה באב:

ה. בשעת הקינות אסור לספר דבר ולצאת חוץ כדי שלא יפסיק לבו מן האבל וכל שכן שלא ישיח עם העובד כוכבים (ונוהגין לומר קצת נחמה אחר הקינות לפסוק בנחמה) (סגסות מיימוני):

ו. אם יש אבל בעיר הולך בלילה לבית הכנסת וגם ביום עד שיגמרו הקינות:

ז. אם יש תינוק למול מלין אותו אחר שגומרים הקינות ויש ממתניין למולו עד אחר חצות ומברכים ברכת המילה בלא בשמים (והמנהג כסברא ראשונה). ואם היולדת מצויה במקום המילה יברך על הכוס ותשתה ממנו היולדת והוא שתשמע הברכה ולא תפסיק בדברים בין שמיעת הברכה לשתיית הכוס ואם אינה שם יברך על הכוס ויטעים לתינוקות:

שלהן ערוך

אורח חיים תתקעה

ח. בעל ברית לובש בגדים אחרים אך לא לבנים

ממש. הגה: ואבי הבן והמוהל והסנדק כולם נקראים בעלי ברית (בית יוסף). ומותרים ללבוש בגדי שבת לאחר שגמרו הקינות ובאין למול התינוק אבל לא ילבושו לבנים (מכ"ל):

ט. תשעה באב שחל להיות בשבת ונדחה ליום ראשון

בעל ברית מתפלל מנחה בעוד היום גדול ורוחץ ואינו משלים תעניתו לפי שיום טוב שלו הוא:

י. נוהגים שלא לשחוט ושלא להכין צורכי סעודה עד

אחר חצות. הגה: והולכים על הקברות מיד כשהולכים מבית הכנסת (בית יוסף ב"ק תוספות). ואם אירע מת בתשעה באב אין אומרים צדוק הדין (תש"ז):

סימן תקם — לעשות זכר לתורבן, ובו ה'

סעיפים

א. משחרב בית המקדש תקנו חכמים שהיו באותו

הדור שאין בונים לעולם בנין מסוייד ומכוייר (פירוש מצוייר) כבנין המלכים אלא טח ביתו בטיט וסד בסיד ומשייר מקום אמה על אמה כנגד הפתח בלא סיד והלוקח חצר מסויידת ומכויירת (פירוש מצויירת) הרי זה בחזקתה ואין מחייבים אותו לקלוף בכותלים:

ב. וכן התקינו שהעורך שלהן לעשות סעודה

לאורחים מחסר ממנו מעט ומניח מקום פנוי בלא

קערה מן הקערות הראויות לתת שם וכשהאשה עושה תכשיטי הכסף והזהב משיירה מין ממיני התכשיט שנוהגת בהם כדי שלא יהיה תכשיט שלם וכשהחתן נושא אשה לוקח אפר מקלה ונותן בראשו במקום הנחת תפילין. הגה: ויש מקומות שנהגו לשבר כוס בשעת חופה או לשום מפה שחורה או שאר דברי אבילות בראש החתן (כל 13). וכל אלה הדברים כדי לזכור את ירושלים שנאמר אם אשכחך ירושלים וגו' אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי:

ג. וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר לשמח בהם. הגה: ויש אומרים דוקא מי שרגיל בהם כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או בבית המשתה (טור). ואסור לשומעם מפני החורבן ואפילו שיר בפה על היין אסורה שנאמר בשיר לא ישתו יין וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תשבחות או שיר של הודאות וזכרון חסדי הקדוש ברוך הוא על היין. הגה: וכן לצורך מצוה כגון בבית חתן וכלה הכל שרי (תוספות וסמ"ג והגהות מיימוני):

ד. וכן גזרו על עטרות חתנים שלא להניח כלל ושלא יניח החתן בראשו שום כליל שנאמר הסר המצנפת והרם העטרה וכן גזרו על עטרות הכלה אם היא של כסף אבל של גדיל מותר לכלה ודוקא לחתן וכלה אבל בשאר כל אנשים ונשים לא גזרו:

שלתן ערוך אורה חיים תתקעו

ה. אסור לאדם שימלא פיו שחוק בעולם הזה:

סימן תקסא – דין הרואה ערי יהודה וירושלים והמקדש בחורבנן, ובו ה' סעיפים

א. הרואה ערי יהודה בחורבנן אומר ערי קדשך היו מדבר וקורע (ואינו חייב לקרוע אלא כשמגיע סמוך להם כמן הצופים לירושלים) (בית יוסף):

ב. הרואה ירושלים בחורבנה אומר ציון מדבר היתה ירושלים שממה וקורע וכשרואה בית המקדש אומר בית קדשנו ותפארתנו אשר הללוך בו אבותינו היה לשרפת אש וכל מחמדנו היה לחרבה וקורע ומהיכן חייב לקרוע מן הצופים ואחר כך כשיראה המקדש קורע אחר וכל קריעה טפח ואם בא דרך המדבר שאז רואה המקדש תחלה קורע על המקדש טפח ואחר כך כשיראה ירושלים מוסיף על קרע ראשון כל שהוא:

ג. אם קרע על אחת מערי יהודה אינו חוזר וקורע כשיראה שאר ערי יהודה חוץ מירושלים שחוזר וקורע עליה קרע אחר בפני עצמו ואם קרע על ירושלים תחלה אינו צריך לקרוע על שאר ערי יהודה:

תתקעח **שלהן ערוך** אורה היים

ד. כל הקרעים האלו בידו ומעומד וקורע כל כסותו שעליו עד שיגלה את לבו ואינו מאחה קרעים אלו לעולם אבל רשאי לשללן למללן ללקטן ולתופרן כמין סולמות:

ה. היה הולך ובא לירושלים הולך ובא תוך ל' יום אינו קורע קרע אחר ואם לאחר ל' יום חוזר וקורע (והוא הדין בערי יהודה ובמקדש):

הלכות תענית

סימן תקכב – דין קבלת התענית, ובו י"ג סעיפים

א. כל תענית שלא שקעה עליו חמה דהיינו שלא השלימו עד צאת הכוכבים (דהיינו שיראו ג' כוכבים בינוניים או שהלכנה זורחת בכח ומאיר על הארץ (הגסות אשכנזי פרק קמ"א לתענית והגסות מיימוני פרק א')) **אינו תענית ואם דעתו לאכול קודם לכן אינו מתפלל עננו**. הגה: מיהו נוהגין להתפלל עננו אף על פי שאין משלימין עד צאת הכוכבים וכן דעת מקצת רבוותא (תכומת ט"ז ס"ג סימן קנ"ז). ונראה לי דדוקא ביחיד דאומר עננו בשומע תפלה דבלאו הכי יכול להוסיף כמו שנתבאר לעיל סימן קי"ט אבל שליח ציבור לא יאמר עננו אלא אם כן משלימין וכן נוהגין:

שלהן ערוך

אורה היים תתקעט

- ב. יש אומרים שמי שרגיל להתענות עשרת ימי תשובה כיון שאין רגילות לקבלם בתפלה אינו צריך להתענות עד צאת הכוכבים אלא עד שיצא מבית הכנסת. הגה: והיחיד מתפלל עננו (הגהות אשכנז ומדלי פרק קמ"א דתענית) וכן חתן יתפלל עננו קודם שיכנס לחופה ואז יוכל לשתות מכוס של ברכה (תרומת הדשן סימן קנ"ז). אבל מי שמתענה מי"ז בתמוז עד תשעה באב צריך להשלים אף על גב דאינו צריך קבלה מי שאינו מתענה כל עשרת ימי תשובה רק מתענה יום או יומים בעי קבלה והשלמה (תרומת הדשן סימן קמ"ו). ונראה לי דדוקא בסתם אבל אם התנה שלא להשלים הרשות בידו דלא עדיף משאר תענית:
- ג. יחיד שקיבל עליו תענית סתם בערב שבת צריך להתענות עד צאת הכוכבים אם לא שפירש בשעת קבלת התענית עד שישלימו הצבור תפלתם (ועיין לעיל סימן רמ"ט):
- ד. תענית חלום צריך להתענות עד צאת הכוכבים ואפילו בערב שבת (ועיין לעיל סימן רמ"ט סעיף ד'):
- ה. כל תענית שלא קבלו עליו היחיד מבעוד יום אינו תענית. הגה: להתפלל עננו ולא לענין אם חייב תענית סתם והתענה כך לא יצא ידי נדרו (מדלי וסגות מיימוני פרק א') מיהו יש אומרים דמתפלל עננו (מדלי בס"י) וכן נראה לי לנהוג בתענית יחיד ולכולי עלמא המתענה תענית חלום מתפלל עננו אף על פי שלא קבלו עליו מאתמול:

ו. אימתי מקבלו בתפלת המנחה אומר בשומע תפלה או אחר שסיים תפלתו קודם שיעקור רגליו הריני בתענית יחיד מחר יהי רצון שתהא תפלתי ביום תעניתי מקובלת ואם לא הוציא בפיו אם הרהר בלבו שהוא מקבל תענית למחר הוי קבלה והוא שיהרהר כן בשעת תפלת המנחה הגה: וטוב יותר לקבלו אחר תפלה מבשעת תפלה כדי שלא להפסיק תפלתו

(המגיד והגהות מיימוני כל בו ובית יוסף):

ז. קיבל עליו תענית בתפלת המנחה אף על פי שהוא אוכל ושותה בלילה לא הפסיד כלום וכן אם קבל עליו להתענות שלשה או ארבעה ימים או יותר זה אחר זה להתענות בימים ויאכל בלילות אף על פי שהוא אוכל כל הלילה לא הפסיד כלום דהוי קבלה לכולם אף על פי שלא קיבל כל אחד ואחד במנחה שלפניו. הגה: ואם קבל להתענות שני ימים רצופין מותר לאכול בלילה שביניהם אם לא פירש בהדיא אף על הלילה (מרדכי פרק קמא דתענית) ואז מתפלל כל יום במנחה עננו

(פסקי מהרא"י סימן ק"ח):

ח. אם קיבל עליו בתפלת המנחה שלשה או ארבעה תעניות ולא רצופין זה אחר זה כגון שקבל עליו להתענות שני וחמישי ושני וכיוצא בזה יש מי שמתפק אם סגי בקבלה אחת לכולם או אם צריך קבלה לכל אחד ואחד. הגה: מיהו נהגו העם לקבלם

שלהן ערוך

אורח חיים תתקפא

בקבלה אחת וסגני בהכי וכן דעת מקצת רבוותא (מרדכי וסגסות מיימוני):

ט. קבל עליו להתענות למחר והתענה ובלילה שלאחר התענית נמלך להתענות אף על פי שלן בתעניתו שלא אכל בלילה והתענה כל היום השני אינו תענית מפני שלא קבלו עליו מבעוד יום:

י. מתענה אדם תענית שעות והוא שלא יאכל כל היום כיצד (הרי) שהיה טרוד בחפציו ומתעסק בצרכיו ולא אכל עד חצות או עד תשע שעות ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום הרי זה מתענה אותם שעות ומתפלל בהם עננו שהרי קבל עליו התענית קודם שעות התענית ויש אומרים שגם זה תענית שעות וצריך שיקבלנו עליו מאתמול והיכי משכחת לה כגון שקבל עליו מאתמול להתענות עד חצי היום וכשהגיע לחצי היום נמלך וגמרו או שקבל עליו להתענות למחר מחצי היום ואילך ולמחר נמלך ולא אכל גם בחצי היום ראשון הרי זה תענית שעות:

יא. אם קבל עליו תענית עד חצי היום ואכל אחר כך או שאכל עד חצי היום וקבל עליו תענית משם ואילך אינו נקרא תענית להתפלל עננו אבל נקרא תענית לענין שצריך להשלים נדרו:

תתקפב שלהן ערוך אורח חיים

יב. תענית שגוזרים על הצבור אין כל יחיד צריך לקבלו בתפלת המנחה אלא שליח צבור מכריז התענית והרי הוא מקובל ויש אומרים דהני מילי בארץ ישראל שהיה להם נשיא לפי שגזירתו קיימת על כל ישראל אבל בחוצה לארץ צריכים כל הצבור לקבל על עצמם כיחידים שכל אחד מקבל על עצמו:

יג. יש מי שאומר שמי שנדר ואמר אם לא אלך למקום פלוני אשב בתענית מאחר שמה שהתנה הוא דבר הרשות הוי אסמכתא (פירוש שאדם סומך בדעתו שיוכל לעשות דבר אחד ועל סמך זה הוא נודר או מתחייב בדבר מה). אבל אם אמר אם לא אעשה מצוה פלונית אשב בתענית וכן אם אמר אם יצילני ה' מצרה או אם יצליח דרכי לא הוי אסמכתא:

סימן תקסג – דין מי שהרהר בלבו להתענות, ובו סעיף אחד

א. מי שהרהר בלבו שלא בשעת תפלת המנחה להתענות למחר לא הוי קבלה דלא עדיף מהוציא בפיו להתענות למחר דלא הוי קבלת תענית כיון שלא קבלו בתפלת המנחה:

שלהן ערוך אורח חיים תתקפג

סימן תקסד – דין ליל שלפני התענית, ובו סעיף אחד

א. כל תענית שאוכלים בו בלילה בין צבור בין יחיד הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר והוא שלא ישן (שינת קבע) (טור) אבל אם ישן (שינת קבע) אינו חוזר ואוכל ולא שותה אלא אם כן התנה לאכול או לשתות. הגה: ויש אומרים דבשתיה אין צריך תנאי דמסתמא דעתו של אדם לשתיה אחר השינה והוי כאילו התנה (טור ומרדכי והגסות מיימוני והגסות אשירי):

סימן תקסה – דין תפלת עננו, ובו ו' סעיפים

א. יחיד אומר עננו בשומע תפלה בין יחיד שקיבל עליו תענית בין יחיד המתפלל עם הצבור בתענית צבור וכן שליח צבור שמסדר תפלתו בלחש כיחיד דמי ובשומע תפלה. הגה: ואומרו קודם כי אתה שומע וכו' ולא יחתום בעונה בעת צרה אלא כשמגיע לבכל עת צרה וצוקה יסיים כי אתה שומע תפלת וכו' (בית יוסף נקט תוספות). ולא ישנה ממתבע הברכה אפילו כשמתענה יחיד יאמר עננו בצום תעניתנו וכו' (כצ"ח סימן נ"ה):

תתקפר שלהן ערוך אורח היים

ב. אם שכה מלומר עננו אין מחזירין אותו (ועיין לעיל סימן רצ"ד סעיף ד' וה') ואם נזכר קודם שעקר רגליו אומרו בלא חתימה (לאחר תפלתו):

ג. יש אומרים שאין היחיד אומר עננו כי אם במנחה שמא יאחזנו בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו אבל שליח צבור אומרו גם בתפלת שחרית כשהוא מתפלל בקול רם שאי אפשר שלא יתענו קצת מהקהל ובארבע צומות גם היחיד אומרו בכל תפלותיו דאפילו יאחזנו בולמוס ויאכל שייך שפיר למימר עננו ביום צום התענית הזה כיון שתיקנו חכמים להתענות בו. הגה: ונהגו בכל הצומות שלא לאומרו כי אם במנחה מלבד שליח ציבור שאומר שחרית כשמתפלל בקול רם:

ד. טוב לומר בתחנונים שאחר תפלת המנחה לאחר אלהי נצור וכו' רבון כל העולמים גלוי וידוע לפניך שבזמן שבית המקדש קיים אדם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבים ממנו אלא חלבו ודמו וכו':

ה. אין היחיד רשאי לומר שלש עשרה מדות דרך תפלה ובקשת רחמים דדבר שבקדושה הם אבל אם בא לאומרם דרך קריאה בעלמא אומרם. הגה:

וכן אין ליחיד לומר סליחות או ויעבור (מהרי"ל בשם אור זרוע):

שלהן ערוך אורח חיים תתקפה

ו. המתענה ומפרסם עצמו לאחרים להשתבח שהוא מתענה הוא נענש על כך:

סימן תקסו – דיני תענית ציבור, ובו ח' סעיפים

א. בתענית צבור אומר שליח צבור עננו בין גואל לרופא וחותרם ברוך אתה ה' העונה לעמו ישראל בעת צרה (ואם שכח עיין לעיל סוף סימן קי"ט סעיף ד'). וקורין ויחל בשחרית ובמנחה בין שחל בשני ובחמישי בין שחל בשאר הימים. הגה: ומפטירין במנחה דרשו ובשחרית אין מפטירין חוץ מתשעה באב וקורים אפילו כשחל בערב שבת (מהרי"ל). ואם מתענים בראש חדש קורים שחרית פרשת ראש חודש ומנחה בשל תענית

(כ"ן סוף פרק קמ"א דתענית ובית יוסף נ"ס לוקח):

ב. כשהצבור גוזרים תענית על כל צרה שלא תבא עליהם וכן בתענית שני וחמישי ושני שאחר הפסח ואחר החג שנוהגים באשכנז להתענות הצבור נהגו הראשונים לומר שליח צבור עננו בין גואל לרופא ולקרות ויחל. הגה: ומיהו אם קבעו התענית בב' וה' אין דוחים פרשת השבוע בשחרית אלא קורין בשחרית בפרשה ולערב קורין ויחל בלבד בה"ב שמתענין אחר הפסח וסוכות שקורין בשחרית וערבית ויחל והכי נהוג. ויש שתמהו עליהם והקשו עליהם והרא"ש יישב קושיתם

תתקפו שלחן ערוך אורח חיים

הילכך למנהג הראשונים שומעין ומיהו היכא שגוזרים תענית שלא לשום צורך אלא לשוב בתשובה יש נוהגים לדונו כתענית צבור לענין עננו בין גואל לרופא וקריאת ויחל ויש נוהגים לדונו כתענית יחיד שאף שליח צבור אינו אומר עננו אלא בשומע תפלה ואין מוציאין ספר תורה :

ג. אין שליח צבור אומר עננו ברכה בפני עצמה אלא אם כן יש בבית הכנסת עשרה שמתענין ואפילו אם יש בעיר עשרה שמתענין כיון שאין בבית הכנסת עשרה שמתענין לא :

ד. נוהגים להרבות סליחות בברכת סלה לנו ויש שאין נוהגים לומר סליחות עד אחר סיום שמונה עשרה ברכות וכן הנהיגו הקדמונים בארץ ישראל והוא המנהג הנכון :

ה. בתענית צבור שליח ציבור שאינו מתענה לא יתפלל :

ו. יש מי שאומר שאין עומד לקרות בתורה בתענית צבור מי שלא התענה ואם הכהן אינו מתענה יצא הכהן מבית הכנסת ועומד לקרות בתורה ישראל המתענה :

ז. בתענית צבור יעמדו שנים אצל שליח ציבור מזה אחד ומזה אחד שיאמרו עמו סליחות :

שלהן ערוך

אורח חיים תתקפו

ח. כל תענית צבור יש בו נשיאות כפים במנחה חוץ מביום הכפורים. הגה: ובגלילות האלו אין נוהגין בנשיאות כפים רק במוסף של יום טוב וכבר נתבאר בהלכות נשיאות כפים (מרכיזי לתענית והגהות מיימוני פרק א'): :

סימן תקסז – טעימה ורחיצת הפה שמותר בתענית, ובו ג' סעיפים

א. השרוי בתענית יכול לטעום כדי רביעית ובלבד שיפלוט וביום הכפורים ובתשעה באב אסור. הגה: ויש מחמירין בכל תענית צבור והכי נוהגין (תוספות והגהות מיימוני פרק א' ותכונת הדשן סימן קנ"ח): :

ב. יש אומרים שלא התירו רביעית בפעם אחת אלא מעט מעט ויש אומרים שאפילו בפעם אחת יכול לטעום עד כדי רביעית אם יודע בעצמו שיכול להעמיד עצמו שלא יבלע כלום:

ג. מי שדרכו לרחוץ פיו בשחרית בתענית צבור, לא כשר למעבד הכי, אבל בתענית יחיד שרי כיון שפולט ואפילו יש במים שרוחץ יותר מרביעית. הגה: ומותר ללעוס עצי קנמון ושאר בשמים ועץ מתוק ללחלח גרונו ולפלוט מלבד ביום הכיפורים דאסור (מרכיזי לתענית והגהות מיימוני פרק א'): :

סימן תקפח – דיני נדרי תענית, ובו י"ב סעיפים

א. נדר להתענות יום זה ושכח ואכל משלים תעניתו והוא הדין אם היה תענית חלום או שהיה תענית צבור או שהיה יום ידוע לו להתענות ביום שמת בו אביו או רבו אבל אם נדר להתענות יום אחד או שני ימים וכשהתחיל להתענות שכח ואכל כזית איבד תעניתו וחייב לצום יום אחר (ויש מחמירין דאפילו בנדר להתענות יום זה דחייב להשלים מכל מקום מחמירין להתענות יום אחר) (תרומת הדשן סימן ק"ט):

ב. הנודר לצום עשרה ימים באיזה יום שירצה והיה מתענה ביום אחד מהם והוצרך לדבר מצוה או מפני כבוד אדם גדול (או שמצטער) (טור) הרי זה לזה ופורע יום אחד שהרי לא קבע הימים בתחילת הנדר אבל אם לא קבל עליו קודם לכן להתענות יום אחד אלא במנחה קבל עליו להתענות למחר מקרי תענית זה ואינו יכול ללוותו. הגה: וכל שכן יום זה ממש כגון שאמר בתחלת נדרו אתענה יום פלוני או אתענה ב' וה' כל השנה או כדומה לזה (תרומת הדשן סימן ער"ה וכל זו). וכן אם היה תענית חלום אינו יכול ללוותו. הגה: וכל שכן שאינו יכול ללוות ולפרוע תענית צבור (תרומת הדשן סימן ק"ט וכל זו וכינוי ירוחם). מיהו תענית שני וחמישי ושני

שלתן ערוך

אורח חיים תתקפט

שנוהגים להתענות אחר פסח וסוכות או אפילו בעשרת ימי תשובה ואירע בהם ברית מילה מצוה לאכול ואין צריך התרה כי לא נהגו להתענות בכהאי גוונא ודוקא כשאוכלים שם אבל אם שולחים לו לביתו אין לו לאכול ואם קבל עליו התענית במנחה צריך להתענות (הגהות מיימוני פסק א'). ויש אומרים שאם מצטער הרבה בתעניתו יכול לפדותו בממון והוא הדין באונס אחר (הרא"ש בשם הראב"ד ורבינו יוחס נתיב ה' חלק א') ונראה דוקא בקבל עליו תענית בעלמא אבל אם קבלו דרך נדר צריך לקיים נדרו:

ג. מי שנדר להתענות סך תעניות יכול לדחותם עד ימות החורף (ויכול ללוות יום ארוך ולשלם יום קצר דכל אחד מקרי יום) (תרומת הדשן סימן ס' והגהות מרדכי):

ד. יש מי שאומר ששני ימים ושני לילות רצופים יש להשוותם לארבעים תעניות שאינם רצופים. הגה: ויש אומרים דבאדם חלש סגי לו בב' ימים רצופים אבל אדם בריא שלשה ימים (הגהות מנהגים בשם מהר"י בר"ן). ונראה לי דכל זה לא מיירי אלא במי שנתחייב לצום מ' ימים שאינם רצופים מכח תשובה כדי להצטער ואז משוינן האי צער להאי צער ועל כיוצא בזה נאמרו דינים אלו בדברי האחרונים ז"ל אבל מי שנדר לצום מ' יום צריך לקיים מה שנדר דלא גרע מיום זה דאינו לזה ופורע ואפילו למאן דאמר דאפילו יום זה לזה ופורע הכא מודה דצריך לקיים נדרו כל שכן מ' יום שלפני יום כיפור שמתענים לזכר עליית

תתקצ שלחן ערוך אורח חיים

משה בהר שמי שקבל עליו שאין להם תשלומין בשנים או שלשה ימים רצופים:

ה. המתענה תענית חלום ביום טוב או בחולו של מועד או בראש חדש או בחנוכה ופורים או בערב יום הכפורים צריך למיתב תעניתא לתעניתיה כדין המתענה תענית חלום בשבת (ועיין לעיל סימן רפ"ח סעיף ד'):

ו. אין תענית צבור בבבל ליאסר במלאכה ולהפסיק מבעוד יום אלא תשעה באב בלבד הילכך יחיד שקבל עליו תענית לא חיישינן שמא תענית צבור קבל עליו ומותר בכולן ומכל מקום לכתחילה טוב לומר בשעת קבלת תענית הריני בתענית יחיד לפניך מחר:

ז. כשאירע יום שמת אביו או אמו באדר והשנה מעוברת יתענה באדר ב'. הגה: ויש אומרים דיתענה בראשון (מהר"ל ומהר"י מינץ) אם לא שמת בשנת העיבור באדר שני דאז נוהגים להתענות בשני (תרומת הדקן סימן ל"ה) וכן המנהג להתענות בראשון מיהו יש מחמירין להתענות בשניהם (פסקי מהר"י בשם מהר"י מולין):

ח. אין צריך להתענות אלא ביום מיתת אביו ולא ביום קבורה:

שלתן ערוך

אורה חיים תתקצא

ט. אם אירע יום מיתת אביו בשבת או בראש חודש ידחה למחר. הגה: ואין נוהגין כן אלא אין מתענין כלל וכן בשאר ימים שאין בהם תחנון:

י. הנודר לילך על קברי צדיקים שבמקום פלוני ונתעכב ימים רבים ואחר כך אירע שהשכירוהו ללכת שם די בהליכה זו:

יא. הנודר לצום סכום ימים רצופים ואירע בהם תענית חובה עולין לו:

יב. כל השרוי בתענית בין שהיה מתענה על צרתו או על חלומו בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם הרי זה לא ינהג עידונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב אלא דואג ואונן כענין שנאמר מה יתאונן אדם חי:

סימן תקסט – דין נודר בעת צרה, ובו ב' סעיפים

א. יחיד המתענה על צרה ועברה או על חולה ונתרפא או מת צריך להשלים כל התעניות שקיבל עליו אבל צבור שמתענין על שום דבר ונענו קודם חצות לא ישלימו ואם תלמידי חכמים ורוב צבור רוצים להשלים אין היחיד רשאי להפריש עצמו מהם:

תתקצב שלהן ערוך אורח חיים

ב. יחיד שמתענה על צרה ונודע שקודם קבלת התענית כבר עברה אינו צריך להשלים. הגה: והוא הדין צבור ששמעו אחר חצות שקבלו התענית בטעות אין צריכים להשלים (תקומת הדגן סימן ר"פ):

סימן תקע – דין הנוכה ופורים וימים שאין אומרים בהם תחינה, שנפשו בתוך ימי נדרי תענית, ובו ג' סעיפים

א. יחיד שקיבל עליו תענית כך וכך ימים ואירעו בהם שבתות וימים טובים או ראש חדש הנוכה ופורים או ערב יום הכיפורים אם קבלו בלשון קבלת תענית בעלמא אינו צריך התרה ואם קבלו בלשון הרי עלי שהוא לשון נדר צריך התרת חכם ויפתח בחרטה שיאמר לו אילו שמת אל לבך שיארעו בהם אלו הימים לא היית נודר ומתיר לו ולהרמב"ם משקבל עליו בלשון נדר ופגעו בו שבתות וימים טובים או ערב יום הכיפורים או ראש חודש חייב לצום בהם אם לא יתירו לו אבל אם פגע בו הנוכה ופורים או ערב יום הכיפורים אם קבלו בלשון קבלת תענית בעלמא אין צריך התרה ואם קבלו בלשון הרי עלי שהוא לשון נדר צריך התרת חכם ויפתח בחרטה שיאמר לו אילו שמת אל לבך שיארעו בהם אלו הימים לא היית

שלתן ערוך

אורה חיים תתקצג

נודר ומתיר לו ולהרמב"ם משקבל עליו בלשון נדר
ופגעו בו שבתות וימים טובים או ערב יום
הכיפורים או ראש חודש חייב לצום בהם אם לא
יתירו לו אבל אם פגע בו חנוכה ופורים נדרו בטל
ולא יצום בהם מפני שהם מדבריהם וצריכים
חיזוק. הגה: והמנהג כסברא הראשונה. מי שנדר להתענות
סך ימים ואמר חוץ מיום טוב אין חנוכה ופורים בכלל ואם
אמר שדעתו היה עליהם הולכים אחריו (תשובת הרשב"א סימן
תרכ"ט) אבל ערב יום הכיפורים בכלל והכי נהוג ודלא כמו
שפסק ביורה דעה סימן רט"ז סעיף ד':

ב. הנודר להתענות בשבת ויום טוב וערב יום
הכיפורים וחנוכה ופורים דינו שזה לנודר
להתענות כך וכך ימים ואירעו בהם ימים הללו אם
הוציאו בלשון נדר דינו כמקבל עליו בלשון נדר
ואם הוציאו בלשון קבלת תענית בעלמא דינו
כמקבל בלשון קבלת תענית:

ג. אם נשבע להתענות כך וכך ימים ואירעו בהם ימים
הללו השבועה חלה עליהם מטעם איסור כולל
אבל אם נשבע להתענות בשבת או ביום טוב
בפירוש לא חלה עליו שבועה דאין שבועה חלה
על דבר מצוה אלא לוקה על שנשבע לשוא ואוכל
ואם נשבע להתענות בחנוכה ופורים חלה שבועה
עליו כיון שאינן אלא מדרבנן (ויש להתיר שבועתו

תתקצר שלהן ערוך אורח חיים

ואינו מתענה). ונראה לי שהוא הדין לראש חודש וערב יום הכיפורים שאינם אלא מדרבנן אלא שמדברי הרמב"ם נראה שהם של תורה:

סימן תקעא – מי הם החוטאים לישב בתענית, ובו ג' סעיפים

- א. היושב בתענית אם יכול לסבול התענית נקרא קדוש ואם לאו כגון שאינו בריא וחזק נקרא חוטא:
- ב. תלמיד חכם אינו רשאי לישב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים אלא אם כן כשהציבור מתענים שלא יפרוש עצמו מהם ומלמדי תינוקות דינם כתלמידי חכמים:
- ג. עיר שהקיפוח כותים וכן יחיד הנרדף מפני אנסין או מפני לסטים או מפני רוח רעה אינם רשאים להתענות שלא לשבר כחם אלא יקבלו עליהם להתענות כך וכך תעניות לכשינצלו וכן אם גזרו גזרה וגזרו שלא להתענות עליו יקבלו עליהם להתענות כך וכך תעניות כשיעבור הגזרה:

סימן תקעב – באיזה ימים אין גוזרים תענית ציבור, ובו ג' סעיפים

- א. אין גוזרין תענית על הצבור בתחלה ביום חמישי שלא להפקיע (פירוש שלא לייקר השער) שערים ואפילו במקום שאין לחוש לכך:
- ב. אין גוזרין תענית על הצבור בראשי חדשים או בחנוכה ופורים או בחולו של מועד ואם התחילו להתענות על הצרה אפילו יום אחד ופגע בהם יום מאלו מתענין ומשלימין היום בתענית:
- ג. צבור שבקשו לגזור תענית שני וחמישי ושני ופגע בתענית ט"ו בשבט התענית נדחה לשבת הבאה כדי שלא יגזרו תענית בט"ו בשבט שהוא ראש השנה לאילנות. הגה: מיהו אם התחילו להתענות אין מפסיקין כמו בראש חדש וחול המועד (כ"ת יוסף):

סימן תקעג – שבטלה מגילת תענית, ובו סעיף אחד

- א. הילכתא בטלה מגילת תענית וכל הימים הכתובים בה מותר להתענות בהם וכל שכן לפנייהם ולאחריהם הוין מחנוכה ופורים שאסור להתענות בהם בעצמם אבל לפנייהם ולאחריהם מותר וכן שבתות וימים טובים וראשי חדשים מותרים

תתקצו שלהן ערוך אורח היים

לפניהם ולאחריהם. הגה: מי שיש לו נשואין בחנוכה אין לו להתענות אבל אם יש לו נשואין בניסן מתענה ביום חופתו אפילו בראש חודש ניסן מפני שהוא אחד מן הימים שמתענים בהם כדלקמן סוף סימן תק"פ (סגסות מנהגים וליקוטי מהר"ש):

סימן תקעד – שנותנין בתענית חומרי המקום שיצא ושהלך לשם, ובו ה' סעיפים

א. ההולך ממקום שמתענין למקום שאין מתענין ודעתו לחזור צריך להתענות כל תעניות שקבלו עליהם:

ב. ההולך ממקום שאין מתענים למקום שמתענים יתענה עמהם אפילו דעתו לחזור ומיהו כיון שלא קבל עליו תענית אם יצא מן העיר חוץ לתחום מותר לאכול ואינו צריך להשלים. הגה: ודוקא שבא לשם ביום התענית אבל אם בא לשם מבעוד יום צריך לקבל עליו התענית וצריך להשלימו (טור):

ג. שכח ואכל אל יתראה בפניהם כאילו אכל ולא ינהג עידונין בעצמו לומר הואיל ואכלתי מעט אוכל הרבה (ואפילו שלא בפניהם אסור לנהוג עידונין בעצמו) (מרדכי פרק קמ"א דתענית):

שלהן ערוך

אורה חיים תתקצו

ד. מצוה להרעיב אדם עצמו בשנת רעבון ואסור לשמש מטתו חוץ מליל טבילה ולחשוכי בנים (פירוש ולמנועי בנים) מותר (ועיין לעיל סימן ר"מ סעיף י"ב):

ה. כל הפורש מן הצבור אינו רואה בנחמתן וכל המצטער עמהם זוכה ורואה בנחמתן:

סימן תקעה – דיני תעניות שמתפללין בארץ ישראל על הגשמים, ובו י"ג סעיפים

א. סדר תעניות שמתענין בארץ ישראל על הגשמים כך הוא הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים מתחילין תלמידי חכמים בלבד להתענות ג' תעניות ב' וה' וב' וכל התלמידים ראויים לכך ודין תעניות אלו כדין תענית יחיד:

ב. הגיע ראש חודש כסליו ולא ירדו גשמים בית דין גוזרין שלשה תעניות על הצבור שני וחמישי ושני וכל העם נכנסים לבתי כנסיות ומתפללים וזועקים ומתחננים כדרך שעושים בכל התעניות:

ג. עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין עוד ג' תעניות על הציבור שני וחמישי ושני ובאלו מפסיקין מלאכות מבעוד יום ואסורים בהם בעשיית מלאכה

ביום אבל לא בלילה ואסורים ברחיצת כל הגוף
 בחמין לפיכך נועלין את המרחצאות אבל פניו ידיו
 ורגליו בחמין וכל גופו בצונן מותר ואסורים בסיכה
 אלא אם כן הוא להעביר את הזוהמא ואסורים
 בהם בתשמיש המטה וכן אסורים בנעילת הסנדל
 בעיר ומתפללין בבתי כנסיות ומתחננים כבשאר
 תעניות :

ד. עברו אלו [ולא נענו] בית דין גוזרין עוד שבע
 תעניות על הצבור שני וחמישי ושני וחמישי ושני
 וחמישי ושני וכל מה שאסור בשלשה שלפני אלו
 אסור אף באלו ויתירין אלו שמתריעין בהם בשופר
 על הברכות שמוסיפים בהם ומתפללים ברחוב
 העיר ומורידין זקן להוכיחם ומוסיפין שש ברכות
 בתפלת שחרית ובתפילת המנחה ונועלים את
 החנויות ובשני לעת ערב פותחין מעט (אותן החנויות
 המוכרות אכילה ושתייה) (בית יוסף בשם רש"י) כדי שימצאו
 לקנות לסעודת הלילה ובחמישי פותחין כל היום
 חנויות המוכרות מאכל מפני כבוד השבת ואם יש
 לחנות שני פתחים פותח אחד ונועל אחד ואם יש
 לחנות אצטבא לפניו פותח כדרכו בחמישי ואינו
 חושש :

שלתן ערוך

אורה חיים תתקצט

ה. עוברות ומניקות מתענות אבל לא בג' ראשונות ולא בז' אחרונות ומיהו לא יאכלו אלא כדי קיום הולד (ואסור להן להחמיר ולהתענות) (תשכ"ז סימן תכ"ח):

ו. אחר שגזרו י"ג תעניות אלו אם לא נענו אין גוזרין עוד והני מילי כשמתענים על הגשמים לפי שכשעברו אלו כבר עברו זמן הגשמים ואין בהם תועלת אבל על שאר פורעניות מתענים והולכים עד שיענו:

ז. כשמתענים על הגשמים ועברו י"ג תעניות אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן ובבנין של שמחה (אלא אם כן כותלו נוטה ליפול) (טור) וממעטין באירוסין ונישואין אלא אם כן לא קיים מצות פריה ורביה וממעטים בשאילת שלום בין אדם לחבירו ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום אלא כנזופין וכמנוודים למקום ועם הארץ שנתן להם שלום משיבין לו בשפה רפה וכובד ראש ותלמידי חכמים לבדם חוזרים ומתענים שני וחמישי ושני עד שיצא ניסן של תקופה ומותרין לאכול בלילה ובמלאכה ובשאר הדברים ומפסיקים בראש חדש חנוכה ופורים יצא ניסן של תקופה והוא כשהגיע השמש לתחלת מזל השור אין מתענין עוד שאין הגשמים בזמן הזה אלא סימן קללה הואיל ולא ירדו כל עיקר מתחילת השנה:

תתר שלהן ערוך אורח היים

ח. וכל זה הסדר כשלא ירדו גשמים כלל אבל ירדו ברביעה (פירוש המטר היורד להצמיח כל צמח ועשב האדמה נקרא רביעה מפני שרובע ומעבר את הקרקע כדכתיב כי כאשר ירד הגשם וגו' והולידה והצמיחה וגומר) וצמחו העשבים והתחילו ליבש הרי אלו מתענים וזועקים עד שירדו גשמים או עד שיבשו הצמחים וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו שהוא זמן פריחת האילנות בארץ ישראל ולא ירדו גשמים הרי אלו מתענים וזועקים עד שירדו גשמים הראויים לאילנות או עד שיעבור זמנם וכן אם הגיע חג הסוכות ולא ירדו גשמים הרבה כדי למלאות מהם הבורות והשיחין והמערות הרי אלו מתענים עד שירד גשם הראוי לבורות ואם אין להם מים לשתות מתענין על הגשמים בכל עת שלא יהיה להם מים לשתות ואפילו בימות החמה פסקו הגשמים בין גשם לגשם מ' יום בימות הגשמים הרי זה מכת בצורת ומתענים וזועקים עד שירדו גשמים או עד שיעבור זמנם:

ט. במה דברים אמורים בארץ ישראל וכל הדומה לה אבל במקומות שעונת הגשמים שלהם קודם שבעה עשר במרחשון או אחר זמן זה כשיגיע זמנם ולא ירדו גשמים יחידים מתענים שני וחמישי ושני ומפסקים בראש חודש חנוכה ופורים ושוהין אחר

שלתן ערוך

אורח חיים תתרא

כך כמו כמו ששה ימים אם לא ירדו גשמים בית
דין גוזרין י"ג תעניות על הסדר שאמרנו :

י. כל תענית שגוזרים הצבור בחוצה לארץ אוכלים
בהם בלילה ודינם כדין שאר תעניות שאין גוזרים
על הצבור תענית כגון צום כפור אלא בארץ
ישראל בלבד ובגלל המטר ובאותם עשר תעניות
שהם שלשה אמצעים ושבע אחרונות :

יא. היו מתענים על הגשמים ונענו כמה ירדו ויהיו
פוסקין מן התענית משיכנסו בעומק הארץ החרבה
טפה ובבינונית שני טפחים ובעבודה שלשה טפחים
(ושיעור כמה צריכין לירד לברך עליהם עיין לעיל סימן
רכ"א). ואם התחילו לירד אחר חצות ישלימו אותו
היום (ועיין לעיל סימן תקס"ט בסופו) ואם התחילו לירד
קודם חצות לא ישלימו אלא יאכלו וישתו ויעשו
יום טוב ולערב יתקבצו ויאמרו הלל הגדול :

יב. אין אומרים הלל הגדול אלא כשנענו ביום תעניתם
דוקא אבל אם לא נענו עד יום שלאחר תעניתם
לא :

יג. אם ירדו להם גשמים בליל תעניתם קודם שעלה
עמוד השחר אין אומרים הלל הגדול :

סימן תקעו – על איזה דברים מתענין ומתריעין, ובו ט"ז סעיפים

א. כשם שמתענים ומתריעים על הגשמים כך מתענים על שאר הצרות כגון כותים שבאו לערוך מלחמה עם ישראל או ליטול מהם מס או ליקח מידם ארץ או לגזור עליהם צרה אפילו במצוה קלה הרי אלו מתענין ומתריעין עד שירוחמו וכל הערים שסביבותיהם מתענים אבל אין מתריעין אלא אם כן תקעו להתקבץ לעזרתם ואפילו לא באו אלא לעבור דרך ארצם שאין להם מלחמה עמהם אלא על כותים אחרים ועוברים על מקום ישראל מתענין ומתריעין:

ב. וכן על הדבר איזהו דבר עיר שיש בה ת"ק רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר יצאו ביום אחד או בד' ימים אין זה דבר היו בה אלף ויצאו ממנה ששה מתים בג' ימים זה אחר זה הרי זה דבר יצאו ביום אחד או בארבעה אין זה דבר וכן לפי חשבון זה ואין הנשים והקטנים וזקנים ששבתו ממלאכה בכלל מנין אנשי המדינה לענין זה היה דבר בארץ ישראל מתענין שאר גליות עליהם (ודוקא דאיכא דבר בכולה ולא במקצתה) (ר"ן פ"ק ג' דתענית). היה דבר במדינה ושיירות

שלתן ערוך

אורח חיים תתרג

הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת שתיהן מתענות אף על פי שהן רחוקות זו מזו:

ג. ואם היה דבר בחזירים מתענין מפני שמעיהם דומים לשל בני אדם וכל שכן אם היה דבר בעכו"ם ולא בישראל שמתענים:

ד. וכן מתענים על המפולת שבעיר כיצד הרי שרבתה בעיר מפולת כותלים בריאים שאינן עומדין בצד הנהר הרי זה צרה ומתענין ומתריעין עליה וכן על הרעש ועל הרוחות שהם מפילים הבנין והורגים מתענים ומתריעין עליהם:

ה. וכן מתענים על החולאים כיצד הרי שירד חולי אחד לאנשים הרבה באותה העיר כגון אסכרה (פירוש חולי סוגר הגרון מענין ויסכרו מעינות תהום) או חרחור וכיוצא בהם והיו מתים מאותו חולי הרי זה צרת צבור וגוזרין עליה תענית ומתריעין וכן חכוך לח הרי הוא כשחין פורח ואם פשט ברוב הצבור מתענין ומתריעין עליו אבל חכוך יבש צועקים עליו בלבד. הגה: ובאלו חולאים אינן צריכין שימותו בשלשה ימים זה אחר זה כמו בדבר שהוא בא מכח שינוי אויר אלא מתענים ומתריעים על אלו החלאים מיד (בית יוסף):

ו. וכן על חיה רעה שנשתלחה אפילו לא הזיקה אלא נראית בלבד מתענין ומתריעין בכל מקום אפילו

תתדר שלחן ערוך אורח חיים

הרחוקים אבל אם אינה משולחת אינה אלא מקרה
איזו היא משולחת נראתה בעיר ביום הרי זו
משולחת נראתה בשדה ביום אם ראתה שני בני
אדם ולא ברחו מפניהם הרי זו משולחת ואם
היתה שדה שסמוכה לאגם וראתה שני בני אדם
ורדפה אחריהם הרי זו משולחת לא רדפה
אחריהם אינה משולחת ואם היתה באגם אפילו
רדפה אחריהם אינה משולחת אלא אם טרפה
שניהם ואכלה אחד מהם אבל אם אכלה שניהם
באגם אינה משולחת מפני שזה הוא מקומה ומפני
הרעבון טרפה לא מפני שהיא משולחת :

ז. בתים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות הואיל
והם מקום גדודי חיה אם עלתה לגג ונטלה תינוק
מעריסה (פירוש מטה קטנה מענין הנה ערשו ערש ברזל)
הרי זו משולחת ואם לא הגיע למדה זו אינה
משולחת שאלו בני אדם סכנו בעצמם ובאו למקום
החיות אבל שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף
ששולחו והזיקו כגון שלוח נחשים ועקרבים
שמזיקים ואינם ממיתים ואין צריך לומר צרעים
ויתושין והדומה להם אין מתענים עליהם ולא
מתריעין :

ח. וכן על ירקון והשדפון משהתחיל בתבואה אפילו
לא התחיל אלא במקום אחד כמלא פי התנור

שלתן ערוך

אורה היים תתרה

מתענין ומתריעין (ואפילו הרחוקים) (טו), רק שיהיו
באותו הפרכיא (כ"ז):

ט. וכן על הארבה והחסיל ואפילו לא נראה מהם אלא
כנף אחד בכל ארץ ישראל ואפילו אינו משחית
יכול הארץ מתענין ומתריעין עליהם ועל הגובאי
(פירוש מין ארבה) בכל שהוא אבל על החגב אין
מתענין עליו ולא מתריעין אלא זועקין בלבד
ועכשיו שאין אנו מכירין מינים הללו על כולם
מתריעין:

י. וכן על המזונות כיצד הרי שהוזלו דברים של
סחורה שרוב חיי אנשי אותה העיר מהם כגון כלי
פשתן בבבל ויין ושמן בארץ ישראל ונתמעט
המשא והמתן עד שיצטרך התגר למכור שוה
עשרה בששה הרי זו צרת צבור ומתריעין עליה
ובשבת זועקים עליה אבל אין תוקעים עליה
בשבת:

יא. וכן על המטר כיצד הרי שרבו עליהם גשמים עד
שיצרו להם הרי אלו מתפללים עליהם שאין לך
צרה יתירה מזו שהבתים נופלים ונמצא בתיהם
קבריהם ובארץ ישראל אין מתפללין על רוב
הגשמים מפני שהיא ארץ הרים ובתיהם בנוים
באבנים ורוב גשמים טובה להם ואין מתענים

תתרו שלחן ערוך אורח חיים

להעביר הטובה ועכשיו בצפת מצוים מפולת בתים
מפני הגשמים ומתפללים עליהם :

יב. כל עיר שיש בה צרה מכל אלו אותה העיר מתענה
וזועקין בתפלה ומתחננין ומתריעין פכשופר עד
שתעבור הצרה וכל סביבותיה מתענות אבל לא
מתריעות אבל מבקשים עליהם רחמים ובכל מקום
אין מתענים ולא זועקים ולא מתריעים בשבת ויום
טוב על שום צרה חוץ מצרת המזונות שזועקים
עליהם בשבת :

יג. עיר שהקיפוח כותלים או נהר וספינה המטורפת
בים אפילו על יחיד הנרדף מפני כותים או לסטים
או רוח רעה או חולה שאר חולי שיש בו סכנת היו
ם (ולכרך החולה בשבת עיין לעיל סוף סימן רפ"ח) זועקים
ומתחננים בתפלות בשבת אבל אין תוקעין אלא אם
כן תוקעין לקבץ העם לעזור אחיהם ולהצילם :

יד. תעניות אלו שמתענים על הצרות אין מתענין בהם
אלא עוברות ולא מניקות ולא קטנים ומותרים
לאכול בלילה אף על פי שמתענים למחר חוץ
מתעניות הגשמים :

טו. ציבור שהיו להם ב' צרות אין מבקשין רחמים אלא
על אחת מהם דכתיב נצומה ונבקשה מאלהינו על
זאת ואומרים אף על פי שיש בלבנו צרות רבות על

שלהן ערוך אורח חיים תתרו

צרה פלונית באנו להתפלל ואם יש להם צרת רעב וצרת דבר מבקשים רחמים על הרעב משום דכי יהיב רחמנא שובעא לחיי יהיב:

טז. בכל יום תענית שגוזרים על הצבור מפני הצרות בית דין והזקנים יושבים בבית הכנסת ובודקים על מעשה אנשי העיר מאחר תפלת שחרית עד חצי היום ומסירין המכשולים של עבירות ומזהירין ודורשין וחוקרים על בעלי חמס ועבירות ומפרישין אותם ועל בעלי זרוע ומשפילין אותם וכיוצא בדברים אלו ומחצי היום ולערב רביע היום קורים בתורה ומפטירים בנביא ורביע היום האחרון מתפללין מנחה ומתריעים ומתודים וזועקים כפי כחם:

סימן תקעז – אם נתרבה הגשמים עד שמטשטשים הקרקע, איך מתנהגים, ובו סעיף אחד

א. בכל מקום אם רוב גשמים מטשטשים הקרקע ומונעים המחרישה מתריעים ומבקשים רחמים ואם הענין נחפז ואין פנאי להתריע כסדר שאר תעניות אין גוזרין בו תענית על הצבור שאין הצבור יכולים להתענות בכל יום אלא מתריעין בכל יום ובכל תפלה ובהתרעה בפה די ואם

תתרה שלחן ערוך אורח חיים

היחידים רוצים להתענות רשאים הם בכך ובהתרעת הפה דהיינו בעננו אבינו עננו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת רחמים ותכנס להם לפני משורת הדין ובטובך הגדול רחם עליהם שאין פורעניות בא לעולם אלא בשביל ישראל והם עמך ונחלתך אשר הוצאת מארץ מצרים ואינם יכולים לקבל לא רוב רעה ולא רוב טובה השפעת עליהם רוב טובה אינם יכולים לקבל כעסת עליהם אינם יכולים לקבל יהי רצון שיהא ריוח בעולם וזכור רחמיך:

סימן תקעה – שכל יחיד יתענה ויתפלל על צרתו, ובו סעיף אחד

א. כשם שהצבור מתענים ומתפללים על צרתם כך כל יחיד מתענה ומתפלל על צרתו כיצד היה חולה או תועה במדבר או חבוש בבית האסורים יש להתענות ולבקש רחמים בתעניתו ולא יתענה בשבת ומועד וחנוכה ופורים וראש חודש:

שלהן ערוך אורח חיים תרט

סימן תקעט – סדר תפלות באלו התעניות, ובו ג' סעיפים

א. בכל יום משבעה תעניות אחרונות של גשמים מתפללין על סדר זה מוציאין את התיבה לרחובה של עיר וכל העם מתקבצים ומתכסים בשקים ונותנים אפר מקלה (פירוש אפר של דבר שנשרף לאפוקי עפר בעלמא שגם הוא נקרא אפר) על גבי התיבה ועל גבי ספר תורה כדי להגדיל הבכיה ולהכניע לבם ואחד מן העם נוטל האפר ונותן בראש הנשיא ובראש אב בית דין במקום הנחת תפילין כדי שיכלמו וישובו וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו ואחר כך מעמידים ביניהם זקן חכם והם יושבים לא היה שם זקן חכם מעמידין חכם לא היה שם לא זקן ולא חכם מעמידין אדם של צורה ואומר לפניהם דברי כבושים (פירוש שכובשין ומעוררין הלב לתשובה) אחינו לא שק ולא תענית גורמים אלא תשובה ומעשים טובים שכן מצינו שלא נאמר באנשי נינוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם אלא וירא אלהים את מעשיהם ובקבלה הוא אומר קרעו לבבכם ואל בגדיכם ומוסיף בענינים אלו כפי כחו עד שיכניע לבם וישובו תשובה גמורה ואחר שגומר זה דברי כבושים עומדים בתפלה

תתרי שלחן ערוך אורח חיים

ומעמידים שליה צבור הראוי להתפלל בתעניות אלו ואם היה אותו שאומר דברי כבושים ראוי להתפלל מתפלל ואם לאו מורידין אחר ומי הוא הראוי להתפלל בתעניות אלו איש שהוא רגיל בתפלה ורגיל לקרות בתורה נביאים וכתובים ומטופל ואין לו ויש לו יגיעה בשדה ולא יהיה בבניו ובני ביתו וכל קרוביו והנלוים אליו בעל עבירה אלא יהיה ביתו ריקן מן העבירות ולא יצא עליו שם רע בילדותו שפל ברך ומרוצה לעם ויש לו נעימה וקולו ערב ואם היה זקן עם כל המדות האלו הרי זה מפואר ואם אינו זקן הואיל ויש בו כל המדות האלו יתפלל:

ב. סדר התפלה ושש ברכות שהוא מוסיף ותקיעות שהוא תוקע מבואר יפה בטור בסימן זה:

ג. שבע תעניות האלו אחר שמתפללים יוצאים כל העם לבית הקברות ובוכים ומתחננים שם כלומר הרי אתם מתים כאלו אם לא תשובו מדרככם. (ולפי זה אם אין קברי ישראל הולכים על קברי נכרים)

(גמרא):

שלהן ערוך אורח חיים תתריא

סימן תקפ – ימים שמתענים בהם, ובו ג' סעיפים

א. אלו הימים שאירעו בהם צרות לאבותינו וראוי להתענות בהם ואף על פי שמקצתן בראש חדש יש מי שאומר שיתענו בו (וטוב שלא להשלים בראש חדש):

ב. באחד בניסן מתו בני אהרן. בעשרה בו מתה מרים ונסתלק הבאר. בעשרים וששה בו מת יהושע בן נון. בעשרה באייר מת עלי הכהן ושני בניו ונשבה ארון ה'. בעשרים וששה בו מת שמואל הנביא. בעשרים ושלושה בסיון בטלו הביכורים מלעלות לירושלים בימי ירבעם בן נבט. בעשרים וחמשה בו נהרג רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל ור' חנינא סגן הכהנים. בעשרים ושבעה בו נשרף רבי חנינא בן תרדיון וספר תורה עמו. באחד באב מת אהרן הכהן. בשמונה עשר בו כבה נר מערבי בימי אחז. בשבעה עשר באלול מתו מוציאי דבת הארץ. בחמישי בתשרי מתו עשרים איש מישראל ונחבש רבי עקיבא. בשבעה בו נגזרה גזירה על אבותינו שימותו בחרב וברעב ובדבר מפני מעשה העגל. בשבעה במרחשון עוורו עיני צדקיהו ושחטו בניו לעיניו. בעשרים ושמונה בכסליו שרף

תתריב שלחן ערוך אורח חיים

יהויקים המגילה שכתב ברוך מפי ירמיהו. בשמונה בטבת נכתבה התורה יונת בימי תלמי המלך והיה חושך בעולם שלשה ימים. ובתשעה בו לא נודע איזו היא הצרה שאירע בו. בחמשה בשבט מתו הזקנים שהיו בימי יהושע. בעשרים ושלשה בו נתקבצו כל ישראל על שבט בנימין על ענין פילגש בגבעה. בשבעה באדר מת משה רבינו עליו השלום. בתשעה בו נחלקו בית שמאי ובית הלל:

ג. יש מי שאומר שגזרו שיהיו מתענין בכל שני וחמישי על חורבן הבית ועל התורה שנשרפה ועל חילול השם ולעתידי לבוא יהפכם ה' לששון ולשמחה:

הלכות ראש השנה

סימן תקפא – דיני ימי תחנונים וערב

ראש השנה, ובו ד' סעיפים

א. נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים מראש חדש אלול ואילך עד יום הכפורים. הגה: ומנהג בני אשכנז אינו כן אלא מראש חדש ואילך מתחילין לתקוע אחר התפלה שחרית ויש מקומות שתוקעין גם כן ערבית ועומדים באשמורת לומר סליחות ביום א' שלפני ראש השנה ואם חל ראש השנה שני [או] שלישי אז מתחילין

שלתן ערוך

אורח חיים תתריג

מיום ראשון שבוע שלפניו (מנהגים). ואבל אסור לצאת מביתו כדי ליכנס לבית הכנסת לשמוע הסליחות מלבד בערב ראש השנה שמרבים סליחות יכול האבל ליכנס לבית הכנסת (פסקי מהרי"א סימן קל"ד). וידקדקו לחזור אחר שליח צבור היותר הגון והיותר גדול בתורה ובמעשים שאפשר למצוא שיתפלל סליחות וימים נוראים ושיהא בן שלשים שנים גם שיהא נשוי (כל 13). מיהו כל ישראל כשרים הם רק שיהיה מרוצה לקהל אבל אם מתפלל בחזקה אין עונין אחריו אמן וכן צריך שיוציא כל אדם בתפלתו ואם יהיה לו שונא ומכוין שלא להוציאו גם אוהביו אינם יוצאים בתפלתו (סגרות מנהגים ישי"ס). ויש מקומות נוהגים שהמתפלל סליחות מתפלל כל היום (כל 13):

ב. נוהגין להתענות ערב ראש השנה. הגה: והמדקדקים

נהגו שכל אחד מתענה י' ימים (מרדכי סוף פרק קמ"א דראש השנה ורי"ט יומ"א) וכן נכון לעשות וכל אלו התעניות אין צריכין להשלים ואין קורין בהם ויחל אפילו ערב ראש השנה ועיין לקמן סימן תרס"ב סעיף ב' ואם חל ברית מילה בערב ראש השנה יכולים לאכול (בית יוסף בשם תשובה אשכנזית). ורבים נוהגין לאכול בערב ראש השנה קודם עלות השחר (מהרי"ל) משום דרכי האמורי שהיו נוהגים להתענות בערב חגיגהם ויכולין לאכול בלא תנאי אחר שכן נהגו (דברי ע"מ):

תתריד שלחן ערוך אורח חיים

ג. אין נופלים על פניהם בערב ראש השנה בתפלה אף על פי שנופלים על פניהם באשמורת בסליחות. ואין תוקעין בערב ראש השנה (מנהגים):

ד. מכבסין ומסתפרין בערב ראש השנה. (ויש נוהגין לטבול בערב ראש השנה משום בערב ראש השנה משום קרי) (כל 15). ויש מקומות נוהגין לילך על הקברות ולהרבות שם בתחינות (מנהג"ל) ונותנים שם צדקה לעניים (כל 15):

סימן תקפב – סדר תפלת עשרת ימי תשובה וראש השנה, ובו ט' סעיפים

א. בעשרת ימי תשובה אומר המלך הקדוש המלך המשפט ואם טעה או שהוא מסופק אם הוא בהמלך הקדוש חוזר לראש ואם הוא בהמלך המשפט אם נזכר קודם שעקר רגליו חוזר לברכת השיבה ואומר משם ואילך על הסדר ואם לא נזכר עד שעקר רגליו (עיין לעיל סוף סימן קי"ז) חוזר לראש (ועיין לעיל סימן קי"ח):

ב. אם אמר האל הקדוש ותוך כדי דיבור נזכר ואמר המלך הקדוש אינו צריך לחזור וכן הדין בהמלך המשפט:

ג. בשבת בנתיים ערבית יאמר בברכת מעין שבע המלך הקדוש. הגה: והוא הדין אם חל ראש השנה בשבת

שלהן ערוך

אורח חיים תתרטו

וחותם בשל שבת לבד וכן כשחל יום כפור בשבת (מסרי"ל ומנהגים):

ד. יש נוהגים להתפלל בראש השנה ויום הכיפורים בכריעה וצריכין הם לזקוף בסוף הברכות:

ה. אם לא אמר זכרנו ומי כמוך אין מחזירין אותו. הגה: ואפילו לא עקר רגליו עדיין רק שסיים אותה ברכה (פכומת סעף). והוא הדין אם לא אמר וכתוב ובספר נמי דינא הכי (טור):

ו. אומר בתפלה ותתן לנו את יום הזכרון הזה ואינו מזכיר ראש הודש:

ז. אם חל בחול אומר יום תרועה מקרא קודש ואם חל בשבת אומר זכרון תרועה:

ח. אינו אומר מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון וכן אינו אומר והשיאנו ובתפלת מוסף אינו אומר ואין אנו יכולין לעלות ולראות לפניך אלא ואין אנו יכולים לעשות חובותינו לפניך (וחותמין ודברך אמת וכו') (טור):

ט. אף על פי שכל ימות השנה מתפללים בלחש בראש השנה ויום הכפורים נוהגין לומר בקול רם ולהטעות לא חיישינן כיון שמצויים בידם מחזורים. הגה: ונוהגין שכל אחד אומר לחבירו לשנה טובה תכתב (טור):

סימן תקפג – דברים שנוהגים לאכול בליל ראש השנה, ובו ב' סעיפים

א. יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה רוביא דהיינו תלתן כרתי סילקא תמרי קרא וכשיאכל רוביא יאמר יהי רצון שירבו זכויותינו. כרתי יכרתו שונאינו סלקא יסתלקו אויבינו תמרי יתמו שונאינו קרא יקרע גזר דיננו ויקראו לפניך זכויותינו. הגה: ויש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש (ט"ז) ואומרים שתחדש עלינו שנה מתוקה (אנדלס) וכן נוהגין ויש אוכלים רימונים ואומרים נרבה זכויות כרמון ונוהגין לאכול בשר שמן וכל מיני מתיקה (מלכ"י ליומ"א):

ב. אוכלים ראש כבש לומר נהיה לראש ולא לזנב וזכר לאילו של יצחק. הגה: יש מדקדקים שלא לאכול אגוזים שאגוז בגימטריא חטא ועוד שהם מרבים כיתה וניעה ומבטלים התפלה (מסכ"ל). והולכין אל הנהר לומר פסוק ותשליך במצולות ים כל חטאתינו וגו' (מנאגיס). וגם נוהגים שלא לישן ביום ראש השנה (יוסלמי) ומנהג נכון הוא:

סימן תקפד – סדר קריאת התורה בראש השנה, ובו ד' סעיפים

א. אין אומרים הלל בראש השנה ויום הכפורים. הגה: ונוהגין לומר אבינו מלכנו על הסדר ואם הוא שבת אין

שלתן ערוך

אורח היים תתריז

אומרים אותו (ר"ן פרק ב' לראש הסנה וריב"ש סימן תקי"ב). ומאריכים בפיוטים ותפלות עד חצות (מהרי"ט):

ב. ומוציאין שני ספרי תורה באחד קורין חמשה מוה' פקד את שרה עד ויהי אחר הדברים האלה ואם הוא שבת קורין בו שבעה ומפטיר קורא בשני בפרשת פנחס ובחודש השביעי ומפטיר ויהי איש אחד מן הרמתיים עד וירם קרן משיחו. הגה: ויש מקומות שנוהגים לקרות התוקע ממנין החמשה העולים לספר תורה (כל ב'):

ג. בני אדם החבושים בבית האסורים אין מביאין אצלם ספר תורה אפילו בראש השנה ויום הכפורים. (ועיין לעיל סוף סימן קל"ה):

ד. מלין בין קריאת התורה לתקיעת שופר:

סימן תקפה – דין ברכת השופר, ובו ה' סעיפים

א. צריך לתקוע מעומד. הגה: ונוהגין לתקוע על הבימה במקום שקורין:

ב. קודם שיתקע יברך לשמוע קול שופר ויברך שהחיינו. הגה: ואין חילוק בין אם יברך לעצמו או שכבר יצא ומברך להוציא אחרים אפילו הכי מברך התוקע שתי ברכות הנזכרות (בית יוסף ותלומת סד"ן). ויתקע תשר"ת שלש

תתריח שלהן ערוך אורח היים

פעמים ותש"ת שלש פעמים ותר"ת שלש פעמים.
הגה: וטוב לתקוע בצד ימין אם אפשר לתקוע בכך (מנהגים).
וכן יהפוך השופר למעלה שנאמר עלה אלהים בתרועה (דוקח
ומכוי"ט):

ג. אם התחיל לתקוע ולא יכול להשלים ישלים אחר
ואפילו שלשה או ארבעה ודי בברכה שבירך
הראשון והוא שיהיו שם התוקעים האחרונים
בשעת ברכה ואפילו אם בירך ולא יכול לתקוע
כלל השני תוקע בלא ברכה ולא הוא ברכה
לבטלה:

ד. אחר תוקע ולא שליח ציבור כדי שלא יתבלבל
ואם הוא מובטח שחוזר לתפלתו רשאי לתקוע.
הגה: ודוקא תקיעות שעל סדר התפלה אסור לשליח צבור
לתקוע אבל תקיעות שתוקעין מיושב דהיינו קודם שמתפללין
מוסף מותר לשליח צבור לתקוע (כל 13). ואם אין השליח צבור
תוקע מיושב ראוי שאותו התוקע יתקע גם כן על סדר
הברכות כי המתחיל במצוה אומרים לו גמור (כמנ"ס ואזכחות
חיים). נוהגין להקרות לפני התוקע סדר התקיעות מלה במלה
כדי שלא יטעה ונכון הוא:

ה. הנוטל שכר לתקוע שופר בראש השנה או כדי
להתפלל או לתרגם בשבתות וימים טובים אינו
רואה מאותו שכר סימן ברכה:

סימן תקפו – דיני שופר של ראש השנה, ובו כ"ג סעיפים

א. שופר של ראש השנה מצותו בשל איל וכפוף
ובדיעבד כל השופרות מצותו בשל איל וכפוף
ובדיעבד כל השופרות כשרים בין פשוטים בין
כפופים ומצוה בכפופים יותר מבפשוטים ושל פרה
פסול בכל גוונא וכן קרני רוב החיות שהם עצם
אחד ואין להם מבפנים זכרות פסולים. (וכן שופר
מבהמה טמאה פסול) (ר"ן פרק ד' לראש השנה):

ב. הגוזל שופר ותקע בו יצא אפילו לא נתייאשו
הבעלים ממנו:

ג. תקע בשופר של עבודת כוכבים של ישראל לא
יצא שאינה בטלה עולמית וכתותי מיכתת שעוריה
אבל בשל עבודת כוכבים של עובד כוכבים וכן
במשמשי עבודת כוכבים של עובד כוכבים לא
יתקע ואם תקע בו יצא והוא שלא נתכוין לזכות בו
אבל אם נתכוין לזכות בו לא יצא דהוה ליה
עבודת כוכבים של ישראל שילדתו בהמה טמאה
והיוצא מן הטמא טמא כדתנן בפרק קמא דבכורות
(ויש מחמירין דאפילו בשל עובד כוכבים אינו יוצא אלא
בנתבטל בערב יום טוב (מלכני) ועיין לקמן סימן תרמ"ט סעיף
ג):

תתרכ שלחן ערוך אורח חיים

ד. שופר של תקרובת עבודת כוכבים אפילו היה של עובד כוכבים שתקע בו לא יצא משום דאינה בטילה עולמית:

ה. המודר הנאה משופר אדם אחר תוקע בו וזה יוצא ידי חובתו אבל אם אמר קונם לתקיעתו עלי אסור לתקוע בו אפילו תקיעה של מצוה:

ו. היה קולו עב מאד או דק מאד כשר שכל הקולות כשרים בשופר:

ז. אם ניקב אם לא סתמו אף על פי שנשתנה קולו כשר (מיהו אם יש שופר אחר אין לתקוע בזה כי יש אומרים שאין לתקוע בשופר נקוב) (כל בו ותשובת סלא"ט). ואם סתמו שלא במינו אף על פי שאינו מעכב את התקיעה לאחר סתימה שחזר קולו לכמות שהיה בתחילה פסול אפילו נשתייר בו רובו ואם סתמו במינו אם נשתייר רובו שלם ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה אלא חזר קולו לכמות שהיה קודם שניקב כשר ואם חסר אחת משלש אלה פסול ואם הוא שעת הדחק שאין שופר אחר מצוי יש להכשיר בסתמו במינו אם נשתייר רובו אפילו לא חזר קולו לכמות שהיה וכן יש להכשיר בסתמו שלא במינו אם נשתייר רובו וחזר קולו לכמות שהיה בתחילה קודם שניקב:

שלתן ערוך

אורח חיים תתרכא

ח. נסדק לארכו פסול יש אומרים אפילו בכל שהוא פסול אלא אם כן הדקו הרבה בחוט או במשיחה (ונשתייר שיעור התקיעה ממקום הקשירה ולמעלה לצד הפה) (כל 13) ויש אומרים דוקא ברובו ואם דבקו כשר אפילו אם דבקו בדבק ויש מי שאומר שאינו כשר אלא כשדבקו בעצמו שחיממו באור עד שנפשר וחבר קצותיו זה עם זה ואם נסדק כולו אפילו מצד אחד פסול אפילו חממו באור וחיבר סדקיו זה עם זה:

ט. נסדק לרחבו במיעוטו כשר ברובו פסול אלא אם כן נשאר מהסדק לצד פיו שיעור תקיעה דהיינו ארבעה גודלים וכשנשתייר בו כך כשר אפילו אם מעכב את התקיעה ויש מכשירים בנשתייר אפילו שלא לצד פיו:

י. דיבק שברי שופרות זה עם זה ועשה מהם שופר פסול אפילו אם יש בשבר שכנגד פיו שיעור שופר:

יא. הוסיף עליו כל שהוא בין במינו בין שלא במינו פסול אפילו היה בו מתחילה שיעור שופר:

יב. הפכו ותקע בו לא יצא בין הפכו כדרך שהופכים החלוק שהחזיר פנימי לחיצון בין שהניחו כמו

תתרכב שלחן ערוך אורח חיים

שהיה אלא שהרחיב את הקצר וקיצר את הרחב.

(והוא הדין אם תקע במקום הרחב פסול) (כ"ן פרק ב' דל"א ט"ז):

יג. היה ארוך וקצרו אם נשאר בו שיעור תקיעה כשר:

יד. גרדו מבפנים או מבחוץ עד שעשאו דק מאד כמו גלד כשר:

טו. לא הוציא זכרותו אלא נקב בו כשר אבל אם הוציא הזכרות ועשה ממנו שופר כגון שנקב בו פסול:

טז. צפהו זהב במקום הנחת פה פסול שלא במקום הנחת פה כשר צפהו זהב מבפנים פסול מבחוץ אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול ואם לאו כשר יש מפרשים מקום הנחת פה היינו עובי השופר לצד פנימי שמניח שם פיו והצד החיצון מן העובי עצמו קרוי שלא במקום הנחת פה ויש מפרשים דעביו במקום הקצר הוא מקום הנחת פה ושלא במקום הנחת פה היינו כל אורך השופר מצד הקצר עד צד הרחב:

יז. המציירים בשופר צורות במיני צבעונים כדי לנאותו לא יפה הם עושים. (אבל מותר לחקוק בשופר עצמו צורות כדי לנאותו) (בית יוסף):

יח. אם נתן זהב על עובי השופר בצד הרחב היינו הוסיף עליו כל שהוא ופסול:

שלתן ערוך

אורה היים תתרכנ

- יט. הרחיק את השופר ונפח בו ותקע בו פסול:
- כ. נתן שופר לתוך שופר אם הפנימי עודף על החיצון משני צדדיו ונתן הפנימי בפיו ותקע בו כשר. הגה: ולי נראה דאפילו אינו בולט בצד הרחב רק שוה לחיצון הואיל ובולט לצד הפה ותוקע בפנימי יצא כן נראה לי (וכן משמע מלשון הרא"ש). והוא שלא ישנה קולו במה שהוא נתון בתוך החיצון ואם לאו פסול:
- כא. שופר של ראש השנה אין מחללין עליו יום טוב אפילו בדבר שיש בו משום שבות כיצד היה השופר בראש האילן או מעבר הנהר ואין לו שופר אלא הוא אינו עולה באילן ואינו שט על פני המים כדי להביאו ועל ידי נכרי מותר דהוי שבות דשבות (פירוש איסור אמירה לנכרי באיסור דאורייתא הוא משום שבות שאמרו חז"ל לשבות מזה אמירה לנכרי ובאיסור דרבנן הוא שבות דשבות) ובמקום מצוה לא גזרו. (ועיין לעיל סימן ש"ז):
- כב. אם נכרי הביא שופר מחוץ לתחום תוקעין בו והוא הדין אם עשה נכרי שופר ביום טוב מותר לתקוע בו:
- כג. יכול ליתן בתוכו מים או יין לצחצהו אבל מי רגלים אף בחול אסור מפני הכבוד:

סימן תקפז – דין התוקע לתוך הבור, ובו ג' סעיפים

א. התוקע בתוך הבור או בתוך המערה אותם העומדים בתוך הבור והמערה יצאו והעומדים בחוץ אם קול שופר שמעו יצאו ואם קול הברה שמעו לא יצאו וכן התוקע לתוך חבית גדולה וכיוצא בה אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא:

ב. אם התחיל לתקוע בבור ועלה חוץ לבור וגמרה יצא שכל מה ששמע בין בפנים בין בחוץ היה קול שופר. הגה: וכן אותם שהיו בבור בתחלת התקיעה (גמלא):

ג. השומע מקצת תקיעה שלא בחיוב ומקצתה בחיוב או שאמר לתוקע במתעסק כוון להוציאני ידי חובתי ותקע ומשך בה שיעור תקיעה לא יצא ויש אומרים שיצא אי איכא שיעור תקיעה בחיוב. הגה: והוא הדין אם שמע מקצת התקיעה קול הברה כגון שהיה התוקע בבור והוא עומד בחוץ ובאמצע התקיעה יצא לחוץ

שלתן ערוך אורח חיים תרכה

סימן תקפה – זמן תקיעת שופר, ובו ה' סעיפים

א. זמן תקיעת שופר ביום ולא בלילה ומצותה משעת הנץ החמה ואילך ואם תקע משעלה עמוד השחר יצא ואם שמע מקצת תקיעה קודם שעלה עמוד השחר ומקצתה אחר שעלה עמוד השחר לא יצא. הגה: ואם היה שיעור תקיעה במה ששמע ביום נתבאר בסימן תקפ"ז סעיף ג':

ב. שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא ואפילו הם מתשעה בני אדם תקיעה מזה ותרועה מזה ותקיעה מזה ויש אומרים דדוקא כשלא הפסיק ביניהם בקול שופר שאינו ראוי באותה בבא:

ג. שמע תשע תקיעות מתשעה בני אדם שתקעו כולם כאחד לא יצא שאין כאן פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה. הגה: ואם שנים תקעו כאחד על הסדר ואפילו אחד תקע בחצוצרות יצא דיהיב דעתיה על השופר (הגהות אשכנזי וגמרא פרק ראובו בית דין):

ד. היה זה צריך פשוטה ראשונה וזה צריך פשוטה אחרונה תקיעה אחת מוציאה את שניהם:

ה. יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשופר. הגה: ואסור לטלטלו אם לא לצורך גופו

תתרכו שלחן ערוך אורח חיים

סימן תקפט – מי הם הראוים לתקיעת שופר, ובו ט' סעיפים

א. כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן:

ב. חרש שוטה וקטן פטורים וחרש אפילו מדבר ואינו שומע אינו מוציא דכיון שאינו שומע לאו בר חיובא הוא. הגה: אבל שומע ואינו מדבר מוציא אחרים ידי חובתן (בית יוסף):

ג. אשה פטורה משום דהוי מצות עשה שהזמן גרמא:

ד. אנדרוגינוס מוציא את מינו טומטום אפילו את מינו אינו מוציא:

ה. מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא אפילו עצמו וצריך שיתקע לו בן חורין להוציאו:

ו. אף על פי שנשים פטורות יכולות לתקוע וכן אחר שיצא כבר יכול לתקוע להוציאן אבל אין מברכות ולא יברכו להן. הגה: והמנהג שהנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא על כן גם כאן מברכות לעצמן אבל אחרים לא יברכו להן אם כבר יצאו ואין תוקעין רק לנשים אבל אם תוקעין לאיש המחוייב מברכין לו אף על פי שכבר יצאו כמו שנתבאר סימן תקפ"ה סעיף ב' בהג"ה א' (לעת ענמנו):

שלהן ערוך

אורח חיים תרכו

- ז. המודר הנאה מחבירו מותר לתקעו לו תקיעה של מצוה ודוקא כשהוא תוקע מאליו להוציאו אבל אם אמר לו המודר תקע והוציאני אסור. הגה: ואם אמר קונם תקיעותיו עלי בכל ענין אסור (כ"ו):
- ח. המתעסק בתקיעת שופר להתלמד לא יצא ידי חובתו וכן השומע מן המתעסק לא יצא וכן התוקע לשורר ולא נתכוון לתקיעת מצוה לא יצא נתכוון שומע לצאת ידי חובתו ולא נתכוין התוקע להוציאו או שנתכוון התוקע להוציאו ולא נתכוון השומע לצאת לא יצא ידי חובתו עד שיתכוון שומע ומשמיע:
- ט. מי שתקע ונתכוון להוציא כל השומע תקיעתו ושמע השומע ונתכוון לצאת ידי חובתו אף על פי שאין התוקע מתכוון לפלוני זה ששמע תקיעתו ואינו יודעו יצא שהרי נתכוון להוציא לכל מי שישמענו לפיכך מי שהיה מהלך בדרך או יושב בתוך ביתו ושמע תקיעות משליח צבור יצא אם נתכוון לצאת שהרי שליח ציבור מתכוון להוציא א הרבים ידי חובתו:

סימן תקצ – סדר הראוי לתקיעת שופר, ובו ט' סעיפים

א. כמה תקיעות חייב אדם לשמוע בראש השנה תשע לפי שנאמר תרועה ביובל ובראש השנה שלש פעמים וכל תרועה פשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה ומפי השמועה למדו שכל תרועות של חדש השביעי אחד הן בין בראש השנה בין ביום הכיפורים של יובל תשע תקיעות תוקעין בכל אחד משניהם תר"ת תר"ת תר"ת:

ב. תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לנו אם היא היללה שאנו קורים תרועה או אם היא מה שאנו קורים שברים או אם הם שניהם יחד לפיכך כדי לצאת ידי ספק צריך לתקוע תשר"ת שלש פעמים ותש"ת שלש פעמים ותר"ת שלש פעמים:

ג. יש אומרים ששיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה כשלשה יבבות דהיינו שלשה כוחות בעלמא כל שהוא והם נקראין טרומיטין ולפי זה צריך ליזהר שלא יאריך בשבר כשלשה טרומיטין שאין כן יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה (ויש אומרים דאין לחוש אם האריך בשברים קצת ובלבד שלא יאריך יותר מדאי וכן נוהגין) (מכלכי וסגסות אשיכי פק י"ט). וצריך להאריך בתקיעות של תשר"ת יותר מבשל תש"ת ובשל

שלהן ערוך

אורה חיים תרכט

תש"ת יותר מבשל תר"ת ומיהו אם מאריך הרבה בכל תקיעה אין לחוש שאין לה שיעור למעלה וכן בתרועה יכול להאריך בה כמו שירצה וכן אם מוסיף על שלשה שברים ועושה ארבעה או חמשה אין לחוש. ויש אומרים ששיעור יבבא שלשה טרומיטין ושיעור תרועה כשלשה יבבות שהם תשעה טרומיטין ושיעור תקיעה גם כן תשעה טרומיטין כתרועה ולפי זה אין לחוש אם האריך קצת בשברים וצריך להאריך בתקיעה של תשר"ת כשיעור שנים עשר טרומיטין ומי שלא האריך בתקיעה כשיעור הזה והאריך בשברים לא קיים המצוה לא כמר ולא כמר:

ד. שלשה שברים צריך לעשותם בנשימה אחת אבל שלשה שברים ותרועה דתשר"ת יש אומרים שאינו צריך לעשותם בנשימה אחת והוא שלא ישהא בהפסקה יותר מכדי נשימה ויש אומרים שצריך לעשותם בנשימה אחת והוא שלא ישהא בהפסקה יותר מכדי נשימה ויש אומרים שצריך לעשותם בנשימה אחת וירא שמים יצא ידי כולם ובתקיעות דמיושב יעשה בנשימה אחת ובתקיעות דמעומד יעשה בשתי נשימות. הגה: והמנהג הפשוט לעשות הכל בב' נשימות ואין לשנות:

תתל שלחן ערוך אורח חיים

ה. אם תקע תר"ת בנשימה אחת יצא ויש מי שאומר שלא יצא:

ו. אם האריך בתקיעה אחרונה של תשר"ת כשיעור שתי תקיעות כדי שתעלה לשם תקיעה אחרונה של תשר"ת ובשביל הראשונה של תש"ת לא עלתה לו אלא בשביל תקיעה אחת ויש אומרים שאפילו בשביל אחת לא עלתה לו. הגה: ואם תקע תקיעה אחת בין שני סדרים והתנה שאיזה מן הסדרים הוא הנכון תעלה לו אותה תקיעה יצא (בית יוסף):

ז. אם טעה בתשר"ת ואחר שתקע שני שברים טעה והתחיל להריע אם נזכר מיד יתקע שבר אחר ואם לא נזכר עד שגמר התרועה שהתחיל בה בטעות לא הפסיד התקיעה הראשונה שתקע אלא חוזר ותוקע שלשה שברים ומריע ותוקע אבל אם אירע בתש"ת או תר"ת הפסיד גם תקיעה ראשונה:

ח. אם הפסיק בתרועה בין תקיעה לשברים או שהפסיק בשברים בין תרועה לתקיעה וכן אם הריע שתי תרועות זו אחר זו או שתקע אחר התרועה תקיעה כמתעסק שלא לשם תקיעה והפסיק בה בין תרועה לתקיעה או לאחר שתקע שלשה שברים שתק והפסיק ואחר כך תקע שברים אחרים ואפילו שבר אחד בכל אלו הוי הפסק והפסיד גם תקיעה ראשונה:

שלתן ערוך

אורח היים תתרא

ט. אם תקע שני תשר"ת או שני תש"ת או שני תר"ת כהוגן וטעה בשלישי אינו צריך לחזור אלא לאחרון שטעה בו אם תקע בצד הרחב של השופר לא יצא. הגה: ואחר שתקעו אומר השליח צבור פסוק אשרי העם יודעי תרועה ואשרי ומחזירין הספר למקומו:

סימן תקצא – סדר תפלת מוסף ביחוד, ובו ח' סעיפים

א. יתפללו הצבור בלחש תפלת מוסף תשע ברכות ושליח צבור יתפלל גם כן עמהם בלחש:

ב. המנהג פשוט בכל בני ספרד שאין מזכירין פסוקי קרבן מוסף כלל. הגה: והמנהג הפשוט באשכנז ובגלילות אלו לומר פסוקי מוסף ראש השנה ואין אומרים פסוקי מוסף ראש חודש אלא אומרים מלבד עולת החודש ומנחתה ועולת התמיד וכו' ושני שעירים לכפר ושני תמידין כהלכתן (ט"ו). ואומרים גם כן מוספי יום הזכרון (ר"ן סוף לאש השנה וכינוי יחוס וכל

13):

ג. צריך לומר את מוספי יום הזכרון כדי לכלול גם מוסף ראש חודש וגם ביום שני יאמר את מוספי:

ד. אומרים עשרה פסוקים של מלכיות ועשרה של זכרונות ועשרה של שופרות בכל ברכה, שלשה מהם של תורה שלשה של כתובים שלשה של נביאים ואחד של תורה ואם רצה להוסיף על אלו

תתלב שלחן ערוך אורח חיים

עשרה רשאי. (ומיהו אם לא התחיל בשום פסוק רק אמר ובתורתך כתוב לאמר יצא) (טו):

ה. ואין אומרים פסוק במלכיות ולא בזכרונות ולא בשופרות של פורעניות של ישראל ואין אומרים פסוק זכרונות של יחיד:

ו. יש קורים תגר על מה שנוהגים להשלים פסוקי שופרות בפסוק וביום שמתכם שאין מזכיר בו שופר אלא חצוצרות והרא"ש והר"ן כתבו לקיים המנהג:

ז. ועקידת יצחק היום לזרעו תזכור כך היא הנוסחא המפורסמת והמדקדק לומר לזרע יעקב תזכור משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות ואינו אלא טועה. הגה: ואומרים עלינו ומלוך והשליח צבור מוסיף אוחילה ושאר פיוטים כל מקום לפי מנהגו (טו):

ח. לא יתפלל ביחיד תפלת מוסף בראש השנה עד אחר שלש שעות היום:

סימן תקצב – תפלת מוסף בקול רם, וסדר התקיעות, ובו ד' סעיפים

א. מחזיר שליה צבור התפלה ותוקעין על סדר הברכות למלכיות תשר"ת פעם אחת ולזכרונות תש"ת ולשופרות תר"ת ועכשיו נוהגים לתקוע

שלהן ערוך

אורח חיים תתרג

למלכות תשר"ת שלשה פעמים לזכרונות תש"ת שלשה פעמים ולשופרות תר"ת שלשה פעמים.

הגה: ויש אומרים שתוקעים תשר"ת למלכות פעם אחת וכן לזכרונות וכן לשופרות (טור בשם רבינו תם ומנהגים) וכן המנהג במדינות אלו ונהגו לומר כל פעם אחר שתקעו היום הרת עולם וארשת (מהרי"ל) ואפילו בשבת שאין תוקעין אומרים היום הרת עולם אבל לא ארשת (מנהגים):

ב. יחיד אינו מפסיק לתקוע בברכות ואפילו יש לו מי שיתקע לו. הגה: אלא תוקעים לו קודם שיתפלל מוסף ואין צריכין לתקוע לו שנית (כל בו ובית יוסף בשם אורחות חיים):

ג. לא ישיח לא התוקע ולא הצבור בין תקיעות שמיושב לתקיעות שמעומד (מיהו בענין התקיעות והתפילות אין הפסק) (מרדכי ומהרי"ל) ואם סח דברים בטלים אין צריך לחזור ולברך (טור) ואין צריך לומר שלא ישיחו בין ברכה לתקיעות אם לא בענין התקיעות:

ד. זה שתוקע כשהן יושבין תוקע על סדר הברכות. הגה: ומיהו אינו מעכב ויכול אחר לתקוע אלא שראוי לעשות כן וכבר כתבתי לעיל סימן תקפ"ה:

סימן תקצג – אם הברכות והתקיעות מעכבות זו את זו, ובו ב' סעיפים

א. ברכות של ראש השנה ויום הכפורים מעכבות זו את זו שאם אינו יודע כולם לא יאמר מה שיודע מהם אלא לא יאמר כלום:

ב. וכן תקיעות מעכבות זו את זו והני מילי שאינו יודע אלא מקצת הסימן שלא יעשה אותו מקצת שיודע אבל תשר"ת תש"ת תר"ת אין מעכבין זה את זה ואם ידע לעשות אחד מהם או שנים עושה. הגה: אבל הברכות אין מעכבין התקיעות וכן התקיעות אינן מעכבין הברכות ואיזה מהם שיודע יעשה (טור) וכן סדרן אינו מעכב (כ"ן סוף ראש השנה). ואם התפלל קודם שתקע יצא:

סימן תקצד – יחיד שלא התפלל, אין חבירו מוציא, ובו סעיף אחד

א. יחיד שלא תקע חבירו יכול לתקוע לו להוציא יחי חובתו אבל יחיד שלא התפלל תשע ברכות אין חבירו יכול להוציא. הגה: ויש חולקין ואומרים דאם לא יכול להתפלל חבירו יכול להוציא בתפלתו (כ"ן סוף ראש השנה ומרדכי והגהות אשרי בפסק קמא לראש השנה):

שלהן ערוך אורח חיים תתלה

סימן תקצה – מי שאינו בקי לא בתקיעות, ולא בתפלה, ובו סעיף אחד

א. מי שאינו בקי בתקיעות ולא בסדר תפלת מוסף ולפניו שתי עיירות באחת בקיאים בתקיעות ולא בתפלת מוסף ובאחת בקיאים בתפלת מוסף ולא בתקיעות הולך למקום שבקיאים בתקיעות אפילו של מוסף ודאי ושל תקיעות ספק. הגה: מיהו אם יכול לילך למקום שמתפללים ויש שהות ביום שישמע אחר כך התקיעות במקום שתוקעין יקיים שתי המצות דכל היום כשר לתקוע (בית יוסף בשם ירושלמי):

סימן תקצו – תשלום תקיעות לאחר התפלה, ובו סעיף אחד

א. לאחר תפלה מריעים תרועה גדולה בלא תקיעה. הגה: ויש מקומות נוהגין לחזור ולתקוע שלשים קולות (מנהגים ישנים) ולאחר שיצאו בזה שוב אין לתקוע עוד בחנם אבל קטן אפילו הגיע לחינוך מותר לו שיתקע (המגיד פסק ב' מהלכות שופר) ומותר לו לתקוע כל היום (אור זרוע דלאש השנה):

תתרלו שלחן ערוך אורח חיים

סימן תקצז – אם מותר להתענות בראש השנה, ובו ג' סעיפים

א. אוכלים ושותים ושמחים ואין מתענין בראש השנה ולא בשבת שובה אמנם לא יאכלו כל שבעם למען לא יקלו ראשם ותהיה יראת ה' על פניהם:

ב. יש מקומות שקבלה בידם שכל מי שרגיל להתענות בראש השנה ומשנה רגילותו ואינו מתענה אינו משלים שנתו. הגה: ומי שאינו ירא לנפשו אין צריך להתענות כל ימיו (כל 13 ומנהגים) רק צריך התרה כמו שאר נדר (כל 13):

ג. המתענה פעם אחת בראש השנה תענית חלום אם היה ביום ראשון צריך להתענות שני הימים כל ימיו ואם היה ביום שני יתענה כל ימיו יום שני בלבד. הגה: ואין צריך למיתב תענית לתעניתו דהא יש אומרים דמצוה להתענות בראש השנה (תלומת הלשן סימן רמ"ה). ואין אומרים עננו בראש השנה כמו שאין אומרים ביום הכיפורים (הגהות מנהגים):

סימן תקצח, ובו סעיף אחד

א. ראש השנה שחל להיות בשבת אומרים צדקתך במנחה. הגה: ויש אומרים שלא לאומרו (ר"ן סוף לאש השנה ומנהגים) וכן אנו נוהגים:

שלהן ערוך אורח חיים תתלו

סימן תקצט, ובו סעיף אחד

א. ליל ראש השנה שחל להיות במוצאי שבת אומרים ותודיענו:

סימן תר – ביצה שנולדה בראש השנה, ודיני הקידוש, ובו ג' סעיפים

א. ביצה שנולדה ביום טוב הראשון וכן מה שנצוד בו וכן מה שנתלש בו אסור בשני. הגה: וכבר נתבאר לעיל סימן תקי"ג סעיף ה' וסימן תקט"ו:

ב. בקידוש ליל שני ילבש בגד חדש (הגהות מיימוני פרק כ"ט מהלכות פסח) או מניח פרי חדש ואומר שהחיינו ואם אין מצוי (בגד חדש או) פרי חדש עם כל זה יאמר שהחיינו:

ג. אם חל יום ראשון בשבת אומרים שהחיינו בשופר ביום שני. הגה: ויש אומרים לאומרו אפילו אם חל יום ראשון בחול וכן המנהג במדינות אלו (הגהות מיימוני הלכות שופר):

סימן תרא – סדר יום שני של ראש השנה, ובו ב' סעיפים

א. ביום שני (מתפללים כמו ביום ראשון) (טור) וקורים מוהאלהים נסה את אברהם עד סוף סידרא ומפטיר קורא כמו אתמול ומפטיר בירמיה כה

תתרחלח שלחן ערוך אורח חיים

אמר ה' מצא חן במדבר עד הבן יקיר לי אפרים
ובמוצאי ראש השנה מבדילין כמו במוצאי שבת
אלא שאין מברכין על הבשמים ועל האש:

ב. אף בארץ ישראל עושים ראש השנה שני ימים.
הגה: ומתענים למחרת ראש השנה (ט"ו) והוא תענית ציבור:

סימן תרב – סדר עשרת ימי תשובה, ובו סעיף אחד

הגה: ומתענים למחרת ראש השנה (ט"ו), והוא תענית ציבור.

א. בכל הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים
מרבנים בתפילות ותחנונים. הגה: ואומרים אבינו מלכנו
ערב ובקר מלבד בשבת (ט"ו) ואפילו אם חל מילה שאין
אומרים תחנון אפילו הכי אומרים אבינו מלכנו (מנהגים).
ואומרים בכל יום שלשה פעמים וידוי קודם עלות השחר
מלבד בערב יום כפור שאין אומרים אותו אלא פעם אחת
(יוקת). ואין נותנין חרם וכן אין משביעין אדם בבית דין עד
אחר יום כפור (מהרי"ל). אין מקדשין הלבנה עד מוצאי יום
כפור ושבת שבין ראש השנה ליום כפור המנהג לומר בו
צדקתך וצדקתך:

סימן תרג, ובו סעיף אחד

א. אף מי שאינו נזהר מפת של נכרים בעשרת ימי
תשובה צריך לזהר. הגה: ויש לכל אדם לחפש ולפשפש

שלהן ערוך

אורה חיים תתרט

במעשיו ולשוב מהם בעשרת ימי תשובה. וספק עבירה צריך יותר תשובה מעבירה ודאי כי יותר מתחרט כשיודע שעשה משאינו יודע ולכן קרבן אשם תלוי הוצרך להיות יותר ביוקר מחטאת (דברי ענמו ורבינו יונה ר"ף ברכות):

הלכות יום הכיפורים

סימן תרד – סדר ערב יום כיפור, ובו ב' סעיפים

- א. מצוה לאכול בערב יום כיפור ולהרבות בסעודה. הגה: ואסור להתענות בו אפילו תענית חלום (מסעי"ג). ואם נדר להתענות בו עיין לעיל סימן תק"ע סעיף ב':
- ב. אין נופלים על פניהם בערב יום הכיפורים. הגה: גם אין אומרים למנצח ומזמור לתודה (מנאגיס) גם אין אומרים קודם עלות השחר הרבה סליחות ויש מקומות נוהגים להרבות בסליחות והכל לפי המנהג ולענין אמירת אבינו מלכנו בערב יום כיפור יש בו מחלוקת בין אחרונים ומנהג עירי שלא לאומרו כי אם כשחל יום כיפור בשבת שאין אומרים בו אבינו מלכנו אז אמרינן אותו ערב יום כפור שחרית:

סימן תרה – מנהג כפרות בערב יום כיפור, ובו סעיף אחד

א. מה שנוהגים לעשות כפרות בערב יום כיפורים לשחוט תרנגול על כל בן זכר ולומר עליו פסוקים יש למנוע המנהג. הגה: ויש מהגאונים שכתבו מנהג זה וכן כתבו אותו רבים מן האחרונים וכן נוהגין בכל מדינות אלו ואין לשנות כי הוא מנהג ותיקין ונוהגין ליקח תרנגול זכר לזכר ולנקבה לוקחין תרנגולת (כ"ט יוסף כ"ט תש"ז). ולוקחין למעוברת שני תרנגולים אולי תלד זכר ובוחרין בתרנגולים לבנים על דרך שנאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ונהגו ליתן הכפרות לעניים או לפדותן בממון שנותנים לעניים (מסרי"ב). ויש מקומות שנוהגין לילך על הקברות ולהרבות בצדקה והכל מנהג יפה ויש להסמיך שחיטת הכפרות מיד לאחר שהחזירו עליו וסומך ידיו עליו דמות הקרבן. וזורקין בני מעיהם על הגגות או בחצר מקום שהעופות יכולין לקחת משם (ט"ו):

סימן תרו – שיפיים אדם את חברו בערב יום כיפור, ובו ד' סעיפים

א. עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר עד שיפייסנו ואפילו לא הקניטו אלא בדברים צריך לפייסו ואם אינו מתפייס בראשונה יחזור

שלתן ערוך

אורה חיים תתרמא

וילך פעם שנייה ושלישית ובכל פעם יקה עמו שלשה אנשים ואם אינו מתפייס בשלשה פעמים אינו זקוק לו (מיהו יאמר אחר כך לפני עשרה שבקש ממנו מחילה) (מרדכי דיומא ומסרי"ב). ואם הוא רבו צריך לילך לו כמה פעמים עד שיתפייס. הגה: והמוחל לא יהיה אכזרי מלמחול (מסרי"ב) אם לא שמכוון לטובת המבקש מחילה (גמרא דיומא) ואם הוציא עליו שם רע אינו צריך למחול לו (מרדכי וסמ"ג והגהות מיימוני פרק ב' מהלכות תשובה ומסרי"ז):

ב. אם מת אשר חטא לו מביא עשרה בני אדם ומעמידם על קברו ואומר חטאתי לאלהי ישראל ולפלוני זה שחטאתי לו (ונהגו לבקש מחילה בערב יום כפור) (מרדכי דיומא):

ג. תקנת קדמונינו וחרם שלא להוציא שם רע על המתים:

ד. יכול לטבול וללקות מתי שירצה רק שיהיה קודם הלילה ואינו מברך על הטבילה. הגה: ואין צריך לטבול רק פעם אחת בלא וידוי משום קרי והוא הדין דהטלת תשעה קבין מים נמי מהני (מסרי"ז וכל זו תשכ"ז). מי שמת לו מת בין ראש השנה ליום הכיפורים מותר לרחוץ ולטבול בערב יום כיפור, דיום כיפור מבטל שבעה (מסרי"ל הלכות שמוות). אף על פי שנהגו שלא לרחוץ כל שלשים טבילת מצוה מותר (לעת עכ"מ):

סימן תרו – סדר הוידוי במנחה בערב יום כיפור, ובו ו' סעיפים

א. צריך להתוודות במנחה קודם סעודה המפסקת.

הגה: ויחיד אומרו אחר שגמר תפלתו ושליח ציבור אומרו ביום כיפור בתוך התפלה (ט"ו):

ב. אין צריך לפרט החטא ואם רצה לפרט הרשות

בידו ואם מתודה בלחש נכון לפרט החטא. הגה:

אבל כשמתפלל בקול רם או שליח ציבור כשחוזר התפלה אין לפרט החטא ומה שאומרים על חטא בסדר אלף בית לא מקרי פורט הואיל והכל אומרים בשוה אינו אלא כנוסח תפלה (דברי עלמו):

ג. צריך להתוודות מעומד ואפילו כי שמע ליה

משליח ציבור והוא התודה כבר צריך לעמוד.

הגה: ויחזור ויתודה עם השליח ציבור (כ"ן פק ב' דלאק הגנה).
ועיקר הוידוי הוא אבל אנחנו חטאנו (ט"ו):

ד. עונות שהתודה עליהם ביום הכיפורים שעבר ולא

שינה עליהם אפילו הכי יכול לחזור ולהתוודות עליהם:

ה. בתפלת מנחת ערב יום הכיפורים אינו חותם בוידוי

שאחריה. הגה: ואין השליח ציבור מחזיר הוידוי במנחה אלא מתפלל שמונה עשרה כבשאר ימות השנה (ט"ו ומרדכי עיין

סוף סימן תכ"ז). ואין אומרים אבינו מלכנו וכל שכן תחנון:

שלתן ערוך

אורח חיים תרמג

ו. כל הקהל לוקים מלקות ארבעים אחר תפלת המנחה שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו. הגה: ונהגו שהנלקה אומר וידויים בשעה שנלקה והמלקה אומר והוא רחום יכפר עון וגו' שלשה פעמים שהם ל"ט תיבות כנגד ל"ט מכות (מנהגים) ונהגו להלקות ברצועה כל דהו דאינו רק זכרון למלקות ויקח רצועה של עגל על דרך שנאמר ידע שור קוניהו (כל נז). והנלקה לא יעמוד ולא ישב רק מוטה (מנהגים) פניו לצפון ואחוריו לדרום (מסעי"ט). יום הכיפורים אינו מכפר אלא על השבים המאמינים בכפרתו אבל המבעט בו ומחשב בלבו מה מועיל לי יום כיפור זה אינו מכפר לו (רמב"ם פקד ג' מהלכות פגגות):

סימן תרה – סדר סעודה המפסקת, ובו ד' סעיפים

א. אוכלים ומפסיקים קודם בין השמשות שצריך להוסיף מחול על הקודש ותוספת זה אין לו שיעור אלא קודם בין השמשות שזמנו אלף ות"ק אמה קודם הלילה צריך להוסיף מחול על הקודש מעט או הרבה:

ב. נשים שאוכלות ושותות עד שחשיכה והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על הקודש אין ממחין בידן כדי שלא תבואו לעשות בזדון. הגה: והוא הדין בכל דבר איסור אמרינן מוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מזידין

תתרימד שלחן ערוך אורח חיים

ודוקא שאינו מפורש בתורה אף על פי שהוא דאורייתא אבל אם מפורש בתורה מוחין בידם (ר"ן פרק ד' דבילה והר"א"ט בשם העיטור). ואם יודע שאין דבריו נשמעין לא יאמר ברכים להוכיחן רק פעם אחת אבל לא ירבה בתוכחות מאחר שיודע שלא ישמעו אליו אבל ביחיד חייב להוכיחו עד שיכנו או יקללנו (נימוקי יוסף סוף פרק הבא על יבמתו):

ג. אם הפסיק מאכילתו בעוד היום גדול יכול לחזור ולאכול כל זמן שלא קיבל עליו התענית. הגה: ועיין לעיל סימן תקנ"ג דאם קיבל בלב לא הוי קבלה:

ד. בערב יום הכיפורים אין לו לאכול אלא מאכלים קלים להתעכל כדי שלא יהא שבע ומתגאה כשיתפלל. הגה: וכן אין אוכלים דברים המחממים את הגוף שלא יבא לידי קרי וכן אין לאכול מאכלי חלב שמרבים זרע אך בסעודת שחרית נוהגין לאכלן (מהרי"ב):

סימן תרט – הטמנת חמין בערב יום כיפור, ובו סעיף אחד

א. מותר להטמין חמין מערב יום הכיפורים למוצאי יום הכיפורים. הגה: ויש אומרים שאין להטמין ביום הכיפורים (עיין בטור) וכן המנהג במדינות אלו (מהרי"ב):

שלתן ערוך אורח חיים תתרכ"ה

סימן תרי – הדלקת נרות ביום כיפור, ובו ד' סעיפים

א. מקום שנוהגים להדליק נר בליל יום הכיפורים מדליקין מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין (ואם יש לו נר בבית חייב להדליק בחדר ששוכב שם כדי שלא יבא לידי תשמיש עם אשתו מאחר שרואה אותה אצל הנר שבביתו) (מסכ"ז). ואם הל להיות בשבת חייבין הכל להדליק. הגה: ומברכין להדליק נר של שבת ושל יום הכיפורים:

ב. יש מי שאומר שמברך על הדלקת נר יום כפורים. הגה: וכן המנהג במדינות אלו:

ג. בכל מקום מדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים ועל גבי החולים:

ד. נוהגים בכל מקום להרבות נרות בבתי כנסיות ולהציע בגדים נאים בבית הכנסת. הגה: ונוהגים שכל איש גדול או קטן עושין לו נר (מסכ"ז ומסכ"ז) גם נר נשמה לאביו ולאמו שמתו (כל 5) וכן נכון וכן כתבו מקצת רבוותא ואם כבו נרות אלו ביום הכיפורים אין לומר לנכרי שיחזור וידליקם (מסכ"ז ומסכ"ז). מי שכבה נרו ביום כיפור, יחזור וידליקנו במוצאי יום כיפור, ואל יכבנו עוד, אלא יניחנו לדלוק עד גמירא, וגם יקבל עליו שכל ימיו לא יכבה במוצאי יום הכיפורים נרו, לא הוא ולא אחר (כך נמנא במנהגים קטנים). ויש

תתּרמוּ שלחן ערוך אורח חיים

אומרים שיש להציע השולחנות ביום כיפור כמו בשבת (מלכ"י ומנהגים), וכן נוהגין. יש שכתבו שנהגו ללבוש בגדים לבנים נקיים ביום כיפור, דוגמת מלאכי השרת, וכן נוהגין ללבוש הקיטל שהוא לבן ונקי, גם הוא בגד מתים, ועל ידי זה לב האדם נכנע ונשבר (דברי ענמו מהגרות מיימוני פרק ז' דשבתת עשור):

סימן תריא – שליל יום הכיפורים דינו כיומו, ובו ב' סעיפים

א. יום הכיפורים לילו כיומו לכל דבר ומה הם הדברים האסורים בו מלאכה אכילה שתיה רחיצה סיכה נעילת הסנדל תשמיש המטה ואין חיוב כרת אלא על מלאכה ואכילה ושתיה:

ב. כל מלאכה שחייבים עליה בשבת חייבים עליה ביום הכיפורים וכל שבשבת פטור אבל אסור גם ביום הכיפורים כן אלא שבשבת זדונו בסקילה ויום הכיפורים זדונו בכרת וכל שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו ביום הכיפורים. והתירו לקנב ירק (פירוש לחתוך מן הירק התלוש) ולפצוע אגוזים מן המנחה ולמעלה כשחל בחול והאידינא נהגו לאסור. הגה: אם נפלה דליקה ביום כיפור מותר להציל סעודה אחת לצורך לילה כמו שמציל בשבת לסעודת מנחה (כ"ן פרק כל כתבי). וכבר נתבאר סימן של"ד כיצד נוהגין בזמן הזה בדליקה בשבת והוא הדין ביום כיפור ונהגו שהתינוקות

שלתן ערוך

אורח חיים תתרמו

משחקים באגוזים (אגודה ומסכ"ל) ואין למחות בידם אפילו קסד
מנחה ונשתרבב המנהג מדין הפצעת אגוזים הנזכר (דברי עלמו):

סימן תריב – איסור אכילה ביום הכיפורים, ושיעור כמותה, ובו י' סעיפים

א. האוכל ביום הכיפורים ככותבת הגסה חייב והוא
פחות מכביצה מעט ושיעור זה שוה לכל אדם בין
לננס בין לעוג מלך הבשן:

ב. כל האוכלים מצטרפים לשיעור זה אפילו מלה
שעל הבשר וציר שעל ירק אבל אכילה ושתייה אינן
מצטרפות:

ג. אכל וחזר ואכל אם יש מתחלת אכילה ראשונה
עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס מצטרפין
ואם לאו אין מצטרפין:

ד. שיעור אכילת פרס יש אומרים ארבע ביצים ויש
אומרים שלש ביצים (שוחקות, כשנ"ח):

ה. הא דבעינן שיעור היינו לחיוב כרת או חטאת אבל
איסורא איכא בכל שהוא:

ו. אכל אוכלים שאינם ראויים לאכילה או שאכל
אכילה גסה כגון מיד על אכילה שאכל ערב יום
הכיפורים עד שקץ במזונו פטור. הגה: ואם אכל
מאכלים מבושמים או מתובלים על אכילתו חייב דרווחא

לבסומי שכיחא (כל נז). ואסור ביום כיפור לטעום דבר להפליט

אפילו עצי בשמים ועיין לעיל סימן תקס"ז סעיף ג' בהג"ה:

ז. אכל עלי קנים פטור ולולבי גפנים שלבלבו קודם ראש השנה פטור דעיך בעלמא הם ואם לבלבו (בארץ ישראל) מראש השנה ועד יום הכיפורים חייב:

ח. כס (פירוש שכסס ופצע אותם בשיניו) פלפלי או זנגבילא אם הם יבשים פטור דלא חזו לאכילה ואם הם רטובים חייב:

ט. השותה ביום הכיפורים מלא לוגמיו (פירוש מלא פיו) חייב ומשערים בכל אדם לפי מה שהוא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ולא מלא לוגמיו ממש אלא כדי שיסלקנו לצד אחד בפיו ויראה כמלא לוגמיו והוא פחות מרביעית באדם בינוני וכל המשקים מצטרפים לכשיעור. הגה: שתה משקין שאין ראויין לשתייה כגון ציר או מורייס וחומץ חי פטור אבל חומץ מזוג חייב (טור):

י. שתה מעט וחזר ושתה אם יש מתחלת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה כדי שתית רביעית מצטרפין לכשיעור ואם לאו אין מצטרפין ויש אומרים ששיעור צירוף השתיות כדי אכילת פרס כמו צירוף אכילות. הגה: מותר ליגע ביום הכיפורים

שלתן ערוך

אורח חיים תתרמט

באוכלין ומשקים וליתן לקטנים ולא חיישינן שיאכל או
ישתה אם יגע (תכומת הלשן סימן קמ"ז):

סימן תריג – איסור רחיצה ביום כיפור, ובו י"ב סעיפים

א. אסור לרחוץ ביום הכיפורים בין בחמין בין בצונן
ואפילו להושיט אצבעו במים אסור ואם היו ידיו
או רגליו או שאר גופו מלוכלכים בטיט או בצואה
או שנטף דם מחוטמו מותר לרחצם שלא אסרו
אלא רחיצה של תענוג:

ב. נוטל אדם ידיו שחרית ומברך על נטילת ידיים
ויזהר שלא יטול אלא עד סוף קשרי אצבעותיו
(ולא יכוין להנאת רחיצה רק להעביר הרוח רעה מעל הידים)
(הגסות מיימוני):

ג. אם הטיל מים ושפשף בידו או עשה צרכיו וקנח
מותר לרחוץ דהוה ליה ידיו מלוכלכות (ורוחץ עד
סוף קשרי אצבעותיו). ואם רוצה להתפלל אפילו לא
קנח נמי מותר ליטול עד סוף קשרי אצבעותיו.
הגה: וכן כהן העולה לדוכן נוטל ידיו אף על פי שהן טהורות
דכל רוב רחיצה שאינו מכון בה לתענוג מותרת (הגסות מיימוני
פרק ב' מהלכות יום כיפור מהרי"ו). ולכן אפילו בא מן הדרך ורגליו
כהות מותר לרחצן (בית יוסף בשם הגסות מיימוני וסמ"ג וטור הלכות תשעה
באב):

תתנן שלחן ערוך אורח חיים

ד. מי שהוא אסטניס ואין דעתו מיושבת עליו עד שיקנה פניו במים מותר. הגה: ונהגו בזה להחמיר ואפילו ברחיצת העינים שהיא קצת רפואה נהגו להחמיר (מכ"ו"ט). ואסור לרחוץ פיו ביום הכפורים כמו שנתבאר לעיל סימן תקס"ז סעיף ג' :

ה. ההולך לבית המדרש או להקביל פני אביו או רבו או מי שגדול ממנו בחכמה או לצרכי מצוה יכול לעבור במים עד צוארו בין בהליכה בין בחזרה ובלבד שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו להגביה שולי חלוקו על זרועו והוא שלא יהיו המים רודפים דאם כן אף בחול אסור מפני הסכנה אפילו אם אינם מגיעים אלא עד מתנים :

ו. הא דשרי לעבור בגופו במים לדבר מצוה דוקא לעבור בגופו במים עצמן אבל לעבור בספינה קטנה יש מי שאוסר :

ז. הרב אסור לעבור במים כדי לילך אצל תלמידו :

ח. ההולך לשמור פירותיו מותר לעבור במים בהליכה אבל לא בחזרה. הגה: וכל מקום דמותר לעבור במים אפילו היה לו דרך שיכול להקיף ביבשה מותר לעבור דלמעט בהילוך עדיף טפי (אור זרוע) :

ט. אסור להצטנן בטיט לח אם הוא טופח על מנת להטפיה ואסור להצטנן בכלים שיש בהם מים

שלתן ערוך

אורח חיים תתנא

אפילו הם חסרים בין של חרס בין של מתכת אבל אם הם רקים מותר וכן בפירות ובתינוק. הגה: ואסור לשרות מפה מבעוד יום ולעשותה כמין כלים נגובים ולהצטנן בה ביום כיפור דחיישינן שמא לא תנגב יפה ויבא לידי סחיטה (הגטות מיימוני פרק ב' ומלכא וסמ"ק ומנהגים). החולה רוחץ כדרכו אף על פי שאינו מסוכן (רמב"ם):

י. כלה כל שלשים יום מותרת לרחוץ פניה:

יא. מי שראה קרי בזמן הזה ביום הכיפורים אם לח הוא מקנחו במפה ודיו ואם יבש הוא או שנתלכלך רוחץ מקומות המלוכלכים בו לבד ומתפלל ואסור לרחוץ גופו או לטבול אף על פי שבשאר ימות השנה הוא רגיל לטבול לתפלה:

יב. בזמן הזה אסור לאשה לטבול ביום הכיפורים אפילו הגיע זמן טבילתה בו ביום:

סימן תריד — דיני סיכה ונעילת הסנדל,

ובו ד' סעיפים

א. אסור לסוך אפילו מקצת גופו ואפילו אינו אלא להעביר הזוהמא אבל אם הוא חולה אפילו אין בו סכנה או שיש לו חטטין בראשו מותר:

ב. אסור לנעול סנדל או מנעל של עור אפילו קב הקיטע וכיוצא בו אפילו של עץ ומחופה עור אסור

תתרגב שלהן ערוך אורח היים

אבל של גמי או של קש או של בגד או של שאר מינים מותר אפילו לצאת בהם לרשות הרבים.

(ומותר לעמוד על כרים וכסתות של עור ומכל מקום

המחמיר תבא עליו ברכה) (מרדכי דיומא ותרומת הדשן סימן קמ"ט):

ג. החיה כל שלשים יום מותרת לנעול את הסנדל והחולה כיוצא בה אף על פי שאין בו סכנה וכן מי שיש לו מכה ברגליו:

ד. מותר כל אדם לנעול סנדל מחמת עקרב וכיוצא בו

כדי שלא ישכנו אם מצויים שם עקרבים או דברים

הנושכים. הגה: ואם ירדו גשמים ורוצה לילך לביתו מבית

הכנסת או להיפך והוא איסטניס מותר לנעול מנעליו עד

שמגיע למקומו (מהרי"ב):

סימן תרטו – יום הכיפורים אסור

בתשמיש המטה, ובו ב' סעיפים

א. יום הכיפורים אסור בתשמיש המטה ואסור ליגע

באשתו כאילו היא נדה וכן אסור לישן עם אשתו

במטה:

ב. הרואה קרי בליל יום הכיפורים ידאג כל השנה

ואם עלתה לו השנה מובטח לו שהוא בן העולם

הבא:

סימן תרמז – הקטנים מתי יתחילו להתענות, ובו ב' סעיפים

א. התינוקות מותרים בכל אלו חוץ מבנעילת הסנדל שאין חוששין כל כך אם לא ינעלו. הגה: ומותר לומר לעובד כוכבים לרחצן ולסוכן אבל להאכילם אפילו בידי שרי (טור):

ב. קטן (הבריא) בן תשע שנים שלימות וכן עשר שנים שלימות מחנכין אותו לשעות כיצד היה רגיל לאכול בשתי שעות ביום מאכילין אותו בשלשה היה רגיל לאכול בשלש מאכילין אותו בארבע, לפי כח הבן מוסיפין לענות אותו בשעות (והוא הדין לקטנה הבריאה) (טור). בן אחת עשרה בין זכר בין נקבה מתענין ומשלימין מדברי סופרים כדי לחנכן במצות. הגה: ויש אומרים שאינן צריכין להשלים מדרבנן כלל (ר"ן ואור זרוע והגהות מיימוני בשם הלכות גדולות ורוקח ורא"ס) ויש לסמוך עלייהו בנער שהוא כחוש ואינו חזק להתענות (תקומת הדשן סימן קנ"ה). וכל מקום שמחנכין אותו באכילה כן מחנכין אותו ברחיצה וסיכה (טור). בת שתיים עשרה ויום אחד ובן שלש עשרה ויום אחד שהביאו שתי שערות הרי הם כגדולים לכל מצות ומשלימים מן התורה אבל אם לא הביאו שתי שערות עדיין קטנים הם ואינן משלימים אלא מדברי סופרים. הגה: ואפילו

תתרגם שלחן ערוך אורח חיים

הוא רך וכחוש צריך להשלים דחיישינן שמא נשרו השערות
(תלומת סדן סימן קנ"ט). קטן שהוא פחות מבן תשע אין
מענין אותו ביום כיפור כדי שלא יבא לידי סכנה.
הגה: אפילו אם רוצה להחמיר על עצמו מוחזין בידו (כל"ט):

סימן תרי"ז – דין עוברה ומניקה ויולדת ביום הכיפורים, ובו ד' סעיפים

- א. עוברות ומניקות מתענות ומשלימות ביום הכיפורים:
- ב. עוברה שהריחה (ופניה משתנים אף על פי שלא אמרה צריכה אני) (כנינו ירוחם נתיב כ"ז) לוחשין לה באזנה שיום הכיפורים הוא אם נתקררה דעתה בזכרון זה מוטב ואם לאו מאכילין אותה עד שתתישב דעתה:
- ג. כל אדם שהריח מאכל ונשתנו פניו מסוכן הוא אם לא יתנו לו ממנו ומאכילין אותו ממנו:
- ד. יולדת תוך שלשה ימים לא תתענה כלל משלשה עד שבעה אם אמרה צריכה אני מאכילין אותה מכאן ואילך הרי היא ככל אדם וימים אלו אין מונין אותם מעת לעת כגון אם ילדה בשבעה בתשרי בערב אין מאכילין אותה ביום הכיפורים אם לא אמרה צריכה אני אף על פי שלא שלמו לה שלשה ימים עד יום כיפור בערב משום דכיון שנכנס יום רביעי ללידתה מקרי לאחר שלשה:

שלתן ערוך אורח חיים תרנה

סימן תריח – דין חולה ביום הכיפורים, ובו י' סעיפים

א. חולה שצריך לאכול אם יש שם רופא בקי אפילו הוא עובד כוכבים שאומר אם לא יאכילו אותו אפשר שיכבד עליו החולי ויסתכן מאכילין אותו על פיו ואין צריך לומר שמא ימות אפילו אם החולה אומר אינו צריך שומעים לרופא ואם החולה אומר צריך אני אפילו מאה רופאים אומרים אינו צריך שומעין לחולה:

ב. רופא אחד אומר צריך ורופא אחד אומר אינו צריך מאכילים אותו. הגה: והוא הדין לשנים כנגד שנים ואפילו קצתן יותר בקיאיין מקצתן, כן נראה לי:

ג. ואם החולה ורופא אחד עמו אומרים שאינו צריך ורופא אחר אומר צריך או שהחולה אינו אומר כלום ורופא אחד אומר צריך ושנים אומרים אינו צריך אין מאכילין אותו:

ד. אם שנים אומרים צריך אפילו מאה אומרים אינו צריך ואפילו החולה אומר עמהם שאינו צריך מאכילין אותו מאחר ששנים אומרים צריך. הגה: והוא הדין אם החולה ורופא אחד עמו אומרים צריך אף על פי שמאה רופאים אומרים אינו צריך מאכילין אותו (טו) ולא

תתננו שלחן ערוך אורח חיים

חיישינן דהחולה אומר צריך משום דמאמין לרופא זה
שאומר צריך (בית יוסף בט"ס מהרי"א):

ה. אם החולה אומר אינו צריך והרופא מסופק
מאכילין אותו אבל אם הרופא אומר אינו צריך
והחולה אומר איני יודע אין מאכילין אותו:

ו. אם הרופא אומר שאינו מכיר את החולי הרי הוא
כאדם דעלמא ואין דבריו מעלין ולא מורידין.
הגה: מיהו אם נחלש הרבה עד שנראה לרוב בני אדם
שאצלו שהוא מסוכן אם לא יאכל מאכילין אותו (א"י ס"ק וס"ת):

ז. כשמאכילין את העוברות או את החולה מאכילין
אותם מעט מעט כדי שלא יצטרף לשיעור הלכך
מאכילין אותו כשני שלישי ביצה בינונית וישהו
כדי אכילת ארבעה ביצים והשתיה יבדקו בחולה
עצמו כמה היא כדי שיסלקנו לצד אחד ויראה
כמלא לוגמיו:

ח. וישקוהו פחות מאותו שיעור וישהו בין שתיה
לשתיה כדי אכילת ארבעה ביצים ולפחות ישהו
בין שתיה לשתיה כדי שיעור שתיית רביעית ואם
אמדוהו שאין השיעורים הללו מספיקים לו או
שהחולה אומר כן או שנסתפקו בדבר מאכילין
ומשקים אותו כל צרכו (מיד):

שלתן ערוך

אורח חיים תתנו

ט. מי שאחזו בולמוס והוא חולי שבא מחמת רעבון וסימנו שענינו כהות ואינו יכול לראות מאכילין אותו עד שיאורו עיניו ואם אין שם מאכל של היתר מאכילין אותו מאכל איסור ואם יש כאן שני מיני איסורים אחד חמור מחבירו מאכילין אותו הקל תחלה. הגה: אם צריך לבשר ויש כאן בהמה שצריכין לשוחטה ובשר נבלה מוכנת עיין לעיל סימן שכ"ח סעיף י"ד:

י. חולה שאכל ביום הכיפורים ונתיישב דעתו בענין שיכול לברך צריך להזכיר של יום הכיפורים בברכת המזון שאומר יעלה ויבוא בבונה ירושלים:

סימן תרי"ט – סדר ליל יום הכיפורים, ובו ו' סעיפים

א. ליל יום הכיפורים נוהגים שאומר שליח צבור בישיבה של מעלה ובישיבה של מטה על דעת המקום ועל דעת הקהל אנו מתירין להתפלל עם העבריינים ונוהגים שאומר כל נדרי וכו' ואחר כך אומר שהחיינו בלא כוס. הגה: ואחר כך מתפללים ערבית ונוהגים לומר כל נדרי בעודו יום וממשיך בניגונים עד הלילה ואומרים אותו שלשה פעמים וכל פעם מגביה קולו יותר מבראשונה (מסני"ל). וכן אומר השליח ציבור שלש פעמים ונסלח לכל עדת וגו' והקהל אומרים שלשה פעמים

תתרגם שלהן ערוך אורח היים

ויאמר ה' סלחתי כדברך (מנאגיס). ואל ישנה אדם ממנהג

העיר אפילו בניגונים או בפיוטים שאומרים שם (מארי"ז):

ב. בליל יום הכיפורים ומחרתו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בקול רם:

ג. אם חל בשבת אומרים ויכולו וברכה אחת מעין שבע וחותרם מקדש השבת ואינו מזכיר של יום הכיפורים. (ואין אומרים אבינו מלכנו בשבת אבל שאר הסליחות והתחינות אומר כמו בחול) (ריב"ז פ"ט סימן תקי"ב ומנאגיס):

ד. צריך להעמיד אחד לימין שליח ציבור ואחד לשמאלו:

ה. יש שעומדים על רגליהם כל היום וכל הלילה:

ו. נוהגים ללון בבית הכנסת ולומר שירות ותשבחות כל הלילה. הגה: וטוב לישן רחוק מן הארון (מלכני) ומי שאינו רוצה לומר שירות ותשבחות לא ישן שם (מארי"ז). והחזנים המתפללים כל היום היום לא יעורו כל הלילה כי מאבדין קולם כשאינם ישנים (מארי"ז):

סימן תרכ – מנהג יפה לקצר בתפלת שחרית, ובו סעיף אחד

א. טוב לקצר בפיוטים ובסליחות שחרית כדי למהר בענין שיתפללו מוסף קודם שבע שעות:

שלתן ערוך אורה חיים תרנט

סימן תרכא – סדר קריאת התורה ומילה ביום כיפור, ובו ו' סעיפים

א. מוציאין שני ספרים בראשון קורים ששה בפרשת אחרי מות עד ויעש כאשר צוה ה' ואם חל בשבת קורים שבעה ומפטיר קורא בשני בפנחס ובעשור לחודש ומפטיר בישעיה ואמר סלו סלו פנו דרך עד כי פי ה' דבר:

ב. מילה ביום הכיפורים מלין בין יוצר למוסף אחר קריאת התורה ולאחר המילה אומרים אשרי (והמנהג למול אחר אשרי) (מנסיגים). ואם הוא במקום שצריך לצאת מבית הכנסת אין מלין עד אחר חזרת ספר תורה וחוזרים ואומרים קדיש:

ג. מברכין על המילה בלא כוס. (ויש אומרים דמברכין בכוס ונותנין לתינוק הנימול וכן נוהגין):

ד. במוסף אומר שליח ציבור סדר עבודה. הגה: ונוהגין ליפול על פניהם כשאומרים והכהנים והעם גם בעלינו לשבח אבל שליח ציבור אסור לעקור ממקומו בשעת התפלה כדי ליפול על פניו ויש למחות ביד העושים כן:

ה. סדר הוידוי חטאתי עויתי פשעתי:

ו. נהגו לידור צדקות ביום הכיפורים בעד המתים: (ומזכירין נשמותיהם, דהמתים גם כן יש להם כפרה ביום הכיפורים) (מכזי):

סימן תרכב – סדר תפלת מנחה, ובו ד' סעיפים

א. למנחה אומר אשרי ובא לציון ואין אומרים ואני תפלתי אפילו אם חל להיות בשבת. הגה: ואין אנו נוהגין לומר אשרי ובא לציון קודם מנחה רק קודם נעילה וכן כתבו קצת רבוותא (מרדכי והגהות מיימוני סוף ספר אהבה וסוף הלכות יוס כיפור וכל בו ומנהגים). ואין אומרים אין כאלהינו ביום כיפור (מנהגים):

ב. ומוציאין ספר תורה וקורים שלשה בפרשת עריות עד סוף הפרשה והשלישי מפטיר ביונה ומסיים מי אל כמוך ומברך לפנייה ולאחריה ואם חל בשבת מזכיר בה של שבת וחותם בשל שבת. הגה: ואין אומרים על התורה ועל העבודה במנחה (הגהות מיימוני סוף הלכות יוס כיפור ומהרי"ל ומנהגים והגהות מרדכי):

ג. אם חל בשבת אומרים צדקתך ואומרים אבינו מלכנו. הגה: ובמדינות אלו אין אומרים צדקתך ולא אבינו מלכנו:

ד. אין נושאין כפים במנחה ביום הכיפורים וכהן שעבר ועלה לדוכן הרי זה נושא כפיו ואין מורידין אותו:

שלתן ערוך אורח חיים תרסא

סימן תרכג – סדר תפלת נעילה, ובו ו' סעיפים

א. לנעילה אומר אשרי וקדיש ואינו אומר ובא לציון. הגה: וכבר כתבתי דהמנהג במדינות אלו לומר אשרי ובא לציון קודם נעילה:

ב. זמן תפלת נעילה כשהחמה בראש האילנות כדי שישלים אותה סמוך לשקיעת החמה וצריך שליח ציבור לקצר בסליחות ופסוקים שבאמצע התפלה וגם אין לו למשוך בתפלת נעילה כל תיבה ותיבה כדרך שמושך בשאר תפלות כדי שיגמור קודם שקיעת החמה (ואומר במקום כתבנו חתמנו) (טור):

ג. אם חל בשבת מזכיר בה של שבת אבל בוידוי שלאחר התפלה אין מזכירים בו של שבת והני מילי יחיד אבל שליח צבור כיון שאמרו בתוך תפלתו מזכיר בו של שבת ואם לא הזכיר בזה אין מחזירין אותו:

ד. אומר כתר כמו במוסף:

ה. נושאים כפים בנעילה (והמנהג במדינות אלו שלא לישא כפיו ואומרים אבינו מלכנו):

ו. בסוף הסליחות אומרים שבע פעמים ה' הוא האלהים (ופעם אחת שמע ישראל, ושלוש פעמים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד) (מנהגים) (ועיין לעיל סימן ס"א).

תתרכב שלהן ערוך אורח היים

ותוקעים תשר"ת. הגה: ויש אומרים שאין לתקוע רק תקיעה אחת (מרכי והגרות מיימוני סוף הלכות יום כיפור ואגור) וכן נוהגין במדינות אלו ותוקעין לאחר שאמר קדיש לאחר נעילה וקצת מקומות נהגו לתקוע קודם קדיש:

סימן תרכד – סדר מוצאי יום הכיפורים, ובו ה' סעיפים

- א. מתפללים תפלת ערבית ואומר הבדלה בחונן הדעת:
- ב. צריך להוסיף מחול על הקודש גם ביציאתו שימתינו מעט אחר יציאת הכוכבים:
- ג. מבדילים על הכוס ואין מברכים על הבשמים אפילו אם חל להיות בשבת:
- ד. מברכים על האור ואין מברכים במוצאי יום הכפורים על האור שהוציאוהו עתה מן האבנים ויש אומרים שמברכים עליו מעמוד ראשון ואילך:
- ה. ישראל שהדליק מעובד כוכבים אין מברכים עליו במוצאי יום הכיפורים אף על פי שבמוצאי שבת מברכין עליו שאין מברכין במוצאי יום הכיפורים אלא על האור ששבת מבעוד יום ממש או על האור שהודלק ממנו וכן נהגו להדליק מעששית של בית הכנסת ומיהו אפילו אם הודלק ביום

שלהן ערוך

אורח חיים תתרכ"ג

הכיפורים אם הודלק בהיתר כגון לחולה יכולים לברך עליו. הגה: יש אומרים להבדיל על נר של בית הכנסת (המגיד פרק כ"ט ואבולדקס ואור זרוע) ויש אומרים שאין להבדיל עליו אלא מדליקין נר אחר ממנו והנכון להבדיל על שניהן ביחד דהיינו להדליק נר אחד מנר בית הכנסת ולא יבדיל על נר עצמו של בית הכנסת לחוד (מהרי"ל) ושאר דיני נר עיין לעיל סימן רצ"ח ואוכלים ושמחים במוצאי יום הכיפורים דהוי קצת יום טוב (טור מהרי"א אור זרוע). ויש מחמירים לעשות שני ימים יום כיפור ויש לזה התרה ואין לנהוג בחומרא זו משום דיש לחוש שיבא לידי סכנה (אור זרוע). מי שמתענה תענית חלום למחרת יום כיפור אין צריך להתענות כל ימיו (מנהגים). אין אומרים תחינות ולא צדקתך וצדקתך מיום כיפור עד סוכות והמדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום כיפור בעשיית הסוכה כדי לצאת ממצוה אל מצוה (מהרי"ל ומנהגים והגהות מיימוני פרק ב' דברכות מהרי"א):

הלכות סוכה

סימן תרכ"ה, ובו סעיף אחד

א. בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' כי בסוכות הושבתי את בני ישראל הם ענני כבוד שהקיפם בהם לבל יכם שרב ושמש. ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה (מהרי"ל):

סימן תרכו – העושה סוכה תחת האילן או תחת הגג, ובו ג' סעיפים

א. (אין לעשות סוכה תחת בית או אילן). והעושה סוכתו תחת האילן יש אומרים שאם האילן צלתו מרובה מחמתו פסולה בכל ענין אף אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה אבל אם האילן חמתו מרובה מצלתו אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא אילן כשרה אפילו לא השפיל הענפים למטה לערבם עם סכך הסוכה אבל אם אין הסוכה צלתה מרובה מחמתה אלא על ידי האילן צריך שישפיל הענפים ויערבם עם הסכך בענין שלא יהיו ניכרים ויהא סכך רבה עליהם ומבטלן ויש אומרים שאפילו אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא האילן והאילן חמתו מרובה מצלתו אם ענפי האילן מכוונים כנגד סכך הכשר פסולה בין שהאילן קדם בין שהסוכה קדמה כיון שענפי האילן מכוונים כנגד סכך הכשר. הגה: מיהו אם השפיל הענפים למטה ועירבן עם הסכך שאינן ניכרין בטלין והסוכה כשרה (הרא"ש והר"ן) וכן אם הניח סכך הכשר על סכך הפסול מיקרי עירוב וכשר (מלדכי פרק קמ"א לסוכה). אבל אם הענפים כנגד האויר שבין הסכך הכשר (או שהסכך הרבה שאפילו ינטל נגד האילן נשאר כשיעור) (טור) כשרה הואיל וצל הכשר

שלתן ערוך

אורח חיים תתרכ"ה

הוא מרובה מחמתה שאפילו אם ינטל האילן יש שיעור בכשר להכשיר ובכל זה לא שאני לן בין קדם האילן לקדם הסכך דין אחד להם:

ב. אם קצץ האילן להכשירו ולהיות הוא עצמו מהסיכוך כשר והוא שינענעו שיגבה כל אחד לבדו ומניחו והוזר ומגביה חבירו ומניחו ואם לאו פסולה משום תעשה ולא מן העשוי. הגה: אבל מותר לעשות סוכה תחת מחובר או בית ולהסירו אחר כך ולא מיקרי תעשה ולא מן העשוי הואיל ואין הפסול בסכך עצמו (כל בו והגהות אשירי פרק קמ"א דסוכה):

ג. העושה סוכה למטה בבית תחת הגג שהסירו הרעפים אף על פי שנשארו עדיין העצים הדקים שהרעפים מונחים עליהם כשרה. הגה: וכן מותר לעשות הסוכה תחת הגגות העשויות לפתוח ולסגור ומותר לסגרן מפני הגשמים ולחזור ולפתחן (מהרי"ל) ואפילו ביום טוב שרי לסגרן ולפתחן (אגודה דיומא ומטה"ו) אם יש להם צירים (דברי ע"מ) שסוגר ופותח בהן ואין בזה לא משום סתירה ובנין אוהל ביום טוב ולא משום תעשה ולא מן העשוי רק שיזהר שלא ישב תחתיהן כשהן סגורין שאז הסוכה פסולה:

סימן תרכז – דיני הישן בסוכה, ובו ד' סעיפים

- א. (צריך לישב באויר הסוכה). הישן תחת המטה בסוכה אם היא גבוה עשרה טפחים לא יצא:
- ב. הישן תחת הכילה בסוכה אם אינה גבוה עשרה טפחים או שאין לה גג רחב טפח יצא:
- ג. העצים היוצאים מארבע ראשי המטה אסור לפרוס עליהן סדין ולישן תחתיו אפילו אם אינם גבוהים עשרה אבל אם אחד יוצא באמצע המטה בראשה והשני במרגלותיה כנגדו ונותנים כלונסות (פירוש עצים ארוכים כעין קנה של רומח) מזה לזה מותר לפרוס סדין עליו ולישן תחתיו משום דאין לה גג רחב טפח למעלה והוא שלא יהיו גבוהים עשרה טפחים ויש מכשירים אפילו בגבוהים עשרה טפחים:
- ד. פירס סדין תחת הסכך לנוי אם הוא בתוך ארבעה טפחים לגג כשרה ואם הוא רחוק ארבעה טפחים מן הגג פסולה ואם אינו לנוי אף על פי שהוא בתוך ארבעה טפחים פסולה. (ויש לייזהר שלא לתלות שום נוי סוכה רק בפחות מארבעה לסוכה) (מסכ"ל):

סימן תרכח – דיני סוכה שתחת סוכה,
ובו ג' סעיפים

א. סוכה שתחת סוכה העליונה כשרה והתחתונה פסולה והני לי שיוכלה התחתונה לקבל כרים וכסתות של עליונה ואפילו על ידי הדחק ויש ביניהם עשרה טפחים אבל אם אין ביניהם עשרה טפחים או שיש ביניהם עשרה טפחים אבל אינה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אפילו על ידי הדחק התחתונה כשרה אם היא מסוככת כהלכתה אפילו אם העליונה למעלה מעשרים ואם אינה מסוככת כהלכתה ומתכשרת על ידי סכך העליונה צריך שלא יהא סכך העליונה גבוה מן הארץ למעלה מעשרים אמה:

ב. העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה פסולה אבל אם יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה אפילו אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים כשרה:

ג. עשאה בראש הגמל או בראש האילן כשרה ואין עולין לה ביום טוב מקצתה על האילן ומקצתה בדבר אחר אם הוא בענין שאם ינטל האילן תשאר היא עומדת ולא תפול עולין לה ביום טוב ואם לאו אין עולין לה ביום טוב:

סימן תרכט – ממה צריך להיות הסכך, ובו י"ט סעיפים

א. דבר שמסככין בו צריך שיהיה צומח מן הארץ ותלוש ואינו מקבל טומאה אבל דבר שאינו צומח מן הארץ אף על פי שגידולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה כגון עורות של בהמה שלא נעבדו שאינם מקבלים טומאה או מיני מתכות אין מסככין בהם.

(וכן אין מסככין בעפר) (י"ז):

ב. וכן דבר שמקבל טומאה כגון שפודין וארובות המטה וכל הכלים אין מסככין בהם ואפילו אם נשברו שלא נשאר בהם שיעור קבלת טומאה:

ג. סיככה בחיצים שאין להם בית קיבול כשירה ושיש בהם בית קיבול פסולה:

ד. סיככה בפשתן שלא נידק ולא ניפץ כשרה דעץ בעלמא הוא אבל אם נידק וניפץ פסולה:

ה. בחבלים של פשתן פסולה של גמי ושל סיב כשרה:

ו. במחצלת של קנים וקש ושיפה וגמי בין שהיא חלקה שהיא ראויה לשכיבה בין שאינה חלקה שאינה ראויה לשכיבה אם היא קטנה סתמא עומדת לשכיבה ומקבלת טומאה ואין מסככין בה אלא אם כן עשאה לסיכוך. הגה: דהיינו שרוב בני אותה העיר עושין אותה לסיכוך (סכ"א"ט פרק קמ"א לסוכה). ואם

שלתן ערוך

אורה חיים תתרטט

היא גדולה סתמא עומדת לסיכוך ומסככין בה
אלא אם כן עשאה לשכיבה (דהיינו שמנהג המקום
לשכב עליה). והני מילי שאין לה שפה אבל אם יש
לה שפה בענין שראויה לקבל אפילו אם ניטל
שפתה אין מסככין בה. הגה: במקום שנהגו לקבוע

מחצלאות בגנין כעין תקרה אין מסככין בהם (כל כו):

ז. יש להסתפק אם מותר להניח סולם על הגג כדי
לסכך על גביו. הגה: ולכן אין לסכך עליו ואפילו להניחו
על הסכך להחזיקו אסור והוא הדין בכל כלי המקבל טומאה
כגון ספסל וכסא שמקבלין טומאת מדרס (מסרי"ל):

ח. לחבר כלונסאות הסוכה במסמרות של ברזל או
לקשרם בבלאות (פירוש חתיכות של בגדים בלויים) שהם
מקבלים טומאה אין קפידא:

ט. כל מיני אוכלים מקבלים טומאה ואין מסככין
בהם:

י. ענפי תאנה ובהם תאנים וזמורות ובהם ענבים אם
פסולת מרובה על האוכל מסככין בהם ואם לאו
אין מסככין בהם ואם קצרם לאוכל יש לידיים תורת
אוכל לקבל טומאה וצריך שיהא בפסולת כדי
לבטל האוכל והיד ואם קצרם לסיכוך אז אין
לידיים תורת אוכל ואדרבה הם מצטרפים עם
הפסולת לבטל האוכל ואם קצרם לאוכל ונמלך

תתרע שלחן ערוך אורח חיים

עליהם לסיכוך אין המחשבה מוציאה הידות מתורת אוכל עד שיעשה בהם מעשה שניכר שרוצה אותם לסיכוך כגון שידוש אותם:

יא. מסככין בפינוג"ו הנקרא בערבי שומר. (והוא מאכל בהמה ואין בני אדם אוכלים אותו אלא לרפואה) (כנינו ירוחם נתיב ח' חלק ב' וכל כו):

יב. סיכך בירקות שממהרין לייבש אף על פי שפסולים לסכך מפני שמקבלים טומאה אין דינם כסכך פסול לפסול בארבעה טפחים אלא כאויר חשיבי לפסול בשלשה ואם אין דרכם לייבש דינם כסכך פסול ופוסלים בארבעה טפחים. הגה: וכל מה שדרכו לייבש בתוך שבעה מיד דיינינן ליה כאילו הוא יבש (ר"ן פרק קמא דסוכה) והוי אויר ופוסל בשלשה אפילו מן הצד. (הגהות מיימוני פרק ד' דסוכה):

יג. כל דבר המחובר אין מסככין בו ודינו כדין האילן:

יד. יש דברים שאסרו חכמים לסכך בהם לכתחלה והם מיני עשבים שאינם ראויים לאכילה ואינם מקבלים טומאה וריחם רע או שנושרים עליהם דחיישינן שמא מתוך שריחן רע או שעליהן נושרים יצא מן הסוכה:

טו. וכן אסור לסכך בחבילה מפני שפעמים שאדם מניח חבילתו על גג הסוכה ליבשה ואחר כך נמלך

שלתן ערוך

אורה חיים תתרעא

עליה לשם סוכה ואותה סוכה פסולה משום תעשה ולא מן העשוי בפיסול וגזרו על כל חבילה אטו זאת וכיון שמפני זה אסרוהו לא הוצרכו לאסור אלא בחבילה שדרך ליבשה ואין זה בפחות מעשרים וחמשה קנים הילכך כל חבילה שהיא פחותה מעשרים וחמשה קנים מותר לסכך בה ואם עשרים וחמשה קנים או יותר הבאים מגזע אחד וקשרם בראשם השני אינה נקראת חבילה כיון שעיקרן אחד ואם אגד עמהם קנה אחר ויש בין שניהם עשרים וחמשה הויא חבילה. הגה: וכל חבילה שאינה קשורה משני ראשיה שיכולין לטלטלה כך אינה חבילה ומותר לסכך בה (בית יוסף נסס ספוסקיס):

יז. חבילה שאין קושרים אותה אלא למכרם במנין ומיד כשיקננה הקונה יתירנה אינה חבילה:

יז. אם סיכך בחבילה והתירה כשרה כיון שאין איסורה אלא משום גזירה אבל חבילה שהעלה ליבש ונמלך עליה לסיכוך שפסולה מן התורה אינה ניתרת בהתרה אלא צריכה נענוע:

יח. וכן אסרו לסכך בנסרים שרחבן ארבעה אפילו הפכן על צדן שאין בהם ארבעה ואם אין ברחבן ארבעה כשרים אפילו הם משופים שדומים לכלים ונהגו שלא לסכך בהם כלל:

תתרעב שלחן ערוך אורח חיים

יט. פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר כלומר שלא יהיו עליו עליו וקסמין נושרין על שלחנו פסולה אבל אם לא פירס אלא לנאותה כשרה והוא שיהא בתוך ארבעה לסכך ויש אומרים שסוכה שהיא מסוככת כהלכתה וירא שמא ייבש הסכך או ישרו העליון ותהיה חמתה מרובה מצלתה ופירס עליה סדין שלא תתייבש או תחתיה שלא ישרו העליון כיון שהסדין גורם שעל ידו צלתה מרובה מחמתה פסולה אבל אם לא כיון בפריסת הסדין אלא להגין מפני החמה והעליון או לנאותה כשרה ובלבד שיהא בתוך ארבע לסכך ומיהו לכתחלה לא יעשה אלא אם כן הוא ניכר לכל שמכוין כדי להגין או שהוא שרוי במים שאז ניכר לכל שאינו שוטחו שם אלא לייבש:

סימן תרל – דיני דפנות הסוכה, ובו י"ג

סעיפים

א. כל הדברים כשרים לדפנות (ואין צריך להעמידם דרך גדילתן) (טור). ואפילו חמתה מרובה מצלתה מחמת הדפנות כשרה. הגה: מכל מקום לא יעשה הדפנות מדבר שריחו רע (כ"ן) או דבר שמתייבש תוך שבעה ולא יהא בו שיעור מחיצה (דברי עמנו):

שלתן ערוך

אורח חיים תתרט"ג

ב. דפנות הסוכה אם היו שתיים זו אצל זו כמין ג"ם עושה דופן שיש ברחבו יותר על טפח ומעמידו בפחות משלשה לאחד מהדפנות ויעמיד קנה (כנגד הכותל) (ט"ז) כנגד אותו טפח ויעשה לה צורת הפתח שיעמיד קנה עליו ועל הטפח וכשרה אף על פי שהקנה שעל גביהן אינו נוגע בהן. הגה: ואם הטפח והדופן מגיע לסכך אין צריך קנה על גביהן (מרדכי והגהות מיימוני פרק ז') ומה שנהגו בצורת הפתח עגולה הוא לנוי בעלמא (כן כתב המרדכי):

ג. היו לה שני דפנות זו כנגד זו וביניהם מפולש עושה דופן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחד משתי הדפנות וכשרה וגם בזה צריך לעשות צורת פתח שיתן קנה מהפס על הדופן האחד ויש אומרים שאין זה צריך צורת פתח. הגה: אבל אם איכא דופן שבעה בלא לכוד אין צריך כאן צורת הפתח עד סוף הכותל הואיל ואיכא דופן שבעה שהוא שיעור הכשר סוכה וכל שכן שאין צריכים צורת הפתח כשהדופן שלימה ומה שנהגו בצורת הפתח כשיש לה דפנות שלימות אינו אלא לנוי בעלמא (ר"ן והמגיד פרק ז' וכל בו ובית יוסף ב"ס מרדכי):

ד. במה דברים אמורים בעושה סוכתו במקום שאין דופן אמצעי כנגדה אבל העושה סוכתו באמצע החצר רחוק מדפנות החצר אף על פי שאין לה

תתרעד שלהן ערוך אורח היים

אלא שתי דפנות זו כנגד זו די לה בתיקון המתיר בשתי דפנות העשויות כמין ג"ם :

ה. כשהכשירו בשתי דפנות העשויות כמין ג"ם בטפח וצורת פתח אפילו אם יש בשתי הדפנות פתחים הרבה שאין בהם צורת פתח שכשתצטרף כל הפרוץ יהיה מרובה על העומד כשרה (רק שלא יהיו הפתחים בקרנות כי המחיצות צריכין להיות מחוברים כמין ג"ם) (ר"ן) ובלבד שלא יהא בהם פירצה יתירה על עשר אמות ואם יש בה צורת פתח אפילו ביתר מעשר ולהרמב"ם אפילו יש לה צורת פתח אם יש לה פירצה יותר מעשר פסולה אלא אם כן עומד מרובה על הפרוץ. הגה: ונהגו עכשיו לעשות מחיצות שלימות כי אין הכל בקיאין בדין המחיצות (כל נ). ומי שאין לו כדי צרכו למחיצות עדיף אז לעשות שלש מחיצות שלימות מארבע שאינן שלימות (מהרי"ב):

ו. נעץ ארבעה קונדסין בין באמצע הגג בין על שפת הגג וסיכך על גבן פסולה ויש מכשירין בנעץ על שפת הגג משום דאמרינן גוד אסיק מחיצתא :

ז. סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי (פירוש עץ כמין עמוד) או על גבי באר שיש לו פסין (פירוש קרשי עץ סביבות הבאר לעשות רשות היחיד) הרי זו סוכה כשרה לאותו שבת שבתוך החג בלבד מתוך שלחי זה ופסין אלו מחיצות לענין שבת נחשוב אותם כמחיצות לענין

שלתן ערוך

אורח חיים תתרה

סוכה. (ואין להתיר אלא במקום שלחי ופסין מתירין לענין שבת דאז שייך מגו) (כ"ן):

ח. סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין בין שהיו נראים מבפנים ואין נראין מבחוץ בין שהיו נראים מבחוץ ואין נראין מבפנים כשרה לא היו לה פצימין פסולה מפני שהיא סוכה העשויה כמבוי שהרי אין לה אלא שני צידי האכסדרה ואמצע האכסדרה אין בו כותל ושכנגדו אין לו פצימין (פצים פירוש לחי ומזוזה). (כל זה הוא לשון הרמב"ם אבל אחרים חולקין ולכן אין לעשות סוכה ככהאי גוונא):

ט. היו דפנותיה גבוהים שבעה ומשהו והעמידם בפחות משלשה סמוך לארץ כשרה אפילו הגג גבוה הרבה ובלבד שיהא מכוון כנגדן ואפילו אינו מכוון ממש רק שהוא בתוך שלשה כנגדו כשרה ואם אינו גבוה אלא עשרה טפחים אפילו אין בדופן אלא ארבע ושני משהויין כשרה שמעמידה באמצע ואמרינן לבוד למעלה ולמטה וחשוב כסתום היו הדפנות גבוהות מן הארץ שלשה טפחים פסולה:

י. העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה אם היו חזקים או שקשר אותם וחיזק אותם עד שלא תהא הרוח מצויה מנידה אותם תמיד ומילא בין האוירים בתבן ובקש כדי שלא תניד אותם

תתרעו שלחן ערוך אורח חיים

הרוח וקשר אותם הרי זו כשרה על כן אין נכון לעשות כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים אף על פי שקשרן בטוב זימנין דמינתקי ולא אדעתיה והוה ליה מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה והרוצה לעשות בסדינים טוב שיארוג במחיצות קנים בפחות משלשה:

יא. עושים מחיצה מבעלי חיים שיקשור שם בהמה לדופן:

יב. יכול לעשות מחבירו דופן לסוכה להכשירה ואפילו ביום טוב ובלבד שלא ידע אותו שהועמד שם שבשביל מחיצה הועמד שם אבל בחול אפילו אם הוא יודע שפיר דמי. הגה: ואפילו ביום טוב אינו אסור אלא באותן שלש דפנות המתירים הסוכה אבל בדופן רביעית שרי (השגת הראב"ד והמגיד פרק ד' לסוכה). ועיין לעיל סימן שס"ב סעיף ה':

יג. הסומך סוכתו על כרעי המטה והכרעיים הם מחיצות אם יש בה גובה עשרה טפחים מן המטה לסכך כשרה ואם לאו פסולה ואם סמך הסכך על עמודים והכרעיים הם דפנות אפילו אין גבוה עשרה מהמטה עד הסכך כשרה כיון שיש עשרה טפחים מהארץ עד הסכך:

שלתן ערוך אורח חיים תתעו

סימן תרלא – סוכה שחמתה מרובה מצלתה, ויתר דיני הסכך, ובו י' סעיפים

א. סוכה שחמתה וצלתה שוין מלמעלה פסולה לפי שהחמה מתפשטת בריחוקה ויהיה למטה חמתה מרובה מצלתה אבל אם חמתה וצלתה שוים מלמטה כשרה:

ב. אם ברוב ממנה צלתה מרובה שני משהויין ובמיעוט ממנה חמתה מרובה משהו בענין שכשנצרף יחד החמה והצל של כל הסוכה יהיה צלתה מרובה מחמתה משהו כשרה. הגה: ויש מחמירין אם הסוכה גדולה ויש מקום שבעה על שבעה שחמתו מרובה אף על פי שבצירוף כל הסוכה הוי הצל מרובה (ר"ן סוף פסק קמא לסוכה):

ג. דרך הסיכוך להיות קל כדי שיראו ממנו הכוכבים הגדולים היתה מעובה כמין בית אף על פי שאין הכוכבים נראים מתוכה כשרה:

ד. היה כיסוי דק מאד שיש בה אויר הרבה אלא שאין שלשה טפחים במקום אחד ובין הכל צלתה מרובה מחמתה כשרה:

ה. היה הסיכוך מדובלל (פירוש מבולבל) והוא הסיכוך שיהיה מקצתו למעלה ומקצתו למטה כשר ובלבד שלא יהיה בין העולה והיורד שלשה טפחים ואם

היה ברוחב זה העולה טפה או יותר אף על פי שהוא גבוה משלשה טפחים רואין אותו כאילו ירד למטה ונגע בשפת זה היורד והוא שיהיה מכוון כנגד שפת היורד. הגה: דהיינו שיש באויר שבין התחתון טפה שראוי להוריד העליון ואז כשרה אפילו חמתה מרובה שיהא הצל מרובה כשהחמה באמצע הרקיע (כ"ן פק סקן וניה יוסף נקס הרמב"ס):

ו. קנים היוצאים לאחורי הסוכה כגון שאחורי דופן אמצעי בולטים קנים מן הסכך ויש בהם הכשר סוכה וצלתה מרובה מחמתה ושלש דפנות כשרה אף על פי שהדופן האמצעי לא נעשה בשבילם אלא בשביל עיקר הסוכה שהוא לפנים ממנו:

ז. וכן הקנים הבולטים מן הסכך לצד הפרוץ ודופן אחד נמשך עמהם כשר אף על פי שעשה דופן על הצדדין יתר על שבעה והוא לן למימר הרי גילה דעתו לעשות כל הסוכה בדפנות ארוכות ודופן אחד שנמשך עם הקנים של סכך אינו מן הסוכה אלא בפני עצמו עומד ונמצא שאין לו אלא דופן אחד שהוא הדופן הנמשך אפילו הכי כשרה:

ח. סככה בשפודין שהם פסולין לסכך בהם ואין בהם ארבעה ואין מהם ארבעה במקום אחד והניח בין שפוד לשפוד כמלא שפוד ונתן שם סכך כשר פסול שאי אפשר לצמצם שימלא כל האויר מסכך

שלתן ערוך

אורה היים תתרעט

כשר ונמצא הפסול מרובה אבל אם העדיף סכך הכשר מעט על הפסול או אם היה הפסול נתון שתי ונתן הכשר ערב או איפכא כשר שאז מתמלא כל האויר מסכך כשר. (ודוקא בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה צריך להיות מן השפודים פחות משלשה במקום אחד)

(בית יוסף ומהר"א מפראג):

מ. בית המקורה בנסרים שאין עליהם מעזיבה (פירוש טיט וצרורות שמשימין עליהם) ובא להכשירו לשם סוכה די בזה שיסיר כל המסמרים לשם עשיית סוכה או שיטול מבין שני נסרים אחד ויתן סכך כשר במקומו וכולה כשרה אפילו הנסרים רחבים ארבעה ויש מי שאומר שצריך שלא יהיו הנסרים רחבים ארבעה:

י. סוכה שאין לה גג כגון שהיו ראשי הדפנות דבוקות זו בזו כמין צריף או שסמך ראש הדופן של סוכה לכותל פסולה ואם היה לה גג אפילו טפח או שהגביה הדופן הסמוך לכותל מן הקרקע טפח הרי זו כשרה. הגה: ויש אומרים שהטפח לא תהיה אויר רק מן הדופן או הסכך (הלא"ף נקט ר"י ורמב"ם פרק ד'). וצריך שיהיה בה שבעה טפחים על שבעה בגובה עשרה טפחים (טור). גם גם צריך שיהיו הדפנות לאחר שהם גבוהים עשרה עשויות מדבר שמסככין בהם דהא הם הסכך (ר"ן סוף פרק קמא לסוכה) ואם

כל הדפנות מדבר שמסככין בהם מותר לישן אפילו תחת
הדפנות (ס"ח בפירוש רבינו יוחס נתיב ח' חלק א') :

סימן תרלב – דברים הפוסלים בסכך, ובו ד' סעיפים

א. סכך פסול פוסל באמצע בארבעה טפחים אבל פחות מארבעה כשרה ומותר לישן תחתיו מן הצד אינו פוסל אלא בארבע אמות אבל פחות מארבע אמות כשרה דאמרינן דופן עקומה דהיינו לומר שאנו רואים כאילו הכותל נעקם ויחשב זה הסכך הפסול מגוף הכותל ודבר זה הלכה למשה מסיני הילכך בית שנפתח באמצע וסיכך במקום הפחת ונשאר מן התקרה סביב בין סכך כשר לכותלים פחות מארבע אמות כשרה ומיהו אין ישנים תחתיו כל זמן שיש בו ארבעה טפחים במה דברים אמורים בסוכה גדולה שיש בה יותר על הסכך פסול שבעה טפחים על שבעה טפחים אבל בסוכה קטנה שאין בה אלא שבעה על שבעה בין באמצע בין מן הצד בשלשה טפחים פסולה בפחות משלשה כשרה וישנים תחתיו ומצטרף להשלים הסוכה לכשיעור :

ב. אויר בין בגדולה בין בקטנה שוים דבין באמצע בין מן הצד בשלשה טפחים פסולה בפחות משלשה

שלתן ערוך

אורח חיים תתפא

כשרה ומצטרף להשלים הסוכה ואין ישנים תחתיו.

הגה: ודוקא שהולך על פני כל הסוכה (כשינו ירוחם נתיב ח' חלק א') או שיש בו כדי לעמוד בו ראשו ורובו אבל בלאו הכי מותר דהא אין סוכה שאין בה נקבים נקבים (כ"ן סוף פסק קמח). והא דסכך פסול פוסל בארבעה ואויר בשלשה היינו דוקא שהפסיק הסוכה לשתים ולא נשאר שיעור הכשר סוכה עם דפנות במקום אחד אבל אם נשאר שיעור סוכה במקום אחד המקום ההוא כשר ואף שמבחוץ אם מחובר לו מן הצדדים (טור):

ג. סכך פסול פחות מארבעה ואויר אצלו פחות משלשה אין מצטרפים לפסול הילכך אם אויר שלשה במקום אחד אפילו מיעטו בסכך פסול כשר והני מילי בסוכה גדולה אבל בקטנה שאין בה אלא שבעה על שבעה אם יש בין שניהם שלשה טפחים מצטרפים לפסול:

ד. אם יש סכך פסול שני טפחים ועוד סכך פסול שני טפחים ואויר פחות משלשה מפסיק ביניהם יש להסתפק אם שני הפסולים מצטרפים לפסול הסוכה:

סימן תרלג – דין גובה הסוכה, ובו י' סעיפים

א. סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה בין שמחיצות מגיעות לסכך בין שאינן מגיעות אבל עשרים כשרה אפילו כל סככה למעלה מעשרים כיון שאין בחללה אלא עשרים:

ב. היתה גבוהה יותר מעשרים והוציין (פירוש ענפים קטנים עם העלין שלהם) יורדים למטה אם צלתן מרובה מחמתן כשרה ואם לאו פסולה:

ג. סוכה שחללה יותר מעשרים אמה ותלה בה דברים נאים ועל ידי כן נתמעט חללה לא הוי מיעוט וכן אם מיעטה בכרים וכסתות לא הוי מיעוט ואפילו ביטלם:

ד. מיעטה בתבן וביטלו הרי זה מיעוט ואין צריך לומר עפר וביטלו אבל סתם אינו מיעוט אפילו בעפר עד שיבטלנו בפה:

ה. היתה גבוהה מעשרים ובנה בה איצטבא כנגד דופן האמצעי על פני כולה ובה שיעור סוכה כשרה כל הסוכה אפילו מהאצטבא והלאה:

שלתן ערוך

אורה היים תתרפג

ז. אם בנה האיציטבא מן הצד אם יש מן האציטבא עד כותל השני פחות מארבע אמות כשרה על האציטבא דווקא ואם לאו פסולה:

ז. אם בנה האיציטבא באמצע אם יש ממנו לכותל לכל צד פחות מארבע אמות כשרה על האיציטבא אפילו אם גבוהה יותר מעשרה ואם יש בינה לכותל ארבע אמות פסולה אפילו האיציטבא גבוה עשרה:

ח. סוכה שאינה גבוהה עשרה טפחים פסולה:

ט. היתה גבוהה מעשרה והוצין יורדין לתוך עשרה אפילו אם המתן מרובה מצלתן פסולה אבל אם הנויין יורדין לתוך עשרה אינם פוסלים:

י. היתה נמוכה מעשרה וחקק בה להשלימה לעשרה ויש בחקק שיעור הכשר סוכה אם אין בין חקק לכותל שלשה טפחים כשרה יש ביניהם שלשה טפחים פסולה:

**סימן תרלד – שלא תהיה פחות מן
שבעה על שבעה, ובו ד' סעיפים**

א. סוכה שאין בה שבעה על שבעה פסולה ולענין גודל אין לה שיעור למעלה:

תתפרד שלחן ערוך אורח חיים

ב. אם היא עגולה צריך שיהא בה כדי לרבע שבעה על שבעה:

ג. יש בה שבעה על שבעה ונתן בה בגדים לנאותה וממעטים אותה משבעה על שבעה פסולה:

ד. מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו חוץ לסוכה ואכל כאילו לא אכל בסוכה אפילו אם היא סוכה גדולה גזירה שמא ימשך אחר שלחנו:

סימן תרלה – דין סוכת גנב"ך ורקב"ש, ובו סעיף אחד

א. סוכה אף על פי שלא נעשית לשם מצוה כשרה והוא שתהיה עשויה לצל כגון סוכת נכרים נשים בהמה כותיים רועים קייצים בורגנין שומרי שדות אבל סוכה שנעשית מאליה פסולה לפי שלא נעשית לצל לפיכך החוטט בגדיש ועשהו סוכה אינה סוכה שהרי לא עימר גדיש זה לצל (ומה שעושה אחר כך הוי תעשה ולא מן העשוי) (טור). לפיכך אם עשה בתחילה כשנתן שם הגדיש חלל טפח במשך שבעה לשם סוכה וחטט בו אחר כך והשלימה לעשרה כשרה שהרי נעשית סכך שלה לצל ואם הגדיש גדול ולא הניח אלא חלל טפח במשך שבעה ושוב חקק בה הרבה ועשה בה סוכה גדולה אינה כשרה כולה על ידי משך שבעה

שלתן ערוך

אורח חיים תתרכ"א

שהניח תחלה ואם חקק משני צדדים ארבע אמות יותר על השבעה אף השבעה פסולה דסכך פסול פוסל מן הצד בארבע אמות. הגה: ואין לעשות הסכך קודם שיעשה הדפנות ואם עשה טפח סמוך לסכך מותר לסכך קודם שיעשה שאר הדפנות כמו בחוטט בגדיש (הגסות מיימוני פרק ה'):

סימן תרלו – דין סוכה ישנה, ובו ב' סעיפים

- א. סוכה ישנה דהיינו שעשאה קודם שיכנסו שלשים יום שלפני החג כשרה ובלבד שיחדש בה דבר עתה בגופה לשם החג ואפילו בטפח על טפח סגי אם הוא במקום אחד ואם החידוש על פני כולה סגי אפילו כל דהו ואם עשאה לשם החג אפילו מתחילת השנה כשרה בלא חידוש:
- ב. יוצר כלי חרס שיש לו שתי סוכות זו לפניו מזו ועושה קדירותיו בפנימית ומוכרם בחיצונה הפנימית אינו יוצא בה ידי סוכה כיון שהיא דירתו כל השנה אינו ניכר שדר בה לשם מצוה והחיצונה יוצא בה שהרי אינו דר בה כל השנה:

סימן תרל"ז – דין סוכה שאולה וגזולה, ובו ג' סעיפים

א. מי שלא עשה סוכה בין בשוגג בין במזיד עושה סוכה בחולו של מועד אפילו בסוף יום שביעי וכן יכול לצאת מסוכה זו ולישב באחרת:

ב. יוצאין בסוכה שאולה וכן יוצאין בשל שותפות:

ג. סוכה גזולה כשרה כיצד אם תקף על חברו והוציאו מסוכתו וגזלה וישב בה יצא שאין הקרקע נגזלת. הגה: מיהו לכתחלה לא ישב אדם בסוכת חברו שלא מדעתו כל שכן אם דעתו לגזלה וכן לא יעשה סוכה לכתחלה בקרקע של חברו שלא מדעתו וכן בקרקע שהיא של רבים (הגהות אשכנזי ואור זרוע) מיהו בדיעבד יצא וכן לא יקצו ישראל הסכך בעצמם אלא יקנו אותם מעובדי כוכבים דכל גזל אין עושין ממנו סוכה לכתחלה (מהרי"ל). ואם גזל עצים ועשה מהם סוכה אף על פי שלא חיברן ולא שינה בהם כלום יצא תקנת חכמים שאין לבעל העצים אלא דמי עצים בלבד אבל אם גזל סוכה העשויה בראש הספינה או בראש העגלה וישב בה לא יצא. הגה: והוא הדין אם ראובן בנה סוכה בקרקע שמעון ושמעון תקף את ראובן וגזל סוכתו הבנויה בקרקע שלו לא יצא בה ואין כאן תקנת השבים הואיל ולא טרח בה ולא הוציא עליה

שלתן ערוך אורח היים תתרפו

סימן תרלח – סוכה ונויה אסורין כל שבעה, ובו ב' סעיפים

א. עצי סוכה אסורים כל שמונת ימי החג בין עצי דפנות בין עצי סכך (ואפילו קיסם לחצוץ בו שיניו אסור) (מסכ"ל) ואין נאותין מהן לדבר אחר כל שמונת הימים מפני שיום השביעי כולו הסוכה מוקצה עד בין השמשות והואיל והוקצה לבין השמשות של שביעי הוקצה לכל היום. הגה: ואפילו נפלה הסוכה אסורים ולא מהני בה תנאי (טור) אבל עצים הסמוכים לסוכה מותרים. ועיין לעיל סימן תקי"ח סעיף ח'. ואם אחר שעשה השיעור הצריך מן הדפנות ונשלם הכשר סוכה הוסיף דופן לא מיתסרא אבל אם עשה ארבעתן סתם כולן אסורות ומוקצות. הגה: וכל זה לא מיירי אלא בסוכה שישב בה פעם אחד אבל אם הזמינה לסוכה ולא ישב בה לא נאסרה דהזמנה לאו מילתא היא (הגהות אשכנזי פרק המבואל):

ב. וכן אוכלים ומשקים שתולין בסוכה כדי לנאותה אסור להסתפק מהם כל שמונה אפילו נפלו (וביום טוב ושבת אסור לטלטלם דמוקצים הם) (פ"ד). ואם התנה עליהם בשעה שתלאם ואמר איני בודל מהן כן בין השמשות (של שמונה ימים) (בית יוסף בשם אורחות חיים) הרי זה מסתפק מהם בכל עת שירצה שהרי לא הקצה

תתרפה שלהן ערוך אורח היים

אותם ולא הל עליהם קדושת הסוכה ולא נחשבו כמותה ודוקא שמתנה בזה הלשון אבל אם אמר אני מתנה עליהם לאוכלם כשיפלו אינו כלום ואם אמר אני מתנה עליהם לאכלם אימתי שארצה מהני שגם בין השמשות בכלל. הגה: וצריך לעשות התנאי קודם בין השמשות הראשון (דברי ענמו כסברת אורחות חיים שפביא הבית יוסף ולא כמהרי"ל). יש מן האחרונים שכתבו דבזמן הזה אין נוהגים להתנות (מהרי"ל) והכי נהוג בניין התלויים בסכך אבל בניין שנותנים בדפנות כגון סדינים המצויירים נוהגין לטלטלם מפני הגשמים אפילו בלא תנאי משום דיש אומרים דאין אסור אפילו בדפנות עצמן כל שכן בניין ומכל מקום טוב להתנות עליהם (דברי מהר"ם). אם סיכך בהדס או תלה בסוכה אתרוג לנוי מותר להריח בו דלא הוקצה מריח רק שלא יגע בו דאסור בטלטול ויש אוסרים בהדס (כ"ן סוף פסק לולב הגזול) כדלקמן סימן תרנ"ג:

סימן תרל"ט — דיני ישיבת סוכה, ובו ה' סעיפים

א. כיצד מצות ישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושותה (וישן ומטייל) (טור) ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום ובין בלילה כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה וכל שבעת ימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע כיצד כלים הנאים ומצעות

שלתן ערוך

אורה חיים תתרפט

הנאות בסוכה וכלי שתיה כגון אשישות וכוסות בסוכה אבל כלי אכילה (לאחר האכילה) (טור) כגון קדירות וקערות חוץ לסוכה המנורה בסוכה ואם היתה סוכה קטנה מניחה חוץ לסוכה. הגה: ואל יעשה שום תשמיש בזוי בסוכה כדי שלא יהיו מצות בזויות עליו (בית יוסף בשם אורחות חיים):

ב. אוכלים ושותים וישנים בסוכה כל שבעה בין ביום בין בלילה ואין ישנים חוץ לסוכה אפילו שינת עראי אבל מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה וכמה אכילת עראי כביצה מפת ומותר לשתות מים ויין ולאכול פירות (ואפילו קבע עליהו) (דברי ע"מ) חוץ לסוכה ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים הרי זה משובח ותבשיל העשוי מחמשת מינים אם קובע עליו חשיב קבע וצריך סוכה. הגה: ומה שנוהגין להקל עכשיו בשינה שאין ישנים בסוכה רק המדקדקין במצות יש אומרים משום צינה דיש צער לישן במקומות הקרים (מלכ"י פ"ק ט"ז) ולי נראה משום דמצות סוכה איש וביתו איש ואשתו כדרך שהוא דר כל השנה ובמקום שלא יוכל לישן עם אשתו שאין לו סוכה מיוחדת פטור וטוב להחמיר ולהיות שם עם אשתו כמו שהוא דר כל השנה אם אפשר להיות לו סוכה מיוחדת:

ג. אכילה בסוכה בליל יום טוב הראשון חובה אפילו אכל כזית פת יצא ידי חובתו מכאן ואילך רשות

תתצ שלחן ערוך אורח חיים

רצה לאכול סעודה סועד בסוכה רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פירות וקליות חוץ לסוכה אוכל כדין אכילת מצה בפסח. הגה: ולא יאכל בלילה הראשונה עד שיהא ודאי לילה (בית יוסף בשם אורחות חיים) ויאכל קודם חצות לילה (מהרי"ו ומהרי"ל). ולא יאכל ביום מחצות ואילך כדי שיאכל בסוכה לתיאבון (מהרי"ל) דומיא דאכילת מצה:

ד. כל שבעת הימים קורא (ולומד) בתוך הסוכה וכשמבין ומדקדק במה שיקרא (וילמוד, יכול ללמוד) חוץ לסוכה כדי שתהא דעתו מיושבת עליו. המתפלל רצה מתפלל בסוכה או חוץ לסוכה:

ה. ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית מאימתי מותר לפנות משירדו לתוך הסוכה טפות שאם יפלו לתוך התבשיל יפסל אפילו תבשיל של פול. הגה: ואפילו אין תבשיל לפניו (סמ"ג והגהות אשירי). ומי שאינו בקי בזה השיעור ישער אם ירדו כל כך גשמים לבית אם היה יוצא יצא מסוכתו גם כן (אור זרוע והגהות אשירי פרק טישן ומדכי פרק ב' מיימוני פרק ו' ומהרי"ל). וכל זה דווקא בשאר ימים או לילות של סוכות אבל לילה הראשונה צריך לאכול כזית בסוכה אף אם גשמים יורדין (טור והר"ן והרא"ש) ויקדש בסוכה כדי שיאמר זמן על הסוכה (תרומת הדשן סימן ל"ה):

ו. היה אוכל בסוכה וירדו גשמים והלך לביתו ופסקו הגשמים אין מחייבין אותו לחזור לסוכה עד שיגמור סעודתו:

שלתן ערוך

אורה היים תתרצא

ז. היה ישן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותה הלילה אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר. הגה: וינעור משינתו (ט"ו). מי שהוא ישן בסוכה וירדו גשמים אין צריך לשער בכדי שיתקלקל התבשיל דבגשמים מועטים הוי צער לישן שם ויוכל לצאת (מהכ"י). וכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם אינו מקבל עליו שכר ואינו אלא הדיוטות (הגהות מיימוני פרק ו'). וכשיוצא מן הסוכה מכח הגשמים אל יבעט ויצא אלא יצא כנכנע כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו (מהכ"י ב):

ח. נהגו שאין מברכים על הסוכה אלא בשעת אכילה (והכי נהוג):

סימן תרמ – מי הם הפטורים משיבת סוכה, ובו י' סעיפים

א. נשים ועבדים וקטנים פטורים מן הסוכה טומטום ואנדרוגינוס הייבים מספק וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין חייב:

ב. קטן שאינו צריך לאמו שהוא כבן חמש כבן שש חייב בסוכה מדברי סופרים כדי להנכו במצות:

ג. חולים ומשמשיהן פטורים מן הסוכה ולא חולה שיש בו סכנה אלא אפילו חש בראשו חש בעיניו ויש מי שאומר שאין המשמשים פטורים אלא

בשעה שהחולה צריך להם. (ומי שמקוץ דם חייב

בסוכה) (אור זרוע וסגרות אשכנזי פרק הישן):

ד. מצטער פטור מן הסוכה הוא ולא משמשיו (אבל בלילה ראשונה אפילו מצטער חייב לאכול שם כזית) (כל נו). איזהו מצטער זה שאינו יכול לישן בסוכה מפני הרוח או מפני הזבובים והפרעושים וכיוצא בהם או מפני הריח ודווקא שבא לו הצער במקרה אחר שעשה שם הסוכה אבל אין לו לעשות סוכתו לכתחלה במקום הריח או הרוח ולומר מצטער אני. הגה: ואם עשאה מתחילה במקום שמצטער באכילה או בשתייה או בשינה או שאי אפשר לעשות לו אחד מהם בסוכה מחמת דמתיירא מלסטים או גנבים כשהוא בסוכה אינו יוצא באותה סוכה כלל אפילו בדברים שלא מצטער בהם דלא הוא כעין דירה שיוכל לעשות שם כל צרכיו (מרדכי פרק הישן). מי שכבו לו הנרות בסוכה בשבת ויש לו נר בביתו מותר לצאת מן הסוכה כדי לאכול במקום נר ואין צריך לילך לסוכת חבירו שיש שם נר אם יש טורח גדול בדבר (תרומת הדשן סימן נ"ג ופסקיו סימן קנ"ח). ואם בא רוח לכבות הנרות בסוכה מותר לפרוס סדין או בגד מן הצד אבל לא תחת הסכך (אור זרוע). מי שלא יוכל לישן בסוכה מחמת שצר לו בפישוט ידיו ורגליו לא מקרי מצטער וחייב לישן שם אף על גב דצריך לכפוף ידיו ורגליו (תרומת הדשן סימן נ"ב). ולא יוכל אדם לומר מצטער אני אלא בדבר שדרך בני אדם להצטער בו (טור).

שלתן ערוך

אורה חיים תתצג

ואין המצטער פטור אלא אם ינצל עצמו מן הצער אבל בלאו הכי חייב לישב בסוכה אף על גב דמצטער (מרדכי פרק הישן):

ה. אבל חייב בסוכה:

ו. חתן ושושביניו וכל בני החופה פטורים מן הסוכה כל ז' ימי המשתה. (וסעודת ברית מילה וכן הסעודה

שאוכלין אצל היולדת חייבין בסוכה) (מהרי"ק שו"ת קע"ט):

ז. שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה בין ביום בין בלילה (ועיין לעיל סימן ל"ח):

ח. הולכי דרכים ביום פטורים מן הסוכה ביום וחייבים

בלילה הולכי דרכים בלילה פטורים בלילה

וחייבים ביום. הגה: ודוקא כשיוכלו למצוא סוכה אבל אם

אינם מוצאים סוכה יוכלו לילך לדרכם אף שלא ישבו בה לא

יום ולא לילה כשאר ימות השנה שאינו מניח דרכו משום

ביתו (ר"ן פרק הישן). ואף על פי שאינו הולך רק ביום פטור אף

בלילה דאין לעשות לו שם דירה וההולכים לכפרים לתבוע

חובותיהם ואין להם סוכה באותן הכפרים יחמירו על עצמן

לשוב לבתיהם בכל לילה לאכול בסוכה ואף על גב דיש להקל

מכל מקום המחמיר תבא עליו ברכה (בית יוסף בשם אורחות חיים):

ט. שומרי העיר ביום פטורים ביום וחייבים בלילה

שומרי העיר בלילה פטורים בלילה וחייבים ביום:

י. שומרי גנות ופרדסים פטורים בין ביום ובין בלילה

שאם יעשה השומר סוכה ידע הגנב שיש לשומר

תתמצד שלהן ערוך אורה היים

מקום קבוע ויבא ויגנוב ממקום אחר לפיכך אם היה שומר כרי של תבואה שיכול לשמור כולו ממקום אחד חייב לעשות סוכה במקום ששומר. הגה: והעושיין יין אצל העכו"ם בסוכה פטורים בין ביום ובין בלילה דצריכים לשמור שלא יגעו העובדי כוכבים (הגסות מיימוני פרק ז' בט"ס סמ"ק וכל צו) ואם הוא בענין שאין צריכים שימור חייבים:

סימן תרמא – שאין מברכין שהחיינו על עשיית הסוכה, ובו סעיף אחד

א. העושה סוכה בין לעצמו בין לאחר אינו מברך על עשייתה אבל שהחיינו היה ראוי לברך כשעושה אותה לעצמו אלא שאנו סומכים על זמן שאנו אומרים על הכוס של קידוש. הגה: ואם לא אכל לילה ראשונה בסוכה אף על פי שבירך זמן בביתו כשאוכל בסוכה צריך לברך זמן משום סוכה ואם בירך זמן בשעת עשייה סגי ליה (ר"ן פרק לולב וערבה):

שלהן ערוך אורח חיים תתצו

סימן תרמב – אם חל יום ראשון של סוכות להיות בשבת לענין ברכת מעין שבע, ובו סעיף אחד

א. אם חל יום ראשון של סוכות להיות בשבת אומר
בערבית ברכת אחת מעין שבע וחותרם בה בשבת
בלבד:

סימן תרמג – סדר הקידוש, ובו ג' סעיפים

- א. סדר הקידוש יין קידוש וסוכה ואחר כך זמן לפי
שהזמן חוזר על קידוש היום ועל מצות סוכה:
- ב. להרמב"ם מקדש מעומד ומברך לישיב בסוכה
ויושב ואחר כך מברך זמן. (ואין נוהגים כן אלא
מקדשין מיושב וכן דעת הרא"ש):
- ג. בשאר ימים מברך על הסוכה קודם ברכת המוציא
ונוהגים לברך על הסוכה אחר ברכת המוציא
קודם שיטעום. הגה: והכי נוהגין בחול אבל בשבת ויום
טוב שיש בהן קידוש מברך לאחר קידוש (מסק"י) ואם קידש
בבית ואוכל בסוכה או איפכא עיין לעיל סימן רע"ג סעיף ב'.

תתרוצו שלחן ערוך אורח חיים

סימן תרמד – סדר הלל כל ימי החג, ובו ב' סעיפים

א. שחרית אחר חזרת התפלה נוטלין הלולב ומברכין על נטילת לולב ושהחיינו וגומרים ההלל וכן כל שמונת ימי החג ומברכים לגמור את ההלל בין צבור בין יחיד ואין מפסיקין בו אלא כדרך שאמרו בקריאת שמע באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד בין הפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם ואם פסק באמצע ושהה אפילו כדי לגמור את כולו אינו צריך לחזור אלא למקום שפסק:

ב. בהלל אפילו עשרה קורין כאחד:

הלכות לולב

סימן תרמה – דיני לולב, ובו ט' סעיפים

א. לולב שנפרדו עליו זה מעל זה ולא נדלדלו כעלי החריות כשר אפילו לא אגדו. הגה: ומכל מקום מצוה מן המוכחר בלולב שאין עליו פרודות לגמרי (המגיד ור"ן פרק לולב סגזול):

ב. נפרצו עליו והוא שידלדלו משדרו של לולב כעלי החריות (דהיינו שאינן עולים עם השדרה אלא תלויין

שלתן ערוך

אורח היים תתרצו

למטה (המגיד פרק ח') פסול. הגה: וכל שכן אם נפרצו ונעקרו למטה מן השדרה דפסול אפילו אגדן (טור ור"ן פרק לולב הגזול). וכן אם נתקשו העלין כעץ ואין יכולין לחברן אל השדרה פסול (טור ובית יוסף). וכל זה ברוב עלין אבל אם מיעוט עלין נעשו כך ושאר עלין נשאר וועדיין הלולב נשאר מכוסה בעלין כשר (ר"ן פרק לולב הגזול):

ג. בריית עלין של לולב כך היא כשהם גדלים גדלים שנים שנים ודבוקים מגבן וגב של שני עלין הוא הנקרא תיומת נחלקה התיומת (ברוב העלין) (טור ובית יוסף) פסולה היו עליו אחת אחת מתחלת ברייתו ולא היה תיומת או שכל עליו כפולים מצדו האחד וצד השני ערום בלא עלין פסול. הגה: ויש מפרשים לומר דאם נחלק העלה העליון האמצעי שעל השדרה עד השדרה מקרי נחלקה התיומת ופסול והכי נוהגין (תיומת סגן סימן ל"ו). מיהו לכתחילה מצוה מן המובחר נוהגין ליטול לולב שלא נחלק העלה העליון כלל כי יש מחמירין אפילו בנחלק קצת ואם אותו העלה אינו כפול מתחלת ברייתו פסול (כל בו):

ד. לא היו עליו זה על גב זה כדרך כל הלולבין אלא זה תחת זה אם ראש זה מגיע לעיקר שלמעלה ממנו עד שנמצא כל שדרו של לולב מכוסה בעלין כשר ואם אין ראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה או שאין לו הרבה עלין זה על זה אלא מכל צד

תתמצה שלהן ערוך אורה היים

יוצא אחד למטה סמוך לעיקרו ועולה על ראשו
פסול:

ה. לולב שיבשו רוב עליו (או שדרתו) (טור) פסול ושיעור
היבשות משיכלה מראה ירקות שבו וילבינו פניו.
הגה: ויש אומרים דלא מקרי יבש אלא כשנתפרך בצפורן
מחמת יבשותו (טור בשם התוספות) וכן נוהגין במדינות אלו שאין
לולבין מצויין (הגהות מיימוני פרק ז')

ו. נקטם ראשו דהיינו שנקטמו רוב העלין העליונים
פסול. הגה: ואם נקטם העלה העליון האמצעי שעל השדרה
פסול (המגיד ור"ן פרק לולב הגזול). ודוקא דאיכא אחר אבל ליכא
אחר מברכין עליו (מרדכי פרק ג' ומנהגים):

ז. נסדק אם נתרחקו שני סדקיו זה מזה עד שנראו
כשנים פסול. הגה: ואפילו לא נחלקה התיומת העליונה
בענין שיפסל הלולב מכח נחלקה התיומת:

ח. יש לו כמין קוצים בשדרתו או שנצמת ונכווץ או
שהוא עקום לפניו שהרי שדרו כגב בעל חטוטרות
פסול וכן אם נעקם לאחד מצדדיו פסול אבל אם
נעקם לאחוריו כשר שזו היא ברייתו:

ט. אם כפוף בראשו פסול ודוקא כששדרתו כפופה
אבל עליו כפופים בראשו כמו שדרך להיות הרבה
לולבים כשר:

שלתן ערוך

אורה היים תתרצט

סימן תרמו – דיני הדס, ובו י"א סעיפים

א. הדס שנקטם ראשו כשר נשרו רוב עליו אם נשתיירו שלשה עלין בקן אחד כשר:

ב. היו ענביו מרובות מעליו אם ירוקות כשר ואם אדומות או שחורות פסול ואם מיעטן כשר ואין ממעטים אותם ביום טוב לפי שהוא כמתקן עבר וליקטן או שליקטן אחד אחד לאכילה הרי זה כשר. (ומיום ראשון ואילך כשר בכל ענין) (בית יוסף בשם אורחות חיים):

ג. ענף עץ עבות האמור בתורה הוא ההדס שעליו חופין את עצו כגון שלשה עלין או יותר בגבעול אחד אבל אם היו שני העלים בשוה זה כנגד זה והעלה השלישי למעלה מהם אין זה עבות אבל נקרא הדס שוטה. הגה: ופסול אפילו בשעת הדחק ואיכא מאן דאמר בגמרא דכשר ועל כן נוהגין באלו המדינות לכתחלה לצאת באלו ההדסים המובאים ואין ג' עלין בגבעול אחד ויש מי שכתב דהדסים שלנו אין נקראים הדס שוטה הואיל והם שנים על גבי שנים ואינן כהדס שוטה המוזכר בגמרא ולכן נהגו להקל כמו שכתבו מהר"י קלון ומהר"י איסרלן ז"ל בתשובותיהם:

תתש שלחן ערוך אורח חיים

ד. יצאו הרבה בקן אחד ונשרו מהם עד שלא נשארו אלא שלשה בקן אחד כשר אפילו נשרו רובם כגון שהיו שבעה ונשרו מהם ארבעה ונשארו שלשה:

ה. למצוה בעינן כל שיעור אורך ההדס שיהא עבות ולעיכובא ברובו (ואפילו אינו בראשו) (ט"ו):

ו. יבשו עליו פסול כמשו כשר:

ז. שיעור היבשות אפילו אם נפרך בצפורן אם עדיין ירוקים הם כשר ואינם נקראים יבשים אלא כשילבינו פניהם:

ח. יבשו רוב עליו ונשתיירו בראש כל בד מהג' בדין קן אחד ובו ג' עלין לחין כשר ויש מפרשים שאפילו אם מהג' שבחד קינא יבשו שנים ולא נשאר כי אם אחד לח כשר והוא שיהיה העלה שהוא מורכב על שניהם:

ט. אם אותם עלים שלא יבשו הם כמושין יש פוסלין ויש מכשירין:

י. נקטם ראשו כשר אפילו לא עלתה בו תמרה והוא הדין ליבש ראשו ויש פוסלין בנקטם ראשו. הגה: וטוב להחמיר במקום שאפשר באחר (סמג"ד). ולא מקרי נקטם אלא אם נקטמו העצים (כ"ן):

יא. אם אין לו אלא הדס שענביו מרובים מעליו ביום טוב נוטלו ואינו מברך עליו:

סימן תרמוז – דיני ערבה, ובו ב' סעיפים

א. ערבי נחל האמור בתורה הוא מין ידוע הנקרא כן עלה שלו משוך כנחל ופיו חלק וקנה שלו אדום (ואפילו בעודו ירוק כשר) (כ"ט יוס"ק). ורוב מין זה גדל על הנחלים לכך נקראו ערבי נחל ואפילו היה גדל במדבר או בהרים כשר ויש מין אחד דומה לערבה אלא שעלה שלו עגול ופיו דומה למסר (פירוש מגרה, סיג"ה בלע"ז) וקנה שלו אינו אדום וזהו הנקרא צפצפה והיא פסולה ויש מין ערבה שאין פי העלה שלה חלק ואינו כמסר אלא יש בו תלמים קטנים עד מאד כמו פי מגל קטן וזה כשר:

ב. ערבה שיבשה או שנשרו רוב עליה או שנקטם ראשה פסולה אבל כמושה או שנשרו מקצת עליה כשרה והרמב"ם מכשיר בנקטם ראשה:

סימן תרמזח – דברים הפוסלים באתרוג, ובו כ"ב סעיפים

א. אתרוג היבש פסול ושיעור היבשות כשאינו מוציא שום ליחה ויבדוק על ידי שיעבור בו מחט ובו חוט ואם יש בו ליחה יראה בחוט (ואתרוג שהוא משנה שעברה ודאי יבש הוא ופסול) (תרומת הדשן מהרי"ל סימן ס"ז):

תתשב שלחן ערוך אורח חיים

ב. אתרוג שניקב נקב מפולש כל שהוא פסול ושאינו מפולש אם היה כאיסר פסול ואם חסר כל שהוא פסול ויש אומרים דגם בנקב מפולש בעינן חסרון משהו ושאינו מפולש בחסרון כאיסר. הגה: ונהגו להכשיר הנקבים שנעשו באילן על ידי קוצים אף על פי שיש בהם חסרון שזהו דרך גדילתן (תלומת סדן סימן 51ט) מיהו אם רואה שאין העור והבשר קיים תוך הנקב פסול לסברא הראשונה אף על פי שאינו מפולש ובשעת הדחק יש להקל כסברא האחרונה להכשיר חסרון שאינו כאיסר ואינו נקב מפולש (דעת ענמו):

ג. מפולש יש מפרשים כפשוטו דהיינו שניקב מצד זה לצד זה ויש מפרשים שכיון שניקב עד חדרי הזרע שהגרעינים בתוכו מקרי מפולש:

ד. אתרוג שנימוח כל בשרו בפנים וקליפתו החיצונה קיימת וחדרי הזרע קיימים בפנים כשר ויש פוסלים:

ה. נסדק כולו מראשו לסופו אפילו אינו חסר כלום פסול אבל נשאר בו שיור למעלה ולמטה אפילו כל שהוא כשר ויש מי שאומר דדוקא מלמטה אבל בחוטמו אפילו כל שהוא פסול. הגה: ויש מחמירים לפסול בנסדק רובו וכל שלא נסדק רוב קליפתו העבה לא מקרי נסדק (כינו נסיס):

שלתן ערוך

אורה היים תתשג

ו. נקלף הקליפה החיצונה שלו שאינו מחסרו אלא נשאר ירוק כמות שהוא ברייתו אם נקלף כולו פסול אם נשאר ממנו כל שהוא כשר ויש אומרים שצריך שישתייר כסלע:

ז. ניטל דדו והוא הראש הקטן ששושנתו בו פסול. הגה: ויש מחמירין אם ניטלה השושנתא דהיינו מה שאנו קורין פיטמא (כ"ן) וטוב להחמיר במקום שאפשר מיהו לענין דינא אין לפסול אלא אם כן ניטל הדד דהיינו העץ שראש הפיטמא עליו והראש נקרא שושנתא (המגיד). וכל זה דוקא בניטלה אבל אם לא היה לו דד מעולם כשר וכן הם רוב האתרוגים שמביאים במדינות אלו (הרא"ש):

ח. ניטל העץ שהוא תלוי בו באילן מעיקר האתרוג ונשאר מקומו גומא פסול. הגה: ואם ינטל קצת העץ ונשאר עובי כל שהוא שכל רוחב הגומא מכוסה כשר (טור):

ט. עלתה חזזית (פירוש תרגום או ילפת או חזזן) עליו אם בשנים או בשלשה מקומות פסול ואם במקום אחד אם עלה על רובו פסול ואם על חוטמו אפילו כל שהוא פסול וחוטמו היינו ממקום שמתחיל להתקצר ולהתחדד כלפי ראשו:

י. יש אומרים דהא דבב' וג' מקומות פסול היינו דוקא כשנתפשט הנימור ברובו אף על פי שבשטח החברבורות הוא מיעוט אבל במיעוטו כגון שכולם

תתשר שלחן ערוך אורח חיים

מצד אחד של אתרוג כשר ויש פוסלים אפילו במיעוטו של צד אחד:

יא. אם הוא מחצה על מחצה במקום אחד יש מכשירים ויש פוסלים:

יב. מחוטמו ואילך דהיינו ממקום שמתחיל לשפע עד הפיטמא פוסל חזזית וכל שינוי מראה בכל שהוא ויש מי שאומר דהוא הדין דיבש פוסל שם בכל שהוא:

יג. חזזית הוא כמו אבעבועות ויש בו ממש שמקומו ניכר במישוש שהוא גבוה מהאתרוג. הגה: ולכן יש להכשיר אותן חזזית שקורין בלשון אשכנז מו"ל לפי שאינם גבוהים משאר האתרוג (מהרי"ל) ויש מי שכתב דיש להכשירם מטעם דנחשבים מראה אתרוג מאחר דרגילים להיות הרבה כך (תרומת הדשן סימן ל"ט):

יד. אם עלתה בו חזזית בענין שפסול או שהוא מנומר אם כשקולפו חוזר למראה האתרוג כשר (לאחר שנקלף ולא חסר כלום):

טו. נפל עליו מים בתלוש ותפח או סרח או שהוא כבוש בחומץ או מבושל או מנומר פסול:

טז. אם הוא שחור או לבן במקום אחד פוסל ברובו בשנים או בשלשה מקומות דינו כחזזית ליפסל אפילו במיעוטו:

שלתן ערוך

אורה חיים תתשה

יז. מקום שהאתרוגים שלהם כעין שחורות מעט כשרים ואם היו שחורים ביותר כאדם כושי הרי זה פסול בכל מקום:

יח. העגול ככדור פסול:

יט. גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול עשאו כמו ברייתו אף על פי שעשאו דפין דפין כשר:

כ. התיום דהיינו שגדל שנים דבוקים זה בזה כשר:

כא. הירוק שדומה לעשבי השדה פסול אלא אם כן חוזר למראה אתרוג כשמשהין אותו כשר:

כב. שיעור אתרוג קטן פחות מכביצה פסול אבל אם כביצה אפילו אם הוא בוסר שעדיין לא נגמר פרוי כשר ואם היה גדול כל שהוא כשר:

סימן תרמט – דברים הפוסלים בארבעה מינים, ובו ו' סעיפים

א. כל ארבעה המינים פסולים בגזול ובגנוב בין לפני יאוש בין לאחר יאוש אבל גזול וקנאו בלא סיוע המצוה כגון גזל לולב ושיפהו כשר דקנייה בשינוי מעשה ומיהו לא יברך עליו ויש מי שאומר דלא נפסל גזול וגנוב אלא לגנב ולגזולן עצמו אבל לאחרים כשר בשאר הימים חוץ מיום ראשון. הגה: ומשום זה יש לזהר שלא יקצץ הישראל בעצמו אחד

תתשו שלחן ערוך אורח חיים

מארבעה מינים שבלולב לצורך לולבו דקרקע אינה נגזלת וסתם עכו"ם גוזלי קרקע הם ויבא בגזילה לידו אלא יקצצנו עכו"ם ויקנה מהם (תשבות רש"א סימן תתנ"ב, הגהות אשירי סוף פרק לולב הגזול). ואין חילוק בזה בין ארץ ישראל או חוצה לארץ (אור זרוע). לולב שאגדו עכו"ם ועשאו כשר כמו סוכת עכו"ם (מרדכי הלכות קטנות):

ב. וכן שאול ביום ראשון משום דבעינן לכם. הגהה: והמודר הנאה מלולבו של של חברו או מלולבו של עצמו אינו יוצא בו ביום א' דלא הוי שלכם (תשבות רש"א סימן תשמ"ו ותשמ"ז):

ג. וכן של עיר הנדחת ושל אשירה של ישראל פסול אבל של עבודת כוכבים לכתחלה לא יטול ואם נטל יצא מיום ראשון ואילך דלא בעינן לכם. הגהה: ודווקא שלא נתכוין לזכות בו אבל אם נתכוין לזכות בו הוי ליה של ישראל דאינו יוצא בו ודוקא קודם שנתבטל אבל אם נתבטל ביד עכו"ם אפילו מכוין לזכות בו אחר כך יוצא בדיעבד (כבינו ירוחם נתיב ח' חלק ג' ור"ן). ועיין לעיל סימן תקפ"ד:

ד. גנות הצעירים של עובדי כוכבים וכיוצא בהם מבתי שמשיהם מותר ליטול משם לולב או שאר מינים למצוה (ואפילו האילן נטוע לפני עבודת כוכבים כל זמן שאין עובדין האילן) (כבינו ירוחם נתיב ח' חלק ג'):

שלתן ערוך

אורח חיים תתשו

ה. כל אלו שאמרנו שהם פסולים מפני מומין שביארנו או מפני גזל וגניבה ביום טוב הראשון בלבד אבל בשאר ימים הכל כשר. הגה: ויש פוסלין בגזול כל ז' ימים והכי נהוג אבל שאול יוצא בו (טור והמגיד בשם פוסקים). ומותר ליטול לולב של חבירו בלא דעת חבירו בשאר ימים דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה והוי כשאול (תרומת הדשן סימן ק' ופסקיו סימן קנ"ט). וחסר כשר בשאר ימים (טור). וניטל פטמתו או עוקצו דינו כחסר וכשר מיום ראשון ואילך (רבינו ירוחם נתיב ח' חלק ג'). מיהו אם נקבהו עכברים לא יטלנו אף בשאר הימים משום מאוס (כל נז) עד שיסיר ניקור העכברים אבל אם היה יבש או מנומר שפסול כל שבעת ימים אף אם חתך היבשות או הנמור פסול כל שבעה הואיל ובא מכח פסול (הגהות אשכנזי פרק לולב הגזול). ומותר לכתחלה להתנות על אתרוג שיהיה כולו ליום ראשון ושאינו בודל ממנו כל בין השמשות של ליל שני ואילך ומותר אז לכתחילה לאכול ממנו מיום שני ואילך ולצאת ידי מצוה עם הנשאר (כ"ט יוסף בשם הרא"ש) אלא שאין אנו בקיאיין בתנאים כדלעיל בסוף סימן תרל"ח בהג"ה. והפיסול שהוא משום עבודת כוכבים או מפני שאותו אתרוג אסור באכילה או מפני שאינם מינם או שהם חסרים השיעור בין ביום טוב ראשון בין בשאר ימים פסול. (וחזו"ת פוסלת כל שבעת הימים) (רבינו ירוחם נתיב ח' חלק ג' ור"ן פרק לולב הגזול). והעושים שני ימים טובים פסולי ראשון נוטלין בשני אבל ברוכי

תתשח שלחן ערוך אורח חיים

לא מברכינן. ואם יש לחבירו לולב ואתרוג כשר יברך על של חבירו מדעתו (דברי טלמו) :

ו. בשעת הדחק שאין נמצא כשר כל הפסולים נוטלין ואין מברכינן. הגה: ויש מכשירין לולב יבש אפילו לברך עליו (רמב"ם פרק ט' והמגיד) וכן נוהגין לברך על לולבין יבשים אפילו בדאיכא אחרים לחים (אגור) אבל בשאר מינים אין לנהוג הכי. ויש מקילין אפילו בהדס יבש (הגהות מיימוני ומרדכי) ויש לסמוך עליהו בשעת הדחק ואף על גב דחסר כשר בשאר ימים אין לחתוך אתרוג לב' או ג' חלקים ולחלקו ולצאת בו אפילו בשעת הדחק דדוקא חסר ונשאר העיקר קיים כשר אבל כי האי גוונא מקרי חתיכת אתרוג ולא אתרוג (ר"ן ופסקי מהרא"י סימן כ"ב). וכל זה לענין לברך עליו אבל בלא ברכה יכול ליטול כל הפסולין ולא יברך עליהם (טור) :

סימן תרנ – שיעור הדם וערבה, ובו ב' סעיפים

א. שיעור הדם וערבה ג' טפחים ושדרו של לולב ד' טפחים כדי שיהא שדרו של לולב יוצא מן ההדס טפח באמה בת ה' טפחים עשה אותה ששה צא מהם שלשה להדס נמצא שיעור הדם וערבה טפחיים ומחצה שהם י' גודלים ושיעור שדרו של לולב י"ג גודלים ושליש גודל ויש מי שאומר ששיעור שדרו של לולב י"ד גודלים ויש אומרים

שלתן ערוך

אורה היים תתשט

שיעור הדס וערבה י"ב גודלים ושדרו של לולב
ט"ז גודלים (וכן נוהגין לכתחלה):

ב. אין להם שיעור למעלה ויש מי שאומר שאפילו
הוסיף באורך ההדס והערבה כמה צריך שיצא
שדרו של לולב למעלה מהם טפח:

סימן תרנא – נטילת הלולב וברכתו, ובו ט"ז סעיפים

א. מצות ד' מינים שיטול כל אחד לולב אחד וב'
ערבות וג' הדסים (ובמקום הדחק דליכא הדס כשר סגי
ליה בחד דלא קטום) (בית יוסף סימן תרמ"ו בשם אורחות חיים). ומצוה
לאגדם בקשר גמור דהיינו ב' קשרים זה על זה
משום נוי ויכול לאגדם במין אחד ואם נשרו
מהעלין בתוך האגודה בענין שמפסיק אין לחוש
(דמין במינו אינו חוצץ אבל שלא במינו חוצץ על כן יזהר
ליקח החוט שרגיל להיות סביב ההדס (מסכ"ל). ואם לא
אגדו מבעוד יום או שהותר אגודו אי אפשר
לאגדו ביום טוב בקשר גמור אלא אוגדו בעניבה.
הגה: יש מי שכתבו לעשות הקשר בדרך אחר שכורכין
סביבות ג' מינים אלו ותוחבין ראש הכרך תוך העגול הכרוך
(טור) וכן נוהגין. ויש לקשור ההדס גבוה יותר מן הערבה
(מסכ"ז). וישפיל ההדס והערבה תוך אגוד הלולב כדי שיטול

תתשי שלחן ערוך אורח חיים

כל ג' מינים בידו בשעת ברכה (מהרי"ל). ויש שכתבו לעשות

בלולב ג' קשרים וכן נוהגין (מרכי פרק לולב הגזול):

ב. יטול האגודה בידו הימנית ראשיהם למעלה ועיקריהם למטה והאתרוג בשמאלית:

ג. אטר נוטל לולב בימין כל אדם ואתרוג בשמאל כל

אדם דבתר ימין ושמאל דעלמא אזלינן ולא בתר

ימין ושמאל דידיה. הגה: ויש אומרים דאזלינן בתר ימין

דידיה ויש ליטול הלולב בימין דידיה והאתרוג בשמאל

דידיה (הרא"ש ורבינו ירוחם ומהרי"ו) וכן נהגו וכן עיקר ואם היפך

יצא (מהרי"ל ומנהגים). ושולט בב' ידיו נוטל הלולב בימין ואתרוג

בשמאל ככל אדם (כל ב):

ד. אדם שאין לו יד נוטל לולב בזרועו וכן האתרוג:

ה. יברך על נטילת לולב ושהחיינו קודם שיטול

האתרוג כדי שיברך עובר לעשייתו או יהפוך

האתרוג עד שיברך. הגה: ויברך מעומד (מהרי"ל וכל ב).

ולא יברך רק פעם אחת ביום אף על פי שנוטלו כמה פעמים

(מהרי"ו):

ו. לא יברך שהחיינו בשעת עשיית לולב אלא בשעת

נטילתו:

ז. אם עשה בית יד ונתן בו הלולב ונטלו שפיר דמי

דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה ובלבד

שיהא דרך כבוד אבל אם אינו דרך כבוד כגון

שלתן ערוך

אורח היים תתשיא

שנתן הלולב בכלי ונטלו לא יצא ואם כרך עליו סודר ונטלו או שכרך סודר על ידו ונטלו יש אומרים דלא יצא. הגה: ונהגו להחמיר להסיר התפילין (מהרי"ל) וטבעות מידם אבל מדינא אין לחוש הואיל ואין כל היד מכוסה בהן (אגודה פרק מקום שנהגו):

ח. ינענע בשעה שמברך וכן ינענע בהודו לה' פעם אחת (ומנענעים בכל הודו שיאמרו) (טור והרא"ש) ובהודו לה' שבסוף שכופלים אותו שליח ציבור והציבור מנענעין שני פעמים וכן באנא ה' הושיעה נא מנענע שני פעמים לפי שכופלים אותו. הגה: ויש אומרים שהשליח ציבור מנענע גם כן כשיאמר יאמר נא ישראל כו' אבל לא ביאמרו נא וכן נהגו (הגהות אשכנזי פרק לולב הגזול ומהרי"ל ומנהגים):

ט. הנענוע הוא שמוליך ידו מכנגדו והלאה וינענע שם ג' פעמים בהולכה וג' פעמים בהבאה (טורף הלולב ומכסס העלין בכל גיענוע) (ר"ן פרק לולב הגזול) ואחר כך מטת ידו לצד אחר ועושה כן וכן לכל צד מארבע צדדין ומעלה ומטה. הגה: וההולכה וההבאה היא עצמה הנענוע כי מוליך ומביא שלש פעמים לכל רוח (טור בשם גאון). ומטין ראש הלולב לכל צד שמנענע נגדו וכשמנענע למטה הופכו למטה ומקרי דרך גדילתן (בית יוסף) הואיל ומחזיק אותן בידו דרך גדילתן (בית יוסף). ויש מדקדקין שלא להפך הלולב כשמנענעין למטה (מהרי"ל ובית יוסף בשם אביו וכן שמע ממהר"ר שכנא שראה

תתשיב שלחן ערוך אורח חיים

כן ממנהר"ר יעקב פולק וכן כתוב בכתבי האר"י. והמנהג כסברא ראשונה
וכן נראה לי עיקר:

י. יקיף דרך ימין בנענועו מזרח דרום מערב צפון:
יא. צריך לחבר האתרוג ללולב בשעת נענועו ולנענע
בשניהם יחד. (וכל הנענועים אינן מעכבין ובאיזה דרך
שנענע יצא בדיעבד):

יב. ד' מינים הללו מעכבין זה את זה שאם חסר לו
אחד מהם לא יברך על השאר אבל נוטלן לזכר
בעלמא (בין ביום א' בין בשאר ימים) (הרא"ש ורבינו ירוחם נתיב ח'
חלק ג' מהרי"ק שורש מ"א). ואם היו ארבעתן מצויים אצלו
ונטלם אחד אחד יצא. הגה: ובלבד שיהיו כולם לפניו
(רמב"ם פרק ו'). ויטול הלולב תחלה ויברך על הלולב ודעתו גם
על האחרים (הרא"ש ור"ן ותשובת הרשב"א סימן קנ"ו) ואם סח ביניהם
צריך לברך על כל אחד בפני עצמו (הגהות מיימוני):

יג. אם חסר לו אחד מהמינים לא יקח מין אחר
במקומו:

יד. לא יוסיף מין אחר על ארבעת המינים משום בל
תוסיף:

טו. לא יטול יותר מלולב אחד ואתרוג אחד אבל
בערבה והדס מוסיף בה כל מה שירצה ויש מי
שפוסל להניח הדס שוטה בלולב נוסף על השלשה

שלתן ערוך

אורה היים תתשיג

בדין עבות ויש מתירין והמדקדקים אינם מוסיפים
על שתי ערבות ושלשה הדסים עבות:

סימן תרנב – זמן נטילת לולב, ובו ב' סעיפים

א. מצות לולב ביום ולא בלילה וכל היום כשר
לנטילת לולב שאם לא נטל שחרית יטלנו אחר כך
ומכל מקום זריזים מקדימים למצות ונוטלים אותו
בבוקר וזמנו הוא משתנץ החמה ועיקר מצותו
בשעת ההלל ואם צריך להשכים לצאת לדרך
נוטלו משעלה עמוד השחר. הגה: והמדקדק יאחז
הלולב בידו כשנכנס מביתו לבית הכנסת גם בשעת התפלה
וכן יחזירו לביתו כדי לחבב המצוה (טור):

ב. אסור לאכול קודם שיטלנו ואם שכח ואכל ונזכר
על שלחנו ביום הראשון שהוא מן התורה יפסיק
אפילו יש שהות ביום ליטלו אחר שיאכל ומיום
ראשון ואילך אם יש שהות ביום לא יפסיק ואם
לאו יפסיק. הגה: ואם התחיל לאכול יותר מחצי שעה
קודם שהגיע זמן חיובו אפילו ביום ראשון אין צריך להפסיק
בדאיכא שהות ביום (כ"ן פק לולב סגזול):

תתשיר שלהן ערוך אורח היים

סימן תרנג – הדס אסור להריח בו, ובו ב' סעיפים

א. הדס של מצוה אסור להריח בו אבל אתרוג של מצוה מותר להריח בו מן הדין אלא שלפי שנחלקו אם מברכים עליו אם לאו יש לא יש למנוע מלהריח בו:

ב. עבד להושענא ולא אגבהה למיפק בה שריא בהנאה:

סימן תרנד – שיכול להתזיר הלולב במים ביום טוב, ובו סעיף אחד

א. מקבלת אשה הלולב מיד בנה או מיד בעלה ומחזירתו למים ותוסיף עליו מים אם צריך אבל לא תחליף המים ובחול המועד מצוה להחליפם כדי שישאר לח והדור. הגה: ונוהגין ליקח כל יום חול המועד ערבה חדשה ולקשרה בלולב והוא הדור מצוה:

סימן תרנה – גוי שהביא לולב, ובו סעיף אחד

א. נכרי שהביא לולב לישראל מחוץ לתחום מותר ליטלו אפילו מי שהובא בשבילו. הגה: ועיין לעיל

שלתן ערוך

אורח חיים תתשטו

סימן תקפ"ז סעיף כ"א וכ"ב וסימן ש"ז סעיף ג' אם מותר לומר
לנכרי לילך אחריו או לחלל יום טוב בשבילו:

סימן תרנו – שצריך לחזור אחרי הידור מצוה בקניית האתרוג, ובו סעיף אחד

א. אם קנה אתרוג שראוי לצאת בו בצמצום כגון
שהוא כביצה מצומצמת ואחר כך מצא גדול ממנו
מצוה להוסיף עד שליש מלגיו בדמי הראשון כדי
להחליפו ביותר נאה ויש מי שאומר שאם מוצא
שני אתרוגים לקנות והאחד הדר מחבירו יקח
ההדר אם אין מייקרים אותו יותר משליש מלגיו
בדמי חבירו. הגה: ומי שאין לו אתרוג או שאר מצוה
עוברת אין צריך לבזבז עליהם הון רב וכמו שאמרו המבזבז
אל יבזבז יותר מחומש אפילו מצוה עוברת (הרא"ש ורבינו יוחס
נתיב י"ג חלק ב'). ודווקא מצות עשה אבל לא תעשה יתן כל
ממונו קודם שיעבור (הרשב"א וראב"ד) (ועיין לקמן סוף סימן
תרנ"ח בהג"ה):

סימן תרנו – דין קטן היודע לנענע לולב, ובו סעיף אחד

א. קטן היודע לנענע לולב כדינו אביו חייב לקנות לו
לולב כדי לחנכו במצוות:

סימן תרנח – דיני לולב ביום טוב ראשון, ובו ט' סעיפים

א. מן התורה אין מצות לולב חוץ למקדש אלא יום ראשון וחכמים תקנו שיהא ניטל בכל מקום כל שבעה:

ב. ביום שבת אינו נוטל אפילו אם הוא יום ראשון. הגה: ואסור לטלטל הלולב בשבת דהוי כאבן (כ"ן סוף פסק לולב הגזול והמגיד פסק ד' וכל בו) אבל האתרוג מותר בטלטול דראוי להריח בו ואסור ליתנו על הבגד אפילו ביום טוב דמוליד ריחא (מהרי"ט):

ג. אין אדם יוצא ידי חובתו ביום ראשון בלולב של חבירו שהשאלו דבעינן לכם משלכם ואפילו אמר לו יהא שלך עד שתצא בו ואחר כך יהא שלי כבתחלה לא יצא דהוי כמו שאול ואם נתנו לו במתנה מותר:

ד. נתנו לו על מנת להחזירו הרי זה יוצא בו ידי חובתו ומחזירו שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה ואם לא החזירו לא יצא אפילו נתן לו את דמיו ואפילו נאנס מידו וכן אם החזירו לאחר זמן מצותו לא יצא. הגה: ומותר לתת לו אתרוג במתנה על מנת שלא יקדישנו דלא גרע ממתנה על מנת להחזיר (כ"ן פסק

שלתן ערוך

אורח חיים תתשיז

ה. נתנו לו סתם הוי כאילו אמר לו על מנת שתחזירהו לי דמסתמא על דעת כן נתנו לו כיון שצריך לצאת בו שאין לו אחר ואם לא החזירו לא יצא. הגה: וצריך לחזור וליתנו לבעליו במתנה כדי שיהיה של בעלים ויצאו בו (סכ"א"ף וכבינו יכחם נתיב ת' חלק ד'). ומיהו אפילו לא החזירו לידו אלא לאחר ואחר לאחר והאחרון מחזירו לבעלים יצא:

ו. לא יתננו ביום ראשון לקטן קודם שיצא בו מפני שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה ונמצא שאם החזירו לו אינו מוחזר ויש מי שאומר שאם הגיע לעונת הפעוטות מותר ואם תופס עם התינוק כיון שלא יצא מידו שפיר דמי:

ז. שותפים שקנו לולב או אתרוג בשותפות אין אחד מהם יוצא בו ידי חובתו ביום הראשון עד שיתן לו חלקו במתנה. הגה: ודוקא שלא קנו לצורך מצוה אבל אם קנו לצורך מצוה יוצאים בו מסתמא דאדעתא דהכי קנאוהו (המגיד 7):

ח. האחים שקנו אתרוגים מתפיסת הבית ונטל אחד מהם אתרוג ויצא בו אם יכול לאוכלו ואין האחים מקפידים בכך יצא ואם היו מקפידים לא יצא עד שיתנו לו חלקם במתנה ואם קנה זה אתרוג וזה פריש או שקנו כאחד אתרוג רמון ופריש מתפיסת הבית אינו יוצא באתרוג עד שיתנו לו חלקם

תתשיח שלהן ערוך אורח היים

במתנה ואף על פי שאם אכלו אין מקפידים עליו מפני שכל שאין שם מאותו המין אין מחילתם בסתם מועלת אבל כשיש שם מאותו המין אפילו היה מעולה מאחרים מחילתם בסתם מועלת לפי שאינם מקפידים :

ז. מה שנוהגים במקום שאין אתרוג מצוי שכל הקהל קונים אתרוג בשותפות הטעם מפני שכיון שקנאוהו לצאת בו מסתמא הוי כאילו פירשו שכל הקהל נותנים חלקם לכל מי שנוטלו לצאת בו על מנת שיחזירוהו להם. הגה: וגובין מעות אתרוג לפי ממון דהדור מצוה מונח טפי על עשירים מעל עניים ואשה פטורה מליתן למעות אתרוג הואיל ואינה חייבת בו (תשובת מהר"ל סימן י). וכל אדם ישתדל ויהא זריז במצוה לקנות לו אתרוג ולולב לבד כדי לקיים המצוה כתקנה (הגהות מיימוני סוף הלכות לולב) :

סימן תרנט – סדר קריאת התורה בסוכות, ובו סעיף אחד

א. מוציאים שני ספרים באחד קורין שור או כשב בפרשת אמור ובשני קורא המפטיר קרבנות המוספין ובחמשה עשר לחדש השביעי ומפטיר בזכריה הנה יום בא וכו' :

סימן תרם – סדר היקף הבימה, ובו ג' סעיפים

א. נוהגים להעלות ספר תורה על (הבימה) ולהקיפה פעם אחד בכל יום ובשביעי מקיפים אותה שבעה פעמים זכר למקדש הגה: ומוציאים שבעה ספרי תורה על הבימה ביום שביעי (מסכ"ל) ויש מקומות שמוציאים כל ספרי תורה שבהיכל (מנסגיס) (והכי נוהגין במדינות אלו) שהיו מקיפים את המזבח וההקפות לצד ימין. (ובשבת אין מקיפים) (טור) (ואין מוציאים ספר תורה על הבימה):

ב. נוהגים להקיף אף מי שאין לו לולב. הגה: ויש אומרים שמי שאין לו לולב אינו מקיף וכן נוהגין (טור נסס כ"י ור"ן פרק לולב). וביום השביעי נוטלין הערבה עם הלולב להקיף (בית יוסף). מי שאירע לו אבל בחג אינו מקיף וכן אבל כל י"ב חודש על אביו ואמו (כל 13) וכן נהגו:

ג. יש מי שאומר שאין אומרים הושענא בשבת ולא נהגו כן:

תתשב שלחן ערוך אורח חיים

סימן תרסא – בליל יום טוב שני אומר שהחיינו לפני ברכת לישב בסוכה, ובו סעיף אחד

א. בליל יום טוב שני אומר קידוש וזמן אחריו מיד
ואחר כך ברכת סוכה (זו דעת הרא"ש וכן ראוי לנהוג):

סימן תרסב – סדר תפלת יום ב' של סוכות, ובו ג' סעיפים

א. ביום שני מברך על נטילת לולב וכן בכל שאר
ימים:

ב. אינו מברך זמן ביום שני על הלולב אלא אם כן חל
יום ראשון בשבת:

ג. מוציאים שני ספרים וקורין בהם פרשיות שנקראו
אתמול ומפטיר במלכים ויקהלו עד בהוציאי אותם
מארץ מצרים:

סימן תרסג – סדר תפלת חול המועד, ובו ג' סעיפים

א. בחול המועד מוציאים ספר תורה וקורין בו ארבעה
בקרבנות החג שבפרשת פנחס וביום ראשון של
חולו של מועד קורא כהן וביום השני ולוי וישראל
חוזר וקורא וביום השלישי והרביעי קורא ספיקא

שלתן ערוך

אורח היים תתשכא

דיומא וביום השני וביום השלישי ועל דרך זה קורים בשאר ימים. הגה: ויש אומרים ששנים הראשונים קורין בספיקא דיומא והשלישי קורא ביום המחרת והרביעי חוזר וקורא כל ספיקא דיומא דהיינו מה שקראו שנים הראשונים וכן אנו נוהגין וביום השביעי הכהן קורא ביום החמישי לוי ביום הששי ישראל ביום השביעי והרביעי קורא ביום הששי וביום השביעי וכן אנו נוהגין (תש"י נפס כותאו ומסר"ו ומנהגים). ובארץ ישראל שאין שם ספיקא דיומא אין קורים בכל יום אלא קרבן היום בלבד כי ביום ב' הוא א' לחולו של מועד קורא כהן וביום השני והשלשה העולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר הימים:

ב. שבת של חולו של מועד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל של שבת ואומר יעלה ויבא בעבודה ובמוסף אומר אתה בחרתנו ומפני הטאינו את יום המנוח הזה את יום חג הסוכות הזה וחותם מקדש השבת וישראל והזמנים. הגה: ונוהגין לומר קהלת בשבת של חול המועד או בשמיני עצרת אם איקלע בשבת (מסר"ו) ועיין לעיל סימן ת"צ:

ג. מוציאין שני ספרים באחד קורין ראה אתה אומר אלי ומפטיר קורא קרבנות של ספיקא דיומא ומפטיר ביחזקאל והיה ביום בוא גוג:

סימן תרסד – סדר יום הושענא רבה, ובו י"א סעיפים

א. ביום שביעי שהוא הושענא רבה נוהגים להרבות במזמורים כמו ביום טוב. הגה: ואין אומרים נשמת ואומרים מזמור לתודה ואומרים אין כמוך שמע ישראל וכו' כמו ביום טוב ואומרים קדיש שלאחר תפלת מוסף בנגון יום טוב ואין רגילין לעשות מלאכה של חול עד אחר יציאה מבית הכנסת ויש לומר פזמון זכור ברית כשיש מילה בהושענא רבה ואומרים אותו קודם אנא אזון חין כו' כתבו הראשונים ז"ל שיש סימן בצל הלבנה בליל הושענא רבה מה שיקרה לו או לקרוביו באותה השנה ויש מי שכתב שאין לדקדק בזה כדי שלא ליתרע מזליה גם כי רבים אינם מבינים הענין על בוריו ויותר טוב להיות תמים ולא לחקור עתידות כן נראה לי. ומרבים קצת בנרות כמו ביום הכיפורים. הגה: והמדקדקים נוהגים לטבול עצמן קודם עלות השחר כמו בערב יום הכיפורים (מנסיגים). ויש נוהגים ללבוש הקיטל כמו ביום כיפור לפי שבחג נדונים על המים. ונוהגים להתיר בו אגודו של לולב ומקיפים ז' פעמים ומרבים תחנונים על המים:

ב. ונוטלים ערבה ביום זה מלבד ערבה שבלולב ואין מברכין עליה. הגה: ונהגו ששמש בית הכנסת מביא

שלתן ערוך

אורה היים תתשכג

ערבה למכור כמו שהיה המנהג בזמן שבית המקדש קיים (ר"ן פרק לולב וערבה):

ג. יש מי שאומר שאף ביום זה מקיפים בלולב ולא בערבה ולא נהגו כן אלא להקיף בו גם בערבה:

ד. שיעור ערבה זו אפילו עלה אחד בבד אחד. הגה:

מיהו מכוער הוא להיות עלה אחד בבד אחד (טור נסס רב הא"י) על כן נהגו לעשות ההושענות יפים משום זה אלי ואנוהו. ושיעור ארכה כשיעור אורך ערבה שבלולב. הגה:

וכל הפוסל בערבה שבלולב פוסל בערבה זו (מלכרי ר"ן פרק לולב וערבה). וחובט בה על הקרקע או על הכלי פעמיים או שלש. הגה: ויש אומרים שצריך לנענע בה (טור נסס רס"י) ונהגו לעשות שתיהן מנענעין בה ואחר כך חובטין אותה:

ה. ואינה ניטלת אלא בפני עצמה שלא יאגוד דבר אחר עמה אבל אם יש בידו דבר אחר אין לחוש:

ו. אין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב אפילו הגביה אותה שני פעמים אחדלשם לולב ואחד לשם ערבה ויש אומרים שיוצא בה:

ז. יש מי שאומר שאינו יכול ליטלה עם הלולב בשעה שהוא יוצא בה ידי חובתו עד אחר שיברך ויטול וינענע בתחלה ואם נטלה עובר משום בל תוסיף ואחר הנענוע הראשון יכול הוא ליטלה עם הלולב וכל שכן בשעת הקפה ואף על פי שמה שכתב שאם

נטלה עובר משום בל תוסיף טעות הוא בעיני מכל מקום אין הפסד לחוש לדבריו וכתב עוד דגם אחר נטילה ונענוע צריך לתפוס הערבה לבדה להכיר שהיא חובה ובשעת החבטה יטלנה בפני עצמה ויוצא בה ידי חובתו. הגה: והמנהג פשוט ליטול הערבה עם הלולב בשחרית בשעת הנענוע ובשעת הקפה עד שעת החבטה ונוטלים הערבה לבדה. ויותר טוב שלא ליטלה עם הלולב כלל. ואף הנוטלה עם הלולב נראה לי דלאחר שהקיף יסיר הלולב מידו ויאחזו הערבה שהם ההושענות שעושין לבד כל זמן שאומרים תחנונים על המים ומנענעים ההושענות בשעה שאומרים ההושענות ואחר כך חובטים אותם:

ח. יש מי שאומר שהושענא שבלולב אף על פי שנזרקת אין לפסוע עליה (ועיין לעיל סימן כ"א גבי ציצית):

ט. יש מי שאומר שאסור ליהנות מן הערבה לאחר נטילתה אם לא התנה עליה מעיקרא דלכולא יומא אתקצאי למצותה. הגה: ונהגו להצניע ההושענות לאפיית מצות כדי לעשות בה מצוה (מסכ"ו ומסכ"ז):

י. יש מי שאומר שיש ליהרר שלא יקוץ ישראל ערבה למצוה משדה עכו"ם אפילו ברשות העכו"ם:

שלתן ערוך

אורח חיים תתשכה

יא. אם חל יום הושענא רבה ביום א' וקצצו עובדי כוכבים ערבה בשבת והביאו כשרה. הגה: מיהו אם צוה ישראל לקוצצה ואיכא פרהסיא בדבר יש להחמיר אם יש לו ערבה אחרת (בית יוסף נסס תשובת רמב"א):

סימן תרסה – אתרוג אסור לאכול בשביעי, ובו ב' סעיפים

א. אתרוג בשביעי אסור שהרי הוקצה לכל שבעה ואפילו נפסל אחר שעשה בו מצוה אסור כל שבעת ימים ובשמיני עצרת מותר ובחוצה לארץ שעושים שני ימים טובים של גליות אסור אף בשמיני ומותר בתשיעי ואפילו חל להיות באחד בשבת ויש אוסרים בחל להיות באחד בשבת:

ב. הפריש שבעה אתרוגים לשבעה ימים כל אחד יוצא בו ואוכלו למחר אבל ביומו אסור שהוקצה לכל אותו היום:

סימן תרסו – דיני סוכה ביום השביעי, ובו סעיף אחד

א. אף על פי שגמר מלאכול ביום השביעי שחרית לא יסתור סוכתו אבל מוציא הוא את הכלים ממנה מן המנחה ולמעלה ומתקן את הבית לכבוד יום טוב האחרון ואם אין לו לפנות כליו ורוצה לאכול בה

תתשכו שלחן ערוך אורח חיים

בשמיני צריך לפחות בה מקום ארבעה על ארבעה לעשות היכר שהוא יושב בה שלא לשם מצות סוכה שלא יהא נראה כמוסיף. הגה: ואם רוצה לאכול בסוכה אחר החג אין צריך לפחות בה דלא נראה כמוסיף רק ביום שמיני (מנהגים). ואם הוצרך לסעוד בשאר היום צריך לאכול בסוכה שמצותה כל שבעה בחוצה לארץ שצריך לישב בה בשמיני גמר מלאכול ביום השמיני מוריד כליו ומפנה אותם ממנה ואם אין לו מקום להוריד את כליו ורוצה לאכול בה בתשיעי אינו יכול לפחות בה מפני שהוא יום טוב ומה יעשה להיכרא אם היתה קטנה שאסור להניח בה הנר בשאר הימים יניחנו בה ואם היא גדולה שמותר להניח בה הנר מכניס בה קדרות וקערות וכיוצא בהם כדי להכיר שהיא פסולה ושכבר נגמרה מצותה:

סימן תרסז – סוכה ונוייה אסורין גם כל שמיני, ובו סעיף אחד

א. סוכה ונוייה אסורים גם בשמיני ובחוצה לארץ שעושים שני ימים טובים אסור גם בתשיעי שהוא ספק שמיני ואם חל שבת במוצאי יום טוב האחרון של חג נוהגים שלא להסתפק מנוי סוכה עד מוצאי שבת ויש מתירים. הגה: ויש שנהגו כשהיו יוצאים מן

שלתן ערוך

אורח חיים תתשכו

הסוכה היו אומרים יהי רצון שנזכה לישב בסוכה של לויתן (כל 13). ואסור להכין ביום טוב לצורך ליל יום טוב ולכן אסור להעמיד השלחנות והספסלים בבית לצורך הלילה דהוי הכנה (הגסות מיימוני ומסרי"ל):

סימן תרסה – סדר תפלת ליל שמיני ויומו, ובו ב' סעיפים

א. ליל שמיני אומר בתפלה ותתן לנו את יום שמיני חג העצרת הזה. הגה: ואנו נוהגין שאין אומרים חג בשמיני דלא מצינו בשום מקום שנקרא חג אלא אומרים יום שמיני עצרת (מנהגים). ובחוצה לארץ אוכלים בסוכה בלילה וביום מפני שהוא ספק שביעי ואין מברכין על ישיבתה ומקדשין ואומרים זמן:

ב. שחרית מוציאין שלשה ספרים וקורין באחד מוזאת הברכה עד סוף התורה ובשני בראשית עד אשר ברא אלהים לעשות ובשלישי ביום השמיני עצרת ומפטירין ויהי אחרי מות משה ובמקום שעושין שני ימים טובים אין מוציאין ביום הראשון אלא שני ספרים וקורין באחד חמשה בפרשת ראה מכל הבכור ואם הוא שבת קורין ז' ומתחילין עשר תעשר והמפטיר קורא בשני ביום השמיני עצרת ומפטיר במלכים ויהי ככלות שלמה ומחזיר

תתשכח שלהן ערוך אורח היים

הספרים ואומר קדיש ומכריז משיב הרוח ומוריד
הגשם:

סימן תרסט – סדר יום שמחת תורה, ובו סעיף אחד

א. במקום שעושין שני ימים טובים ליל תשיעי
מקדשין ואומרים זמן ולמחר מוציאין ג' ספרים
וקורין באחד וזאת הברכה עד סוף התורה ובשני
בראשית עד אשר ברא אלהים לעשות ובשלישי
קורא המפטיר כמו אתמול ומפטיר ויהי אחרי מות
משה. הגה: וקורין יום טוב האחרון שמחת תורה לפי
ששמחין ועושין בו סעודת משתה לגמרה של תורה ונוהגין
שהמסיים התורה והמתחיל בראשית נודרים נדבות וקוראים
לאחרים לעשות משתה (טו). ועוד נהגו במדינות אלו
להוציא בשמחת תורה ערבית ושחרית כל ספרי תורה
שבהיכל ואומרים זמירות ותשבחות וכל מקום לפי מנהגו
ועוד נהגו להקיף עם ספרי התורות הבימה שבבית הכנסת
כמו שמקיפים עם הלולב והכל משום שמחה ונהגו עוד
להרבות הקרואים לספר תורה וקורין פרשה אחת הרבה
פעמים ואין איסור בדבר (מנכגיס ורי"צ סימן פ"ד). עוד נהגו לקרות
כל הנערים לספר תורה וקורים להם פרשת המלאך הגואל
וגו' ובלילה קורין בספר תורה הנדרים שבתורה וכל מקום
לפי מנהגו. עוד נהגו לסיים התורה אף על קטן העולה אף על

שלתן ערוך

אורה היים תתשכט

גב דיש אומרים דדוקא תלמיד חכם צריך לסיים (מכלכי סגסות קטנות) בזמן הזה שהחזן קורא אין לחוש (דכלי עלמו). במקום שאין להם רק שני ספרי תורה קורין בראשונה וזאת הברכה ובשניה בראשית וחזורין ולוקחין הראשונה לעניינו של יום וכן עושין כל מקום דבעינן ג' ספרי תורה ואין להם רק שתיים (מלא כתוב):

הלכות חנוכה

סימן תער – דברים האסורים והמותרים בחנוכה, ובו ג' סעיפים

- א. בכ"ה בכסליו (מתחילין) שמונת ימי חנוכה ואסורים בהספד ותענית אבל מותרין בעשיית מלאכה ונוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות ויש מי שאומר שאין להקל להם:
- ב. ריבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות שלא קבעום למשתה ושמחה. הגה: ויש אומרים שיש קצת מצוה ברבוי הסעודות משום דבאותן הימים היה חנוכה המזבח (מהכ"א מפלאג). ונוהגין לומר זמירות ותשבחות בסעודות שמרבים בהם ואז הוי סעודת מצוה (מנהגים). יש אומרים שיש לאכול גבינה בחנוכה לפי שהנס נעשה בחלב שהאכילה יהודית את האויב (כל בו וכו').

תתשל שלחן ערוך אורח חיים

ג. אין מספידין בהם אלא לחכם בפניו. הגה: ואין מתענין יום שמת בו אב או אם ותענית חלום בחנוכה עיין לעיל סימן תקס"ח סעיף ה'. ולענין צדוק הדין עיין לעיל בהלכות ראש חודש סימן ת"כ בהג"ה. ועיין לקמן סימן תרפ"ג:

סימן תרעא – סדר הדלקת נר חנוכה, ומקום הנחתו, ובו ח' סעיפים

א. צריך ליזהר מאד בהדלקת נרות חנוכה ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק:

ב. כמה נרות מדליק בלילה הראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שבליל האחרון יהיו שמנה ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר. הגה: ויש אומרים דכל אחד מבני הבית ידליק (רמב"ם) וכן המנהג פשוט ויזהרו ליתן כל אחד ואחד נרותיו במקום מיוחד כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין (מהר"א מפלאג):

ג. נר שיש לו שתי פיות עולה לו בשביל שנים:

ד. מילא קערה שמן והקיפה פתילות אם כפה עליה כלי כל פתילה עולה בשביל נר אחד לא כפה עליה כלי אפילו לנר אחד אינו עולה לפי שהוא כמדורה. הגה: ולכן יש ליזהר להעמיד הנרות בשורה

שלתן ערוך

אורח היים תתשלא

בשוה ולא בעגול דהוי כמדורה (הגהות מיימוני בשם סמ"ק) ומותר להדליק בפמוטות שקורין לאמפ"א מאחר שכל נר מובדל הרבה מחבירו (תרומת הלשן סימן ק"ה). ויזהרו כשעושים נרות אפילו בשעוה שאין לדבקן ביחד ולהדליקן דהוי כמדורה (פסקי מהר"י ס"ה) אפילו בנרות של שבת ויום טוב יזהרו שלא לעשות כן (אור זרוע):

ה. נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ אם הבית פתוח לרשות הרבים מניחו על פתח פתחו ואם יש חצר לפני הבית מניחו על פתח החצר ואם היה דר בעלייה שאין לו פתח פתוח לרשות הרבים מניחו בחלון הסמוך לרשות הרבים ובשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצות מניחו על שלחנו ודיו וצריך נר אחר להשתמש לאורו ואם יש מדורה אין צריך נר אחר ואם הוא אדם חשוב שאין דרכו להשתמש לאור המדורה צריך נר אחר:

ו. מניחו למעלה מג' טפחים ומצוה להניחו למטה מי' טפחים ואם הניחו למעלה מי' טפחים יצא אבל אם מניחו למעלה מכ' אמה לא יצא. הגה: ואפילו לקחה כך דלוק והניחה למטה מכ' לא יצא דהדלקה עושה מצוה (בית יוסף בשם תוספות):

ז. מצוה להניחו בטפח הסמוך לפתח משמאל כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ואם אין

מזוזה בפתח מניחו מימין ואם הניחו בדלת עצמו
 יניחנו מחציו של כניסה לצד שמאל. הגה: ומיהו
 בזמן הזה שכולנו מדליקין בפנים ואין היכר לבני רשות
 הרבים כלל אין לחוש כל כך אם אין מדליקין בטפח הסמוך
 לפתח ומכל מקום המנהג להדליק בטפח הסמוך לפתח כמו
 בימיהם ואין לשנות אלא אם כן רבים בני הבית שעדיף יותר
 להדליק כל אחד במקום מיוחד מלערב הנרות ביחד ואין
 היכר כמה נרות מדליקין. ומכל מקום יזהרו שלא להדליק
 במקום שמדליקין הנרות כל השנה כי אז לא יהיה היכר כלל
 ואף כי אין היכר רק לבני הבית מכל מקום היכר קצת מיהא
 בעיא. ובבית הכנסת מניחו בכותל דרום (כנרות
 המנורה, ומסדרן ממזרח למערב) (תרומת סדן סימן ק"ז, בית יוסף),
 ומדליקין ומברכין (בבית הכנסת) משום פרסומי
 ניסא. הגה: ואין אדם יוצא בנרות של בית הכנסת וצריך
 לחזור ולהדליק בביתו (ריב"ש סימן קי"א). ונוהגין להדליק בבית
 הכנסת בין מנחה למעריב ויש נוהגין להדליק בערב שבת
 קודם מנחה (כל בו ואנדולסס). אם רוצה למהר להתפלל לאחר
 שבירך השליח ציבור והדליק אחד מהן יוכל השמש להדליק
 הנשארים והשליח ציבור יתפלל (מסרי"ב):

ח. הצר שיש לו שני פתחים משני רוחות צריך
 להדליק בשתייהן מפני החשד ואם שני הפתחים
 ברוח אחד (והם בבית אחד) (כל בו) די לו באחד מהם.
 הגה: ואם מדליק בשני פתחים אינו מברך רק באחד מהם

שלתן ערוך

אורח היים תתשלג

ובשני מדליק בלא ברכה (כ"ן). מיהו בזמן הזה שכולם מדליקין בפנים ממש ואין היכר לכני רשות הרבים כלל אפילו יש לחצר או לבית הרבה פתחים להרבה רוחות אין מדליקים אלא פעם אחת בפנים כן נראה לי וכן המנהג פשוט:

סימן תערב – זמן הדלקת נר הנוכה, ובו ב' סעיפים

א. אין מדליקין נר הנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם סוף שקיעתה לא מאחרים ולא מקדימים ויש מי שאומר שאם הוא טרוד יכול להקדים מפלג המנחה ולמעלה ובלבד שיתן בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק:

ב. שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק שהוא כמו חצי שעה שאז העם עוברים ושבים ואיכא פרסומי ניסא הלכך צריך ליתן בה שמן כזה השיעור ואם נתן בה יותר יכול לכבותה לאחר שעבר זה הזמן וכן יכול להשתמש לאורה לאחר זה הזמן. הגה: יש אומרים שבזמן הזה שמדליקין בפנים אינו צריך ליזהר להדליק קודם שתכלה רגל מן השוק (דכ"י ע"ג וט"ו ב"ס הסוספות) ומכל מקום טוב יותר ליזהר גם בזמן הזה. ומיהו הני מילי לכתחלה אבל אם עבר זה הזמן ולא הדליק מדליק והולך כל הלילה ואם עבר כל הלילה ולא הדליק

תתשלד שלהן ערוך אורח היים

אין לו תשלומין. הגה: ובלילות האחרות ידליק כמו שאר בני אדם אף על פי שלא הדליק בראשונה (מנא כתוב בסס מהרי"ל והגדה ודברי עלמו):

סימן תרעג – שמנים ופתילות הכשרות לחנוכה, ובו ד' סעיפים

א. כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה ואף על פי שאין השמנים נמשכים אחר הפתילה ואין האור נתלה יפה באותם הפתילות. הגה: ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר (מרדכי וכל זו ומהרי"ט). ואם אין שמן זית מצוי מצוה בשמנים שאורן זך ונקי ונוהגין במדינות אלו להדליק בנרות של שעוה כי אורן צלול כמו שמן. ואפילו בליל שבת שבתוך ימי חנוכה מותר להדליק בנר חנוכה השמנים והפתילות שאסור להדליק בהם נר שבת, הגה: אם אינו נותן בנר רק כדי שיעור מצותו (תשובת סקט"א סימן ק"ט), לפי שאסור להשתמש בנר חנוכה בין בשבת בין בחול ואפילו לבדוק מעות או למנותן לאורה אסור ואפילו תשמיש של קדושה כגון ללמוד לאורה אסור ויש מי שמתיר בתשמיש של קדושה ונוהגים להדליק נר נוסף כדי שאם ישתמש לאורה יהיה לאור הנוסף שהוא אותו שהודלק אחרון ויניחנו מרחוק קצת משאר נרות מצוה. הגה: ובמדינות אלו אין נוהגים להוסיף רק מניח אצלן

שלתן ערוך

אורח חיים תתשלה

השמש שבו מדליק הנרות והוא עדיף טפי ויש לעשותו יותר ארוך משאר נרות שאם בא להשתמש ישתמש לאותו נר (מרכ"ט). אם נתערב נר חנוכה האסור בהנאה בשאר נרות אפילו אחד באלף לא בטיל דהוי דבר של מנין (תלומת הדשן סימן ק"ג) אלא ידליק מן התערובות כל כך שבודאינר של היתר דולק עם נר של איסור ואז מותר להשתמש אצלן (דברי עמנו):

ב. הדלקה עושה מצוה לפיכך אם כבתה קודם שעבר זמנה אינו זקוק לה ואפילו כבתה בערב שבת קודם קבלת שבת שעדיין הוא מבעוד יום אינו זקוק לה וכן אם לאחר שהדליקה בא לתקנה וכיבה אותה בשוגג אינו זקוק לה. הגה: ואם רוצה להחמיר על עצמו ולחזור ולהדליקה אין לברך עליה (כשכ"א סימן תקל"ט ור"ן):

ג. נר של חרס שהדליק בו לילה אחת נעשה ישן ואין מדליקין בו לילה אחרת אלא לוקח חדשים בכל לילה ואם אין לו אלא ישן מסיקו בכל לילה באור ונר של מתכת אינו צריך חדש ושל זכוכית או של חרס מכוסה דינו כמתכת:

ד. אין חוששין לפתילות להחליפם עד שתכלה:

סימן תרעד – שמותר להדליק מנר לנר,
ובו ב' סעיפים

א. מדליקין נר חנוכה מנר חנוכה ודוקא להדליק זה מזה בלא אמצעי אבל להדליק מזה לזה על ידי נר

של חול אסור ויש מתירים גם בזה אלא אם כן הוא בענין שיש לחוש שיכבה הנר של חול קודם שידליק נר אחר של חנוכה. הגה: ונהגו להחמיר בנרות חנוכה שלא להדליק אפילו מנר לנר דעיקר מצותו אינו אלא נר אחד והשאר אינו למצוה כל כך לכן אין להדליק זה מזה (הגהות מיימוני ומלכ"י). וכל זה אינו רק בעוד שדולקין למצותן אבל אחר שעבר זמן המצוה מותרים בהנאה כל שכן שמותר להדליק מהן (בית יוסף הלכות קטנות):

ב. יש מי שאומר שנר של בית הכנסת ושל שבת ושל חנוכה כולם של מצוה הם ומותר להדליק זה מזה. הגה: והוא הדין נר של תלמוד תורה או נר לחולה הצריך נר (נימוקי יוסף הלכות קטנות). ובענין נר של בית הכנסת, עיין לעיל סימן קנ"ד סעיף י"ד:

סימן תרעה – שהדלקה עושה מצוה ולא הנחה, ובו ג' סעיפים

א. הדלקה עושה מצוה ולא הנחה שאם היתה מונחת במקומה שלא לשם מצות חנוכה מדליקה שם ואינו צריך להסירה ולהניחה לשם מצות חנוכה לפיכך עששית שהיתה דולקת כל היום שהדליקה מערב שבת למצות חנוכה למוצאי שבת מכבה ומדליקה לשם מצוה ומכל מקום צריך שידליקנה במקום הנחתה שאם הדליקה בפנים והוציאה

שלתן ערוך

אורח חיים תתשלז

לחוץ לא יצא שהרואה אומר לצורכו הוא מדליקה
וכן אם מדליקה ואוחזה בידו במקומה לא יצא
שהרואה אומר לצרכו הוא אוחזה:

ב. יש מי שאומר דכיון דהדלקה עושה מצוה צריך
שיתן שמן בנר כדי שיעור קודם הדלקה אבל אם
בירך והדליק ואחר כך הוסיף שמן עד כדי שיעור
לא יצא ידי חובתו:

ג. אשה מדלקת נר חנוכה שאף היא חייבת בה אבל
אם הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה כלום ואף
על פי שהניחה גדול ויש מי שאומר בקטן שהגיע
לחינוך מותר. הגה: ולדידן דכל אחד מבני הבית מדליק
בפני עצמו קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק גם כן:

סימן תרעו – סדר הברכות וההדלקה, ובו ה' סעיפים

א. המדליק בליל ראשון מברך שלש ברכות להדליק
נר חנוכה. ושעשה נסים. ושהחיינו ואם לא בירך
זמן בליל ראשון מברך בליל שני או כשיזכור:

ב. מליל ראשון ואילך מברך שתים להדליק ושעשה
נסים. הגה: ויברך כל הברכות קודם שיתחיל להדליק

תתשלח שלחן ערוך אורח חיים

ג. מי שלא הדליק ואינו עתיד להדליק באותו הלילה וגם אין מדליקין עליו בתוך ביתו כשרואה נר חנוכה מברך שעשה נסים ובליל ראשון מברך גם שהחיינו ואם אחר כך בליל ב' או ג' בא להדליק אינו חוזר ומברך שהחיינו:

ד. אחר שהדליק אומר הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות וכו':

ה. יתחיל להדליק בליל ראשון בנר היותר ימיני ובליל ב' כשיוסיף נר אחד סמוך לו יתחיל ויברך על הנוסף שהוא יותר שמאלי כדי להפנות לימין וכן בליל ג' כשיוסיף עוד אחד סמוך לשני נרות הראשונות יתחיל בנוסף ובו יתחיל הברכה ואחר כך יפנה לצד ימין וכן בכל לילה נמצא שתמיד מברך על הנוסף שהוא מורה על הנס שהרי בתוספת הימים ניתוסף הנס:

סימן תרעז – דין אכסנאי בחנוכה, ובו ד' סעיפים

א. אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו צריך לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה ואם יש לו פתח פתוח לעצמו צריך להדליק בפתחו אף על פי שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא אוכל על שלחן בעל הבית. והוא הדין

שלתן ערוך

אורח חיים תתשלט

לבן האוכל אצל אביו. הגה: ויש אומרים דבזמן הזה שמדליקים בפנים ממש ידליק במקום שאוכל וכן נהגו (תשובת הרשב"א סימן תקמ"ב):

ב. קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק:

ג. יש אומרים שאף על גב שמדליקין עליו בתוך ביתו אם הוא במקום שאין בו ישראל מדליק בברכות. הגה: כי חייב לראות הנרות (מלכ"י) וכן נוהגין. ואפילו אם הוא אצל יהודים ורואה הנרות אם רוצה להחמיר על עצמו ולהדליק בפני עצמו מדליק ומברך עליהם וכן נוהגין (תרומת הדשן ומהרי"ל ותשובת מהרי"ל סימן קמ"ה):

ד. הנותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשיעור הדלקה עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו שהרי הוקצה למצותו ואם נתערב בשמן אחר ואין ששים לבטלו יש מי שאומר שאין להוסיף עליו כדי לבטלו:

סימן תרעה – נר של שבת קודם לנר של חנוכה, ובו סעיף אחד

א. מי שאין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר שבת יקנה נר שבת מפני שלום ביתו (ועיין לעיל סימן רס"ג סעיף ג'). ואם יש לו לשל שבת ואין לו לנר חנוכה וליין לקידוש היום יקנה לנר חנוכה משום פרסומי

תתשמ שלחן ערוך אורח חיים

ניסא. הגה: והוא הדין נר חנוכה קודם ליין הבדלה ועיין לעיל סימן רצ"ו סעיף ה':

סימן תרעט – בערב שבת מדליקין נר חנוכה תחלה, ובו סעיף אחד

א. בערב שבת מדליקין נר חנוכה תחלה ואחר כך נר שבת. הגה: ומברך עליהם כמו בחול אף על פי שמדליקין בעוד היום גדול (תקומת הדשן סימן ק"ב):

סימן תרפ – שלא להניח הנרות סמוך לפתח בליל שבת, ובו ב' סעיפים

א. בליל שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות כשפותח את הדלת:

ב. בערב שבת אסור לקבוע הנרות בדלת עצמה אחורי הדלת ויש מי שמתיר (ועיין לעיל סימן רע"ז סעיף א'):

סימן תרפא – אין מבדילין בנר חנוכה במוצאי שבת, ובו ב' סעיפים

א. במוצאי שבת אין מבדילין חנוכה שאין נהנים לאורו ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו:

שלתן ערוך

אורח חיים תתשמא

ב. מדליקין נר חנוכה בבית הכנסת קודם ההבדלה.
הגה: וכל שכן בביתו שמדליק ואחר כך מבדיל שהרי כבר
הבדיל בבית הכנסת:

סימן תרפב – דין על הניסים בחנוכה, ובו ג' סעיפים

א. כל שמונת ימי חנוכה אומר על הנסים בברכת
המזון בברכת הארץ ובתפלה בברכת מודים ואם
לא אמר אין מחזירין אותו (ועיין לעיל סימן רצ"ד סעיף
ד' וה'). ומיהו אם נזכר באותה ברכה כל זמן שלא
הזכיר את השם אפילו נזכר בין אתה להשם חוזר.
הגה: יש אומרים כששכח על הניסים בברכות המזון כשמגיע
להרחמן יאמר הרחמן יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית
לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתתיהו כו' (כל זו וכנר
נתבאר סימן קפ"ז סעיף ד')

ב. גם במוסף של שבת ושל ראש חודש צריך להזכיר
של חנוכה אף על פי שאין מוסף בחנוכה:
ג. אין אומרים כשם שעשית וכו' אלא מסיים ועשית
עמהם נסים וגבורות בימים ההם בעת הזאת ויש
אומרים שאומרים אותו:

סימן תרפג – סדר הלל בחנוכה, ובו סעיף אחד

א. כל שמונת ימי חנוכה גומרין את ההלל. הגה: וכל שמונת ימי חנוכה אין אומרים תחנון וצדקתך וצדקתך ולמנצה וצדוק הדין גם בערב חנוכה במנחה ועיין לעיל סימן קל"א (מהרי"ל ומנהגים):

סימן תרפד – סדר קריאת התורה בחנוכה, ובו ג' סעיפים

א. קורין בקרבנות הנשיאים שבפרשת נשא שלשה בכל יום ומתחילין בברכת כהנים (ויש אומרים שמתחילין ביום כלות משה (טור) (וכן אנו נוהגין). וקורא אותו עם כהן ולוי וישראל קורא ביום הראשון. (ויש אומרים שהכהן קורא כל אותה הפרשה עד ביום הראשון והלוי והישראל קורין ביום הראשון) (מנהגים) (וכן נוהגין). ביום שני קורא כהן ביום השני עד פר אחד בן בקר ולוי עד ביום השלישי וישראל חוזר וקורא ביום השני ועל דרך זה בכל יום. הגה: ויש אומרים שישראל קורא ביום שלאחריו דהיינו ביום השלישי וכן בכל יום, וכן נוהגין (הגהות מיימוני פ"ג מהלכות תפלה). ביום שמיני מתחילין ביום השמיני וגומרין כל הסדר וקורין

שלתן ערוך

אורה חיים תתשמג

פרשה ראשונה של בהעלותך (ונוהגין לסיים כן עשה את המנורה) (מנהגים):

ב. בשבת שבחנוכה מוציאין ב' ספרים באחד קורא פרשה השבוע ובשני קורא בשל חנוכה ומפטיר רני ושמחי ואם חלו בו ב' שבתות מפטיר בשניה במלכים בנרות דשלמה. הגה: ואם חל חתונה בשבת זו מפטירין בשל חנוכה (מנהגים):

ג. אם חל ראש חודש טבת בשבת מוציאין ג' ספרים וקורין ששה בפרשת השבוע ובשני קורא אחד בשל ראש חודש ומתחיל וביום השבת ובשלישי קורא מפטיר בשל חנוכה ומפטיר רני ושמחי ואם חל ראש חודש בחול מוציאין ב' ספרים וקורין באחד שלשה בשל ראש חודש ובשני קורא אחד בשל חנוכה ואם טעה החזן וקרא רביעי בשל ראש חודש אם לא הוציאו ספר שני אין צריך לקרות יותר אבל אם הוציאו ספר שני משום פגמו צריך לקרות חמישי בשל חנוכה. הגה: ואם טעה והתחיל לקרות בשל חנוכה צריך להפסיק לקרות בשל ראש חודש (אבודרהם הלכות ברכות). ואם צריך לברך על קריאת ראש חודש עיין לעיל סימן ק"מ:

סימן תרפה – סדר ד' פרשיות, ובו ז' סעיפים

- א. ראש חודש אדר הסמוך לניסן שחל להיות בשבת קורין פרשת שקלים שהיא כי תשא עד ועשית כזכור נחשת ומפטיר ויכרות יהוידע ומוציאין שלשה ספרים באחד קורא פרשת השבוע ובשני של ראש חודש ובשלישי קורא מפטיר בפרשת שקלים:
- ב. בשבת שניה מוציאין שני ספרים באחד קורא פרשת השבוע ובשני קורא זכור את אשר עשה לך עמלק ומפטיר פקדתי את אשר עשה עמלק:
- ג. בשבת שלישית שהוא ט"ו באדר מפסיקין ובשבת רביעית שהיא כ"ב לאדר מוציאין שני ספרים באחד קורא בפרשת השבוע ובשני קורא פרשת פרה ומפטיר וזרקתי עליכם מים טהורים (ועיין לעיל סימן קל"ז סעיף ה'):
- ד. בשבת חמישי שהוא כ"ט באדר מוציאין ב' ספרים באחד קורא פרשת השבוע ובשני קורא החדש הזה לכם ומפטיר בראשון באחד לחדש:
- ה. חל ראש חדש אדר הסמוך לניסן בתוך ימי השבוע ואפילו בערב שבת מקדימין לקרות פרשת שקלים בשבת שלפניו ומפסיקין בשניה כדי שתהא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים מלפניה ואם חל

שלתן ערוך

אורח חיים תתשמה

פורים בערב שבת מקדימים לקרות פרשת זכור
בשבת שלפניו:

ו. הימים שראוי לקבוע בהם ראש חדש אדר זבד"ו
וסימן לשבתות ההפסקה זט"ו ב"ו ד"ד ובי"ו כלומר
כשחל ראש חודש בשבת מפסיקין בחמשה עשר בו
וסימן זט"ו וכשחל ביום ב' מפסיקין בו' בו וסימן
ב"ו וכשחל ביום ד' מפסיקין בד' בו וסימן ד"ד
וכשחל ביום ו' מפסיקין בשתי שבתות ב' בו וי"ו בו
וסימן ובי"ו:

ז. יש אומרים שפרשת זכור ופרשת פרה אדומה
חייבים לקרותם מדאורייתא לפיכך בני הישובים
שאין להם מנין צריכים לבוא למקום שיש מנין
בשבתות הללו כדי לשמוע פרשיות אלו שהם
מדאורייתא. הגה: ואם אי אפשר להם לבוא מכל מקום
יזהרו לקרותם בנגינתם ובטעמם (מנ"א כתוב):

הלכות מגילה ופורים

סימן תרפו – דין תענית אסתר, ובו ג'
סעיפים

א. בחנוכה ופורים מותר להתענות לפניהם
ולאחריהם:

תתשמו שלחן ערוך אורח חיים

ב. מתענים ב"ג באדר ואם חל פורים באחד בשבת מקדימין להתענות ביום חמישי. הגה: ותענית זה אינו חובה לכן יש להקל בו לעת הצורך כגון מעוברות או מניקות או חולה שאין בו סכנה ואפילו רק כואבי עינים שאם מצטערים הרבה לא יתענו ויפרעו אחר כך אבל שאר בריאים לא יפרשו מן הצבור (תדוסי אגודה בשם ממזכר ויעלי). ואם חל פורים ביום א' שמתענין ביום ה' שלפניו וחל בו ברית מילה מותר לאכול על המילה ולמחר ביום ו' יתענו האוכלים (סגסות מנסגיס):

ג. יש מתענים ג' ימים זכר לתענית אסתר:

סימן תרפז – חיוב קריאת המגילה, ובו ב' סעיפים

א. חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולחזור ולשנותה ביום ושל לילה זמנה כל הלילה ושל יום זמנה כל היום מהנץ החמה עד סוף היום ואם קראה משעלה עמוד השחר יצא:

ב. מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה קל וחומר לשאר מצות של תורה שכולם נדחים מפני מקרא מגילה שאין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו חוץ ממת מצוה שאין לו קוברים (כדי צרכו), שהפוגע בו קוברו תחלה ואחר כך קורא. הגה: וכל זה לא מיירי אלא בדאיכא שהות לעשות שתיהן אבל אם אי

שלתן ערוך

אורה היים תתשמו

אפשר לעשות שתיהן אין שום מצוה דאורייתא נדחה מפני מקרא מגילה (ר"ן ובית יוסף בשם תוספות ומכ"א מזרחי) והא דמת מצוה קודם היינו דוקא בדאפשר לו לקראה אחר כך (מהר"א מזרחי):

סימן תרפח – דין כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, ובו ח' סעיפים

א. כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון אפילו אינן מוקפין עכשיו קורין בט"ו אפילו אם הם בחוצה לארץ ואפילו אין בהם עשרה בטלנים (פירוש בטלים ממלאכתן ועוסקין בצרכי צבור). והוא שהוקף ואחר כך ישב או שישב תחלה על דעת להקיפו אחר כך לאפוקי כשנודע שישב תחלה על דעת שלא להקיפו. (אבל בסתמא הוקפה ולבסוף ישבה, ר"ן):

ב. וכן הכפרים הנראים עמהם אפילו אינם סמוכים כגון שהם בהר או שסמוכים להם אפילו אינם נראים עמהם כגון שהם בעמק ובלבד שלא יהיו רחוקים יותר ממיל ובשושן אף על פי שאינה מוקפת חומה מימות יהושע קורין בט"ו הואיל ונעשה בו הנס:

ג. כפרים ועיירות גדולות וכרכים שאינם מוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בי"ד:

תתשמח שלהן ערוך אורח חיים

ד. כרך שהוא ספק אם הוקף בימי יהושע אם לאו קורין בי"ד ובט"ו ובליליהון ולא יברך כי אם בי"ד שהוא זמן קריאה לרוב העולם:

ה. בן עיר שהלך לכרך או בן כרך שהלך לעיר אם היה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ונתעכב ולא חזר קורא כמקומו ואם לא היה בדעתו לחזור אלא לאחר זמן הקריאה קורא עם אנשי המקום שהוא שם. הגה: ואם הוא במדבר או בספינה קורא ביום י"ד כמו רוב העולם (כל"ב):

ו. יום חמשה עשר שחל להיות בשבת אין קורין המגילה בשבת אלא מקדימין לקרותה בערב שבת וגובים מעות מתנות עניים ומחלקים אותם בו ביום וביום שבת מוציאים שני ספרים ובשני קורין ויבא עמלק ואומרים על הניסים ואין עושין סעודת פורים עד יום אחד בשבת:

ז. המפרש בים והיוצא בשיירא ואינו מוצא מגילה להוליך עמו יקראנה בי"ג או בי"ב או בי"א בלא ברכה ואם אי אפשר להמתין עד ימים הללו יש אומרים שקורא אפילו מתחלת החדש. הגה: והכי נהוג ומיהו אם נזדמן לו אחר כך מגילה חוזר וקורא אותה ביום י"ד אפילו קראה תחלה ביום י"ג מכל מקום קרא אותה שלא בזמנה (כל"ב ובית יוסף):

שלתן ערוך

אורה חיים תתשמט

ח. בן עיר שהיה בספינה או בדרך ולא היה בידו מגילה ואחר כך נודמנה לו בט"ו קורא אותה בט"ו:

סימן תרפט – שהכל חייבים בקריאת מגילה, ובו ו' סעיפים

א. הכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים ומחנכים את הקטנים לקרותה:

ב. אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו והוא שישמע ממי שהוא חייב בקריאתה לפיכך אם היה הקורא חרש או קטן או שוטה השומע ממנו לא יצא ויש אומרים שהנשים אינם מוציאות את האנשים. הגה: ויש אומרים אם האשה קוראה לעצמה מברכת לשמוע מגילה שאינה חייבת בקריאה (מרכי פרק קמ"א דמגילה):

ג. אנדרוגינוס מוציא מינו ולא שאינו מינו טומטום ומי שחציו עבד אפילו מינו אינו מוציא. הגה: יש אומרים דאפילו את עצמו אינו מוציא וצריך לשמוע מאחרים (כ"ט יוסף):

ד. השומע מגילה ממי שהוא מודר הנאה ממנו יצא:
ה. מקום שאין מנין אם אחד יודע והאחרים אינם יודעים אחד פוטר את כולם ואם כולם יודעים כל אחד קורא לעצמו:

תתשנ שלחן ערוך אורח חיים

ו. מנהג טוב להביא קטנים וקטנות לשמוע מקרא מגילה:

סימן תרצ – דיני קריאת המגילה, ובו י"ח סעיפים

א. קורא אדם את המגילה בין עומד בין יושב אבל לא יקרא בצבור יושב לכתחלה מפני כבוד הצבור. הגה: ואסור לחזן לקרוא את המגילה עד שאומרים לו קרא (מרכי פרק הקורא):

ב. אפילו שנים ואפילו עשרה יכולים לקרותה ביחד ויוצאים הם והשומעים מהם:

ג. צריך לקרותה כולה ומתוך הכתב ואם קראה על פה לא יצא וצריך שתהא כתובה כולה לפניו לכתחלה אבל בדיעבד אם השמיט הסופר באמצעה תיבות אפילו עד חציה וקראם הקורא על פה יצא. הגה: אבל אם השמיט תחלתה או סופה אפילו מיעוטה לא יצא (כ"ן). ואפילו באמצעה דוקא דלא השמיט ענין שלם (בית יוסף בשם אורחות חיים). אבל ביותר מחציה אפילו הן כתובות אלא שהן מטושטשות ואין רישומן ניכר פסולה:

ד. מי שתופס בידו מגילה שאינה כשרה לא יקרא עם שליח ציבור אלא שומע ושותק. הגה: וכן לא יסייע שום אדם על פה לחזן ולכן אותן הפסוקים שקורין הקהל

שלתן ערוך

אורח היים תתשנא

צריך החזן לחזור ולקרותם מתוך מגילה כשרה (כית יוסף נסס
פבולי לקט):

ה. קראה סירוגין דהיינו שפסק בה ושהה ואחר כך
חזר למקום שפסק אפילו שהה כדי לגמור את
כולה יצא. הגה: ואפילו סח בנתיים מיהו גוערין במי שסח
בנתיים כדלקמן סימן תרצ"ב סעיף ב' (הרשב"א סימן רמ"ד):

ו. הקורא את המגילה למפרע לא יצא קרא פסוק
אחד ודילג השני וקרא שלישי ואחר כך חזר וקרא
השני לא יצא מפני שקרא למפרע פסוק אחד אלא
כיצד יעשה מתחיל מפסוק שני ששכח וקורא על
הסדר:

ז. הקורא את המגילה על פה לא יצא ידי חובתו:

ח. הלועז ששמע את המגילה הכתובה בלשון הקודש
ובכתבי הקודש אף על פי שאינו יודע מה הם
אומרים יצא ידי חובתו:

ט. היתה כתובה תרגום או בלשון אחרת מלשונות
העכו"ם לא יצא ידי חובתו בקריאתה אלא המכיר
בקריאתהאלא המכיר אותו הלשון בלבד אבל אם
היתה כתובה בכתב עברי וקראה ארמית לארמי
לא יצא שנמצא זה קורא על פה וכיון שלא יצא
הקורא ידי חובתו לא יצא השומע ממנו. הגה: אבל
אין לחוש באיזה כתב כתובה (כית יוסף):

תתשנב שלהן ערוך אורח היים

י. מי שיודע לעז ויודע אשורית אינו יוצא בלעז ויש אומרים שיוצא. הגה: ואם כתובה בשני לשונות מי

שמכניס יצאו (בית יוסף):

יא. יש למחות ביד הקוראים לנשים המגילה בלשון לעז אף על פי שכתובה בלשון לעז:

יב. קראה מתנמנם הואיל ולא נרדם בשינה יצא אבל אם שמעה מתנמנם לא יצא:

יג. היה כותבה שקורא פסוק במגילה שהוא מעתיק ממנה וכותבה אם כיון לבו לצאת ידי חובתו יצא והוא שתהא כתובה כולה לפניו במגילה שהוא מעתיק ממנה וכן אם היה מגיחה וכן אם היה דורשה שקורא פסוק במגילה שלימה ודורשו אם כיון לבו לצאת ידי חובתו יצא ולא יפסיק בה בענינים אחרים כשדורשה שאסור להפסיק בה בענינים אחרים:

יד. הקורא את המגילה צריך שיכוין להוציא השומע וצריך (שיכוין) השומע לצאת ואם הקורא שליה ציבור מסתמא דעתו על כל השומעים אפילו הם אחורי בית הכנסת אין מדקדקין בטעיותיה ויש אומרים דדוקא בטעות שהלשון והענין אחד כההוא עובדא דתרי תלמידי דהווי יתבי קמיה דרב

שלתן ערוך

אורה חיים תתשנ

חד קרי יהודים וחד קרי יהודיים ולא אהדר חד מינייהו אבל טעות אחר לא:

טו. צריך לומר עשרת בני המן ועשרת הכל בנשימה אחת להודיע שכולם נהרגו ונתלו כאחד. הגה: ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד אם הפסיק ביניהם יצא (תוספות סוף פרק קמ"א למגילה ואבולרס ומ"ט). ולכתחלה נוהגין לומר בנשימה אחת מתחלת חמש מאות איש ואת פרשנדתא כו' עד עשרת (מ"ט ל"בס רוקח):

טז. צריך שיאמר ארור המן ברוך מרדכי ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל עובדי כוכבים ברוכים כל המאמינים בה' וכו' וצריך שיאמר וגם חרבונה זכור לטוב:

יז. מנהג כל ישראל שהקורא קורא ופושטה כאיגרת להראות הנס וכשיגמור חוזר וכורכה כולה ומברך. הגה: יש שכתבו שנוהגין לומר ד' פסוקים של גאולה בקול רם דהיינו איש יהודי וגו' ומרדכי יצא וגו' ליהודים היתה אורה וגו' כי מרדכי היהודי וגו' וכן נוהגין במדינות אלו (הגהות מיימוני פרק ח' וכל זו ואבולרס) והחזן חוזר וקורא אותן. עוד כתבו שנהגו התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים או לכתוב שם המן עליהן ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו על דרך מחה תמחה את זכר עמלק ושם רשעים ירקב. ומזה נשתרבו המנהג שמכים המן כשקורים המגילה בבית הכנסת

תתשנר שלהן ערוך אורה היים

(אבולדסהס). ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו כי לא לחנם הוקבעו (בית יוסף בַּסס אורחות חיים):

יח. מגילה ב"ד ובט"ו צריך לחזור אחר עשרה ואם אי אפשר בעשרה קורים אותה ביחיד. הגה: ויש להסתפק אם נשים מצטרפות לעשרה (הגהות אשכנזי פרק קמ"א ט"ו סימן תרפ"ד). ואם קראו אותה בציבור ואיזה יחיד לא שמעה יכול לקרות אפילו לכתחלה ביחיד הואיל וקורין אותה באותה העיר בעשרה (בית יוסף בַּסס אורחות חיים) וכשהיחיד קורא אותה בזמנה צריך לברך עליה (בית יוסף):

סימן תרצא – דיני כתיבת המגילה ותפירתה, ובו י"א סעיפים

א. אין כותבין המגילה אלא בדיו על הגויל או על הקלף כספר תורה ואם כתבה במי עפצים וקנקנתום כשרה כתבה בשאר מיני צבעונים פסולה וצריכה שירטוט כתורה עצמה ואין העור שלה צריך לעבד לשמה ויש אומרים שצריך עיבוד לשמה:

ב. היתה כתובה על הנייר או על עור שאינו מעובד או שכתבה עכו"ם או מין פסולה ודינה כספר תורה לענין היקף גויל וחטוטרות חתי"ן ותליית ההי"ן וקופי"ן וכל גופות האותיות בצורתן ובחסרות ויתרות. הגה: גם צריך לכתבה מן הכתב (כ"ן) ולהוציא כל

שלתן ערוך

אורה חיים תתשנה

תיבה מפיו קודם שיכתבנה כמו בספר תורה (מהרי"ק) ועושין כל פרשיותיה סתומות ואם עשאן פתוחות פסולה (הגהות מיימוני פרק ב' ופסקי מהרא"י סימן כ"ג). ובדיעבד אין לפסול מגילה משום חסרות ויתירות דלא גרע מהשמיט בה הסופר אותיות דכשרה (הגהות מיימוני פרק ב' ואור זרוע) [כמו שנתבאר סימן תר"צ סעיף ג']. וצריכה עמוד בסופה וחלק בראשה כדי להקיפה בו ויש אומרים שצריכה תגין ויש אומרים שאינה צריכה. הגה: ונהגו לתייגה גם נהגו שלא לעשות לה עמוד כלל בסופה (מהרי"ל):

ג. עשרת בני הזמן צריך לכתבם כשירה ולא כשאר שירות שחלק על גבי כתב אלא מניח חלק בין כתב לכתב ואם לא עשה כן פסולה:

ד. צריך להאריך בוי"ו דויזתא (בכתיבתה ויש אומרים בקריאתה) (כ"ן בשם הרא"ש ומהרי"ל ובית יוסף בשם אורחות חיים). וצריך לכתוב איש בראש דפא ואת בסופה:

ה. אם תפרה בחוטי פשתן פסולה:

ו. אם הטיל בה ג' חוטי גידים כשרה ובלבד שיהיו משולשות ומפני שיש בו פירושים שונים צריך לצאת ידי כולם ויעשה שלשה תפירות בראשה ושלש בסופה ושלש באמצעיתה ותפירה אחת בחלק הרביעי מצד זה ותפירה אחת בחלק הרביעי שמצד האחר. הגה: ואם אין לו גידין יותר מוטב לתפור

תתשנו **שלתן ערוך** **אורה חיים**

הנשאר בחוטי פשתן מלהניחה בלא תפירה (הגכות מיימוני פרק ב' וכל 10). אבל אם יש לו גידין יתפור כולם בגידין כולה בגידין והתפירה תהיה מבחוץ ולא מבפנים (רבינו ירוחם נתיב י' חלק 7' ובית יוסף נקם אורחות חיים):

ז. צריך להניח שיור בראש היריעה ובסופה כשתופרם יחד ובמשהו סגי:

ח. אין קורין בצבור במגילה הכתובה בין הכתובים ואם קרא לא יצא אלא אם כן היתה יתירה על שאר היריעות או חסרה כדי שיהא לה היכר אבל היחיד קורא בה ואפילו אינה חסרה או יתירה ויוצא בה ידי חובתו ודוקא כשהיא כתובה בגליון כספר תורה:

ט. מגילה שהיא נקודה וכן אם כתב בה בדף הראשון ברכות ופיוטים אינה נפסלת בכך:

י. אם אין מגילה כשרה קורים אותה בחומש בלא ברכה:

יא. אם קרא במגילה גזולה יצא. הגה: ואם מברכין עליה עיין לעיל סימן תרמ"ט לענין לולב הפסול והוא הדין כאן:

שלהן ערוך אורח חיים תתשנז

סימן תרצב – דיני ברכות המגילה, ובו ד' סעיפים

א. הקורא את המגילה מברך לפניו שלשה ברכות על מקרא מגילה ושעשה נסים ושהחיינו וביום אינו חוזר ומברך שהחיינו. הגה: ויש אומרים דאף ביום מברך שהחיינו (טור בשם רבינו תם והרא"ש והמגיד), וכן נוהגין בכל מדינות אלו ואחד יכול לברך והשני קורא (הגהות אשרי פרק ב'). ולאחריה נוהגים לברך הרב את ריבנו וכו' אם לא בירך לא לפניו ולא לאחריה יצא. הגה: ונהגו לומר בלילה אשר הניא אבל לא ביום (כל בו ובית יוסף בשם אורחות חיים). ואין לברך אחריה אלא בצבור:

ב. אין לשוח בעוד שקורין אותה:

ג. אף על פי שיצא כבר מברך להוציא את אחר ידי חובתו:

ד. מי שהוא אנוס קצת ואינו יכול לילך לבית הכנסת וצריך להמתין עד אחר שקראו הקהל וקשה עליו לישוב בתענית כל כך יכול לשמוע קריאתה מבעוד יום מפלג המנחה ולמעלה. הגה: אבל אסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה אפילו התענית קשה עליו

(תקומת הטען סימן ק"ט):

סימן תרצג – סדר תפלת פורים, ובו ד' סעיפים

א. אחר קריאת המגילה בערבית אומר ואתה קדוש ואם חל במוצאי שבת אומר ויהי נועם קודם ואתה קדוש. הגה: ואומר ויתן לך. וקורים המגילה ואחר כך מבדילין (מנהגים):

ב. אומר על הנסים בלילה וביום. הגה: ואם לא אמרו אין מחזירין אותו (טור). ואין אומרים על הנסים רק ביום י"ד אבל לא בט"ו (בית יוסף בשם אורחות חיים ומנהגים). ובליל י"ד אף על פי שלא קראו המגילה עדיין אומר על הנסים בתפלת ערבית (הגהות מיימוני פק ב'):

ג. אין קורין בו הלל ואין נופלין על פניהם. הגה: ואין אומרים למנצח ואל ארך אפים (מנהגים ובית יוסף בשם תוספות):

ד. מוציאין ספר תורה וקורין בפרשת ויבא עמלק ואף על פי שאין בה אלא ט' פסוקים כופלין פסוק אחרון כדי להשלים לעשרה פסוקים. הגה: ואין המנהג לכפול פסוק האחרון של הפרשה. וקורין המגילה ואחר כך סדר קדושה. הגה: כשיש מילה בפורים מלין התינוק קודם קריאת המגילה (מהרי"ל ומנהגים):

שלהן ערוך

אורה חיים תתשנט

סימן תרצד – דין מעות פורים לעניים, ובו ד' סעיפים

א. חייב כל אדם ליתן לפחות שתי מתנות לשני עניים.

הגה: יש אומרים שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר ומאחר ששלשה פעמים כתיב תרומה בפרשה יש ליתן שלש (מרכי ק"ט פרק קמ"א דיומ"א). ויש ליתנו בליל פורים קודם שמתפללים מנחה (מסרי"ל) וכן נוהגין בכל מדינות אלו ויש ליתן ג' חצאי גדולים במדינות אלו כי אין מטבע ששם מחצית עליה מלבד זו. ובמדינות אוסטרייך יתנו ג' חצי ווינ"ר שנקראו גם כן מחצית וכן לכל מדינה ומדינה ואין חייב ליתנו רק מי שהוא מבן עשרים ולמעלה ויש אומרים שנותנים מחצית השקל לצדקה מלבד ג' מחצית אלו ואין נוהגין כן:

ב. אין משנים מעות פורים לצדקה אחרת. הגה: ודוקא

הגבאים (מרכי קמ"א דבב"א בתרא) אבל העני יכול לעשות בו מה שירצה:

ג. אין מדקדקים במעות פורים אלא כל מי שפושט ידו ליטול נותנים לו ובמקום שנהגו ליתן אף לעכו"ם נותנים:

ד. במקום שאין עניים יכול לעכב מעות פורים שלו לעצמו ונותנם במקום שירצה.

סימן תרצה – דיני סעודת פורים, ובו ד' סעיפים

הגה: מצוה להרבות בסעודת פורים (טור). ובסעודה אחת יוצאים (מרדכי סוף פקק קמ"א).

א. סעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא ידי חובתו.
הגה: ומכל מקום גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה.
(תשובת מהרי"ב):

**ב. חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור
המן לברוך מרדכי.** הגה: ויש אומרים דאין צריך
להשתכר כל כך אלא שישתה יותר מלימודו (כל 15) ויישן
ומתוך שיישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי (מהרי"ב).
ואחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לכו לשמים ואין
להתענות בפורים מלבד תענית חלום ועיין לעיל סימן תקס"ח
וסימן תק"ע. יש שנהגו ללבוש בגדי שבת ויום טוב בפורים
וכן נכון (מהרי"ב). ונוהגים לעשות סעודת פורים לאחר מנחה
וערבית יתפללו בלילה ומתפללים מנחה תחלה בעוד היום
גדול ורוב הסעודה צריכה להיות ביום (מנהגים). ולא כמו
שנוהגין להתחיל סמוך לערב ועיקר הסעודה היא ליל ט"ו
וכשחל פורים ביום ששי יעשו הסעודה בשחרית משום כבוד
שבת (מנהגים). ומי שרוצה לעשותה תמיד בשחרית הרשות
בידו (תלומת הדשן). יש אומרים שיש לאכול מאכל זרעונים
בפורים זכר לזרעונים שאכל דניאל וחביריו בבבל (כל 15). טוב

שלתן ערוך

אורה חיים תתשא

לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה וסמך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה ודרשינן אורה זו תורה (מכיל"ב). וחייב במשתה ושמחה קצת בשני ימים י"ד וט"ו (מנהגים) וכן נהגו ויש אומרים דאם הזיק אחד את חברו מכח שמחת פורים פטור מלשלם (תרומת הדגן סימן ק"י). ועיין בחושן המשפט בדיני נזיקין (סוף סימן ע"ח):

ג. אומר על הנסים בברכת המזון בברכת הארץ ואם התחיל סעודתו ביום ומשכה עד הלילה אומר על הנסים דבטר תחלת סעודה אזלינן ויש מי שאומר שאין לאומרו (ונוהגין כסברא ראשונה):

ד. חייב לשלוח לחבירו שתי מנות בשר או של מיני אוכלים שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד וכל המרבה לשלוח לריעים משובח ואם אין לו מחליף עם חברו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו. הגה: ויש לשלוח מנות ביום ולא בלילה (מדכרי הרא"ש פרק קמא דמגילה). ואם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם או מוחל לו יצא ואשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות כאיש. ואשה תשלח לאשה ואיש לאיש. אבל לא בהפך שלא יבא איש לשלוח לאלמנה ויבוא לידי ספק קידושין אבל במתנות לאביונים אין לחוש:

סימן תרצו – דיני הספד ותענית ועשיית מלאכה בפורים, ובו ה' סעיפים

א. פורים מותר בעשיית מלאכה ובמקום שנהגו שלא לעשות אין עושין. (והאידנא נהגו בכל מקום שלא לעשות) (כל 13). והעושה אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם אלא אם הוא בנין של שמחה כגון בית התנות לבנו או אבורנקי של מלכים ושרים. הגה: ומותר לעשות כל מלאכת מצוה כגון לכתוב פסקי הלכות וכן מותר לעשות אפילו מלאכות גמורות לצורך פורים (תרומת הדשן סימן קי"ב):

ב. אפילו במקום שנהגו לא נהגו אלא ביום מקרא מגילה בלבד אבל לאסור את של זה בזה אינו מנהג:

ג. יום י"ד ויום ט"ו אסורים בהספד ותענית לכל אדם בכל מקום בין לבני כרכים שהם עושין ט"ו בלבד בין לבני עיירות שהם עושים י"ד בלבד והנשים מענות בהם שכלן עונות כאחת ומטפחות שמכות כף אל כף אבל לא מקוננות שתהא אחת מדברת וכולן עונות אחריה נקבר המת לא מענות ולא מקוננות:

ד. כל דברי אבילות נוהגים בחנוכה ופורים. הגה: ומכל מקום ילך לבית הכנסת לשמוע המגילה (תוספות פרק קמ"א למועד

שלתן ערוך

אורח חיים תתשמג

קטן). ואם יוכל לאסוף מנין לביתו לקרות המגילה עדיף טפי (מהרי"ל). ויש אומרים שאין אבילות נוהג בפורים לא בי"ד ולא בט"ו (הרא"ש ומנהגים) וכן נוהגין ואפילו אבילות יום ראשון נדחה מפני פורים (דברי עגמו) אבל דברים שבצנעה נוהג ואף על פי שאין נוהג אבילות בפורים עולה לו למנין שבעה ימי אבילות כמו שבת וכן פסק הרב בעצמו בטור יורה דעה סימן ת"א :

ה. אם חל פורים במוצאי שבת והאבל יושב בבית הכנסת בשבת במנחה לא יצא משם עד שיתפלל תפלת ערבית וישמע קריאת מגילה ולמחרת לא יצא מפתח ביתו :

ו. יש מי שאומר שהאבל חייב לשלוח מנות. הגה: אבל אין שולחין לאבל כל י"ב חודש (מהרי"ל) וכמו שיתבאר ביורה דעה סימן שפ"ה עיין שם ואם אין בעיר אלא האבל עם אחר חייב לשלוח לאבל כדי לקיים לשלוח מנות אלא אם כן מחל האבל על מנתו (מהריב"ש):

ז. יש מי שאומר שאונן מותר בבשר ויין דלא אתי עשה דיחיד דאבילות ודחי עשה דרבים דאורייתא דלשמוח בפורים דברי קבלה נינהו שהם כדברי תורה. הגה: וכל שכן שחייב במקרא מגילה ותפלה וקריאת שמע ונראה לי דדוקא בלילה אף על פי שמתו מוטל לפניו אבל ביום שרוצה לקברו קבורת מתו קודם כמו שנתבאר לעיל סימן תרפ"ז סעיף ב' ולכן קורא ומתפלל אחר כך דלא

עדיף מיום טוב ושבת כמו שנתבאר לעיל סימן ע"א, כן נראה לי:

ח. מותר לישא אשה בפורים. הגה: בין בי"ד בין בט"ו וכל שכן שמותר לעשות פדיון הבן (תוספות פרק קמ"א למועד קטן). ומה שנהגו ללבוש פרצופים בפורים וגבר לובש שמלת אשה ואשה כלי גבר אין איסור בדבר מאחר שאין מכוונים אלא לשמחה בעלמא וכן בלבישת כלאים דרבנן ויש אומרים דאיסור אבל המנהג כסברא הראשונה וכן בני אדם החוטפים זה מזה דרך שמחה אין בזה משום לא תגזול ונהגו כך ובלבד שלא יעשו דבר שלא כהוגן על פי טובי העיר (תשובת מהר"י מינץ סימן י"ז):

סימן תרצז – אין אומרים תחינה בי"ד וט"ו שבאדר ראשון, ודין תענית והספד בהן, ובו סעיף אחד

א. יום י"ד וט"ו שבאדר ראשון אין נופלים על פניהם ואין אומרים מזמור יענך ה' ביום צרה ואסורים בהספד ותענית אבל שאר דברים אין נוהגים בהם ויש אומרים דאף בהספד ותענית מותרים. הגה: והמנהג כסברא ראשונה יש אומרים שחייב להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון (טור בשם מהר"ף) ואין נוהגין כן מכל מקום ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים (הגהות מיימוני בשם סמ"ק) וטוב לב משתה תמיד:

סֵפֶר
שׁוֹלְחַן עָרוֹךְ
יִזְרָה יְדְעָה
מִחֵבֶר עִם רַמ"א
הַלְכוֹת
טְהַרָה

מפעל הטהרה העולמי
ללימוד הלכות טהרה
מנחם אב תשס"ו לפ"ק

הוצאת:

בני טהרה יש כך. (סוטה מט.)
טהרה מביאה לידי קדושה. (ע"ז כ):
הצדיק רבי ר' אורי מסטרעליסק זיע"א חזר הלכות
וסתות ונדה אלף פעמים.
(ספר טהרת ישראל על הל' טהרה – אמרי קודש סטרעליסק)
אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הפורש
מאשתו סמוך לוסתה הויין לו בנים זכרים.
(ילקוט ויקרא י - רמז תקל)
במה זכאן ישראל לקבלא אפי שכינתא.
באסתמרותא מן נדה. (זוה"ק בשלח ס):
רבי שמואל בר יצחק פתר קרא בפרשיות התורה
"תלתלים שחורות כעורב". אלו תלמודות של תורה
שנראות כעורות ושחורות מלאומרן ברבים. אמר
הקב"ה "ערבות הן עלי". שנאמר "וערבה לה מנחת
יהודה וירושלים" וגו'. (ויקרא"ר יט, ג – שהש"ר ה, יד)

בקשה ותודה מראש

כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך אי אפשר לספר בלי שגיאות, ועל כן בקשתינו מאת הלומדים, שאם ימצאו שגיאה, יואילו להעביר לנו על מנת לתקנה במהדורה הבאה בע"ה.

ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים

עושה שמים וארץ

עזרי מעם ה'

כל השנה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא

ספר

שולחן ערוך יורה דעה

הלכות נדה

מחבר עם רמ"א

לפני זקנים עם נערים

בכרך קמ"ז למען ישאווה בחיקם
להגות בו בכל עת ובכל מקום כאשר יחננו או יסעו

זה השלחן אשר לפני ה' אשר ערכו המחברים הקדושים

מ"ן רבינו יוסף קארו זיע"א

ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ

ורבינו משה איסרליש זיע"א

ובני ישראל יוצאים ביד רמ"א

יוצא לאור בעזהשי"ת על ידי:

מפעל הטהרה העולמי

ללימוד שו"ע הלכות טהרה – מחבר עם רמ"א

מטרת המפעל:

לקנות ידיעה יסודית בהלכות טהרה בדקות
ספורות בלבד – ולזכות להיות בן עולם הבא

מנחם אב תשס"ו לפ"ק – ברוקלין ניו יארק יע"ו

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו

תערוך לפני שולחן נגד צורדי דשנת בשמן ראשי כוסי ריה

תערוך לפני שולחן נגד צורדי דשנת בשמן ראשי כוסי ריה

שלחן ערוך

לפני זקנים עם נערים
בכרך קטן למען ישאורו בחיקם
להגות בו בכל עת ובכל
מקום כאשר יחנו או יסעו

שננו כההרב יוסף קארני יז"ל זכ"ה
אפרים קארני ז"ל :

נדפס בעינין רב עם תוספת באור קמלות

כתבות האבן מיסד אליעזר גרלני זכ"ה

פה ויניציא

שער שו"ע ויניציא
שנת של"ח לפ"ק

שלחן ערוך

לפני זקנים עם נערים
בכרך קטן למען ישאורו בחיקם
להגות בו בכל עת ובכל
מקום כאשר יחנו או יסעו

שננו כההרב יוסף קארני זכ"ה
אפרים קארני ז"ל :

נדפס בעינין רב עם תוספת באור קמלות

אבן העזר

כתבות נשיר אלנויז כראגנין

פה ויניציא

שער שו"ע ויניציא
שנת של"ד לפ"ק

תפלה קודם למוד השולחן ערוך:

הנני רוצה ללמוד, כְּדֵי שִׁבְיָאֲנִי הַתְּלִמּוּד הַזֶּה
לְיָדֵי מַעֲשֵׂה, וְלְיָדֵי מַדּוּת יִשְׂרָאֵל, וְלְיָדֵי יְדִיעַת
הַתּוֹרָה. וְהָרִינִי עוֹשֶׂה לְשֵׁם יְהוָה קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ
הוּא וְשְׂכִינְתָּיה בְּשֵׁם יְהו"ה וּבְשֵׁם אֲדֹנָי
מְתִיחָדִים יֵאָחֲדוּנָה"י עַל יְדֵי הַנַּעֲלָם בְּדַחֲלוֹ
וְרַחֲמָיו בְּיַחְדָּא שְׁלוֹם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל.

**מפתח הסימנים
להלכות נדה**

- סימן קפג – אשה שרואה טיפת דם צריכה לישב ז' נקיים. וכו' סעיף אחד
- סימן קפד – שצריך לפרוש מהאשה עונה קודם לוסתה. וכו' י"ב סעיפים
- סימן קפה – דין אשה שאמרה טמאה אני ואחר כך אמרה טהורה אני. וכו' ד' סעיפים
- סימן קפו – דיני בדיקת אשה בין לפני תשמיש בין לאחר תשמיש. וכו' ה' סעיפים
- סימן קפז – דיני אשה הרואה דם מחמת תשמיש. וכו' י"ד סעיפים
- סימן קפח – דיני מראות הדם. וכו' ו' סעיפים
- סימן קפט – דיני אשה שיש לה וסת קבוע ושאין לה וסת קבוע. וכו' ל"ד סעיפים
- סימן קצ – דיני כתמים ובדיקת האשה. וכו' נ"ד סעיפים
- סימן קצא – דין אשה שמצאה דם בהשתנה. וכו' סעיף אחד
- סימן קצב – דיני כלה הנכנסת לחופה. וכו' ה' סעיפים
- סימן קצג – דין דם בתולים. וכו' סעיף אחד
- סימן קצד – דיני יולדת ומפלת. וכו' י"ד סעיפים
- סימן קצה – דברים האסורים בזמן נדותה. וכו' י"ז סעיפים
- סימן קצז – דיני לבישת הלבון ובדיקתה. וכו' י"ג סעיפים
- סימן קצז – דין שלא תמבול האשה ביום. וכו' ה' סעיפים
- סימן קצה – קצח דיני טבילה וחציצתה. וכו' מ"ח סעיפים
- סימן קצט – שצריכה האשה לבדוק בית הסתרים ודיני חפיפה בשבת ובחול. וכו' י"ג סעיפים
- סימן ר – אימתי תעשה ברכת הטבילה. וכו' סעיף אחד

ספר שולחן ערוך

יורה דעה

הלכות נדה

מחבר עם רמ"א

**סימן קפג – אשה שרואה טיפת דם
צריכה לישוב ז' נקיים, ובו סעיף אחד**

א. אשה שיצא דם ממקורה, בין באונס בין ברצון, טמאה, והוא שתרגיש ביציאתו. ומיהו משתרגיש בו שנעקר ממקומו ויצא, טמאה, אף על פי שלא יצא לחוץ, ואפילו לא ראתה אלא טיפת דם כחרדל, יושבת עליו שבעה נקיים. הגה: כאשר יתבאר משפטן לקמן סימן קצ"ו. ואין חילוק בין פנויה לנשואה לענין איסור נדה (ריב"ש סימן תכ"ה מביאו בית יוסף), כי כל הבא על הנדה חייב כרת:

סימן קפד – שצריך לפרוש מהאשה עונה קודם לוסתה, ובו י"ב סעיפים

א. רוב הנשים יש להם וסתות (פירוש זמן קבוע אורח כנשים) לראות בזמן ידוע, כגון מעשרים לעשרים יום או משלשים לשלשים יום, וכל אשה שיש לה וסת קבוע, בא עליה שלא בשעת וסתה ואינה צריכה בדיקה לפני תשמיש (רמב"ם). הגה: גם אין לה להחמיר לבדוק עצמה, לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש, שלא יהא לבו נוקפו ופורש (טור ומרדכי רי"ק הלכות נדה ורוב הפוסקים). אבל שלא בשעת תשמיש, כל המרבה לבדוק הרי זו משובחת:

ב. בשעת וסתה, צריך לפרוש ממנה עונה אחת, ולא משאר קריבות אלא מתשמיש (המטה) בלבד. אם הוא ביום, פורש ממנה אותו היום כולו אפילו אם הוסת בסופו, ומותר מיד בלילה שלאחריו, וכן אם הוא בתחלתו, פורש כל היום ומותר כל הלילה שלפניו. וכן הדין אם הוא בלילה, פורש כל הלילה ומותר ביום שלפניו ולאחריו, בין שקבעה וסת בג' פעמים או בפעם אחת. הגה: וכל זה לא מיירי אלא בוסת התלוי בימים אבל לא בוסת התלוי בשינוי הגוף (כית יוסף נ"ט ס"א), ועיין לקמן סימן קפ"ט. ואשה שמשנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים, או לאחר כשמגיע זמן וסתה, צריך

לפרוש ממנה ב' או ג' ימים קודם או אחריו (הגטות מיימוני פרק ח'
 להלכות איסורי ביאה). ועיין לקמן סימן קפ"ט:

ג. במה דברים אמורים, בגדולה, אבל בקטנה שלא
 הגיעה לימי הנעורים, ולא הביאה סימנים, אין
 צריך לפרוש סמוך לוסתה כל זמן שלא קבעתו ג'
 פעמים. והוא הדין לזקנה שנסתלקו דמיה:

ד. אם רגילה לראות בהנץ החמה, ולא קים לן שפיר
 אי קודם הנץ החמה או אחריו, אינה אסורה אלא
 ביום:

ה. אם רגילה לראות ראייה מקודם הנץ החמה עד
 אחר הנץ החמה, אסורה בלילה וביום כשיעור
 הנמשך בו:

ו. אם וסת נמשך ב' או ג' ימים, ששופעת או מזלפת,
 אינה צריכה לפרוש אלא עונה הראשונה של
 הוסת, וכיון שעברה עונה ולא ראתה, מותרת:

ז. אם הגיע וסתה בימי עיבורה, משהוכר עובריה, או
 בימי מניקתה שהם כ"ד חדשים משנולד הולד,
 אפילו מת הולד, אין צריך לפרוש סמוך לוסתה,
 ואפילו בתוך וסתה מותרת בלא בדיקה. (ועיין לקמן
 סוף סימן קפ"ט):

ח. היתה נחבית במחבא מפני פחד, והגיע שעת
 וסתה, אינה חוששת לו. הגה: ויש אומרים דוקא אם

עבר הוסת ולא בדקה ולא הרגישה, טהורה בלא בדיקה. אבל
לכתחלה צריכה בדיקה, (וכך משמע בבית יוסף):

ט. שאר נשים, צריכות בדיקה כשיגיע הוסת. עבר
הוסת ולא בדקה ולא הרגישה, טהורה בלא
בדיקה. ויש אומרים שאסורה עד שתבדוק, אם יש
לה וסת קבוע, או שהוא יום ל' אף על פי שאינו
קבוע. (והכי נהוג, וכן הוא לקמן סימן קפ"ט):

י. הרוצה לצאת לדרך צריך לפקוד אשתו אפילו
סמוך לוסתה. הגה: ואפילו בתשמיש שרי (טור בשם יא אומרים
ובית יוסף בשם רש"י וראב"ד ורשב"א ור' יוחס). ומכל מקום המחמיר
שלא לפקדה רק בדברי רצוי, תבא עליו ברכה (בית יוסף בשם
סמ"ג). וכבר נתבאר דכל מיני קורבה ואהבה שרי, מלבד
תשמיש. ואם הולך לדבר מצוה אין צריך לפקוד אשתו (המגיד
משנה פרק ד' לראשונה ביאה ובהגהות שערני דורא ופאר פוסקים מביאם בית יוסף).
ויש אומרים אם אדם רוצה לילך לדרך, ואשתו נדה ותטבול
תוך עונה אחת, צריך להמתין (נימוקי יוסף פרק טבא על יבמות):

יא. אשה שיש לה וסת לימים לבד, והגיע שעת וסתה,
אסור לבא עליה עד שישאלנה. ואם אין לה וסת,
יום ל' לראייתה הוי כהגיע שעת וסתה. ואם
שהתה אחר הוסת שיעור שתספור ותטבול, בא
עליה ואין צריך לשאול:

יב. היה לה וסת לימים (טור בשם רשב"א) ולוּסַת מוסתות הגוף (בית יוסף בשם הגהות מיי' פרק ד' בשם רמב"ן), כגון קפיצה וכיוצא בה, כיון שהוסת תלוי במעשה, אימור לא קפצה ולא ראתה, אבל חוששת לעונה בינונית שהיא ל' יום (בית יוסף בשם רשב"א וטור לקמן סימן קפ"ט):

**סימן קפה — דין אשה שאמרה טמאה
אני ואחר כך אמרה טהורה אני, ובו ד'
סעיפים**

א. האשה שהיא בחזקת טמאה, אסור לו לבא עליה עד שתאמר לו: טבלתי. הגה: ומאחר שעברו ימים שאפשר לה למנות ולטבול, נאמנת. אפילו רואה בגדיה מלוכלכים בדם, נאמנת לומר, בשוק טבחים עברתי, או נתעסקתי בצפור וכדומה לזה (בית יוסף בשם הרא"ש ורבינו ירוחם):

ב. ואם הוחזקה נדה בשכנותיה, שראוה לובשת בגדים המיוחדים לימי נדותה, חשיבה כודאי טמאה:

ג. אמרה לבעלה: טמאה אני, ואחר כך אמרה: טהורה אני, אינה נאמנת. (אם הוא לאחר כדי דבור) (בית יוסף בשם רבינו ירוחם). ואם נתנה אמתלא לדבריה, כגון שאומרת שלא אמרה לו כן, תחלה אלא מפני שלא היה בה כח לסבול תשמיש, או טענה אחרת כיוצא

בזה, נאמנת. הגה: ומכל מקום מי שרוצה להחמיר על עצמו, שלא להאמין לה, מדת חסידות הוא (בית יוסף), אבל מדינא נאמנת, אפילו בשתיקה אחר כך רק שהיא באה ושוכבת אצל בעלה והוא יודע ומכיר שמה שאמרה תחלה: טמאה אני, עשתה מחמת קטטה שהיה לו עמה (מהכ"י סימן כ"ב), וכדומה לזה. אבל אם ראוה לובשת בגדים המיוחדים לימי נדותה, ואחר כך אמרה: טהורה אני, אף על פי שנתנה אמתלא לדבריה, אינה נאמנת. (אמרה: פלוני חכם טהר לי כתם, והחכם אומר שהיא משקרת, החכם נאמן, וטמאה היא) (ר"ן בשם הרמב"ן ורבינו ירוחם):

ד. היה משמש עם הטהורה ואמרה לו: נטמאתי, ופירש מיד, חייב כרת, שיציאתו הנאה לו כביאתו. כיצד יעשה, נועץ צפרני רגליו בארץ, ושוהה בלא דישה (מכ"כ), עד שימות האבר, ופורש באבר מת. הגה: וימלא פחד ורתת על העבירה שבאה לידו (בית יוסף בשם סמ"ג). ולא יסמוך עליה, רק יסמוך על רגליו וידיו, שלא יהנה ממנה. ואם פירש ממנה בקשוי ובשוגג, שלא ידע שאסור לפרוש ממנה, יתענה מ' יום, ואינן צריכין להיות רצופים, רק כל שבוע שני ימים, כגון שני וחמישי, ובליל התענית אסור ביין ובשר. ואם לא יוכל להתענות, יפדה כל יום בממון שיתן לצדקה, כפי ערך ממון שיש לו, כי עשיר יתן יותר קצת מעני, ויש להחמיר בתשובתו. וכל המרבה לשוב, זכות הוא

לו (פסקי מהרא"י סימן ס'). והאשה אינה צריכה כפרה. ואם שמשה שלא בשעת וסתה, ומצאה אחר התשמיש דם, אפילו נמצא על עד שלו, מקרי אונס, אפילו לא בדקה תחלה. ואינם צריכים כפרה לא הוא ולא היא (מרדכי והרא"ש כלל כ"ט ב"ס מהר"ס):

סימן קפו – דיני בדיקת אשה בין לפני תשמיש בין לאחר תשמיש, ובו ה' סעיפים

א. אשה שיש לה וסת קבוע, אינה צריכה בדיקה כלל, לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש. ואדרבה, אין לה לבדוק בפני בעלה בשעת תשמיש, כדי שלא יהא לבו נוקפו. והרמב"ם ז"ל מצריך לבדוק אחר תשמיש, היא בעד אחד והוא בעד אחר, ולראות בהם שמא, ראתה דם בשעת תשמיש. ולדעתו, הצנועות בודקות עצמן אף קודם תשמיש. (וסברא הראשונה היא עיקר, וכן נהגו) (כוכף והגהות מנימוני וכוז המורים):

ב. אם אין לה וסת קבוע, שלש פעמים הראשונים צריכין לבדוק קודם תשמיש ואחר תשמיש, הוא בעד שלו והיא בעד שלה, ואם הוחזקה באותם שלש פעמים שאינה רואה דם מחמת תשמיש, שוב אינה צריכה בדיקה כלל, לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש. ולהרמב"ם והרא"ש, כל זמן שאין לה וסת צריכה היא בדיקה לעולם, קודם תשמיש

ואחר תשמיש, והרמב"ם מצריך שגם הבעל יבדוק עצמו אחר תשמיש. הגה: ואין צריכין לבדוק עצמם אחר כל תשמיש ותשמיש שעושין בלילה אחת, אלא מקנחין עצמן כל הלילה בעד, ולמחר צריכין בדיקה, ואם מצא דם טמאה (בית יוסף בשם הרמב"ם פ"ד). קנחה עצמה בעד, ואבד, לא תשמש עד שתבדוק עצמה, הואיל ואין לה וסת (סג):

ג. אשה שאינה רואה בפחות מי"ד ימים אחר טבילתה, אבל לאחר י"ד ימים אין לה קבע עד י"ד יום, דינה כדין אשה שיש לה וסת:

ד. יש לאדם להניח את אשתו שתבדוק בעד שלו, מתוך שנאמנת על שלה, נאמנת על שלו:

ה. אם ראתה דם מחמת תשמיש שלש פעמים רצופים, אסורה לשמש לעולם עם אותו בעל, ויתבאר בסימן שאחר זה:

סימן קפו — דיני אשה הרואה דם מחמת תשמיש, ובו י"ד סעיפים

א. אשה שראתה דם מחמת תשמיש מיד, בכדי שתושיט ידה לתחת הכר, או לתחת הכסת, ותטול עד לבדוק בו, ותקנח עצמה, משמשת ג' פעמים. אם בכל ג' פעמים רצופים ראתה דם, (וכל שכן אם מצאה ג' פעמים דם על עד שלו) (מרכי וכן כ' בית יוסף בשם ספר התרומה וסמ"ג וכן מוכח בש"ס), אסורה לשמש עם בעל זה,

אלא תתגרש ותנשא לאחר. נשאת לאחר, וראתה דם מחמת תשמיש ג' פעמים רצופים, אסורה לשמש גם עם אותו בעל, אלא תתגרש ותנשא לשלישי. ואם גם עם השלישי ראתה דם מחמת תשמיש ג' פעמים רצופים, לא תנשא לאחר אלא אסורה לכל עד שתבדוק. הגה: ויש אומרים שאין אנו בקיאים איזה מקרי מחמת תשמיש, כי אין בקיאים בשיעור הנזכר, ולכן כל שרואה ג' פעמים סמוך לתשמיש מקרי לדין מחמת תשמיש, ונאסרה על בעלה (בית יוסף בשם הראב"ד עתה כן בשם יק' לומריס). ואלו ג' פעמים צריכים להיות רצופים, אבל אם לא היו רצופים לא נאסרה על בעלה (בית יוסף בשם הרמב"ם וכן כתב הרשב"א סימן תתל"ט ומהרי"ז נ"ג, וכן כתב המחבר בסמוך). ואין חילוק בין אם ראתה ג' פעמים מיד שנשאה, ובין נתקלקלה אחר כך וראתה ג' פעמים (מכדי ריש הלכות נדה ובהשגות הרשב"א סימן תתל"ט ובהוספתא). וכל זה לא מיירי אלא בראתה סמוך לתשמיש, אבל אם לא ראתה סמוך לתשמיש, לא נאסרה על בעלה, ומותרת לו לאחר שהרתה תמיד (בית יוסף בשם סה"ת וסמ"ג ופשוט בש"ס ופוסקים) ודינה כמו שאין לה וסת:

ב. כיצד בודקת, נוטלת שפופרת של אבר (פירוש קנה חלול של עופרת), ופיה רצוף לתוכה, ונותנת בתוכה מכחול ובראשו מוך, ומכנסת אותו באותו מקום עד מקום שהשמש דש (בית יוסף מהרמב"ם), נמצא דם על ראשו בידוע שהוא מן המקור, ואסורה, ואם לאו,

בידוע שהוא מן הצדדין, ומותרת (ואף בזמן הזה יש לסמוך אבדיקה זו) (טור ובית יוסף לדעת הרמב"ם והרא"ש ורשב"א ורי"ף וכן כתב הר"ן והר"ם פדוואה סימן י'):

ג. אם רוצה לבדוק עצמה בעודה תחת הראשון, אחר ששמשה שלש פעמים, הרשות בידה, ומותרת לו. ויש אומרים שאסורה לראשון מתשמיש שלישי ואילך, אפילו בבדיקה. הגה: ויש לסמוך אסברא ראשונה להקל (טור ובית יוסף בשם הסכמת הפוסקים והגהות מיימוני). ואם הרגישה צער וכאב בשעת תשמיש, לכולי עלמא יש לסמוך אבדיקה בבעל הראשון (שם בהג"ה בשם רי"ב"א):

ד. אם שמשה סמוך לוסתה, אנו תולין ראייתה משום וסתה ולא חשבינן לה רואה מחמת תשמיש:

ה. אם יש מכה באותו מקום, תולין בדם מכתה. ואם דם מכתה משונה מדם ראייתה, אינן תולים בדם מכתה. הגה: וכל זה באשה שיש לה וסת קבוע, ואז יכולים לתלות שלא בשעת וסתה במכתה, אף על פי שאינה יודעת בודאי שמכתה מוציאה דם (כך משמע בפסקי מהרא"י סימן מ"ז ובהגהות שער י"ד דור"א). וכן אם אין לה וסת קבוע, והוא ספק אם הדם בא מן המקור או מן הצדדין, תלינן במכה מכח ספק ספיקא, ספק מן הצדדין או מן המקור, ואם תימצי לומר מן המקור, שמא הוא מן המכה. אבל אם ידוע שבא מן המקור, אף על פי שיש לה מכה במקור, אינה תולה במכה, אם אין לה וסת קבוע, אלא אם כן יודעת בודאי שמכתה מוציאה דם (כן משמע בשערי

דורא ובמרכי הלכות נדה ובהג"מ פרק י"א דליסורי ביאה). ומכל מקום בשעת
 וסתה, או מל' יום לל' יום, אינה תולה במכתה, דאם לא כן
 לא תיטמא לעולם (גם זה ע"ס ובניית יוסף נע"ס סמ"ג וסמ"ק). וכתמים,
 תולה בה בכל ענין (במרכ"י):

ו. נאמנת אשה לומר: מכה יש לי באותו מקום
 שהדם יוצא ממנה. (וכן אם אומרת: ברי לי שאין דם זה
 בא מן המקור, נאמנת וטהורה) (מסכ"י סימן כ"ה):

ז. אם כל זמן שהיא בודקת בכל החורים והסדקים
 אינה מוצאה כתמים, כי אם במקום אחד בצדדין,
 יש לתלות שממכה שבאותו צד בא. וכל שכן אם
 מרגשת בשעת בדיקה, כשנוגעת בצד המקום
 ההוא כואב לה קצת, ובשאר חורין וסדקים אינה
 מרגשת כאב כלל:

ח. אם תרצה להתרפאות, צריך שיהיה קודם
 שתתחזק. אבל לאחר שתתחזק, יש מסתפקים אם
 מותר לסמוך על הרפואה לשמש אחר כך. ויש מי
 שמתיר אם אמר לה רופא ישראל: נתרפאת. ואם
 תראה האשה שפסק דם וסתה וראייתה על ידי
 הרפואות, וניכר שהועילו, יש לסמוך אף על גוי:

ט. הפחידה פתאום ונפל ממנה חררת דם, נתרפאת
 ומותרת לבעלה. ואם חזרה וראתה מחמת
 תשמיש, אפילו פעם אחת, בידוע שלא נתרפאת.

ובזמן הזה אין מתירין על ידי רפואה זו (טור בשם הרמב"ן וראב"ד בספר בעלי הנפש). ומיהו אין מוציאין אותה מבעלה אחר רפואה זו, עד שתבעל ותחזור לקלקולה (ראב"ד):

י. הרואה דם בשעת תשמיש, מותרת לשמש פעם שנית כשתטהר. מיהו מיחש חיישינן חדא זימנא אחר ראייתה, כגון אם ראתה פעם אחת או פעמים בליל של טבילתה, כשתגיע טבילה אחרת (צריכה לפרוש) ליל של טבילתה, ואין צריך לפרוש ליל של טבילה שלישית, דכל מידי דלא קבעה וסת לא חיישינן אלא חדא זימנא. הגה: ואם ראתה ג' פעמים, כל פעם בביאה ראשונה שאחר טבילתה, אסורה לבעלה כאילו ראתה ג' פעמים רצופים, שהרי אי אפשר לה לטבול ולשמש עמו, שהרי היא רואה כל פעם אחר טבילתה (תשובת הש"ח סימן תתל"ט מביאה בית יוסף). ואם אירע לה שראתה ג' פעמים בביאה ראשונה שאחר לידתה, או ראתה אחר כל לידה ג' פעמים, ובנתיים לא ראתה, יש שכתבו להקל להתירה לבעלה, כי תלינן הראייה בחולשתה עדיין מכח לידתה, שהוכו הצדדים מכח הלידה, ולכן רואה סמוך ללידה ולא אחר כך, ותלינן בלידה כמו שתלינן במכה (הגהות שערני דורא סימן ט"ז תשובת רבי יוחנן). וכל זה אם כבר עברה ושמשה בין לידות הראשונות שהוחזקו ביאות של היתר, אחר ביאות של איסור. אבל אם ראתה ג' פעמים רצופין אחר לידה, לא תלינן בלידה, אלא

צריכה בדיקת השפופרת (כך משמע טס). מיהו כל מקום שצריכה בדיקה, אם עברה ושמשה, ולא ראתה, מותרת, דתשמיש זה שלא ראתה בו, עדיף מבדיקת השפופרת כנ"ל (דברי עמנו):

יא. אשה שראתה מחמת תשמיש, ולאחר חצי שנה חזרה וראתה מחמת תשמיש, מותרת לבעלה, שהרי לא קבעה בג' וסתות שוים, ולא בדילוג. מיהו חוששת לאחרון פעם אחת, שכשיגיע חצי שנה מיום ראיית דם האחרון, אסורה עונה אחת. ואם קבעה וסת לראיית דם מחמת תשמיש שלש זימני וסת שוה, מותרת לשמש בין וסת לוסת. אך ימי הוסת פורשת עד שיעקר שלש פעמים:

יב. הרואה מחמת תשמיש ג' פעמים, אסור להשהותה אף אם אינו רוצה לבא עליה, אלא אם כן רוצה להשהותה על ידי שלישי. ולא ילך אצלה, אלא בעדים:

יג. הבוועל את הבתולה כמה פעמים, וראתה דם מחמת תשמיש, לעולם מחזקינן שהם דם בתולים עד שתשמש פעם אחת ולא תראה דם מחמת תשמיש. ואם אחר כך תראה שלש פעמים מחמת תשמיש, הוחזקה להיות רואה דם מחמת תשמיש. הגה: ואפילו אם לא פסקה לראות פעם א', אם אין לה צער כלל בשעת תשמיש, הרי היא ככל הנשים ולא תלינן בדם בתולים (תשובת מהר"ם פדואה סימן י'). מי שיוצא דם ממנו דרך פי

אמה, ושמש האשה, תולה בו (בית יוסף בשם תשובת הרשב"א). ועיין לקמן סימן ק"ץ (סעיף כ):

יד. אשה שיש לה מכות ופצעים שאינה יכולה לטבול, תצא מתחת בעלה, כדי שלא יתבטל מפריה ורביה:

סימן קפח – דיני מראות הדם, ובו ו' סעיפים

א. כל מראה אדום, בין אם הא כהה הרבה, או עמוק, טמאים. וכן כל מראה שחור. ואין טהור אלא מראה לבן וכן מראה ירוק, אפילו כמראה השעווה או הזהב, וכל שכן הירוק ככרתי או כעשבים (מרדכי), (וכן מראה שקורין בלשון אשכנז בלו"א בכלל ירוק הוא), ואפילו יש בו סמיכות דם והוא עב הרבה, ואפילו הרגישה שנפתח מקורה, ובדקה מיד ומצאה מראות הללו, טהורה (דברי עגמו ללא כתומת הדשן סימן רמ"ו למגמגם ז"ס). הגה: וכן עיקר (בית יוסף וטור), דלא כיש מחמירין לטמאה אם יש בו סמיכות והוא עב (כתומת הדשן סימן רמ"ו). (ואם הרגישה שנפתח מקורה, ובדקה מיד ולא מצאה כלום, עיין לקמן סימן ק"ץ):

ב. נאמנת אשה לומר: כזה ראיתי, ואבדתי. אם הוא מראה לבן או ירוק, טהורה. אבל אם הביאו לפנינו דם, והחזקנוהו בטמא, או אפילו נסתפקנו אם הוא

טמא או טהור, והיא אומרת: חכם פלוני טיהר לי כיוצא בזה, אין סומכין עליה:

ג. הכניסה שפופרת והוציאה בה דם, טהורה. וכן אם ראתה דם בחתיכה, אפילו היא מבוקעת והדם בבקעים, בענין שנוגע בבשרה, טהורה, כיון שאין דרך לראות כך. וכן אשה שנעקר מקור שלה, וכמין חתיכות בשר נופלים בבית החיצון, טהורה. הגה: אפילו ראתה דם, כל זמן שהחתיכות בבית החיצון שלה, טהורה, דתלינן הדם בחתיכות אלו, הואיל וידעינן ודאי שנעקר מקורה, ומחמת מכה היא (כן משמע בטור וכינוי ירוחם וסלא"ע). והוא שהטיל החתיכות במים פושרין, ולא נמוחו, ודוקא חתיכות קטנות דומיא דשפופרת, אבל חתיכה גדולה, טמאה, אפילו לא ראתה כלום, לפי שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, אפילו בנפל שלא נגמרה צורתו:

ד. כל דם היוצא מן האשה, בין לח בין יבש, טמאה. ולא עוד, אלא אפילו יצא ממנה צורת בריה, כמין קליפות או כמין שערות או כמין יבחושים אדומים, טמאה. והוא שיהיו נמוחים בתוך מעת לעת, על ידי ששורים אותם במים פושרין, ויהיו המים פושרים כל משך מעת לעת שהם בתוכו. ושיעור החימום, כמו מים שנשאבו בקיץ מהנהר או מהמעין, ועמדו בבית, שחום הבית מחממתן.

וכחימום של אלו כך הוא שיעור פושרין בימות החורף. (וסתם פושרים אינן חמין יותר מחמימות הרוק) (בית יוסף בשם ריטב"א פ' המפלת). ואם הם קשים כל כך, שאינם נמוחים בתוך מעת לעת, טהורה, אפילו אם הם נמוחים על ידי מיעוץ שממעכן בצפרניו. (ואם מעכן בצפרניו ולא נימוחו, טהורה ואין צריך לבדוק על ידי שרייה) (המגיד משנה פרק ה' וכן כתב הבית יוסף בשם הרשב"א):

ה. במה דברים אמורים שאם לא נימוחו טהורה, בזמן שהם יבשים גמורים, שאין עמהם דם כלל. אבל אם יש עליהם שום לחלוח דם, טמאה. הגה: והוא הדין אם נתמעכו או נימוחו קצתן, וקצתן לא נימוחו, דטמאה (פסקי מהרא"י סימן מ"ז). מיהו נראה לי דאם בדקה ג' פעמים, כל מה שראתה ולא נימוחו כלל, שוב אינה צריכה לבדוק מה שהיא רואה אחר כך, כדרך זה, שהרי הוחזקה שדברים אלו אינן דם, רק באים ממכה שבגופה. ודווקא באשה שיש לה וסת, ושלא בשעת וסתה, כמו שנתבאר גבי מכה, לעיל סימן קפ"ז:

ו. במה דברים אמורים שצריך בדיקה בשרייה, במפלת כמין קליפות ושערות, אבל חתיכת דם, אף על פי שקשה ואינו נימוח, טמאה. ויש אומרים שגם לזה צריך בדיקה בשרייה, אם היא חתיכה קטנה כשיעור שפופרת הקנה דק שבדקים (דברי עמנו):

סימן קפט – דיני אשה שיש לה וסת קבוע ושאין לה וסת קבוע, ובו ל"ד סעיפים

א. כל אשה שאין לה וסת קבוע, חוששת ליום ל' לראייתה, שהוא עונה בינונית לסתם נשים, ואם יש לה וסת קבוע לזמן ידוע מכ' לכ' או מכ"ה לכ"ה, חוששת לזמן הידוע:

ב. כיצד קובעתו, כגון שתראה ארבע פעמים, וביניהם שלשה זמנים שווין, כגון שראתה היום, ולסוף עשרים יום פעם אחרת, ועוד לסוף עשרים יום, ועוד לסוף עשרים יום, וזה נקרא וסת ההפלגות. ולכך צריכה ארבע ראיות, שראיה ראשונה אינה מן המנין, לפי שאינה בהפלגה. ואפילו קודם שקבעתו שלש פעמים חוששת, שמיד אחר שראתה פעם אחת לסוף כ' חוששת מכאן ואילך כשיגיע כ', וכן בראיית הימים שהיא לימים ידועים לחדש, מיד אחר שראתה פעם אחת ליום ידוע לחדש, כגון כ"א או כ"ה בו, חוששת לפעם אחרת לזה היום, ואסורה לשמש כל אותה העונה. והוא הדין לשאר מיני וסת שצריכה לחוש להם כן, חוץ מוסת הדילוג, וכמו שיתבאר בסימן זה (דברי עננו ופשוט). ולא אמרו שצריך לקובעם ג' פעמים, אלא

לענין עקירה, שכיון שקובעתו בשלש פעמים אינו נעקר בפחות מג' פעמים, שכל זמן שלא עקרתו ג' פעמים צריכה לחוש לו. אבל ליאסר, אפילו בפעם אחת חוששת לו פעם שנייה. ומיהו אף על פי שחוששת לו, נעקר בפעם אחת, אפילו קבעתו ב' פעמים. שאם ראתה ב' ימים ליום ידוע, ובשלישית לא ראתה, אינה חוששת לה עוד:

ג. אם קבעה וסת לשעות ולא לימים, אינה חוששת אלא שעתה בלבד, והוסת הזה הוא נעקר בשעה אחת, ואפילו בלא בדיקה:

ד. עוד יש חילוק בין קבעתו ג' פעמים ללא קבעתו ג' פעמים, שהקבוע אף על פי שעברה עונתה ולא הרגישה, אסורה לשמש עד שתבדוק ותמצא טהורה. ושלא קבעתו ג' פעמים, אם הגיע זמן הוסת ולא בדקה ולא ראתה, כיון שעברה עונתה, מותרת. ועונה בינונית, שהיא לל' יום, דינה כוסת קבוע (סרשכ"ח):

ה. פעמים שתהיה ההפלגה שקובעת בהם הוסת, בדילוג. כגון שראתה היום, וראתה שנית לסוף ל', ושלישית לל"א, ורביעית לל"ב, קבעה וסת לדילוג של הפלגות. בין שהרחיקה דילוגה הרבה, בין שלא הרחיקה אלא יום אחד, קבעה וסת לדילוג

השוה. שבכל ענין שתהא משוה ראייתה, קבעה לה וסת:

1. כשם שקובעת וסת בהפלגה מימים שוים ושאינם שוים, כך קובעת בימי החדש ובימי השבוע שוים ושאינם שוים. כיצד, ראתה ג' פעמים באחד בשבת או בה' בשבת, או באחד בניסן ובאחד באייר ובאחד בסיון, או בה' בניסן ובה' באייר ובה' בסיון, קבעה לה וסת באחד בשבת או בה' בו, ובאחד בחודש או בה' בו, אף על פי שאחד מלא ואחד חסר, אין מדקדקין בכך:

2. כיצד קובעת בימי החדש בדילוג, כגון שראתה בט"ו בניסן וט"ז באייר וי"ז בסיון, לא קבעה וסת עד שתראה בי"ח בתמוז, שאין ראייה ראשונה מצטרפת, כיון שאין ההפלגות שוות. ומיהו אם היה לה וסת קודם שהתחילה, ואחר כך שינתה וראתה בדילוג ג' פעמים, קבעה וסת בדילוג. לפי שאף הראשונה בדילוג ראתה אותה, שדילגה מוסת הקבוע לה (רמב"ם ורמב"ן כשמואל וטור לדעת רא"ש אבל בפרק שור שנגח ד' וס' פסק רא"ש כרב וכן הוא ברמזים סס). ויש אומרים שאף על פי שלא ראתה אלא בט"ו בניסן וט"ז באייר וי"ז בסיון, קבעה וסת וחוששת לי"ח בתמוז וי"ט באב, וכן לעולם. ויש לחוש לדבריהם ולהחמיר:

ה. ראתה ג' פעמים בג' חדשים, בדילוג, וחזרה וראתה באותם דילוגים עצמן, אם נהגה כן ג' פעמים, הרי זה וסת קבוע לדילוג חלילה. כיצד, ראתה ט"ו בניסן וי"ו באייר וי"ז בסיון, וחזרה חלילה וראתה ט"ו בתמוז וי"ו באב וי"ז באלול, ועוד חזרה וראתה ט"ו בתשרי וי"ו בחשוון וי"ז בכסלו, קבעה לה וסת לדילוג חלילה, וחוששת לעולם ט"ו לחודש זה וי"ו לחודש זה וי"ז לחודש זה:
זה:

ט. ראתה באחד בניסן ובאחד בסיון ובא' באב, קבעה לה וסת לראש חודש לדילוגים, אבל ראתה באחד בניסן ובאחד באייר ובאחד בתמוז, ובאחד בסיון לא ראתה, לא קבעה לה וסת:

י. ראתה ט"ו בניסן וי"ו באייר וי"ח בסיון, לא קבעה לה וסת, כיון שסירגה בחודש השלישי ולא ראתה עד י"ח בו:

יא. דילגה פעם אחת או שתיים, אינה חוששת לדילוג, אף על פי שחוששת לשאר וסתות בפעם אחת, אינה חוששת לוסת הדילוג, עד שתקבענו:

יב. וסת הסירוג, ראייה ראשונה מן המנין, לדברי הכל, ואף על פי שהרחיקה ראיותיה. אלא שלענין חשש וסתה בתחלה הוא שוה לדילוג, שאינה חוששת

אלא מראש חודש לראש חודש הסמוך לו. כגון שראתה בראש חודש ניסן, חוששת לראש חודש אייר, ואם לא ראתה עד ראש חודש סיון, חוששת לראש חודש תמוז, הסמוך לו, ואם לא ראתה בראש חודש תמוז, אינה חוששת לראש חודש אב, אף על פי שהם הפלגת ב' חדשים כעין ההפלגה הראשונה, מפני שהפסקת החדש השני ביטלה ראיית החודש הראשון, וראיית החודש השלישי היא התחלת וסת, וחוששת לראש חודש הסמוך, ולא יותר:

יג. אין האשה קובעת לה וסת, אפילו ראתה שלשה ראשי חדשים זה אחר זה, אלא אם כן יהיו כולם בעונה אחת, ביום או בלילה. ואם ראתה שלש פעמים ביום, והרביעית בלילה, או שלש פעמים בלילה והרביעית ביום, חוששת ביום ובלילה מפני חשש הוסת הראשון ומפני חשש השני, שהוא האחרון, ואם ראתה פעמים ביום ופעמים בלילה, שלא על הסדר, (ולא קבעה אחד מהן ג' פעמים), או שתראה הראשונה ביום, וג' האחרונות בלילה, או הראשונה בלילה והג' אחרונות ביום, או שלש בזה ושלש בזה, חוששת לאחרונה בלבד. הגה: האשה שראתה, חוששת לוסת החדש ולהפלגה, עד שתקבע וסת החדש בג' פעמים, או וסת הפלגה בד' פעמים, או שתעקר

אחד מהן. כיצד, ראתה בא' בניסן וכ' בו, חוששת לאחד באייר, מפני ראש חודש ניסן. ראתה באחד באייר או לא ראתה בו, חוששת לט' באייר, שהוא יום כ' מראיית יום כ' שראתה. ראתה בט' באייר או לא ראתה, חוששת לעשרים באייר, שמא קבעה לה וסת כ' לחדש, שהרי ראתה עשרים לחדש ניסן. וכן היא חוששת לעולם עד שתקבע וסת א' כדינו, דאז אינה חוששת לשני שלא נקבע, או עד שאחד מהן נעקר, אז אינה חוששת לו, אף על פי שלא נקבע השני (הכל נטור גסס רמב"ן). ואינה חוששת לוסת הדילוגין, עד שתקבענו. כיצד, ראתה ט"ז בניסן, חוששת לט"ז באייר. לא ראתה בט"ז באייר, אינה חוששת לט"ז בו. ראתה ט"ז בו, חוששת לט"ז בסיון ואינה חוששת ל"ז בו. ראתה י"ז בו, חוששת ל"ז בתמוז ואינה חוששת ל"ח בו. ראתה י"ח בתמוז, קבעה לה וסת דילוגין לימי החודש וחוששת ל"ט באב (גס זה ממשמעות הטור). וכן בדרך זה בהפלגה ודילוגין, כי אין חילוק ביניהם. רק יש אומרים כי בדילוג חדש, הראייה הראשונה מן המנין, כמו שנתבאר (לשון ענמו). ראתה ט"ז בניסן והמשיכה ראייתה ד' ימים, וביום ט"ז באייר ראתה והמשיכה ראייתה ג' ימים, ובסיון התחילה לראות בי"ז בו, יש אומרים שחוששת לדילוג ולוסת שוה, שהרי שילשה לראות ג' פעמים בי"ז לחדש (הטור והלמב"ן). ויש אומרים שאין כאן וסת שוה כלל, דהולכין תמיד אחר תחלת הראייה, וכן עיקר (ניה

יוסף בשם הרז"ה והרשב"א והרא"ש והראב"ד בספר בעלי הנפש מביאו ב"ח סוף סעיף
 (כ):

יד. היתה רגילה לראות יום עשרים, (ויש לה בזה וסת קבוע), ושינתה ליום שלשים, זה וזה אסורים, וכשיגיע יום כ' לראיית שלשים, אסורה משום וסת הראשון, ואם לא תראה בו חוששת ליום ל'. שינתה פעמים ליום ל' זה וזה אסורים. שינתה ג' פעמים ליום ל', הותר יום כ' ונאסר יום ל'. ואם לאחר ששינתה פעם או פעמים ליום ל' ראתה לסוף כ', חזר וסת של כ' למקומו והותר שלשים:

טו. שינתה ראיותיה ולא השוה אותם, כגון ששינתה פעם אחת ליום ל' והשני לל"ב, והג' לל"ד, נעקר וסת הראשון ואין לה וסת כלל. ואם חזרה לראות ביום הוסת הראשון, חוזר לקביעותו הראשון וחוששת לו תמיד עד שיעקר ממנה שלש פעמים. והוא הדין להפסיקה מלראות שלש עונות, ואחר כך חזרה לראות ביום הוסת הראשון:

טז. כיוצא בזה דין עקירת וסת ראש חודש. כיצד, היתה רגילה לראות בראש חודש, ועבר עליה ראש חודש ולא ראתה, חוששת לראש חודש עד שיעברו עליה שלשה ראשי חדשים. עברו עליה שלשה ראשי חדשים ולא ראתה, אינה חוששת

להם. חזרה וראתה בראש חודש, חזר הוסת למקומו:

יז. כל וסת שנקבע מחמת אונס, (כגון שקפצה וראתה), אפילו ראתה בו כמה פעמים, (אם לא קבעה אותן לימים) (תוספות ורשב"א ור"ח ופסוט הוא לקמן סעיף י"ח), אינו וסת, שמפני האונס ראתה. (ומכל מקום חוששת לו כמו לוסת שאינו קבוע) (הג"מ פרק ח'). קפצה וראתה, קפצה וראתה, קבעה לה וסת לימים, בלא קפיצות. כיצד, קפצה באחד בשבת וראתה דם, ולאחר כ' יום קפצה באחד בשבת וראתה דם, ולאחר י"ט יום קפצה ביום השבת ולא ראתה דם, ולאחר השבת ראתה בלא קפיצה, הרי נקבע אחד בשבת אחר כ', שהרי נודע שהיום גרם לה, ולא הקפיצה, וכבר נקבע יום זה ג' פעמים. וכן כל כיוצא בזה:

יח. קפצה ביום ידוע, כגון בראש חודש או באחד בשבת, וראתה בו, ואירע כן בג' ראשי חדשים או בג' אחד בשבת, קבעה לה וסת וחוששת לכל פעם שתקפוץ באותו זמן. ואם אחר כך הגיע א' בשבת, ולא קפצה, או שקפצה בשני בשבת, אינה חוששת, שהרי לא קבעה אלא לקפיצות של אחד בשבת:

יט. יש קובעת וסת על ידי מקרים שיארעו בגופה כגון שמפקת, דהיינו כאדם שפושט זרועותיו מחמת כובד, או כאדם שפותח פיו מחמת כובד, או כאדם

שמוציא קול דרך הגרון, וכן אם מתעטשת דרך מטה, או חוששת בפי כריסה ובשיפולי מעיה, או שאחזזה צירי הקדחת, או שראשה ואיבריה כבדים עליה, בכל אחד מאלו אם יארע לה שלשה פעמים, וראתה, קבעה לה וסת, שבכל פעם שהיא חוששת מהם, אסורה לשמש. ומיהו בפיהוק או עיטוש של פעם אחד אין הוסת נקבע, אלא כשעושה כן הרבה פעמים זה אחר זה. ואם אירע לה שלשה פעמים, שבכל פעם עשתה כן הרבה פעמים, הרי זה וסת. וכל אלו הוסתות שבגופה אין להם זמן ידוע, אלא בכל פעם שיקרה לה זה המקרה, הוא וסת. ואם בא וסת הגוף לזמן ידוע, כגון מראש חודש לראש חודש או מכ' יום לכ' יום, קבעה לה וסת לזמן ולמיהוש הוסת, ואינה חוששת אלא לשניהם ביחד, ואם הגיע העת ולא בא המיחוש, או שבא המיחוש בלא עתו אינה חוששת. הגה: ודוקא שקבעה לה וסת לשניהם ביחד, אבל מתחלה חוששת לכל אחד בפני עצמו, כי אינה יודעת איזהו מהן תקבע, וכמו שנתבאר לעיל גבי וסת הדילוג וימים, או בהפלגה ובימים, וכן יתבאר בסמוך:

כ. פיהקה ב' פעמים בראש חודש, וראתה ואחר כך פיהקה שלא בראש חודש וראתה, הוברר הדבר שאין ראש חודש גורם אלא הפיהוק. וכן אם בפעם

השלישית ראתה בראש חודש בלא פיהוק, הוברר הדבר שאין הפיהוק גורם אלא הראש חודש. אבל אם פיהקה ב' פעמים בראש חודש, ובפעם השלישית פיהקה בכ"ט לחדש, ולא ראתה, ובראש חודש ראתה בלא פיהוק, קבעה לה וסת לפיהוק של ראש חודש, שפיהוק של אתמול גרם לראייה של ראש חודש:

כא. פיהקה בראש חודש וראתה, וחזרה ופיהקה בתוך ימי החדש, חוששת לאותו הפיהוק ואסורה לשמש עד שתבדוק. שכל וסת בין של ימים בין של הגוף חוששת לו בפעם אחת, ויש לחוש שמא תקבע וסת לפיהוק בלא זמן ידוע. ואם בדקה ונמצאת שלא ראתה, אינה חוששת עוד לפיהוק גרידא אבל חוששת לראש חודש, שמא תקבע לראש חודש:

כב. וכן הדין בימים. אם פיהקה היום, ופיהקה לסוף ל', אם תפהק אפילו שלא ביום שלשים חוששת לאותו פיהוק שמא תקבע לפיהוק גרידא. פיהקה בתוך שלשים ולא ראתה, אינה צריכה לחוש עוד לפיהוק גרידא אבל צריכה לחוש לסוף שלשים, וכן צריכה לחוש ליום הקבוע בחדש שפיהקה בו, שמא תקבע וסת לימים:

כג. כל אלו הוסתות שנקבעים על ידי מקרה אין אחד קובע עם הבירו, אלא כל שפיהקה שלש פעמים

וראתה, קבעה וסת. אבל אם פיהקה פעם אחד ונתעטשה שתי פעמים, אין מצטרפים. הגה: אכלה שום וראתה, אכלה בצל וראתה, אכלה פלפלין וראתה, יש אומרים שקבעה לה וסת לראות על ידי כל אכילת דברים חמים (הרא"ף פרק האשה ומלכא ריט שבעות). ויש אומרים שכל זה שתראה על ידי מאכל דינו כמו שתראה על ידי קפיצה ושאר מעשה שהיא עושה, שמקרי ראייה על ידי אונס ואינה קובעת וסת אלא עם הימים (בית יוסף לעת הרצ"א). ויש אומרים שדינו כוסת שתראה על ידי מקרה שבגופה וקובעת אותו אפילו בלא ימים שוים (בית יוסף בשם תוספות):

כד. וכולם, אין חוששין להם אלא לשעתן, כיצד, היתה רגילה לראות עם התחלת הוסת מיד, אסורה כל זמן המשכת הוסת. היתה רגילה לראות בסופו, אינה אסורה אלא בסופו. במה דברים אמורים, בזמן שכל הראייה מובלעת בתוך הוסת, אבל אם אין כל הראייה מובלעת בתוך הוסת, אלא נמשכת גם אחר הוסת, אסורה מתחלת הוסת עד סוף עונה אחת:

כה. אם אחד מאלו בא לזמן ידוע, אז ודאי אסורה כל עונת הוסת, כמו וסת ימים גרידא:

כו. כשם שחוששת לוסת הימים בפעם אחת, כך חוששת לוסת הגוף בפעם אחת. כיצד, היתה מפקת פעם אחת, וראתה, כשתפק פעם אחרת,

חוששת לו, וכשם שוסת הימים שאינו קבוע נעקר בפעם אחת, שאפילו ראתה שני פעמים ליום ידוע אם הגיע זמן שלישי ולא ראתה, נעקר לגמרי, כן הוא וסת הגוף. וכשם שוסת הימים הקבוע בג' פעמים צריך עקירה ג' פעמים ובדיקה, כן הוא וסת הקבוע בגוף. ומאימתי עקירתו, משיקרה מקרה, ולא תראה. היה המקרה לזמן ידוע, אינו נעקר אלא אם כן בא המקרה שלש פעמים בזמנו, ולא ראתה, אבל במקרה לבדו, או זמן לבדו שלא ראתה בהם, אינו נעקר:

כז. תינוקת שלא הגיע זמנה לראות, והיא קטנה שלא הגיעה לימי הנעורים אפילו הביאה שתי שערות, וכן אפילו הגיעה לימי הנעורים אם בדקה ולא הביאה שתי שערות, היא קובעת וסת כשאר נשים בשלש ראיות בשאר הוסתות, ובארבעה בוסת ההפלגות, אלא שיש הפרש בינה לגדולה שאף על פי שהוחזקה רואה וקבעה לה וסת, אם פסקה ג' עונות בינוניות שהם צ' יום ולא ראתה, אינה חוששת לוסת הראשון כלל, וחזרה לקדמותה. ואפילו חזרה לראות באותן עונות שהיתה למודה (פירוש נהוגה) לראות בהן, אינה חוששת עד שתחזור ותקבענו ג' פעמים, לפי שאינה בת דמים ונתגלה שדמים הראשונים מקרה היה. ראתה ג'

ראיות בג' עונות מכוונות שלא פחתה ולא הותירה, נתגלה שדילוג הראשון אינו סילוק דמים, אלא שינוי וסת. לפיכך, ראייה ראשונה שממנה התחילה (לדלג) מצטרפת לג' ראיות אחרונות, ונמצאו ד' ראיות וג' הפלגות ביניהם מצ' לצ'. אבל אם פחתה או הותירה, שלא היו הראיות מכוונות, אז אי אפשר לראשונות להצטרף, ועד שתראה ד' ראיות מכוונות אינה קובעת וסת להפלגות:

כה. וכן זקנה שעברו עליה שלש עונות משהזקינה, ולא ראתה, הרי זו מסולקת דמים ואינה חוששת לוסתה הראשון. (וקטנה וזקנה אינן חוששות לוסת שאינו קבוע) (בית יוסף בשם הרשב"א):

כט. איזו היא זקנה, כל (שזקנה כל כך שראויה) שקורין לה אימא בפניה מחמת זקנותה ואינה חוששת (ט"ו):

ל. חזרה וראתה, דינה כדין תינוקת שלא הגיע זמנה לראות:

לא. חזרה לראות בעונות קטנות שהיתה למודה להיות רואה בהן, חזרה לקביעותה הראשון. אם וסת ההפלגות חזרה לקדמותה, אם תהיה ההפלגה כמו שהיתה למודה תחלה, אם בשאר הוסתות, אפילו בפעם אחת חוזרת לקדמותה, שהרי נתגלה שדילוג הראשון לא סילוק דמים הוא אלא מקרה.

ובזה חמור דין הזקנה מדין הקטנה שלא הגיע זמנה לראות:

לב. פעמים שהאשה קובעת לה וסת בתוך וסת. כיצד, ראתה שלש פעמים בראש חודש, ורביעית בב' לחודש ובראש חודש וכן בחמישית ובששית, הרי קבעה שתי וסתות:

לג. מעוברת, לאחר שלשה חדשים לעיבורה ומניקה כל כ"ד חודש אחר לידת הולד, אינה קובעת וסת. אפילו מת הולד או גמלתו, שדמים מסולקים מהן כל זמן עיבורה וכל כ"ד חודש. ומכל מקום חוששת לראיה שתראה כדרך שחוששת לוסת שאינו קבוע:

לד. מעוברת, משהוכר עוברתה, ומניקה, כל כ"ד חדש, אינה חוששת לוסת הראשון. אפילו היה לה וסת קבוע והגיע תוך הזמן הזה, אינה צריכה בדיקה ומותרת לבעלה. ואפילו שופעות ורואו' דם באותן עונו' שהן למודות לראות בהן, אינו אלא במקרה. עברו ימי העיבור וההנקה, חוזרות לחוש לוסתן הראשון. כיצד, היה לה וסת לימים, אם למודה לראשי חדשים, חוששת לראש חודש ראשון שהיא פוגעת בו. וכן כל כיוצא בזה. וכן הדין אם היה לה וסת הגוף או לזמן ידוע, אבל אם היה וסתה וסת ההפלגה, אי אפשר לחוש עד שתחזור

לראות. חזרה לראות אפילו פעם א' חוששת ליום
ההפלגה שהיתה למודה להפליג:

סימן קצ – דיני כתמים ובדיקת האשה, ובו נ"ד סעיפים

א. דבר תורה אין האשה מטמאה ולא אסורה לבעלה
עד שתרגיש שיצא דם מבשרה, וחכמים גזרו על
כתם שנמצא בגופה או בבגדיה, שהיא טמאה,
ואסורה לבעלה אפילו לא הרגישה ואפילו בדקה
עצמה ומצאה טהורה. וצריכה הפסק טהרה,
שתבדוק עצמה ותמצא טהורה, ואחר כך תמנה
שבעה נקיים חוץ מיום המציאה (כאילו ראתה ודאי,
וכמו שיתבאר לקמן סימן קצ"ו). ואם הרגישה שנפתח
מקורה להוציא דם ובדקה אחר כך ולא מצאה
כלום, יש מי שאומר שהיא טמאה:

ב. לא גזרו בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות, דהיינו
שהיא פחותה מ"ב, אפילו הביאה שתי שערות, וכן
אפילו היתה יתירה מ"ב אם בדקה ולא הביאה ב'
שערות, בין שהיא בתולה בין שהיא בעולה,
ואפילו אם ראתה כבר ב"פ. אבל לאחר שראתה
שלש פעמים חוששת לכתם:

ג. היתה שופעת כמה ימים, או שהיתה מזלפת טיף
אחר טיף בלא הפסק, אינו אלא כראיה אחת עד

שתפסיק. אבל אם פסקה מעט, וחזרה וראתה שלש פעמים אפילו ביום אחד, הרי זו מוחזקת בדמים וכתמה טמא. ויש מי שאומר שאין כתמה טמא אלא אם כן ראתה דם שלשה וסתות. (ויש להחמיר כסברא הראשונה) (היא סברת רש"י ורשב"א והטור ועוד

פוסקים):

ד. תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה ג' פעמים, ופסקה מלראות שיעור שלש עונות, שהם צ' יום, חוזרת לקדמותה וכתמה טהור עד שתחזור ותראה שלש פעמים:

ה. לא גזרו על הכתם אלא אם כן יש בו כגריס ועוד, ושיעור הגריס הוא כט' עדשים (ג' על ג') (סמ"ג וטור), ושיעור עדשה כד' שערות (אגור בשם מהרי"ל) (שהוא ל"ד שערות כמו שהן קבועות בגופו של אדם) (תשובת מהרי"ז סימן ס"ט). וכל זמן שאין בו כזה השיעור אנו תולין לומר דם כנה הוא, אף על פי שלא הרגה כנה. אבל כשיש בו כזה השיעור אין תולין בכנה, בין אם הוא מרובע או אם הוא ארוך. ואם נזדמן לה גריס יותר גדול מזה השיעור, משערין בו:

ו. הא דבעינן שיעורא, בין בכתם הנמצא על חלוקה בין בכתם הנמצא על בשרה. ויש אומרים שלא אמרו אלא בכתם הנמצא על חלוקה, אבל כתם

הנמצא על בשרה בלבד, במקומות שחוששין להם,
אין לו שיעור:

ז. אם הרגה פשפש או הריחה ריחו, תולה בו עד
כתורמוס (פירוש מין ממיני הקטניות שהוא מר ובלע"ז
לופינ"ו):

ח. אם אין בכתם במקום אחד כגרים ועוד, אף על פי
שיש שם טיפין הרבה סמוכין זה לזה עד שאם
נצרפם יש בהם יותר מכגרים, טהורה, שאנו תולין
כל טיפה וטיפה בכנה עד שיהא בו כגרים ועוד
במקום אחד. ויש אומרים דהני מילי כשנמצאו על
חלוקה, אבל אם נמצאו על בשרה, מצטרפין
לכגרים ועוד:

ט. כתם הנמצא על בשרה, שהוא ארוך כרצועה או
עגול, או שהיו טיפין טיפין, או שהיה אורך הכתם
על רוחב יריכה, או שהיה נראה כאילו הוא ממטה
למעלה, הואיל והוא כנגד בית תורפה (פירוש גנאי
הוא והוא כנוי לערוה), טמאה, ואין אומרים אילו נטף
מן הגוף לא היה כזה:

י. כתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה, לא
גזרו עליו. כיצד, בדקה קרקע עולם (או בית הכסא
שאינו מקבל טומאה) (מרדכי הלכות נדה בשם סמ"ג וסמ"ק), או כל
דבר שאינו מקבל טומאה, וישבה עליו ומצאה בו

כתם, וכן כתם שנמצא על בגד צבוע, טהורה.
(לפיכך תלכש האשה בגדי צבעונין, כדי להצילה מכתמים)

(הרמב"ם ובגמרא פרק האשה):

יא. לא בכל מקום שימצא שם כתם טמאה, אלא במקום שאפשר שבא שם מן המקור. כיצד, נמצא על עקבה, טמאה. וכן אם נמצא על כל אורך שוקה ופרסותיה מבפנים, והם המקומות הנדבקים זה בזה בעת שתעמוד ותדבק רגל ברגל ושוק בשוק, וכן אם נמצא על ראש גודל רגליה (וכל שכן על רגליה ממש) (בית יוסף בשם רש"י), וכן אם נמצא על ידיה, אפילו על קשרי אצבעותיה, שהידים עסקניות הן ושמא נגעו באותו מקום. אבל אם נמצא על שוקיה ועל פרסותיה מצד חוץ, או אפילו מהצדדין, ואין צריך לומר למעלה מאותו מקום, טהורה. ואם יודעת שנזדקרה והגביהה רגליה למעלה, טמאה בכל מקום שתמצאנו, אפילו למעלה מהחגור, בין מלפניה בין מלאחריה, אפילו עברה בשוק של טבחים או נתעסקה בכתמים. ודוקא כשנמצא על בשרה לבד, אבל אם נמצא על בשרה וגם על חלוקה, אם עברה בשוק של טבחים או נתעסקה בכתמים, תולה בו בין שנמצא למטה מהחגור או שהגביהה רגליה ונמצא למעלה מהחגור (הרמב"ן ורש"י). במה דברים אמורים,

שכשנמצא הכתם על בשרה בלבד אינה תולה, כשאינן לה לתלות אלא בעסק הכתמים או בשוק של טבחים, אבל אם יש מכה בגופה שיכולה לתלות בה, שאפשר שיבא הדם ממנה, תולה בה, וטהורה. ואם המכה בכתפה והכתם על יריכה במקום שאי אפשר לבא מהמכה, טמאה:

יב. נמצא הכתם על חלוקה למטה מהחגור, או במקום החגור עצמו, טמאה. אפילו נמצא לצד חוץ. (ואין חילוק בין נמצא בחלוקה לפנייה או מאחרייה או מן הצדדין, מפני שהבגדים חוזרין הנה והנה) (בית יוסף בשם הראב"ד בספר בעלי הנפש וקס"ח בתורת הבית). ואם עברה בשוק של טבחים, טהורה, אפילו נמצא לצד פנים ועל בשרה. ואם נמצא על חלוקה בלבד, מהחגור ולמעלה, טהורה אפילו נזדקרה והגביהה רגליה, ואפילו לא עברה בשוק של טבחים, שאילו בא מן המקור היה נמצא על בשרה:

יג. נמצא על בית יד של חלוקה, אם המקום שנמצא בו הדם בבית יד מגיע עד בית תורפה, טמאה אפילו אינה יכולה להגיע שם אלא אם כן תשחה הרבה, ואם אינה יכולה ליגע שם כלל, טהורה:

יד. היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה, בכל מקום שימצא בו, טמאה, מפני שהוא (חוזר) הילך והילך. וכן הדין אם נמצא במעפורת שמכסה ראשה או

שחוגרת בו (רמב"ם). ואם קשרה בו ראשה היטב וכשנעורה גם כן מצאתו קשור יפה, אינה חוששת:

טו. שתי נשים שכיסו ראשון בחלוק א', שתיהן טמאות. ואם אחת כיסתה והאחרת לא כיסתה, אף על פי ששתיהן לבשו החלוק, ונמצא הכתם למעלה מהחגור, אותה שכיסתה טמאה, והאחרת טהורה:

טז. אם יש לה מכה בצוארה ונמצא הכתם בחלוק אפילו למטה מהחגור שאי אפשר ליגע שם מהמכה, אם פושטתו ומתכסה בו תולה במכתה, שאני אומר נתהפך ובא לו שם:

יז. מצאה כתם למעלה מהחגור וכתם למטה ממנו, ויודעת שלא נזדקרה, טהורה, שאני אומר כמו שהעליון בא מעלמא כך בא התחתון. במה דברים אמורים כשיש בעליון כגריס ועוד, או יותר, שודאי מעלמא בא, שהרי אין לתלותו בכנה. אבל אם אין בו כגריס ועוד, אין תולין אותו מעלמא, דשמא דם כנה הוא. ואם יש בתחתון כגריס ועוד, שאין לתלות בכנה, טמאה:

יח. כיון שכתמים דרבנן, מקילין בהם ותולה בכל דבר שיכולה לתלות. כיצד, שחטה בהמה חיה או עוף, או נתעסקה בכתמים, או ישבה בצד המתעסקים

בהם, או שעברה בשוק של טבחים ונמצא דם בבגדיה, תולה בה וטהורה. אפילו לובשת ג' חלוקים זה על זה, ונמצא אפילו בתחתון, טהורה. אבל אם נמצא על בשרה, אינה תולה אלא אם כן יש לה מכה בגופה אז תולה בה, אפילו על בשרה אם הוא במקום שאפשר לדם לנטף משם. ואפילו נתרפאת, אם אפשר לה להתגלע ולהוציא דם על ידי חיכוך, תולה בה, ואף על פי שעכשיו עלה עליה קרום ואינה מטפטפת (הש"ח ומרדכי וסה"ת וסמ"ג):

יט. כשם שתולה בה כך תולה בבנה ובעלה אם נתעסקו בכתמים או אם יש בהם מכה, לפי שדרכם ליגע בה. אבל אם היו עסוקים בדם ולא נמצא בהם דם, אינה תולה בהם אלא אם כן היו עסוקים בדבר שדרכו לינתז כגון שחיטה וכיוצא בה. הגה: והוא הדין אם שכבה במטה עם נשים שיש להם מכות בגופן, תולה בהן כמו בבנה ובעלה (מרדכי הלכות נדה ובשערי דורא):

כ. מי שרגיל לצאת ממנו דם דרך פי האמה, ובשעת תשמיש נמצא בעד האשה דם, תולה בבעלה:

כא. היכא דאישתכח כתם בשיפולה מאחורה, ומכה איכא מקמא, תליא בה, דאפשר אדיתבא, הך דבתרא אתא לקמה ונטפה בה מההיא מכה:

כב. ספק אם עברה בשוק של טבחים או אם ישבה בצד המתעסקים בכתמים, אינה תולה בהם. במה דברים אמורים, בעיר שהטבחים או המתעסקים בכתמים יושבים במקום ידוע, אבל אם דרכם להתעסק כאן וכאן, תולין אפילו מספק, שמא נתעסקו במקום שעברה, ולא הרגישה:

כג. נתעסקה בדבר אדום ונמצא עליה כתם שחור או איפכא, אין תולין בו. במה דברים אמורים, אדום בשחור ושחור באדום, אבל אדום באדום ושחור בשחור, אפילו אם אינו ניכר ממש שדומה לו, תולה בו, כגון שנתעסקה במי תלתן או במי בשר או בקילור אדום קצת, תולה בו האדום:

כד. נתעסקה בתרנגולת, תולה בו אדום ושחור וכרכומי, לפי שדם שחיטתה אדום, ודם איבריה שחור, ודם בני מעיה כרכומי:

כה. שתי נשים שנתעסקו בצפור אחת שאין בו דם אלא כסלע, ונמצא על כל אחת כסלע, שתיהן טמאות:

כו. נתעסקה בדם שאי אפשר שיהיה ממנו כתם אלא כגריס, ונמצא עליה כשני גריסין, הרי זה תולה כגריס בדם שנתעסקה בו וכגריס במאכולת. אבל אם נמצא הכתם יותר מכשני גריסין, טמאה (רמב"ם פרק ט' וקצ"ח וקל"ה כ"ה וס"ה). ויש מחמירין ומטמאין בכל זה

(הל"א"ף והט"ו). ומכל מקום נראה דיש לסמוך אמקילין,
 דבכתמים שומעין להקל:

כז. נתעסקה בפחות מכגריס, ונמצא עליה כגריס
 ועוד, טהורה. שאני אומר כתם זה מעסק הכתמים
 הוא וכבר היה שם דם מאכולת (פירוש דם כינה)
 שנצטרף אליו עד שחזר ליותר מכגריס. וכן אם
 נתעסקה בפחות מכגריס, ונמצא עליה כשני
 גריסין, טהורה. הגה: ויש מחמירין ומטמאין. ומכל מקום
 אם נתעסקה בדם ואינה יודעת בכמה, אזלינן לקולא ואמרין
 שהיה בדם כשיעור הכתם (בית יוסף וכן כתב הרשב"א ור"א"ף וטור וכל"ח
 כתב דלעת הרב דהכל מחמירין כ"ע וכמ"ף בס"ק ל"ז):

כח. האשה שמצאה על חלוקה כשני גריסין וכינה
 מעוכה בו, טהורה. שהגריס האחד ודאי מכינה
 המעוכה בו, והגריס השני אנו תולין אותו בכינה
 אחרת, כיון שאין בו כגריס ועוד:

כט. הרגה פשפש שאנו תולין בו עד כתורמוס, חזר
 כתורמוס לשיעור הגריס לכל הדינים שאמרנו:

ל. אינה צריכה להקיף (פירוש ענין הקפה הוא לדמות דבר
 לדבר) הכתם לדבר שהיא תולה בו, אלא תולה מן
 הסתם עד שתדע שזה שחור וזה אדום:

לא. מצאה כתם ואין לה במה לתלות, והדבר מסופק
 אם הוא דם או צבע, מעברת עליו ז' סמנים אם

עמד בעיניו הרי זה צבע וטהורה, ואם אינה מעברת עליו, טמאה מספק. ועכשיו אין לנו העברת ז' סמנים, מפני שאין אנו בקיאים בקצת משמותם:

ל.ב. האשה שהיתה עוסקת במלאכתה, ונמצא דם במקום שעברה על דבר שהיה בדוק לה מתחילה (והוא מקבל טומאה) (דברי עלמו בדרכי משפ"ו וכן הוא בלח"פ פרק האשה וכפ"ח סוף שער ד' ותוספות ל"ג דף כ"ח), תחזור להתעסק כמו שעשתה, אם יזדמן שתעבור על המקום שנמצא בו הדם, טמאה. ואם לאו, טהורה:

ל.ג. האשה שבדקה עצמה בעד (פירוש סמרטוט מענין וכנגד עדים כל צדקותינו (ישעיה סד, ה)) הבדוק לה, ונמצא עליו אפילו טיפה כחרדל, בין עגול בין משוך, טמאה. ולא עוד, אלא אפילו נמצא על הכתם מאכולת מעוכה, טמאה. וכן הדין כשבדקה בו והניחתו בקופסא ואחר שעה בדקה אותו ומצאה עליו דם כל שהוא, בין משוך בין עגול, טמאה:

ל.ד. בדקה עצמה בעד הבדוק לה והניחתו תחת הכר או תחת הכסת, ולמחר נמצא עליו דם, אם משוך, טמאה, שחזקתו מהקינוח. ואם עגול, ואין בו כגריס ועוד, טהורה, שאין זה אלא דם מאכולת שנהרגה תחת הכר. הגה: והוא הדין אם הוא יותר

מכגרים, ויש מקום לתלות בו (בית יוסף) (כמו שנתבאר לעיל באיזה דבר תלינן כתם):

לח. בדקה עצמה בעד הבדוק לה וטחתו בירכה, ולמחר נמצא עליו דם, אם משוך, טמאה אפילו בכל שהוא, ואם עגול, טהורה, אם אין בו כגריס ועוד. ויש אומרים שאף עגול טמא בכל שהוא:

לו. בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה, אפילו הניחתו שמור בתיבתה ומצאה עליו דם, (אינה) טמאה (אלא) אם יש בו כגריס ועוד (טור בשם הרא"ש וע"פ). הגה: ודוקא בעד בינוני, דהיינו שאין חזקתו בדוק ולא מלוכלך (דכרי עלמו), אבל אם בדקה עצמה בעד שחזקתו מלוכלך, כגון שלקחה עד ממקום שדמים מצויין שם, שחזקתו שכבר היו בו כתמים, ובדקה עצמה בו ונמצא עליו כתם, טהורה אפילו יותר מכגריס, (כן משמע מהריטב"א שהביא בית יוסף):

לז. בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה, וטחתו בירכה, ואחר כך נמצא עליו דם, אפילו כגריס ועוד, טהורה. הגה: וכל שכן אם הניחתו אחר הבדיקה במקום שיש לתלות הכתם, דטהור אפילו ביותר מכגריס (דכרי עלמו ובית יוסף), אבל הניחתו במקום שאין דם שכיח, טמאה, אם הוא יותר מכגריס:

לח. איזהו עד הבדוק, כל שבדקתו, בין היא בין חברתה, ולא נודע שנכנס בו כתם, ולא העבירתו

בשוק של טבחים, ולא בצד המתעסקים בכתמים, הרי זה בחזקת בדוק:

ט. אין האשה טמאה משום כתם שמצאה בחלוקה, אלא אם כן היה בדוק לה קודם שלבשתו. אבל אם אינו בדוק קודם שלבשתו, ולבשתו בלא בדיקה ומצאה בו כתם, טהורה:

מ. בדקה חלוקה ופשטתו ומצאה טהורה, והשאלה לחברתה, ולבשה, ומצאה בו כתם, הראשונה טהורה, והשניה טמאה:

מא. לבשה חלוקה הבדוק לה, ופשטתו, והשאלתו לישראלית נדה או לנכרית שהגיע זמנה לראות וראתה פעם אחת, אף על פי שאינה רואה בימי השאלת החלוקה, ואחר כך נמצא בו כתם, תולה בהן וטהורה. והוא הדין אם בדקתו והשאלתו להן, ואחר כך לבשתו היא ומצאה בו כתם, שתולה בהן (וכו פירוש רש"י ורמב"ם וטור), ואפילו היא בספירת שבעה נקיים. (ועיין לקמן סימן קצ"ו, דבג' ימים הראשונים של ז' נקיים אין מקילין בכתמים לתלות בדבר אחר):

מב. השאלתו לקטנה, שלא ראתה מעולם, ולבשתו קטנה זו לאחר שנבעלה קודם שחיתה המכה, או שהשאלתו לנערה שלא ראתה, ולבשתו תוך

ארבעה לילות לבעילתה, או שהשאילתו ליושבת על דם טוהר, תולה בהן ואפילו בזמן הזה (לאב"ד וטור בשם יג' אומרים וס"ה ור' ירוחם לענת למב"ס ורא"ה צ"ה). וכן אם השאילתו לסופרת ז' שלא טבלה, תולה בה ובעלת החלוק טהורה, וחברתה ששאלתו מקולקלת:

מג. השאילתו לבעלת הכתם, בין שהיתה יושבת כבר על הכתם קודם שאלה בין שראתה כתם בחלוק אחר לאחר ששאלה את זה, אין תולות זו בזו ולא זו בזו ושתיהן צריכות לחוש. וכל שכן אם השאילתו לטהורה, וחזרה ולבשתו, ששתיהן צריכות לחוש (טור וכן מורים בפשיטות בש"ס ופוסקים טובי זמננו):

מד. לבשה חלוק בימי נדתה ולא בדקתו, ולבשתו בימי טהרתה ונמצא בו כתם, תולה שמימי נדותה הוא:

מה. לבשה חלוק קודם שהיתה מעוברת, ואחר שנתעברה לבשתו בלא בדיקה ומצאה עליו כתם, תולה בלבישת הימים שלא היתה מעוברת. וכן המניקה, תולה בעצמה כמו שתולה בחברתה. (וכן זקנה תולה בעצמה בימים שלא היתה זקנה) (בית יוסף בשם הרשב"א):

מו. חלוק שלבשתו בימי נדתה ונתכבס, וחזרה ולבשתו בזמן שהיא טהורה בלא בדיקה, אם נתכבס על ידי ישראלית ואינה בפנינו לשאול, חזקה בדקתו

בשעת כיבוס, ואינה תולה בה. ואם היא בפנינו ואומרת שלא בדקתו, תולה לומר שמתחילה היה ולא עבר על ידי הכיבוס. ואם נתכבס על ידי שפחה או נכרית, אפילו אינה לפנינו, תולה לומר שמתחילה היה. ואם אפשר לעמוד על הברור, כגון שמכרת במראיתו, אם מקדיר דהיינו שנכנס לתוך הבגד, בידוע שקודם כיבוס היה. ואם מגליד, דהיינו שאינו נכנס לתוך הבגד, בידוע שאחר כיבוס היה. ואם אינה בקיאה בכך, חוששת להחמיר (דעת סלאב"ד):

מז. לבשה חלוק הבדוק לה, ופשטתו וכבסתו והשאילתו לחבירתה, ונמצא עליו כתם, אם מגליד, בידוע שמהשניה היא והיא טמאה והראשונה טהורה. ואם הוא מקדיר, בידוע שמהראשונה היא, והיא טמאה והשניה טהורה:

מח. שתי נשים שלבשו חלוק אחד בדוק ונמצא בו כתם, אם הוא מהחגור ולמטה לשתיהן, שתיהן טמאות. ואם הוא למעלה מהחגור לשתיהן, שתיהן טהורות. היתה אחת ארוכה ואחת קצרה, אם הוא מהחגור ולמטה לארוכה כשם שהוא לקצרה, שתיהן טמאות. ואם הוא מהחגור ולמטה לקצרה, ולמעלה מהחגור לארוכה, קצרה טמאה, וארוכה טהורה. במה דברים אמורים, כשלא פשטו אותו

בלילה לכסות בו את ראשן, אבל אם כיסו בו את ראשן, שתיהן טמאות. כיסתה אחת מהן את ראשה ולא השניה, אותה שכיסתה את ראשה טמאה, וחבירתה טהורה:

מט. שלש נשים שלבשו חלוק אחד, או שישבו על ספסל אחד זו אחר זו, ואחר כך נמצא עליו כתם, כולן טמאות והוא שיהא הספסל מדבר המקבל טומאה. במה דברים אמורים, בזמן שכולן שוות. אבל אם היתה אחת מהן ראויה לראות יותר מחברתה, כגון שהיא זקנה או מעוברת או מניקה או שלא ראתה דם מימיה אף על פי שנשואה, אותה שאינה ראויה לראות תולה בראויה:

ג. שלש נשים שישנות במטה אחת ומשולבות, (פירוש תכופות ודבוקות יחד כשליבות הסולם), שרגליהן מעורות זו בזו ונמצא דם תחת אחת מהן, כולן טמאות. ואם אינן משולבות זו בזו ונמצא דם תחת האמצעית, כולן טמאות. נמצא תחת הפנימית, היא ואמצעית טמאה, והחיצונה טהורה. נמצא תחת החיצונה, היא והאמצעית טמאה, והפנימית טהורה. במה דברים אמורים, כשעלו דרך מרגלות המטה, אבל אם עלו דרך החיצונה, כולן טמאות, שאולי דרך עברתה נטף ממנה. והני מילי כשלא נמצא על סדין העליון (טור בשם סל"ט), אבל אם נמצא

בו, בין כך ובין כך כולם טמאות, מפני שהוא עשוי להתהפך אילך ואילך:

נא. כל זה מיירי שלא בדקה שום אחת מהן, או שבדקו שלשתן ומצאו טהורות, אבל אם בדקה אחת או שתיים ומצאו טהורות, הן טהורות והאחרת שלא בדקה, טמאה. ואם בדקה גם השלישית ומצאה טהורה, כולן טמאות. ואם בדקה אחת ומצאה טמאה, האחרות שלא בדקו תולות בה, והן טהורות. בדקו שתיים ומצאו טמאות, הן טמאות, והשלישית טהורה, מפני שתולה בהן. והא דתלינן באותה שמצאה טמאה, לטהר האחרת, וכן הא דמטהרינן לאותה שמצאה טהורה, דוקא שקנחה עצמה בעד שבידה מיד תיכף למציאת הדם, אבל אם שהתה כדי שיעור בדיקה, דהיינו כדי שתקנה בחורין ובסדקים, אין הבדיקה מועלת לטמאה לטהר האחרת, ולא לטהורה לטהר עצמה:

נב. במה דברים אמורים, כשכולן שוות. אבל אם אחת ראויה לראות יותר מחבירתה, שאינה ראויה תולה בראויה. כיצד, אחת זקנה שעברו עליה שלשה עונות ולא ראתה, ואחת ילדה, זקנה טהורה, וילדה טמאה. אחת מעוברת שהוכר עוברת, ואחת שאינה מעוברת, מעוברת טהורה, ושאינה מעוברת, טמאה. אחת בתולת דמים שלא ראתה

מעולם, ואחת שראתה, שלא ראתה, טהורה. ושראתה, טמאה. אחת מניקה ואחת שאינה מניקה, מניקה, טהורה, ושאינה מניקה, טמאה. וכשם שתולה בחברתה כך תולה בעצמה, שאם לבשה חלוק בזמן שאינה מעוברת, ואחר כך לבשתו בזמן שהיא מעוברת, ונמצא עליו דם, תולה בימים הראשונים שלא היתה מעוברת, וכן מניקה וזקנה, וטהורה. ואם היו כולן שוות מניקות או זקנות או אחת זקנה ואחת מניקה, אין תולות זו בזו. היו שלשתן (ערומות) [ערות] ושוכבות על המטה או יושבות על הספסל כאחת, ונמצא דם תחת אחת מהן, אפילו תחת האמצעית, כיון שכל אחת מכרת מקומה אותה שתאמר: ברי לי שלא באתי למקום שנמצא הדם, טהורה. ואם נמצא ביניהן, השתים שנמצא ביניהן טמאות, והאחרת טהורה. ואם עלו דרך החיצונה ונמצא תחת החיצונה, כולן טמאות. תחת האמצעית, אמצעית ופנימית טמאות, והחיצונה טהורה. תחת הפנימית, היא לבדה טמאה, ושתים החיצונות טהורות. ואם היה להן עסק לצד פנים שדרכן לקרב לצד הפנימי, כגון שהן טוחנות ברחיים, ונמצא דם תחת הפנימית, שתים הפנימיות טמאות, ואם נמצא

תחת החיצונה, היא טמאה ופנימית טהורה, שאין פנימית דוחקת לבא לצד החיצונה:

גג. הא דאמרינן: נמצא דם בחלוק או מטה או ספסל כולן טמאות, אם נתעסקה אחת בכתמים, כולן טהורות, שכולן תולות בה והיא תולה בכתמים:

גד. אין בכתמים משום וסת. כיצד, מצאה כתם בראש חודש, אפילו שלש פעמים, לא קבעתו ולא עוקרתו. הוין מכתמי עד הבדוק לה, שהם מטמאים בכל שהן, והרי הן כראיות לכל דבר:

סימן קצא – דין אשה שמצאה דם בהשתנה, ובו סעיף אחד

א. האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגליה, בין שהשתינה והיא עומדת, בין שהשתינה והיא יושבת, הרי זו טהורה. ואפילו הרגישה גופה ונזדעזעה, אינה הוששת, שהרגשת מי רגליה היא זו שאין מי רגלים מן החדר, ודם זה דם מכה הוא בחלחולת או בכוליא. הגה: ויש אומרים דאין להתירה אלא ביושבת והשתינה, אבל בעומדת, אם מקלחת לתוך הספל ונמצא שם דם, טהורה. אבל אם שותתין על שפת הספל ונמצא שם דם, טמאה, דהואיל [והמקור] צר חוזרין למקור ומביאים דם (הטור בשם הלא"ש). ויש אומרים דאפילו ביושבת אין להתיר אלא במקלחת ונמצא הדם תוך הספל,

אבל על שפת הספל, טמאה. ובעומדת, בכל ענין, טמאה
 (מרדכי הלכות נדה ובית יוסף בשם הגהות מיימוני ופערי דורא וכו' סימן ק"ו וכן משמע
 מתשובת הר"ן ומהר"ם בתשובות סימן תר"ל ולאגודה והגהות פערי דורא בשם מהר"ט),
 והכי נהוג. ודוקא כשנמצא הדם בספל שהיא משתנת שם
 לחוד, דידוע שהוא ממנה, אבל אם נמצא בספל שאיש
 ואשה מטילין שם מים, טהורה בכל ענין (טור ופוסקים מהש"ס).
 וכל זה אם נמצא דם במקרה, אבל אשה שרגילה לראות דם
 במי רגליה ומרגשת כאב בשעה שמטלת מים כגון החולי
 שקורין (הארי"ן ווינ"ד), נראה דיש להתיר בכל ענין, דהא
 איכא ידים מוכיחות שיש לה מכה המכאיב אותה בהטלת מי
 רגליה וממנו הדם יוצא. ואפילו אם מצאה דם אחר הטלת מי
 רגלים, כשמקנחת עצמה, טהורה, דמאחר דמרגשת כאב
 ואינה מוצאה דם רק אחר הטלת מי רגלים, ודאי דם מכה
 הוא (בהגהות פערי דורא בשם מהרי"ל והוא בתשובת מהרי"ל סימן ר"ג שכתב כן בשם
 מהר"ק ובית יוסף בשם אגור בשם מהר"ק). אך יש מחמירין שלא להתיר
 רק באשה שיש לה וסת להצריכה בדיקה (לעת מהרי"ל ע"ס),
 דהיינו קודם שתשתין, תבדוק עצמה היטב בחורין ובסדקין
 ואם לא תמצא דם תכניס מוך נקי על המקור בפנים, ותשתין
 ותקנח עצמה יפה ממי רגליה ותוציא המוך, אם נקיה היא
 הוכחה גדולה דאין הדם מן המקור (ע"ס ובמהרי"ו), והכי נהוג.
 ואם בדקה עצמה ג' פעמים בכהאי גווני ומצאה המוך נקי,
 מותרת אחר כך בלא בדיקה שלא בשעת וסתה, דחזקה דדם
 מכה הוא מאחר שאינה מוצאה אותו רק אחר שהשתינה.

וכל זה דוקא שמרגשת כאב עם מי רגליה, אבל אם אינה מרגשת כאב ובודקת עצמה אחר הטלת מים ומוצאה דם, אם לא מוצאה דם במי רגליה ודאי טמאה (כן משמע טס ובהגהות מיימוני ובמרכלי טס). אבל אם מוצאה דם תוך מי רגליה וגם על העד שבדקה עצמה בו, יש אומרים דהיא טמאה, דלא התירו רק דם שנמצא תוך מי רגליה (מרכלי הלכות נדה). ויש אומרים שהיא טהורה דדם שנמצא תולין שעדיין נשאר מתמצית מי רגלים (בית יוסף ממשמעות הרא"ש והר"ן). ויש להחמיר, מיהו אינה צריכה לבדוק אחר זה. ואפילו אם היתה רגילה לראות אם בדקה עצמה שלש פעמים ומצאה טהורה, שוב אינה צריכה בדיקה (טס במרכלי). ואם אינה רגילה לראות רק לפרקים, קובעת לה וסת אם הוא בדרך קבע, בין וסת שוה בין וסת דילוגין (טס). ואם אינה מוצאה דם אחר כך כשבודקת עצמה, רק קרטין קרטין כמו חול וחצץ אדום, ונמצא כזה גם כן במי רגליה ובשעת וסתה, או לפעמים אחרים רואה דם ממש כשאר נשים, ואינה מוצאת אותו חול רק אחר מי רגליה, טהורה, דאינו דם רק חול שדרכו להוולד בכליות (בית יוסף בטס תקנות הר"ן):

סימן קצב – דיני כלה הנכנסת לחופה, ובו ה' סעיפים

א. תבעוה לינשא ונתפייסה, צריכה לישב שבעה נקיים, בין גדולה בין קטנה, ואפילו בדקה עצמה

בשעת תביעה ומצאה טהורה, שמא מחמת חימוד ראתה טיפת דם כחרדל ולא הרגישה בו. ומונה ז' ממחרת יום התביעה ואינה צריכה הפסק טהרה, שאף על פי שלא בדקה ביום התביעה להפסיק בטהרה, מונה מיום המחרת ז' נקיים. ומיהו צריכה בדיקה תוך ז' (כל יום לכתחלה) (בית יוסף בשם הרא"ש וב"ח שגם כן דעת רמב"ן), מיהו בדיעבד אם לא בדקה עצמה רק פעם אחת תוך ז' סגי) (בית יוסף והאחרונים):

ב. שבעת ימים הללו מונים אותה משעה שהיא סומכת בדעתה ומכינה עצמה לחופה, אף על פי שלא נתקדשה עדיין. הגה: ויש לסמוך הטבילה סמוך לבעילת מצוה בכל מה דאפשר (כך משמע במרדכי בשם רש"ס ור"מ ורוקח בשם רבנו ורבותיו ובהגהת מיימוני פרק י"א להלכות איסורי ביאה), והמנהג לטבול הכלה ליל ד' אף על פי שלא תבעל קודם מוצאי שבת (מרדכי ס), אבל אין להרחיק הטבילה מן הבעילה יותר מזה. ואם לא תבעל במוצאי שבת, יש לה לבדוק עצמה בכל יום עד בעילת מצוה (שם בהג"ה ובתוספות פרק קמ"א דיומא דף י"ח), ודוקא לכתחלה, אבל בדיעבד אין להחמיר אם בדקה רק פעם אחת תוך ז' (בית יוסף). וכל חתן ישאל לכלה קודם שיגיע בה, אם שמרה ז' נקיים, (הגהת שערי דורא):

ג. אם דחו הנשואין מחמת איזה סבה אף על פי שישבה ז' נקיים צריכה לחזור ולישב ז' נקיים (ולטבול) כשיתפשרו לעשות הנשואין, (אף על פי

שבדקה עצמה תמיד בימים שבינתיים, לא מהני), (מרדכי הלכות נדה ובמהלכי"ק פורש קנ"ט):

ד. עבר וכנסה תוך זמן זה, וכן חתן שפירסה כלתו נדה קודם שבא עליה, לא יתייחד עמה, אלא הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים. הגה: יש אומרים אם היתה טהורה כשנשאה ולא בא עליה, ופירסה נדה אחר כך, אינה צריכה שימור עוד (תרומת הלשן סימן כ"ג והגסות אלפסי), והמחמיר תבא עליו ברכה (תרומת הלשן ע"ט). ואין לחלק בזה בין בחור לאלמן או בתולה לאלמנה (רבינו ירוחם נתיב כ"ו). יש אומרים שאסורה ליחד עמו ביום, כמו בלילה, ואין צריך להיות שתי שמירות, רק הוא בין האנשים או היא בין הנשים (טור בשם הרא"ש). ואם אינם ישנים בחדר אחד אינן צריכים שימור כלל (בית יוסף בשם הרשב"א). ויש אומרים דבלילה צריך שתי שמירות, וביום מותר להתייחד (הלא"ב ד'). והמנהג ליקח קטן אצל החתן וקטנה אצל הכלה, ואין מתייחדין ביום בלא קטן או קטנה:

ה. מחזיר גרושתו צריכה לישב שבעה נקיים:

סימן קצג — דין דם בתולים, ובו סעיף אחד

א. הכונס את הבתולה, בועל בעילת מצוה וגומר ביאתו ופורש מיד. אפילו היא קטנה שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה, ואפילו בדקה ולא מצאה

דם, טמאה שמא ראתה טיפת דם כחרדל וחיפהו שכבת זרע. הגה: ויש מקילין אם לא ראתה דם (הגהות מיימוני בשם איכא מאן דאמר); ונהגו להקל אם לא גמר ביאה רק הערה בה ולא ראתה דם; אבל אם בא עליה ביאה ממש, צריך לפרוש ממנה אף על פי שלא ראתה דם (טור ובית יוסף בשם רוב הפוסקים). ובעל נפש יחוש לעצמו שלא לשחוק בתינוקות. וצריכה שתפסוק בטהרה ותבדוק כל שבעה, ולא תתחיל למנות עד יום ה' לשימושה. ונוהג עמה ככל דיני נדה לענין הרחקה; אלא שנדה גמורה אסור לו לישן על מטתה אפילו כשאינה במטה, וזו מותר לו לישן באותה מטה, לאחר שעמדה מאצלו, ואפילו בסדין שהדם עליו:

סימן קצד — דיני יולדת ומפלת, ובו י"ד

סעיפים

א. יולדת, אפילו לא ראתה דם, טמאה כנדה; בין ילדה חי, בין ילדה מת ואפילו נפל. וכמה הם ימי טומאתה, עכשיו בזמן הזה כל היולדות חשובות יולדות בזוב וצריכות לספור שבעה נקיים; נמצאת אומר שיולדת זכר יושבת ז' ללידה וז' לנקיים לזיבה, והיולדת נקבה יושבת שבועים ללידה וז' נקיים לזיבה. ימי לידה, שהם ז' לזכר וי"ד לנקבה, אם לא ראתה בהן עולים לספירת זיבתה; ואם

שלמו ז' נקיים בתוך י"ד לנקבה, הרי זו אסורה עד ליל ט"ו; ואם טבלה קודם לכן, לא עלתה לה טבילה. הגה: ולאחר ז' לזכר וי"ד לנקבה, מותרת לבעלה מיד, מאחר שספרה ז' נקיים ולא חזרה וראתה. מיהו יש מקומות שנוהגין שאין טובלין תוך מ' לזכר ושמונים לנקבה (בית יוסף בשם מהרי"ק שהביא התניא ובאגודה פרק ע"פ ובמהרי"ל), ואין להתיר במקום שנהגו להחמיר (ריב"ש); אבל במקום שאין מנהג, אין להחמיר כלל רק מיד שלא ראתה דם אחר ז' לזכר וי"ד לנקבה וספרה ז' נקיים, מותרת לבעלה (תרומת הטען סימן רנ"ה). אבל אם חזרה וראתה, אפילו טפת דם כחרדל, טמאה אף על גב דמדאורייתא דם טהור הוא כבר פשט המנהג בכל ישראל שאין בועלין על דם טהור (בית יוסף ואגור ועור ופוסקים בשם הגאונים), ודינו כשאר דם לכל דבר:

ב. המפלת בתוך מ' אינה חוששת לולד אבל חוששת משום נדה, אפילו לא ראתה. הגה: מפני שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, ונפקא מינה דמיד לאחר שספרה ז' נקיים מותרת ואינה חוששת לולד (דברי עמנו):

ג. המפלת כמין בהמה חיה ועוף או כמין דגים וחגבים ושקצים ורמשים, וכל צורות ולד או שפיר או שליא או חתיכה שקרעוה ויש בה עצם עכשיו שאין אנו בקיאים בצורות, חוששת לולד; ואם כלו ז' נקיים בתוך י"ד יום, אם טבלה קודם ליל ט"ו לא עלתה לה טבילה:

ד. ילדה ולד חי ואחר כך הפילה שליא, אינה חוששת לולד אחר אלא תולה אותה בולד שילדה כבר, עד כ"ג יום; אבל אם הפילה נפל תחלה, אין תולין בו השליא שהפילה אחר כך וחוששת לשליא ליתן לה ימי טומאה של נקבה:

ה. יצאה השליא תחילה, אין תולין אותה בולד שתלד אחר כך, אפילו הוא בן קיימא, וחוששת לשליא ליתן לה ימי טומאה של נקבה:

ו. יצאה מקצת שליא ביום ראשון, ולא נגמרה יציאתה עד יום ב', חוששת מיום ראשון אבל אינה מונה אלא מיום שני:

ז. המפלת דמות בהמה חיה ועוף, ושליא קשורה בה, אינה חוששת לולד אחר; ואם אינה קשורה בה, חוששת לולד אחר; ואף על פי שהולד הנדמה זכר, חוששין ליתן לה ימי טומאה של נקבה בשביל השליא:

ח. היולדת טומטום או אנדרוגיניוס, נותנין לה ימי טומאה של נקבה:

ט. הרגישה שהפילה ואינה יודעת מה, אפילו לא היתה בחזקת מעוברת הרי זו טמאה לידה וחוששת שמא נקבה היתה:

י. נחתך הולד במעיה ויצא אבר אבר, בין שיצא על סדר האברים כגון שיצא הרגל ואחריה השוק ואחריה הירך, בין שיצא שלא על הסדר, אינה טמאה לידה עד שיצא רובו; ואם יצא ראשו כולו כאחד, הרי זה כרובו; ואם לא נתחתך, ויצא כדרכו, משתצא פדחתו הרי זה כילוד אף על פי שנחתך אחר כך. ולא סוף דבר שיצא לחוץ ממש, אלא אפילו משיצא חוץ לפרוזדור:

יא. הוציא העובר את ידו והחזירה, אמו טמאה לידה:
 יב. היתה מקשה לילד ושמעה קולו של ולד, חשוב כילוד שאי אפשר שלא הוציא ראשו חוץ לפרוזדור:

יג. היולדת תאומים ושהה ולד אחר חבירו, כגון האחד קודם שקיעת החמה והאחר אחר שקיעת החמה, משיצא הראשון טמאה לידה ומונין ימי טומאה משיצא האחרון; ואם הראשון ניכר שהוא זכר והשני ניכר שהוא נקבה, או שאינו ניכר שני זה אם הוא זכר או נקבה, מונה משיצא השני ימי טומאה לנקבה:

יד. יוצא דופן, אם לא יצא דם אלא דרך דופן, אמו טהורה מלידה ומנדה ומזיבה:

סימן קצה – דברים האסורים בזמן נדותה, ובו י"ז סעיפים

א. חייב אדם לפרוש מאשתו בימי טומאתה עד שתספור ותטבול. (ואפילו שהתה זמן ארוך ולא טבלה, תמיד היא בנדתה עד שתטבול) (בית יוסף בשם הפוסקים). ולא ישחוק ולא יקל ראש עמה (אפילו בדברים) (טור ובית יוסף בשם רש"א מאבות דרבי נתן) שמא ירגיל לעבירה; אבל מותר להתייחד עמה, דכיון שבא עליה פעם אחת תו לא תקיף יצריה (לשון עלמנו):

ב. לא יגע בה אפילו באצבע קטנה, ולא יושיט מידו לידה שום דבר ולא יקבלנו מידה, שמא יגע בבשרה. (וכן על ידי זריקה מידו לידה או להיפך, אסור) (בנימין זאב סוף סימן קנ"ז והגהות שערני דורא בשם מהר"ם):

ג. לא יאכל עמה על השלחן אלא אם כן יש שום שינוי שיהיה שום דבר מפסיק בין קערה שלו לקערה שלה, לחם או קנקן, או שיאכל כל אחד במפה שלו. הגה: ויש אומרים הא דצריכין הפסק בין קערה שלו לקערה שלה היינו דוקא כשאינן אוכלין בקערה אחת כשהיא טהורה, אבל אם אוכלין בקערה אחת כשהיא טהורה סגי אם אוכלת בקערה בפני עצמה, ואין צריכין היכר אחר (הגהות שערני בשם ר"י והגהות חלפסוי), וכן נוהגין. יש אומרים

שאסור לו לאכול משיורי מאכל שלה (מנא בקונטרס להלכות נדה), כמו שאסור לשתות משיורי כוס שלה, וכמו שיתבאר :

ד. לא ישתה משיורי כוס ששתתה היא. הגה: אם לא

שמפסיק אדם אחר ביניהם (טור בשם סמ"ג), או שהורק מכוס זה אל כוס אחר אפילו הוחזר לכוס ראשון (הגהמ"י בשם רא"ס ודוקה סימן קי"ח ומרדכי ואגודה פרק קמא דשבת); ואם שתתה והוא אינו יודע ורוצה לשתות מכוס שלה, אינה צריכה להגיד לו שלא ישתה (ס); והיא מותרת לשתות מכוס ששתתה הוא (גם זה ס). ואם שתתה מכוס והלכה לה, יש אומרים שמותר לו לשתות המותר, דמאחר שכבר הלכה אין כאן חבה (בקונטרס ה"ב):

ה. לא ישב במטה המיוחדת לה, אפילו שלא בפניה.

הגה: ואסור לישוב על ספסל ארוך שמתנדדת ואינה מחוברת לכותל, כשאשתו נדה יושבת עליו (מרדכי פרק קמא דשבת בשם לפנת פענח בשם רש"י). ויש מתירים כשאדם אחר מפסיק ויושב ביניהם (אגודה פרק התינוקת ותרומת הדשן סימן רנ"א). וכן לא ילך עם אשתו בעגלה אחת או בספינה אחת, אם הולך רק דרך טיול כגון לגנות ופרדסים וכיוצא בזה; אבל אם הולך מעיר לעיר לצרכיו, מותר אף על פי שהוא ואשתו הם לבדן, ובלבד שישבו בדרך שלא יגעו זה בזה (כל זה בתרומת הדשן סימן רנ"א):

ו. לא יישן עמה במטה, אפילו כל אחד בבגדו ואין

נוגעין זה בזה. הגה: ואפילו יש לכל אחד מצע בפני עצמו (בית יוסף ללא כרבינו ירוחם), ואפילו אם שוכבים בשתי מטות והמטות נוגעות זו בזו, אסור (מרדכי פרק קמא דשבת בשם הר"מ):

ז. לא יסתכל אפילו בעקבה, ולא במקומות המכוסים שבה. (אבל מותר להסתכל בה במקומות הגלויים אף על פי

שנהנה בראייתה) (בית יוסף בשם הרמב"ם):

ח. ראוי לה שתייחד לה בגדים לימי נדותה, כדי שיהיו שניהם זוכרים תמיד שהיא נדה:

ט. בקושי התירו לה להתקשט בימי נדתה, אלא כדי שלא תתגנה על בעלה:

י. כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה, נדה עושה לו, חוץ ממיזיגת הכוס, שאסורה למזוג הכוס (בפניו) (בית יוסף וכן משמע ממדרכי פרק קמא דשבועות וכן משמע מדברי הפוסקים) ולהניחו לפניו על השלחן אלא אם כן תעשה שום היכר, כגון שתניחנו על השלחן ביד שמאל או תניחנו על הכר או על הכסת, אפילו ביד ימינה:

יא. אסורה להציע מטתו בפניו; ודוקא פריסת סדינים והמכסה שהוא דרך חבה, אבל הצעת הכרים והכסתות שהוא טורח ואינה דרך חבה, שרי. ושלא בפניו, הכל מותר אפילו הוא יודע שהיא מצעת אותם:

יב. אסורה ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו, אפילו אינה נוגעת בו ואפילו הם מים צוננים:

יג. כשם שאסורה למזוג לו כך הוא אסור למזוג לה; ולא עוד, אלא אפילו לשלוח לה כוס של יין אסור,

לא שנא כוס של ברכה לא שנא כוס אחר, אם הוא מיוחד לה; אבל אם שותים הם מאותו הכוס ושתית איחי אבתייהו, לית לן בה:

יד. כל אלו ההרחקות צריך להרחיק בין בימי נדותה בין בימי ליבונה, שהם כל ימי ספירתה, ואין חילוק בכל אלו בין רואה ממש למוצאת כתם. הגה: ויש אומרים דאין להחמיר בימי ליבונה בענין איסור אכילה עמו בקערה (הגה במרדכי בשם ראב"ה), וכן נוהגין להקל בזה, ויש להחמיר:

טו. אם הוא חולה ואין לו מי שישמשנו זולתה, מותרת לשמשו רק שתזהר ביותר שתוכל להזהר מהרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה בפניו:

טז. אשה חולה והיא נדה, אסור לבעלה ליגע בה כדי לשמשה, כגון להקימה ולהשכיבה ולסמכה. (ויש אומרים דאם אין לה מי שישמשנה, מותר בכל (הגהות שיערי דורא והגהות מרדכי פרק קמא דשבת בשם הר"מ), וכן נוהגין אם צריכה הרבה לכך):

יז. אם בעלה רופא, אסור למשש לה הדפק. הגה: ולפי מה שכתבתי דנוהגין היתר אם צריכה אליו דמשמש לה, כ"ש דמותר למשש לה הדפק אם אין רופא אחר וצריכה אליו ויש סכנה בחליה (כך דקדק הבית יוסף מלשון הרמב"ן סימן קכ"ז),

ועיין באורח חיים סימן פ"ח אם מותר לנדה ליכנס לבית
הכנסת ולהתפלל:

סימן קצו – דיני לבישת הלבון ובדיקתה, ובו י"ג סעיפים

א. שבעת ימים שהזבה סופרת מתחילין ממחרת יום
שפסקה בו. וכך משפטה, אם תראה ב' ימים או ג'
ופסקה מלראות, בודקת ביום שפסקה כדי
שתפסוק בטהרה; ובדיקה זו תהיה סמוך לבין
השמשות, (וכן נוהגין לכתחלה; ובדיעבד, אפילו לא בדקה
עצמה רק שחרית ומצאה עצמה טהורה, סגי בכך) (טור נ"ט
הרשב"א ובית יוסף ח"ף לפי דבני (הראב"ד) והרא"ש). ולעולם ילמד אדם
(להחמיר לכתחלה) בתוך ביתו שתהא בודקת ביום
הפסק טהרתה במוך דחוק ושיהא שם כל בין
השמשות, שזו הבדיקה מוציאה מידי כל ספק
(רשב"א בתה"ק). הגה: יש אומרים אם התפללו הקהל ערבית
ועוד היום גדול, אינה יכולה לבדוק (או) [אז] ללבוש לבנים
ולהתחיל ולמנות מיום המחרת, מאחר דהקהל כבר עשו
אותו לילה (תלומת הדשן סימן רמ"ח), ויש אומרים דמותר אפילו
עשו הקהל שבת (אגור נ"ט מהרי"ל); ונוהגין לכתחלה ליהרר,
ובדיעבד אין לחוש. ומקצת נשים נוהגות שאם פסקה קודם
ברכו וחזרה לראות כתם או דם תוך ימי ספירתה, אז
מפסיקין אפילו לאחר ברכו אם נתקלקלה סמוך לערב,

וחושבים דבר זה לדיעבד; ואין למחות בידם, כי כן קבלו מאיזה חכם שהורה להן, והוא מנהג ותיקין:

ב. ראתה יום אחד בלבד ופסקה בו ביום, צריכה לבדוק עצמה במוך דחוק ושיהא שם כל בין השמשות. הגה: ובדיעבד אם בדקה עצמה סמוך לבין השמשות ומצאה עצמה טהורה, אף על פי שלא היה המוך אצלה כל בין השמשות, סגי (טור בשם הרשב"א וה"ה בשם רמב"ן וביה יוסף להרמב"ם וכ"מ בש"ס). אבל בדיקת שחרית לא מהני, הואיל ולא ראתה רק יום אחד (רשב"א ורמב"ן בשם יש אומרים וכן דעת רמב"ם פרק ו' מהלכות איסורי ביאה ובפירוש משנה סוף פרק ד' וברטנורה פ"ט):

ג. ביום שפסקה מלראות ובודקת עצמה כאמור, תלבש חלוק הבדוק לה שאין בו כתם, ובלילה תשים סדינים הבדוקים מכתמים, ומיום המחרת תתחיל לספור שבעה נקיים. הגה: ומנהג כשר הוא כשהאשה פוסקת בטהרה שתרחץ ולובשת לבנים; אמנם אם לא רחצה רק פניה של מטה, די בכך (מרדכי בשם רוקח), וכן נוהגין ואין לשנות; אבל בשעת הדחק, כגון אשה ההולכת בדרך ואין לה בגדים, תוכל לספור ז' נקיים רק שהחלוק נקי ובדוק מדם (אגור והגהות שערני דורא ס"ס י"ט):

ד. בכל יום מז' ימי הספירה צריכה להיות בודקת לכתחלה פעמים בכל יום, אחת שחרית ואחת סמוך לבין השמשות (טור בשם סה"ת וע"פ); **ואם לא בדקה בכל השבעה אלא פעם אחת, לא שנא בדקה ביום**

ראשון של השבעה או ביום השביעי או באחד מהאמצעים, מאחר שבדקה ביום שקודם השביעי ומצאה טהורה, עלו לה. אבל אם לא בדקה בכל הז', וביום השמיני בדקה ומצאה טהורה, אין לה אלא יום ח' בלבד ומשלמת עליו. ויש אומרים שצריך שתבדוק ביום ראשון מהשבעה וביום השביעי, ואין להקל. והבדיקה תהיה לאור היום ולא לאור הנר (תולדות אדם וחוס נתיב כ"ו והרשב"א בתורת הבית), ובדיעבד מהני אפילו לאור הנר (כן משמע בבית יוסף):

ה. בדקה עצמה ביום שפסקה מלראות ומצאה טמאה, ובדקה לאחר שלשה או ד' ימים ומצאה טהורה, הרי זו בחזקת טמאה עד שתפסוק בטהרה, שלעולם אינה סופרת עד שתבדוק אם פסקה, ואז מונה למחרתו:

ו. כל בדיקות אלו, בין בדיקת הפסק טהרה בין בדיקת כל השבעה, צריכות להיות בבגד פשתן לבן ישן, או בצמר גפן, או בצמר לבן נקי ורך, ותכניסנו באותו מקום בעומק לחורים ולסדקים עד מקום שהשמש דש ותראה אם יש בו שום מראה אדמומית, ולא שתכניסו מעט לקנה עצמה. ואם יקשה בעיניה מאוד להכניסו כל כך בעומק, לפחות בדיקה של יום הפסק טהרה ובדיקה של יום ראשון מהשבעה תהיינה עד מקום שהשמש

דש. הגה: ואם לא עשתה כן בבדיקת יום ראשון, תעשה פעם אחת כן מבדיקות שאר הימים (בית יוסף); מיהו בדיעבד אם לא עשתה כן כלל רק שבדקה עצמה יפה בחורין ובסדקין בעומק היטב כפי כחה, אף על פי שלא הגיע למקום שהשמש דש, סגי לה (בית יוסף שכן דעת רוב הפוסקים וכן מהר"י בפסקיו סימן ע"ז וב"ח):

ז. הסומא בודקת עצמה ומראה לחבירתה:

ח. החרשת ששומעת ואינה מדברת או שמדברת ואינה שומעת, הרי הן כפקחות; אבל אם אינה שומעת ואינה מדברת, וכן השוטה או שנטרפה דעתה מחמת חולי, צריכות פקחות לבדוק אותן ולקבוע להן וסתות כדי שתהיינה מותרות לבעליהן. הוקבע להן וסת, הרי הן כשאר כל הנשים; לא הוקבע להן, חוששות משלשים יום לשלשים יום ובודקות על ידי פקחות:

ט. האשה שמרבה לבדוק, בין בימי ספירתה בין בימים שלא ראתה בהם, הרי זו משוכחת אף על פי שיש לה וסת קבוע:

י. השבעה נקיים צריך שיהיו רצופים שלא תראה דם בהם, שאם ראתה דם אפילו בסוף יום השביעי סתרה כל הימים וצריכה לפסוק בטהרה ולהזור ולמנות שבעה נקיים. הגה: יש אומרים דבשלושה ימים

ראשונים של ימי הספירה אם מצאה כתם אין תולין אותו להקל כמו שתולין שאר כתמים, דג' ימים ראשונים צריכים להיות נקיים לגמרי (ספר התרומה ומרכי הלכות נדה ובהגהות מיימוני פרק ט' לאיסורי ביאה ותרומת הדשן סימן רמ"ט ואגור פרק תינוקת וא"ח וכו"ף); אבל אחר כך דינו כשאר כתם, וכן נוהגין. ודוקא כתם שהוא יותר מכגריס ועוד, אבל פחות מכגריס ועוד תולה בכינה אפילו בג' ימים ראשונים (תרומת הדשן ס"ט). והוא הדין אם היה לה מכה בגופה ויודעת שמוציאה דם, תולה בה אפילו ביתר מכגריס ועוד (סדרת הכב וכן משמע לשון המרכיז), אלא שאין מקילין בשלשה ימים הראשונים לתלות במכה שאין ידוע שמוציאה דם או בשאר דברים שתלינן בהם כתם, כמבואר לעיל סימן ק"צ:

יא. הפולטת שכבת זרע בימי ספירתה, אם הוא תוך ו' עונות לשמושה סותרת אותו יום. לפיכך המשמשת מטתה וראתה אחר כך ופסקה, אינה מתחלת לספור שבעה נקיים עד שיעברו עליה ו' עונות שלימות שמא תפלוט; לפיכך אינה מתחלת לספור עד יום ה' לשמושה, כגון אם שמשה במוצאי שבת אינה מתחלת לספור עד יום ה', דקיימא לן אין שכבת זרע מסריח עד שיעברו עליו שש עונות שלימות מעת לעת; ואם שמשה במוצאי שבת ופלטה ליל ד', קודם עת שימושה במוצאי שבת, עדיין היא עומדת בתוך עונה ששית לשמושה וסותרת, הילכך יום ה' יהיה יום ראשון

לספירתה. הגה: ותפסוק יום ד' לעת ערב, ויום ה' עולה למנין. ויש שכתבו שיש להמתין עוד יום אחד, דהיינו שלא תתחיל למנות עד יום הששי והוא יהיה יום ראשון לספירתה, דחיישינן שמא תשמש ביום ראשון בין השמשות ותסבור שהוא יום, ואפשר שהוא לילה, ואם תתחיל למנות מיום חמישי יהיה תוך ששה עונות לשמושה, על כן יש להוסיף עוד יום אחד, דמעתי אי אפשר לבא לידי טעות (תרומת הדשן סימן רמ"ה והאגור בשם מהרי"ל ופערי דורא וכן כתב מהר"א ומהרי"ק שוקט ל"ה), וכן נוהגין בכל מדינות אלו, ואין לשנות. ויש נשים שנהגו להחמיר עוד להמתין עד שבעה ימים (סם בתרומת הדשן), ואין טעם בדבר והמחמיר יחמיר והמיקל נשכר להקדים עצמו למצוה. ויש שכתבו שעכשיו אין לחלק בין שמשה עם בעלה ללא שמשה, וכל אשה שרואה, אפילו כתם, צריכה להמתין ה' ימים עם יום שראתה בו ותפסוק לעת ערב ותספור ז' נקיים (סם בתרומת הדשן בשם א"י ומהרי"ק), וכן נוהגין במדינות אלו ואין לשנות (סה"ת וסמ"ג):

יב. אם טעתה במנין יום אחד וטבלה ושמשה, צריכה להמתין ששה עונות שלימות ואחר כך תמנה יום אחד נקי ותטבול; אך סתירה שלאחר שבעה, כגון שלא טבלה כראוי ושמשה, הרי זו טובלת בכל עת:

יג. האשה ששמשה מטתה וראתה אחר כך ופסקה, ורוצה לספור מיום מחרת ראייתה, תקנה יפה יפה

אותו מקום במוך או בבגד להפליט כל הזרע או תרהוץ במים חמין והם יפליטו כל הזרע. הגה: ויש אומרים דאין אנו בקיאין בזמן הזה ואין לסמוך על זה (הגסות מיימוני פסק ו' וסמ"ק), והכי נהוג דהרי כבר נתבאר שאנו נוהגין להמתין אפילו לא שמשה כלל, כדי שלא לחלק בין ספירה לספירה, כל שכן בכהאי גוונא; וכל הפורץ גדר בדברים אלו במקום שנהגו להחמיר, ישכנו נחש:

הלכות טבילה

סימן קצז – שלא תטבול האשה ביום, ובו ה' סעיפים

א. אין הנדה והזבה והיולדת עולות מטומאתן בלא טבילה, שאפילו אחר כמה שנים חייב כרת הבא על אחת מהן אלא אם כן טבלו כראוי במקוה הראוי:

ב. אם בעלה בעיר, מצוה לטבול בזמנה שלא לבטל מפריה ורביה אפילו לילה אחד. הגה: ומותרת לטבול ליל שבת (כ"ח ור' אליה ור"ז ובה"ג וסמ"ת וסמ"ג בשם ר' שמואל שהנהיג כך בתו) אם לא יכלה לטבול קודם לכן (כפי יוסף ומרדכי בשם כמה רבנותא ע"פ). ודוקא אם בעלה בעיר, אבל בלאו הכי אסור (כן משמע בתרומת

הדשן סימן ל"ט). ואם היה אפשר לה לטבול קודם לכן, כגון שהיה אחר לידה או שלא היה בעלה בעיר ובא בערב שבת, יש אומרים שאסורה לטבול (ס' ובמהרי"ו בפסקיו סימן מ"ח כלעת בית יוסף); וכן נהגו במקצת מקומות, אבל במקום שאין מנהג אין להחמיר; ובמקום שנהגו להחמיר, גם במוצאי שבת לא תטבול, דמאחר שהיה אפשר לה לטבול קודם לכן אין מרחיקין הטבילה מן החפיפה (אגור ובמהרי"ל). וכן אלמנה שאסורה לטבול טבילה ראשונה בליל שבת, משום דאסור לבא עליה ביאה ראשונה בשבת, אסורה לטבול גם כן במוצאי שבת (מהרי"ל). ויש מקילין ומתירין לטבול במוצאי שבת, הואיל שלא טבלה בשבת משום חשש איסור (בית יוסף):

ג. אסורה לטבול ביום ז'; ואפילו אם ממתנת מלטבול עד יום ח' או ט' אינה יכולה לטבול ביום משום סרך בתה, (פירוש דבוק הבת וקורבתה לעשות כמעשה האם שתטבול ביום כמוה ולא תבחין שאמה לאחר שבעה טבלה ולא בשביעי עצמו). הגה: והכלות הטובלות קודם החופה יכולות לטבול ביום דהא לא באין אצל החתן עד הלילה, אבל אחר החופה דינן כשאר נשים (מהרי"ל):

ד. היכא דאיכא אונס, כגון שיראה לטבול בלילה מחמת צינה או פחד גנבים וכיוצא בו, או שסוגרין שערי העיר, יכולה לטבול בשמיני מבעוד יום; אבל בשביעי לא תטבול מבעוד יום אף על גב דאיכא אונס:

ה. אם עברה וטבלה בח' ביום בלא אונס, אפילו הכי עלתה לה טבילה; וכן אם עברה וטבלה בז' ביום, עלתה לה טבילה. הגה: ומכל מקום לא תשמש אפילו בשמיני עד הלילה, ותסתיר טבילתה מבעלה עד הלילה (כ"ה

יוסף ב"ש סאגור):

סימן קצח — דיני טבילה וחציצתה, ובו מ"ח סעיפים

א. צריכה שתטבול כל גופה בפעם אחת; לפיכך צריך שלא יהיה עליה שום דבר החוצץ. ואפילו כל שהוא, אם דרך בני אדם לפעמים להקפיד עליו, חוצץ, אפילו אם אינה מקפדת עליו עתה, או אפילו אינה מקפדת עליו לעולם כיון שדרך רוב בני אדם להקפיד עליו, חוצץ; ואם הוא חופה רוב הגוף, אפילו אין דרך בני אדם להקפיד בכך, חוצץ. הגה: ולכתחלה לא תטבול אפילו בדברים שאינן חוצצין, גזרה אטו דברים החוצצין (סגסות שערי לוח):

ב. אלו הדברים שחוצצין, חוטי צמר וחוטי פשתן ורצועות שכורכין בהם השער בראש, לא תטבול בהם עד שתרפם; ואם הם בתוך קליעת שיערה אינו מועיל בהם רפיון. ואם הם כרוכים בשאר מקומות בגוף, לא תטבול בהם עד שתרפם, חוץ מאם הם כרוכים בצואר, שאינם חוצצין, לפי

שאינה מהדקן; אבל קטלא, שהיא רצועה חלקה ורחבה שכורכת סביב צוארה, חוצצת, מפני שחונקת עצמה בחוזק כדי שיהיה בשרה בולט ותראה בעלת בשר, ומתוך שהרצועה חלקה ורחבה אינה מזיקתה (כ"ט):

ג. אם החוטין האלו חלולין, עשוי מעשה רשת, אינם חוצצין (טור בשם ראב"ד):

ד. חוטי שער אינם חוצצין. הגה: ואם היו מוזהבות, חוצצין, דמקפדת עליהם שלא תטנפם; וכן אם היו מטונפים תחלה, מקפדת עליהם שלא תתלכלך מהן במים, וחוצצין (טור):

ה. שתי שערות או יותר שהיו קשורים כאחד קשר אחד, אינם חוצצין. הגה: ואין חילוק בין אם קשר ב' שערות עם שתי שערות, או שקשר ב' שערות בפני עצמן (כ"ט יוסף בשם ראב"ד ור"ן); ושערה אחת שנקשרה, חוצצת והוא שתהא מקפדת עליה, אבל אם אינה מקפדת עליה עלתה לה טבילה עד שיהא רוב שערה קשור נימא נימא בפני עצמו:

ו. שער שכנגד הלב ושבזקן הנדבק זה בזה מחמת זיעה, חוצץ; שבראש ושכבית השחי, אינו חוצץ; ושכאותו מקום, באיש אינו חוצץ; ובאשה, בנשואה חוצץ, בפנויה אינו חוצץ. הגה: ואותן שיש

להן כמין קליעות שערות דבוקות זו בזו, ונעשית בלילה על ידי שד וסכנה להסירם, לא חייצי (מרדכי הלכות נדה בשם ראב"ה ובלאגור ובהגהות שערך דורא) :

ז. לפלוג (פירוש צואת העין) שחויץ לעין, חוצץ אפילו הוא לה ; ולפלוג שבעין אינו חוצץ, ואם הוא יבש, חוצץ ; והוא שהתחיל להוריק (כן דעת התוספות וסמ"ג בשם ר"ת ורמב"ם) :

ח. כחול שבעין אינו חוצץ, ושחויץ לעין חוצץ ; ואם היתה פותחת ועוצמת (פירוש וסוגרת) עיניה תדיר, אף שחויץ לעין אינו חוצץ :

ט. דם יבש שעל המכה, חוצץ ; וריר שבתוכה, אינו חוצץ. יצא הריר מתוכה, כל תוך ג' ימים לה הוא ואינו חוצץ ; לאחר מכאן, יבש הוא וחוצץ. לפיכך אשה בעלת חטטים צריכה לחוף במים עד שיתרככו :

י. רטיה שעל המכה, חוצצת :

יא. חץ או קוץ התחוב בבשר, אם נראה מבחוץ, חוצץ ; ואם אינו נראה, אינו חוצץ :

יב. לכלוכי צואה שעל הבשר מחמת זיעה, אינם חוצצין ; נגלד כגליד, חוצץ :

יג. מלמולין שעל הבשר, חוצצין :

יד. טיט היון וטיט היוצרים וטיט דרכים הנמצא שם תמיד, אפילו בימות החמה, כל אלו חוצצין; ושאר כל הטיט, כשהוא לח אינו חוצץ שהרי הוא נמחה במים; וכשהוא יבש, חוצץ (כמב"ס וסמ"ג), (מיהו אם היא מקפדת אפילו בדבר לח חוצץ) (רוקח ומרלכי הלכות נדה):

טו. הדיו, החלב והדבש והדם, שרף התאנה ושרף התות ושרף החרוב ושרף השקמה (פירוש מין ממני התאנים), יבשים, חוצצין; לחים, אינם חוצצין. ושאר כל השרפים, אפילו לחים, חוצצין:

טז. דם שנסרך בבשר, אפילו לח, חוצץ:

יז. צבע שצובעות הנשים על פניהן וידיהן ושער ראשן, אינו חוצץ. וכן מי שהוא צובע וידיו צבועות, אינו חוצץ. הגה: וכן מי שאומנותו להיות שוחט או קצב וידיו תמיד מלוכלכות בדם, אינו חוצץ, שרוב בני אומנות זו אינן מקפידים (בית יוסף נקם ר"י):

יח. צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר, חוצץ; כנגד הבשר, אינו חוצץ. ובצק שתחת הצפורן, אפילו כנגד הבשר חוצץ. ואיזהו שלא כנגד הבשר, זה שהצפורן עודף על הבשר. ולפי שאינן יכולות לכוין מה נקרא כנגד הבשר או שלא כנגדו, נהגו הנשים ליטול צפרניהם בשעת טבילה:

יט. אם יש לה נפה על מקום הצפורן ואינה יכולה לא לחתוך ולא לחטט, אם נפוחה כל כך שאין הטיט שתחת הצפורן נראה, אינו חוצץ:

כ. דוקא בצק שתחת הצפורן חוצץ, אבל הצפורן עצמה אינה חוצצת. ואפילו אם היתה גדולה ועומדת ליחתך ופורחת ועוברת מכנגד הבשר, אינה חוצצת. הגה: מיהו כל זה דוקא שאין צואה או בצק תחתיו בשעה שטבלה. ומאחר דכבר נהגו ליטול הצפרנים, אפילו אם צפורן אחת נשאר בידה וטבלה, צריכה טבילה אחרת (סגסות שפרי לורח). וכן נוהגין:

כא. צפורן המדולדלת שפירשה מיעוטה, חוצצת; פירשה רובה, אינה חוצצת:

כב. אבר ובשר המדולדלים, חוצצים. (אבל יכלת או יתרת ואינן מדולדלין, אינן חוצצים) (כ"ט יוסף ב"ש סמ"ג סימן רמ"ח ב"ש ר"י):

כג. השירים והנזמים והטבעות והקטלאות אם הם רפויים, אינם חוצצים; ואם הם מהודקים, חוצצים. וכן הדין באגד של המכה וקשקשים שעל השבר:

כד. צריכה לחצוץ שיניה שלא יהא בהם דבר חוצץ, שאם טבלה ונמצא שום דבר דבוק בהם לא עלתה לה טבילה. ויש נוהגות שלא לאכול בשר ביום לכתן לבית הטבילה, מפני שהוא נכנס בין השינים

יותר ממאכל אחר ; ואף על פי שבודקות וחוצצות השינים, חוששות דילמא תשתייר מיניה ולא אדעתה, ומנהג יפה הוא. הגה: ואין לה לאכול בין הרחיצה לטבילה (סכא"ף בסלכות נלס); ואין לה לעסוק כל היום קודם הטבילה בבצק או בנרות של שעה, שלא ידבק בה (שערי דורא), וכן נהגו:

כה. אם לא הדיחה בית הסתרים ובית הקמטים שלה ונמצא בהם דבר חוצץ, לא עלתה לה טבילה. ואם לא נמצא עליה דבר חוצץ, אף על פי שלא בדקה קודם טבילה עלתה לה טבילה; ואינו דומה לבדיקת הגוף וחפיפת הראש:

כו. אם לא בדקה קודם טבילה בין שיניה ולא בית הסתרים שלה, ואחר טבילה נמי לא בדקה עד שנתעסקה בכתמים ובתבשילין, ואחר כך בדקה ומצאה עצם בין שיניה או דבר חוצץ בין סתריה, תלינן לקולא ואמרינן דבתר טבילה עיילי בה:

כז. נתנה שערה בפיה או קרצה שפתותיה או קפצה ידה בענין שלא באו המים בהם, לא עלתה לה טבילה:

כח. לא תאחוז בה חברתה בידיה בשעת טבילה אלא אם כן רפתה ידה, כדי שיבואו המים במקום

אחיזת ידיה; ואם הדיחה ידיה במים תחלה, שרי, שמשקה טופח שעל ידיה חבור למי המקוה:

כט. הטובל במקוה שאין בה אלא מ' סאה מצומצמין, אם אמר להבירו: כבוש ידך עלי במקוה, הרי זה מגונה:

ל. אינה צריכה להגביה רגליה בשעת טבילתה אם אין שם טיט, אף על פי שדורסת על הרצפה אין כאן חציצה, מפני שהמים מקדימים לרגליה:

לא. אין טובלין בכלים. לפיכך אם היה טיט במקום שטובלת, לא תעמוד על גבי כלי עץ שמקבלין טומאה מגבן, ולא על גבי נסרים שראוים למדרסות ולא על שום כלי הראוי למדרס ותטבול, משום גזירת מרחצאות של כלים; עברה וטבלה, לא עלתה לה טבילה. אבל נותנת היא חבילי זמורות תחת רגליה, מפני הטיט. וכן לא תעמוד על גבי כלי חרס ולא על גבי בקעת ותטבול; ואף על פי שאין כלי חרס מטמא מגבו ולא ראוי למדרס חשש חכמים הוא שמא תפחד שלא תפול ולא תטבול כראוי. עברה וטבלה על גבי אלו, עלתה לה טבילה; ולפי זה מקוה שיש בו שליבות (פירוש מדרגות) של עץ, אם טבלה על גבי השליבות (אפילו אם הם מחוברים לכותלי המקוה) (תשובת סקצ"א) לא עלתה לה טבילה דפשוטי כלי עץ הם,

וצריך לעשות במקומן מדרגה של אבנים ותהיה המדרגה רחבה ד', מקום הנחת הרגל, כדי שיהא בה שיעור מקוה לבל תפחד ליפול ממנה:

ל.ב. סילון של עץ הקבוע בקרקעית הטבילה, אם אין לו לבזבז (פירוש מסגרת שאז אין לו בית קבול), מותרת לעמוד עליו ולטבול:

ל.ג. לא תטבול במקום שיש בקרקעיתו טיט, משום חציצה, אלא אם כן תתן עליו זמורות וכיוצא בהם, דבר שאינו מקבל שום טומאה; ואם טבלה, יש אומרים שלא עלתה לה טבילה (ראב"ד ורש"י, אבל רוב הפוסקים מתירין):

ל.ד. לא תטבול במקום שיש חשש שיראוה בני אדם, מפני שמתוך כך ממהרת לטבול ואינה מדקדקת בטבילה; ומיהו בדיעבד, עלתה לה טבילה:

ל.ה. לא תטבול בקומה זקופה, מפני שיש מקומות שמסתתרים בה; ואל תשחה הרבה עד שידבקו סתריה זה בזה, אלא שוחה מעט עד שיהיו סתרי בית הערוה נראים כדרך שנראית בשעה שהיא עורכת; ויהיה תחת דדיה נראה כדרך שנראה בשעה שמניקה את בנה; ויהיה תחת בית השחי נראה כדרך שנראה כשאורגה בעומדין, ואינה צריכה להרחיק ירכותיה זו מזו יותר מדאי וגם לא

להרחיק זרועותיה מהגוף יותר מדאי, אלא כדרך שהם בעת הילוכה; ואם שינתה, כגון ששחתה ביותר או זקפה ביותר, עלתה לה טבילה (ערוך וסמ"ג ורמב"ן ורמב"ם); ויש מי שאומר שלא עלתה:

לז. צריך שיהיה המקוה גבוה ממעל לטבורה זרת, לפחות:

לז. יש מי שאומר שאף על פי שאין בגובה מי המקוה לעלות בהם כל גופה אלא אם כן פניה וגופה כבושים בקרקע, שפיר דמי (ועיין לקמן סימן ר"א סעיף ס"ו בדיני מקוה):

לח. אינה צריכה לפתוח פיה כדי שיכנסו בה המים, ולא תקפוץ אותה יותר מדאי; ואם קפצה, לא עלתה לה טבילה, אלא תשיק שפתותיה זו לזו דיבוק בינוני:

לט. לא תעצים עיניה ביותר ואל תפתחם ביותר, ואם עשתה כן יש אומרים שלא עלתה לה טבילה (ב' לעות בטור ופוסקים, עיין בית יוסף):

מ. צריך להעמיד על גבה יהודית גדולה יותר מי"ב שנה ויום אחד בשעה שהיא טובלת שתראה שלא ישאר משער ראשה צף על פני המים; ואם אין לה מי שתעמוד על גבה, או שהוא בלילה, תכרוך שערה על ראשה בחוטי צמר או ברצועה

שבראשה, ובלבד שתּרפּם או בשרשרות של חוטים חלולות או קושרת בגד רפוי על שערותיה:

מא. המפּשלת בנה לאחוריה כשהיא ערומה, וטבילה, לא עלתה לה טבילה, שמא היה טיט ברגלי התינוק או בידיו ונדבק באמו וחצץ בשעת טבילה ואחר שעלתה נפל:

מב. נכנסו צרורות וקסמים בסדקי רגליה מלמטה, חוצצים:

מג. אספּלנית, מלוגמא ורטיה שעל בית הסתרים, חוצצין; אף על פי שאינם צריכים שיכנסו בהם המים, צריכים שיהיו ראויים ולא יהא בהם דבר חוצץ. הגה: יש אומרים שהאשה צריכה להטיל מים קודם טבילה אם היא צריכה לכך. גם צריכה לבדוק עצמה בגדולים ובקטנים שלא תהא צריכה לעצור עצמה ולא יהיו ראויים לכיאת מים. גם צריכה להסיר צואת החוטם (שעמי דוכא וכלאבין סימן שכ"ד דף ס' ע"ג):

מד. היתה בה שעררה אחת או שתיים חוץ למכת ראשה מודבק למכה, או שהיו שתי שערות ראשה מודבקות בטיט או בצואה, או שהיו שתי שערות בריסי עיניה מלמטה ונקבו והוציאתן בריסי עיניה של מלמעלה וכן אם היו ב' שערות ריסי עיניה של

מטה מדובקות בריסי עיניה של מעלה, הרי אלו
חוצצים:

מה. לא תטבול באבק של רגליה; ואם טבלה, יש מי
שאומר שאינו חוצץ ויש מי שאומר שהוצץ, אלא
אם כן שפשפה או שטבלה בחמין:

מו. נדה שטבלה בבגדיה מותרת לבעלה:

מז. מין כנים שדבוקים בבשר ונושכים בעור במקום
שיער ונדבקים בחוזק בבשר, צריך להסירן על ידי
חמין ולגורדן בצפורן; ואם אינו יכול להסירן, אינו
חוצץ:

מח. נדה שטבלה בלא כוונה, כגון שנפלה לתוך המים
או שירדה להקר, הרי זו מותרת לבעלה. הגה: ויש

מחמירין ומצריכין אותה טבילה אחרת (בית יוסף בשם רשב"א ור'
ירוחם ורוקח וסגסות אש"י); ויש להחמיר לכתחלה. יש שכתבו שיש
לאשה להיות צנועה בליל טבילתה, וכן נהגו הנשים להסתיר
ליל טבילתן שלא לילך במהומה או בפני הבריות, שלא
ירגישו בהן בני אדם; ומי שאינה עושה כן, נאמר עליה:
ארור שוכב עם בהמה (דברים כז, כא). ויש לנשים ליזהר
כשיוצאות מן הטבילה שיפגע בה חברתה, שלא יפגע בה
תחילה דבר טמא או עובד כוכבים; ואם פגעו בה דברים
אלו, אם היא יראת שמים תחזור ותטבול (שערי דורא וכל זו ורוקח).

ועיין לקמן סוף סימן ר"א אם מותר להטיל חמין למקוה או
אם מותר לרחוץ אחר הטבילה:

סימן קצט – שצריכה האשה לבדוק בית הסתרים ודיני חפיפה בשבת ובחול, ובו י"ג סעיפים

א. צריכה להדיח בית השחי ובית הסתרים שלה
במים, (ולא בשאר משקין) (מהרי"ק שורש קנ"ט), ולסרוק שער
ראשה יפה במסרק שלא תהינה שערותיה נדבקות
זו בזו; וכן צריכה האשה לעיין בעצמה ובבשרה
ובודקת כל גופה סמוך לטבילתה, שלא יהא עליה
שום דבר מיאוס שחוצץ; ותחוף כל גופה ותשטוף
במים חמין בשעת חפיפת גופה ושערה:

ב. חפיפה שבמקום שיער לא תהיה במים קרים, לפי
שמסבכין את השיער, אלא במים חמין; ומיהו
אפילו בחמי חמה סגי. ולא תחוף בנתר הנקרא
בערבי: טפל (רמב"ם בפירוש המשנה פרק ב' דכלים) ובלע"ז:
גריד"א (ריב"ף), לפי שמחתך השיער וחוזר ומסתבך,
ולא באהל, לפי שמסבך השיער, ולא בכל דברים
המסבכים השיער. הגה: וכל זה לכתחלה, אבל אם חפפה
בנתר וכיוצא בו וראתה בעצמה שאין שערות שלה קשורים
ומסובכין, שרי (מהרי"ק שורש קנ"ט). ואשה שצוו אותה הרופאים
שלא תחוף ראשה במים, רק ביין, יש לשאול לרופאים אם

היין מסבך השערות, ואם אומרים שאינו מסבך יש לסמוך עליהן; ואם אין הרופאים בקיאים בקיאין בדבר, יש לאשה לנסות לעצמה תחילה אם היין אינו מסבך השערות (גס ז' ס"ג):

ג. חפיפה צריכה להיות לכתחלה סמוך לטבילתה. והמנהג הכשר שתתחיל לחוף מבעוד יום ועוסקת בחפיפה עד שתחשך, ואז תטבול. וכן מנהג כשר שאף על פי שחפפה, תשא עמה מסרק לבית הטבילה ותסרוק שם. הגה: ובשעת הדחק שצריכה לחוף ביום, או שאי אפשר לה לחוף ביום וצריכה לחוף בלילה, יכולה לעשות (בית יוסף ג' ס' הפוסקים ונ"ס הרמב"ם פרק ב' למקואות), ובלבד שלא תמהר לביתה ותחוף כראוי:

ד. חל טבילתה במוצאי שבת, שאי אפשר לחוף מבעוד יום, תחוף בליל טבילתה. הגה: ומכל מקום מנהג יפה הוא שתרחץ היטב בערב שבת, ובמוצאי שבת תחזור ותחוף ותסרוק מעט (טור):

ה. נזדמנה לה טבילה בליל שבת, תחוף ביום:

ו. חל ליל טבילתה במוצאי שבת והוא יום טוב שאי אפשר לחוף אז, תחוף בערב שבת; וכן אם חלו ב' ימים טובים ביום חמישי וששי, וחל ליל טבילתה בליל שבת, תחוף ביום רביעי בשבת ותקשור שערותיה כדי שלא יתבלבלו. הגה: גם תזהר בימים שבין החפיפה לטבילה מכל טינופת, ושלא ידבק בה שום

דבר; גם מנגיעת תבשילין, או מנתינתן לבניה הקטנים, תיזהר, אם אפשר לה ליזהר, אם הם דברים הנדבקים (טור וכן כתב הגי' יוסף ב"ש הרא"ש וסמ"ג וסמ"ט). ואם אי אפשר לה ליזהר, כגון שאין לה מי שיעשה במקומה או שצריכה ליגע בהן בשעת אכילה, אין לחוש, ומכל מקום תרחוץ ידיה כל פעם שלא תבא לידי חציצה. ובשעת טבילה תעיין ותבדוק היטב כל גופה ושערות ראשה, שלא יהא דבר חוצץ, ותדיח בית הסתרים במים חמים שהוחמו, ואפילו ביום טוב, וכן תחצוץ שיניה בטוב בשעת הטבילה שלא ישאר פירורין ולא בשר ולא עצם. (ועיין לעיל סימן קצ"ז אם לא חל טבילתה במוצאי שבת, אם תוכל לטבול במוצאי שבת):

ז. במקום שיראות לטבול בלילה, אין להתיר לחוץ מערב שבת ולטבול ביום שבת, דתרי קולי בהדדי לא מקילינן; קולא דסרך בתה, וקולא דהרחקת חפיפה מטבילה:

ח. בימי חול (וכל שכן ביום טוב), אם חפפה ועיינה עצמה היום וטבלה בליל יום אחר, עלתה לה טבילה בדיעבד, אף על פי שלא היו חפיפה ובדיקה סמוך לטבילה; אבל אם לא חפפה כלל, לא עלתה לה טבילה אף על פי שעיינה בעצמה בגופה, ואפילו חפפה מיד אחר הטבילה וסרקה במסרק ולא מצאה שום נימא קשור, לא עלתה לה

טבילה; ואין צריך לומר אם חפפה במקום שיער, ולא עיינה בשאר גופה, שלא עלתה לה טבילה, שעיון הגוף הוא דבר תורה:

ט. במה דברים אמורים, בשאר כל הגוף, אבל בבית הסתרים כיון שאין צריכים לביאת מים, אם לא עיינה אותם קודם לכן ואחר כך עיינה אותם ולא מצאה בהם שום דבר, עלתה לה טבילה:

י. חפפה ועיינה וטבלה, ובעלייתה נמצא עליה דבר חוצץ, אם בתוך עונה שחפפה טבלה, אינה צריכה טבילה אחרת; ואם לאו, צריכה טבילה אחרת. הגה: אף על פי שהיתה החפיפה סמוך לטבילה, כגון שחפפה ביום סמוך לערב וטבלה בתחילת הלילה, הואיל והיה בשתי עונות (בית יוסף בשם הרמב"ם). ולהרמב"ם, בין כך ובין כך צריכה טבילה אחרת, אלא שזו אינה צריכה לחזור לחוף וזו צריכה (וכן לעת רבינו ירוחם):

יא. במה דברים אמורים, בשלא נתעסקה באותו המין אחר טבילה, אבל אם נתעסקה בו בין טבילה לבדיקה אינה צריכה טבילה אחרת, שאני תולה אותו במין שנתעסקה בו; אבל אם לא חפפה קודם טבילה, אין תולין בו אף על פי שנתעסקה בו אחר טבילה:

יב. במה דברים אמורים, בשאר כל הגוף, אבל בית הסתרים, אם לא עיינה אותם קודם טבילה, ואחר טבילה גם כן לא עיינה, עד שנתעסקה בדבר החוצץ, ואחר כך נמצא בהם מאותו המין, תולין להקל:

יג. חפפה קודם טבילה, ובין חפיפה לטבילה נתעסקה בדברים החוצצין, או שנתנה לבנה תבשיל הראוי לידבק בה, לא עלתה לה טבילה אפילו אם בדקה מיד אחר טבילה ולא מצאה עליה שום דבר חוצץ, שאני אומר בעלייתה מהמים נפל ממנה, וצריכה טבילה אחרת. הגה: מיהו אם בדקה עצמה קודם טבילה וראתה שלא נדבק בה שום דבר, אינה צריכה טבילה אחרת (הגהות שער דורא ומרדכי וביט יוסף נסם הרשב"א); אבל מותרת ללבוש בגדיה בין חפיפה לטבילה, ולא תקח תינוק אצלה (ביט יוסף נסם הרמב"ם), (ועיין לעיל סימן קצ"ח):

סימן ר — אימתי תעשה ברכת הטבילה, ובו סעיף אחד

א. כשפושטת מלבושיה, כשעומדת בחלוקה, תברך: אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה, ותפשוט חלוקה ותטבול; ואם לא ברכה אז, תברך לאחר שתכנס עד צוארה במים; ואם הם צלולים, עוכרתן ברגליה ומברכת. הגה: ויש אומרים שלא תברך עד אחר

הטבילה (טור בשם בעל הלכות גדולות והוא בה"ג דף פ"ה ע"ב ורש"י ורמב"ן סימן
שכ"ח ושערי דורא), וכן נוהגים שלאחר הטבילה, בעודה עומדת
בתוך המים, מכסית עצמה בבגדה או בחלוקה, ומברכת:

למדו והפיצו גליוני: ספר שולחן ערוך אורח חיים בדוק ומגסה לכל מיני סגולות רפואות וישועות

מורי ורבותי! כבר היה מספיק

עד מתי? בואו נתעורר?

- ❖ מאנשים שהתפוצצו ממכוניות תופת רח"ץ.
- ❖ מאנשים שהתפוצצו בעקבות מתאבדים רח"ץ.
- ❖ מאנשים שקיבלו חולי הידוע רח"ץ.
- ❖ מאנשים שנעלמו עקבותיהם תחת הריסות בנין רח"ץ.
- ❖ מאנשים שהשאירו יתומים ואלמנות רח"ץ.
- ❖ מאנשים שנפטרו לעולמם רח"ץ.
- ❖ מאנשים שאינם בריאים פיזית רח"ץ.
- ❖ מאנשים שאינם בריאים נפשית רח"ץ.
- ❖ מאנשים שאבדו פרנסתם רח"ץ.
- ❖ מאנשים שהסתככו במשפטים קשים רח"ץ.
- ❖ מאנשים שמתייגעים ואין להם ילדים רח"ץ.
- ❖ מאנשים שילדיהם אינם גדלים כפי רצון ההורים רח"ץ.
- ❖ מאנשים שמתייגעים בשידוכים רח"ץ.
- ❖ מאנשים שמסתובכים עם חובות לאלפים ורבבות רח"ץ.
- ❖ מאנשים שבתיהם נשברו רח"ץ.

העט לא יוכל לתאר את הכאב ואת הזעקה האילמת מלב כואב של כל אלו הנזכרו לעיל אבל רבותי! בואו נחשוב, במה יכולים האנשים הסובלים לעזור לעצמם, ומה יכולים אחרים לעשות בעדם לפדותם ממצבם הקשה.

– יש לנו עצה קלה בשבילכם –

למדו כל יום ויום ספר "שו"ע אורח חיים" אנשים מעידיים שהם רואים בחוש

ישועות בכל הענינים

ספר "אורח חיים" מחולק בחנם

אוי לי אמי כי ילדתני. בראותי שפלת הדור בכל חלקי אירופה. ממש אין ישיבת לומדי תורה לשמה ישיבת לומדים מומחים שוקדים על התורה בעומק הלכה של אמת. אלא בעו"ה כפלפול של הכל מבלי הודה על האמת. אין דורש להבין דרכי התורה על בוריה. ואליכם אישים אקרא. זכו לחולקון שעוסקים בתורה בתמידות מחיל אל חיל ילכו. אבל כל למודכם נמרא משניות מדרש של"ה. ואין אחד נותן ללב ללמוד אורח חיים על בורין לדעת הלכות תפילין. ציצית. תפלה. ברכות. נטילת ידים. וברכת המזון. הלכות שבת והלכות יום טוב על בורים. אשרי איש שימלט ולא ישגה בהן. כי בהן הלכות רבות והידיעה להמונים מעוטת. ובפרט דיני מוקצה. מלאכת שבת ויום טוב וחול המועד. ברכות הנחנין וכדומה. (יערות דבש – ח"א, דרוש ב)

כי יש לשכניה ד' אמות של הלכה הליכות עולם לו. שהקב"ה יחסה עליו כנפיו להציל אותו מכל גזירות רעות. ותפלתו תהיה קרובה להתקבל. ונכסיהוון מתברכין בכל הברכות אמן. (קב הישר, פרק מ"ט) כל זמן שיושב באהל תורה בד' אמות של הלכה וקובע מקום לתורתו. אויביו נופלים תחתיו. (אגרא דכלה פרשת כי תצא) על ידי זה שתעזור לפרסם את ספר "שו"ע אורח חיים" הזה בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע. יזכו לשמחה וששון ליהודים בביאת משיח בן דוד בבי"א.

ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים
עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ

ספר שולחן ערוך הלכות ארץ ישראל מחבר עם רמ"א

יוצא לאור בעזרהשו"ת על ידי:
מפעל עולמי ללמוד:
"שולחן ערוך אורח חיים מחבר עם רמ"א"

שעל ידני מפעל אורח חיים העולמי, תלמידים וחסידים של המחברים הקדושים רבנו יוסף קארו ויוסף קארו ויוסף קארו הוא המושביר לכל עם הארץ זיע"א, ורבנו משה איסרליש ורבנו ישראל יצאים ביד רמה זיע"א לפרסם בהנחם תורת השולחן ערוך, ועל ידי זה יזכה כל אחד מישראל להיות בן עולם הבא.

מטרת המפעל:

לזכות את הרבים להיות בן עולם הבא על ידי לימוד "הלכה" בכל יום. שהוא "תורה לשמה"!

כל הזכויות של השולחן ערוך אורח חיים מחבר עם רמ"א, שמויות להמחברים הקדושים רבנו יוסף קארו זיע"א, ורבנו משה איסרליש זיע"א, ומצוה גדולה לכל אחד מישראל להפיץ ולהפיץ בהנחם ולחלקם לכל אחד ואחד מישראל לזכות את הרבים, ועל ידי זה יזכה להיות בן עולם הבא, ולהיות במחיצתם. (כל המצוה את הרבים וזכה לבנים צדיקים.)

תפלה קודם למוד השולחן ערוך:

הנני רוצה ללמוד, כדי שיביאני התלמוד הזה לידי מעשה, ולידי מדות ישרות, ולידי ידיעת התורה. והריני עושה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בשם יהו"ה ובשם אדני" מתנחלים יאהרונה"י על ידי הנעלם בדחילו ורחימו ביחודא שלים בשם כל ישראל.

הבטחת אליהו הנביא זכור לטוב!
תנא דבי אליהו: כל השונה הלכות בכל יום מבת לו שווא בן עולם הבא!

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו

זכות לימוד ההלכה שהוא מסטרא ד"נער", עתיד לקיים בה "וינערו רשעים ממנה" דאינון איסור טמא ופסול סמאל ומשרייתיה והאי הלכה מסטרא דנער טוב דאתפרש מאילנא דטוב ורע דאיהו איסור והיתר טומאה וטהרה כשר ופסול. ועל שם נער אתקריאת איהו נערה דעתיד לקיים בה וינערו רשעים ממנה (איוב לה. י) דאינון איסור טמא ופסול סמאל ומשרייתיה. (וזהו רע"מ ח"ג רעו.)

הערך לפי שולחן ערוך אורח חיים הלכות ארץ ישראל

כל השונה הלכות בכל יום מבת לו שווא בן עולם הבא

שולחן ערוך הלכות ארץ ישראל

מצוות התלויות בארץ, ישוב ארץ ישראל, ירושלים, בית המקדש,
חורבן בית המקדש, ומקום המקדש, וכל התלויים בהם!

(הרב שלמה זאנוויל זוויל, ירושלים תרפ"ז לפ"ק)

דרש רבי שמלאי, מפני מה נתאווה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך, או לשבוע מטובה הוא צריך. אלא כך אמר משה, הרבה מצות נצטוו ישראל, ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ, כדי שיתקיימו כולן על ידי. אמר לו הקדוש ברוך הוא, כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך כאילו עשיתם. (סוטה יד.)

סדרנו ללמוד שולחן ערוך הלכות "ארץ ישראל", ועל ידי לימוד הלכות אלו, יזכה ל"קדושת ארץ ישראל" באמת, אפילו אם אין זוכה עכשיו לגור בארץ ישראל בקביעות, ויקיים בזה "וּנְשַׁלְמָה פְּרִים שְׁפִתֵינוּ" – וכמו שאמרו חכמינו ז"ל בברכות (דף ח.): "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד!"

כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל, מבטח לו שהוא בן העולם הבא. (כתובות קיא.)

אַרְצֵי אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ דֹרַשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מִרְשֵׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה. (דברים יא, יב)

אשר ה' אלקיך דורש אותה, והלא כל הארצות הוא דורש שנאמר להמטיר על ארץ לא חיש, אלא כזיכול אינו דורש אלא אותה, ועל ידי אותה דרישה שדורשה דורש את כל הארצות עמה. (רש"י סז)

כיצא בו אתה אומר "ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד" וכי אותה בלבד הוא דורש והלא כל הארצות כולם הוא דורש שנאמר איוב לה "להמטיר על ארץ לא איש" אלא כזיכול שאינו דורש אלא אותה וכו' ילקוט שמעוני מלכים א' פרק ח' רמז קצ"ד

דבר אחר "לא יגרע מצדיק" איוב לו ז וז ארץ ישראל שאין הקדוש ברוך הוא מזיז עיניו ממנה שנאמר "תמיד עיני ה' אלקיך בה" וגו' מדרש ילמדנו פרשת פקודי

שולחן ערוך הלכות ארץ ישראל

אורח היים הלכות תפלה, סימן קיז – דיני ברכת השנים, סעיף א

(א) ברכת השנים צריך לומר בה בימות הגשמים ותן טל ומטר ומתחילין לשאול מטר בחוצה לארץ בתפלת ערבית של יום ס' אחרי תקופת תשרי (ויום התקופה הוא בכלל הס' הגהות מיימוני פרק ב). ובארץ ישראל מתחילין לשאול מליל ז' במרחשוון. ושואלין עד תפלת המנחה של ערב יום טוב הראשון של פסח ומשם ואילך פוסקין מלשאול:

אורח היים הלכות בית הכנסת, סימן קנא – דיני קדושת בית הכנסת, סעיף יא

(יא) אם בשעת בנין בית הכנסת התנו עליו להשתמש בו מותר להשתמש בו בהרכנו אבל בישובו לא מהני תנאי ואפילו בהרכנו לתשמיש מגונה כגון זריעה וחשבונות של רבים לא מהני תנאה במה דברים אמורים בבתי כנסיות שבחוצה לארץ אבל בבתי כנסיות שבארץ ישראל לא מהני שום תנאי:

אורח היים הלכות דברים הנוהגים בסעודה, סימן קע – דברי מוסר שינהג אדם בסעודה, סעיף כ

(כ) נקיי הדעת שבירושלים לא היו מסובין בסעודה אלא אם כן יודעים מי מיסב עמהם מפני שגנאי הוא לתלמיד חכם לישוב אצל עם הארץ בסעודה:

אורח היים הלכות ברכת המזון, סימן קפג – המברך איך יתנהג בכוס של ברכת המזון, סעיף ב

(ב) יתן היין לתוכו חי עד שמגיע לברכת הארץ ואז מוזגו להודיע שבה הארץ. הגה ויש אומרים דאם היין אינו חזק אין צריך למוזגו (טור), וכן נוהגין באלו הארצות ויוציאו מן החבית לשם ברכה (טור בשם רש"י) ונראה דלדין שאין לנו הרבה יין, אין צריך רק לשפכו מן הקנקן ששומרים בו היין לשם ברכה וחבית לאו דוקא וכן נוהגין במדינות אלו וכוס של ברכה ימלאנו שיהא מלא על כל גדותיו

אורח היים הלכות תפלה, סימן צד – צריך לכוין נגד ארץ ישראל, ודין הרוכב או היושב בספינה, סעיפים: א, ב, ג, ד

(א) בקומו להתפלל אם היה עומד בחוץ לארץ יחזור פניו כנגד ארץ ישראל ויכוין גם לירושלים ולמקדש ולבית קדשי הקדשים היה עומד בארץ ישראל יחזור פניו כנגד ירושלים ויכוין גם למקדש ולבית קדשי הקדשים היה עומד בירושלים יחזור פניו למקדש ויכוין גם כן לבית קדשי הקדשים היה עומד אחורי הכפורת מחזור פניו לכפורת:

(ב) אם מתפלל לרוח משאר רוחות יצדד פניו לצד ארץ ישראל אם הוא בחוץ לארץ ולירושלים אם הוא בארץ ישראל ולמקדש אם הוא בירושלים. הגה ואנו שמחזירין פנינו למזרח מפני שאנו יושבים במערבה של ארץ ישראל ונמצא פנינו לארץ ישראל (טור וסמ"ג) אין עושין מקום הארון וצד התפלה נגד זריחת השמש ממש כי זהו דרך המינים רק מכוונים נגד אמצע היום (הגהות אלפסי החדשים) ומי שרוצה לקיים אמרם הרוצה להעשיר יצפין או להחכים ידרים מכל מקום יצדד פניו למזרח

(ג) מי שאינו יכול לכוין הרוחות יכוין לבו לאביו שבשמים:

(ד) היה רוכב על החמור אין צריך לירד ולהתפלל אפילו אם יש לו מי שתופס חמורו אלא מתפלל דרך הילוכו וכן אם היה בספינה או על גבי קרון אם יוכל לעמוד עומד ואם לאו יושב במקומו ומתפלל או אם היה הולך ברגליו מתפלל דרך הילוכו אף אם אין פניו כנגד ירושלים אפילו שלא במקום סכנה כי אם יעמוד ויתפלל יקשה בעיניו איחור דרכו ויטרד לבו ולא יוכל לכוין והכל לפי הדרך ולפי המקום ולפי יראתו וישוב דעתו ויש מחמירין לעמוד באבות וראוי לחוש לדבריהם אם הוא שלא במקום סכנה:

אורח היים הלכות תפלה, סימן צה – כוון אבריו בשעת תפלה, סעיף ב

(ב) צריך שיכוף ראשו מעט שיהיו עיניו למטה לארץ ויחשוב כאילו עומד בבית המקדש ובלבו יכוין למעלה לשמים:

אותיות כזה, הוא לשון המחבר
אותיות כזה, הוא לשון הרמ"א
אותיות כזה, הוא מראה מקומות מהרמ"א
אותיות כזה, הוא עניני ארץ ישראל במודגש, לשון המחבר
אותיות כזה, הוא עניני ארץ ישראל במודגש, לשון הרמ"א

הלכות ארץ ישראל

אורח היים הלכות הנהגת אדם בבוקר, סימן א – דין השכמת הבוקר, סעיף ג

(ג) ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש:

אורח היים הלכות הנהגת אדם בבוקר, סימן ג – הנהגת בית הכסא, סעיף ז

(ז) המטיל מים מן הצופים ולפנים (פירוש, מקום שיכולים לראות משם הר הבית ומשם והלאה אין יכולים לראות, רש"י) לא ישב ופניו כלפי הקודש (אלא לצפון או לדרום) או יסלק הקודש לצדדין:

אורח היים הלכות תפלה, סימן צ – מקום הראוי להתפלל עם הצבור, ודין ההולך בדרך, סעיפים: ד, ז

(ד) צריך לפתוח פתחים או חלונות כנגד ירושלים כדי להתפלל כנגדן. וטוב שיהיה בבית הכנסת י"ב חלונות:

(ז) ולא אחורי בית הכנסת אם אינו מחזיר פניו לבית הכנסת ואחורי בית הכנסת הוא הצד שהפתח פתוח בו והוא הפך הצד שפונים אליו הקהל כשמתפללים. ויש מפרשים בהפך. וראוי לחוש לדברי שניהם וגם כשמתפלל בשאר צדדים חוץ לבית הכנסת יש להחמיר שיחזיר פניו לבית הכנסת. וכל זה כשניכר שמחזיר אחוריו לבית הכנסת אבל אם הוא מתפלל בבית הסמוך לבית הכנסת פניו כנגד ארץ ישראל בראוי ואחוריו לכותל ביתו שהוא כותל בית הכנסת מותר שאינו ניכר שמחזיר פניו מבית הכנסת:

שולחן ערוך הלכות ארץ ישראל

כנישתא לא בטלה התקנה זהו טעם המקומות שנהגו לקדש בבית הכנסת אבל יותר טוב להנהיג שלא לקדש בבית הכנסת וכן מנהג ארץ ישראל. הגה ונהגו לעמוד בשעה שמקדשין בבית הכנסת

אורח היים הלכות שבת, סימן שו – באיזה חפצים מותר לדבר בשבת, סעיף יא

(יא) מותר לקנות בית בארץ ישראל מן האיניו יהודי בשבת וחותר ומעלה בערבאות. הגה שלהם בכתב שלהם דאינו אסור רק מדרבנן ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו (אור זרוע)

אורח היים הלכות שבת, סימן שלטי – כמה דינים פרטיים הנהגין בשבת, סעיף ד'

(ד) אין דנין. הגה ולכן אסור לתפוס ולהכניס לבית הסוהר מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח וכל שכן שאסור להלקותו דהוה בכלל דין ואם יברח אין עלינו כלום (בית יוסף סוף סימן רס ג בשם שבולי הלקט) ולא מקדשין הגה ויש מתירין לקדש היכא דאין לו אשה ובנים (רבינו תם) ואפשר דהוא הדין הכניסה לחופה שרי (סמ א) ואף על גב דלא קיימא לן הכי מכל מקום סומכין על זה בשעת הדחק כי גדול כבוד הבריות כמו שרגילין שלפעמים שלא היו יכולים להשוות עם הנדוניא ביום ו עד הלילה דעושין החופה והקידושין בליל שבת הואיל וכבר הוכנו לסעודה ולנשואין והוי ביוש לכלה ביום לכלה ולחתן אם לא יכנסו אז ומכל מקום לתתחלה יש ליהזר שלא יבא לידי כך (ועיין בטור אבן העזר סימן ס ג) ולא חולצין ולא מיבמין ואין כונסין ולא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מפרישין תרומות ומעשרות ואין פודין הבן ואין מגרשין אלא אם כן הוא גט שכיב מרע (דתקיף ליה עלמא) וכולם אם נעשו שוגגין או מזידין או מוטעין מה שעשוי עשוי:

אורח היים הלכות שבת, סימן שפו – דיני שיתוף בעירוב, סעיף ח

(ח) משתתפין אפילו באוכל שאינו ראוי לו אם ראוי לשום אדם כגון לניזיר ביין ולישראל בתרומה וכן (הנודר) מאוכל או נשבע שלא יאכלנו משתתף בו ויש אומרים דהיינו דוקא כשנדר או נשבע שלא יאכלנו אבל אם נדר או נשבע שלא יהנה ממנו אין משתתפין לו בה (ואם אמר קונם הנאתו או אכילתו על לכולי עלמא אין משתתף בה) (טור)

לפרוש ופוסק עמהם לשבות ואם אחר שיהיו במדבר לא ירצו לשבות עמו יכול ללכת עמהם חוץ לתחום מפני פיקוח נפש ואם נכנס לעיר אחת בשבת מחלך את כולה ואפילו הניחוהו מחוץ לעיר ורוצה ליכנס לעיר מותר דכיון דלדבר מצוה נפק יש לו אלפים אמה לכל רוח. הגה יש אומרים שכל מקום שאדם הולך לסחורה או לראות פני חברו חשוב הכל דבר מצוה ואינו חשוב דבר הרשות רק כשהולך לטייל ועל כן נהגו בקצת מקומות להקל בענין הפלגת הספינות והליכת שיירא תוך שלשה ימים כי חושבים הכל לדבר מצוה ואין למחות בידן הואיל ויש להם על מי שיסמוכו

אורח היים הלכות שבת, סימן רס – דיני הכנסת שבת, סעיף ב

(ב) כשיהיה סמוך לחשיכה ישאל לאנשי ביתו בלשון רכה עשרתם ערבתם הפרשתם חלה ויאמר להם הדליקו את הנר. ובמקום שאין מעשרין אין צריך לומר עשרתם (טור)

אורח היים הלכות שבת, סימן רסא – זמן הדלקת הנרות לשבת, סעיף א

(א) ספק חשיכה והוא בין השמשות (והיינו כדי שיעור הלוך ג רבעי מיל אחר שקיעת החמה (טור) בסימן רצ ג וכדלקמן סוף סימן ב) ושיעור מיל הוא שליש שעה פחות חלק ל) אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות ואין מערבין עירובי תחומין (ועיין לקמן סימן תט ו סעיף ב) אבל מעשרין את הדמאי וטומנין את החמין ומערבין עירובי חצירות (ועיין לקמן סימן שצ ג) ומותר לומר לאינו יהודי בין השמשות להדליק נר לצורך שבת וכן לומר לו לעשות כל מלאכה שהיא לצורך מצוה או שהוא טרוד ונחפז עליה. הגה וכן מי שקבל עליו שבת שעה או ב קודם חשיכה יכול לומר לאינו יהודי להדליק הנר ושאר דברים שצריך (מהרי"ו סימן קי ו) (ועיין לקמן סימן שמ ב)

אורח היים הלכות שבת, סימן רסט – דין הקידוש בבית הכנסת, סעיף א

(א) נהגין לקדש בבית הכנסת ואין למקדש לטעום מיין הקידוש אלא מטעמיו לקטן דאין קידוש אלא במקום סעודה (ועיין לקמן סימן רע ג) ומעיקרא לא נתקן אלא בשביל אורחים דאכלי ושתי בבי כנישתא להוציאם ידי חובתם ועכשיו אף על גב דלא אכלי אורחים בבי

אורח היים הלכות ברכת הפירות, סימן רח – דין ברכה מעין שלש אחרי חמשת מיני פירות וחמשת מיני דגן, סעיף י

(י) בכרכה אחת מעין שלש של פירות דחוצה לארץ חותם על הארץ ועל הפירות ובארץ ישראל חותם על הארץ ועל פירותיה ואם בחוץ לארץ אוכל מפירות הארץ חותם גם כן על פירותיה:

אורח היים הלכות ברכות, סימן רכד – דיני ברכות פרטיות, סעיף ב

(ב) הרואה מקום שנעקרה ממנה עבודת כוכבים אם הוא בארץ ישראל אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שעקר עבודת כוכבים מארצנו ואם הוא בחוצה לארץ אומר שעקר עבודת כוכבים מהמקום הזה ואומר בשתייהן כשם שעקרת אותה מהמקום הזה כן תעקור אותה מכל המקומות והשב לב עובדיהם לעבדך. הגה ואם נעקרה עבודת כוכבים ממקום אחד ונתנוה במקום אחר מברך על מקום שנעקרה שעקר עבודת כוכבים ועל מקום שנתנוה לשם שנתן ארך אפים (בית יוסף בשם תוספות וירושלמי)

אורח היים הלכות ברכות, סימן רכה – ברכת ימים ונהרות הרים וגבעות, סעיף א

(א) על ימים ונהרות הרים וגבעות ומדברות אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית ועל הים הגדול והוא הים שעוברים בו לארץ ישראל ולמצרים אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה הים הגדול:

אורח היים הלכות שבת, סימן רמח – דין המפליג בספינה וההולך בשיירא בשבת, סעיף ד

(ד) היוצאים בשיירא במדבר והכל יודעים שהם צריכים לחלל שבת כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לבדם שלשה ימים קודם שבת אסורים לצאת וביום ראשון ובשני ובשלישי מותר לצאת ואם אחר כך יארע לו סכנה ויצטרך לחלל שבת מפני פקוח נפש מותר ואין כאן חילול. והעולה לארץ ישראל אם נודמנה לו שיירא אפילו בערב שבת כיון דדבר מצוה הוא יכול

מילי לגוהצן ולהניחן עד אחר תשעה באב אבל אסור ללבשן בשבוע זה ונהגו לאסור אפילו כלי פשתן ואפילו בכיבוס שלנו בין ללבוש בין לכבס ולהניח ואין להקל בדבר כיון שנהגו וכל שכן דאפשר דמדינא נמי אסור שהרי יש מי שכתב דכיבוס שלנו קרי (גיהוץ) לשל בני בכל שאין מתלכנים יפה לפי שמימיהם הם עכורים שאינה ארץ הרים וגבעות כארץ ישראל וכיבוס של שאר ארצות אפשר שהוא ככיבוס של ארץ ישראל ואסור ועוד יש מי שפירש דגיהוץ היינו מים ואפר או נתר ובורית וכיבוס היינו במים לבד ובזמן הזה אין מכבסים במים לבד ונמצא שכל כיבוס של זמן הזה הוא גיהוץ ואסור מדינא אפילו בכלי פשתן ללבשן מיהא. הגה ואנו נוהגין להתמיר בכל זה מתחילת ראש חודש עד אחר התענית אם לא לצורך מצוה כגון אשה הלוכשת לבנים מותרת לכבס וללבוש לבנים ולהציע תחתיה (רוקח ואור זרוע) אבל בתשעה באב עצמו לא תלבש לבנים רק לובשת חלוק בדוק ויפה (הגהות שערי דורא) וכן לכבוד שבת לובשים כלי פשתן ומציעין לבנים כמו בשאר שבתות ואסור ליתן כלים לכובס נכרי לכבס מראש חודש ואילך אבל קודם ראש חודש מותר לתת אף על פי שכובסת אחר ראש חודש (תוספות פרק ד דתענית ומהרי"ל)

אורח חיים הלכות תשעה באב ושיאר תעניות, סימן תקנ"ג – דברים האסורים בתשעה באב, סעיף כה

(כה) כל האוכל ושותה בתשעה באב אינו רואה בשמחת ירושלים וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה. וכל האוכל בשר או שותה יין בסעודה המפסקת עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם:

אורח חיים הלכות תשעה באב ושיאר תעניות, סימן תקס – לעשות זכר להורבן, ובו ה' סעיפים

(א) משחרב בית המקדש תקנו חכמים שהיו באותו הדור שאין בונים לעולם בנין מסוייד ומכוויר (פירוש מצוייר) כבנין המלכים אלא טח ביתו בטיט וסד בסיד ומשייר מקום אמה על אמה כנגד הפתח בלא סיד והלוקח חצר מסויידת ומכווירת (פירוש מצויירת) הרי זה בחוקתה ואין מחייבים אותו לקלוף בכותלים:

אורח חיים הלכות יום טוב, סימן תקד – דין התבלין ביום טוב, סעיף ג

(ג) אין כותשין הריפות במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה שזה הוא השינוי שלה ובארץ ישראל אפילו בקטנה אסור. וכיון שאין אנו יודעים עכשיו מה נקראת גדולה או קטנה יש לאסור הכל. הגה ומותר לגרוד גבינה ביום טוב על הכלי שהוא מורג חרוץ מיהו צריך שינוי מעט כמו דיכת מלח (ריב"ש סימן קפ"ד) והוא הדין מצות בלא שינוי משום דאין טחינה באוכלין שהיו טחונין תחלה (מהרי"ל)

אורח חיים הלכות יום טוב, סימן תקכ"ד – כמה דברים האסורים ביום טוב, סעיף א

(א) אין עולין על גבי אילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ולא מספקין להכות כף על ירך ולא מטפחין להכות כף על כף ולא מרקדין ולא דנין ולא מקדשין ולא כונסין ולא מיכמין ולא מגרשין ולא חולצין ולא מקדישין ולא מחרימין ולא מפרישין תרומה ומעשרות. הגה ודין פדיון הבן כדנינו בשבת כך דינו ביום טוב ועיין לעיל סימן של ט סעיף ד

אורח חיים הלכות חול המועד, סימן תקלא – דיני גילוח בחול המועד, סעיף ד

(ד) ואלו מוגלחין במועד מי שיצא מבית השביה ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד ומי שיצא מבית האסורים ואפילו היה חבוש ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח וכן המנודה שהתירו לו ברגל וכן מי שנדר שלא לגלח ונשאל על נדרו ברגל וכן הבא ממדינת הים בחול המועד או שבא בערב הרגל ולא היה שעות ביום לגלח והוא שלא יצא מארץ ישראל לחוץ לארץ לטייל:

אורח חיים הלכות תשעה באב ושיאר תעניות, סימן תקנ"א – דין שבוע שחל תשעה באב להיות בתוכה, סעיף ג

(ג) שבוע שחל בו תשעה באב אסורים לספר ולכבס אפילו אינו רוצה ללבושו עתה אלא להניחו לאחר תשעה באב ואפילו אין לו אלא חלוק אחד אסור וכן המכובסים מקודם בין ללבוש בין להציע בהם המטה ואפילו מטפחות הידים והשלחן אסור וכיבוס שלנו מותר אבל גיהוץ (פירוש מעבירין על הבגדים) אבן חלק להחליקו, ערוך) שלנו אסור וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ והרי הם ככיבוס שלנו ומותר והני

אורח חיים הלכות עירובי תחומין, סימן תט"ז – דין מקום גתנית העירוב, סעיף ו

(ו) אבד עירובו או נשרף או אם היה בסוף התחום ונתגלגל חוץ לדי' אמות או שהיתה תרומה ונטמאת מבעוד יום אינו עירוב משחשיכה הרי זה עירוב שקניית העירוב בין השמשות אם ספק כשר שספק העירוב כשר והוא שיהיה לו חזקת כשרות כגון זה שהניחו שם ואירע בו ספק אבל אם לא היה לו חזקת כשרות כגון ספק אם הונח שם אם לאו לא:

אורח חיים הלכות ראש חודש, סימן תכ"ב – סדר התפלה והלל בראש חודש, סעיף ב

(ב) וקורים הלל בדילוג בין יחיד בין צבור ויש אומרים שהצבור מברכין עליו בתחלה לקרוא את ההלל (ואם בירך לגמור אין צריך לחזור) (מרדכי פרק במה מדליקין ושבוילי לט"ט) ולבסוף יהללוך והיחיד אין מברך עליו ויש אומרים שאף הצבור אין מברכין עליו לא בתחלה ולא בסוף וזה דעת הרמב"ם וכן נוהגין בכל מלכות ארץ ישראל וסביבותיה. הגה ויש אומרים דגם יחיד מברך עליו (טור בשם הרא"ש ורבינו תם) וכן נוהגין במדינות אלו ומכל מקום יזהר אדם לקרות בצבור כדי לברך עליו עם הצבור ויש אומרים דכשיחיד קורא אומר לשנים שיאמרו עמו ראשי פרקים דאז הוא כרבים (מרדכי פרק במה מדליקין ואגור בשם שוחר טוב) ונהגו כן בהודו ולא באנא

אורח חיים הלכות פסח, סימן תפ"ט – סדר תפלת ליל שני של פסח, וספירת העומר, סעיף ו

(י) אסור לאכול חדש אף בזמן הזה בין לחם בין קלי בין כרמל עד תחלת ליל י"ח בניסן ובארץ ישראל עד תחלת ליל י"ז בניסן:

אורח חיים הלכות יום טוב, סימן תצ"ו – דיני יום טוב שני של גלויות, סעיף ג

(ג) בני ארץ ישראל שבאו לחוצה לארץ אסורים לעשות מלאכה ביום טוב שני בישוב אפילו דעתו לחזור וכל זמן שלא הגיע לישוב אפילו אין דעתו לחזור מותר לפי שעדיין לא הוקבע להיות כמותן אבל אם הגיע לישוב ואין דעתו לחזור נעשה כמותן ואסור בין במדבר בין בישוב וכל חוץ לתחום אין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם:

אורח חיים הלכות תענית, סימן תקעה – דיני תעניות שמתפללין בארץ ישראל על הגשמים, וכו' ג' סעיפים

(א) סדר תעניות שמתעניין בארץ ישראל על הגשמים כך הוא הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים מתחילין תלמידי חכמים בלבד להתענות ג' תעניות ב' וה' וב' וכל התלמידים ראויים לכך ודין תעניות אלו כדין תענית יחיד:

(ב) הגיע ראש חודש כסליו ולא ירדו גשמים בית דין גוזרין שלשה תעניות על הצבור שני וחמישי ושני וכל העם נכנסים לבתי כנסיות ומתפללים וזועקים ומתחננים כדרך שעושים בכל התעניות:

(ג) עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין עוד ג' תעניות על הציבור שני וחמישי ושני ובאלו מפסיקין מלאכות מבעוד יום ואסורים בהם בעשיית מלאכה ביום אבל לא כלילה ואסורים ברחיצת כל הגוף בחמין לפיכך נועלין את המרחצאות אבל פניו ידיו ורגליו בחמין וכל גופו בצונן מותר ואסורים בסיכה אלא אם כן הוא להעביר את הזוהמא ואסורים בהם בתשמיש המטה וכן אסורים בנעילת הסנדל בעיר ומתפללין בבתי כנסיות ומתחננים כבשאר תעניות:

(ד) עברו אלו [ולא נענו] בית דין גוזרין עוד שבע תעניות על הצבור שני וחמישי ושני וחמישי ושני וחמישי ושני וכל מה שאסור בשלשה שלפניו אלו אסור אף באלו ויתירין אלו שמתריעין בהם בשופר על הברכות שמוסיפים בהם ומתפללים ברחוב העיר ומורידין זקן להוכיחם ומוסיפין שש ברכות בתפלת שחרית ובתפילת המנחה ונועלים את החנויות ובשני לעת ערב פותחין מעט (אותן החנויות המוכרות אכילה ושתייה) (בית יוסף בשם רש"י) כדי שימצאו לקנות לסעודת הלילה ובחמישי פותחין כל היום חנויות המוכרות מאכל מפני כבוד השבת ואם יש לחנות שני פתחים פותח אחד ונועל אחד ואם יש לחנות אצטבא לפניו פותח כדרכו בחמישי ואינו חושש:

(ה) עוברות ומניקות מתענות אבל לא בגי' ראשונות ולא בז' אחרונות ומיהו לא יאכלו אלא כדי קיום הולד (ואסור להן להחמיר ולהתענות) (תשב"ץ סימן תכ ח)

(ו) אחר שגזרו י"ג תעניות אלו אם לא נענו אין גוזרין עוד והני מילי כשמתענים על הגשמים לפי שכשעברו אלו כבר עברו זמן

וכשרואה בית המקדש אומר בית קדשנו ותפארתנו אשר הללוך בו אבותינו היה לשרפת אש וכל מחמדנו היה להרבה קורע ומהיכן חייב לקרוע מן הצופים ואחר כך כשיראה המקדש קורע קרע אחר וכל קריעה טפה ואם בא דרך המדבר שאז רואה המקדש תחלה קורע על המקדש טפה ואחר כך כשיראה ירושלים מוסף על קרע ראשון כל שהוא:

(ג) אם קרע על אחת מערי יהודה אינו חוזר וקורע כשיראה שאר ערי יהודה הוין מירושלים שחוזר וקורע עליה קרע אחר בפני עצמו ואם קרע על ירושלים תחלה אינו צריך לקרוע על שאר ערי יהודה:

(ד) כל הקרעים האלו בידו ומעומד וקורע כל כסותו שעליו עד שיוגלה את לבו ואינו מאחה קרעים אלו לעולם אבל רשאי לשלול למללן ללקטן ולתפרן כמין סולמות:

(ה) היה הולך ובא לירושלים הולך ובא תוך ל' יום אינו קורע קרע אחר ואם לאחר ל' יום חוזר וקורע (והוא הדין בערי יהודה ובמקדש):

אורח חיים הלכות תענית, סימן תקסב – דין קבלת התענית, סעיף יב

(יב) תענית שגוזרים על הצבור אין כל יחיד צריך לקבלו בתפלת המנחה אלא שליח צבור מכריז התענית והרי הוא מקובל ויש אומרים דהני מילי בארץ ישראל שהיה להם נשיא לפי שגזירתו קיימת על כל ישראל אבל בחוצה לארץ צריכים כל הצבור לקבל על עצמם כיחידים שכל אחד מקבל על עצמו:

אורח חיים הלכות תענית, סימן תקסו – דיני תענית ציבור, סעיף ד

(ד) נוהגים להרבות סליחות בברכת סלה לנו ויש שאין נוהגים לומר סליחות עד אחר סיום שמונה עשרה ברכות וכן הנהיגו הקדמונים בארץ ישראל והוא המנהג הנכון:

(ב) וכן התקינו שהעורך שלחן לעשות סעודה לאורחים מחסר ממנו מעט ומניח מקום פנוי בלא קערה מן הקערות הראויות לתת שם וכשהאשה עושה תכשיטי הכסף והזהב משירה מין ממיני התכשיט שנוהגת בהם כדי שלא יהיה תכשיט שלם וכשהחתן נושא אשה לוקח אפר מקלה ונותן בראשו במקום הנחת תפילין. הגה ויש מקומות שנהגו לשבר כוס בשעת חופה או לשום מפה שחורה או שאר דברי אבילות בראש החתן (כל בו) וכל אלה הדברים כדי לזכור את ירושלים שנאמר אם אשכח ירושלים וגו' אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי:

(ג) וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר לשמח בהם. הגה ויש אומרים דוקא מי שרגיל בהם כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או בבית המשתה (טור) ואסור לשומעם מפני החורבן ואפילו שיר בפה על היין אסורה שנאמר בשיר לא ישתו יין וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תשבחות או שיר של הודאות וזכרון חסדי הקדוש ברוך הוא על היין. הגה וכן לצורך מצוה כגון בבית חתן ובלה הכל שרי (תוספות וסמ"ג והגהות מיימוני)

(ד) וכן גזרו על עטרות חתנים שלא להניח כלל ושלא יניח החתן בראשו שום כליל שנאמר חסר המצנפת והרם העטרה וכן גזרו על עטרות הכלה אם היא של כסף אבל של גדיל מותר לכלה ודוקא לחתן וכלה אבל בשאר כל אנשים ונשים לא גזרו:

(ה) אסור לאדם שימלא פיו שחוק בעולם הזה:

אורח חיים הלכות תשעה באב ויאר תעניות, סימן תקסא – דין הרואה ערי יהודה וירושלים והמקדש בחורבן, וכו' ה' סעיפים

(א) הרואה ערי יהודה בחורבן אומר ערי קדשך היו מדבר וקורע (ואינו חייב לקרוע אלא כשמוגיע סמוך להם כמן הצופים לירושלים) (בית יוסף)

(ב) הרואה ירושלים בחורבנה אומר ציון מדבר היתה ירושלים שממה וקורע

והמתן עד שיצטרך התגר למכור שוה עשרה בששה הרי זו צרת צבור ומתריעין עליה ובשבת זועקים עליה אבל אין תוקעים עליה בשבת:

(יא) וכן על המטר כיצד הרי שרבו עליהם גשמים עד שיצרו להם הרי אלו מתפללים עליהם שאין לך צרה יתירה מזו שהבתים נופלים ונמצא בתיהם קבריהם ובארץ ישראל אין מתפללין על רוב הגשמים מפני שהיא ארץ הרים ובתיהם בנוים באבנים ורוב גשמים טובה להם ואין מתענים להעביר הטובה. ועכשיו בצפת מצוים מפולת בתים מפני הגשמים ומתפללים עליהם:

אורח חיים הלכות תענית, סימן תקפ – ימים שמתענים בהם, סעיף ב

(ב) בשבעה עשר באלול מתו מוציא דבת הארץ:

אורח חיים הלכות ראש השנה, סימן תרא – סדר יום שני של ראש השנה, סעיף ב

(ב) אף בארץ ישראל עושים ראש השנה שני ימים. הגה ומתענים למחרת ראש השנה (טור) והוא תענית ציבור

אורח חיים הלכות יום הכיפורים, סימן תריב – איסור אכילה ביום הכיפורים, ושיעור כמותה, סעיף ז

(ז) אכל עלי קנים פטור ולולבי גפנים שלבלבו קודם ראש השנה פטור דעץ בעלמא הם ואם לבלבו (בארץ ישראל) מראש השנה ועד יום הכיפורים חייב:

אורח חיים הלכות לולב, סימן תרסג – סדר תפלת חול המועד, סעיף א

(א) בחול המועד מוציאין ספר תורה וקורין בו ארבעה בקרבנות החג שבפרשת פנחס וביום ראשון של חולו של מועד קורא כהן וביום השני ולוי וישראל חוזר וקורא וביום השלישי והרביעי קורא ספיקא דיומא וביום השני וביום השלישי ועל דרך זה קורים בשאר ימים. הגה ויש אומרים ששנים הראשונים קורין בספיקא דיומא והשלישי קורא ביום המחרת והרביעי חוזר וקורא כל ספיקא דיומא דהיינו מה שקראו שנים הראשונים וכן אנו נוהגין וביום השביעי כהן קורא ביום החמישי לוי ביום הששי ישראל ביום השביעי והרביעי קורא ביום הששי וביום השביעי וכן אנו נוהגין (רש"י בשם רבותיו ומהרי"ו ומנהגים) ובארץ ישראל שאין

צום כפור אלא בארץ ישראל בלבד ובגלל המטר ובאותם עשר תעניות שהם שלשה אמצעים ושבע אחרונות:

(יא) היו מתענים על הגשמים ונענו כמה ירדו ויהיו פוסקין מן התענית משיכנסו בעומק הארץ החרבה טפח ובכינונית שני טפחים ובעבודה שלשה טפחים (ושיעור כמה צריכין לירד לברך עליהם עיין לעיל סימן רכ א) ואם התחילו לירד אחר חצות ישלימו אותו היום (ועיין לעיל סימן תקס ט בסופו) ואם התחילו לירד קודם חצות לא ישלימו אלא יאכלו וישתו ויעשו יום טוב ולערב יתקבצו ויאמרו הלל הגדול:

(יב) אין אומרים הלל הגדול אלא כשנענו ביום תעניתם דוקא אבל אם לא נענו עד יום שלאחר תעניתם לא:

(יג) אם ירדו להם גשמים כליל תעניתם קודם שעלה עמוד השחר אין אומרים הלל הגדול:

אורח חיים הלכות תענית, סימן תקעו – על איזה דברים מתענין ומתריעין, סעיפים: ב, ט, י, יא

(ב) וכן על הדבר איזהו דבר עיר שיש בה ת"ק רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר יצאו ביום אחד או בד' ימים אין זה דבר היו בה אלף ויצאו ממנה ששה מתים בג' ימים זה אחר זה הרי זה דבר יצאו ביום אחד או בארבעה אין זה דבר וכן לפי חשבון זה ואין הנשים והקטנים וזקנים ששבתו ממלאכה בכלל מנין אנשי המדינה לענין זה. היה דבר בארץ ישראל מתענין שאר גלויות עליהם (ודוקא דאיכא דבר בכולה ולא במקצתה) (ר' פרק ג' התענית) היה דבר במדינה ושיירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת שתייהן מתענות אף על פי שהן רחוקות זו מזו:

(ט) וכן על הארבה והחסיל אפילו לא נראה מהם אלא בנף אחד בכל ארץ ישראל ואפילו אינו משחית יבול הארץ מתענין ומתריעין עליהם ועל הגובאי (פירוש מין ארבה) בכל שהוא אבל על החגב אין מתענין עליו ולא מתריעין אלא זועקין בלבד ועכשיו שאין אנו מכירין מינים הללו על כולם מתריעין:

(י) וכן על המזונות כיצד הרי שהחולו דברים של פחורה שרוב חי אנשי אותה העיר מהם כגון כלי פשתן בכבל ויין ושמן בארץ ישראל ונתמעט המשא

הגשמים ואין בהם תועלת אבל על שאר פורעניות מתענים והולכים עד שיענו:

(ז) כשמתענים על הגשמים ועברו י"ג תעניות אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן ובכנין של שמחה (אלא אם כן כותלו נוטה ליפול) (טור) וממעטין באירוסין ונישואין אלא אם כן אם לא קיים מצות פריה ורבייה וממעטים בשאילת שלום בין אדם לחבירו ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום אלא כנוזפין וכמנודים למקום ועם הארץ שנתן להם שלום משיבין לו בשפה רפה וכובד ראש ותלמידי חכמים לבדם חוזרים ומתענים שני וחמישי ושני עד שיצא ניסן של תקופה ומותרין לאכול בלילה ובמלאכה ובשאר הדברים ומפסיקים בראש חדש חנוכה ופורים יצא ניסן של תקופה והוא כשהגיע השמש לתחלת מזל השור אין מתענין עוד שאין הגשמים בזמן הזה אלא סימן קללה הואיל ולא ירדו כל עיקר מתחילת השנה:

(ח) וכל זה הסדר כשלא ירדו גשמים כלל אבל ירדו ברביעה (פירוש המטר היורד להצמיה כל צמח ועשב האדמה נקרא רביעה מפני שרובע ומעבר את הקרקע כדכתיב כי כאשר ירד הגשם וגו' והולידה והצמיחה וגומר) וצמחו העשבים והתחילו ליבש הרי אלו מתענים וזועקים עד שירדו גשמים או עד שיבשו הצמחים וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו שהוא זמן פריחת האילנות בארץ ישראל ולא ירדו גשמים הרי אלו מתענים וזועקים עד שירדו גשמים הראויים לאילנות או עד שיעבור זמנם וכן אם הגיע חג הסוכות ולא ירדו גשמים הרבה כדי למלאות מהם הבורות והשיחין והמערות הרי אלו מתענים עד שירד גשם הראוי לבורות ואם אין להם מים לשתות מתענין על הגשמים בכל עת שלא יהיה להם מים לשתות ואפילו בימות החמה פסקו הגשמים בין גשם לגשם מ' יום בימות הגשמים הרי זה מכת בצורת ומתענים וזועקים עד שירדו גשמים או עד שיעבור זמנם:

(ט) במה דברים אמורים בארץ ישראל וכל הדומה לה אבל במקומות שעונת הגשמים שלהם קודם שבעה עשר במרחשון או אחר זמן זה כשיגיע זמנם ולא ירדו גשמים יחידים מתענים שני וחמישי ושני ומפסיקים בראש חודש חנוכה ופורים ושהין אחר כך כמו כמו ששה ימים אם לא ירדו גשמים בית דין גוזרין י"ג תעניות על הסדר שאמרנו:

(י) כל תענית שגוזרים הצבור בחוצה לארץ אוכלים בהם כלילה ודינם כדין שאר תעניות שאין גוזרים על הצבור תענית כגון

אמרינן לגבי עדות שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואשה נאמנת בדבר איסור לומר תקנתיו (רן פרק האומר וריש חולין) ודוקא בודאי איסור כגון ניקור בשר וכדומה אבל בספק שמא אין כאן איסור כגון שצריכה לברור דגים טמאים מטהורים (איסור והיתר הארוך) או איסור שיש בו צדדים להקל (שם בר ז) אין אשה נאמנת דאשה דעתה קלה להקל קטן אין לו דין עד להיות נאמן באיסורין (ריב ש סימן רמ ה) מכל מקום בקטן חריף ובקי בדבר ואיכא רגלים לדבריו יש להחמיר אם מעיד על דבר איסור (רשב א סי כ ד) ואם מעיד על איסור דרבנן להקל ולא אתחזק איסורא כגון בדיקת חמץ נאמן דהימנוהו רבנן בדרבנן (שם בריב ש) אבל אם אתחזק איסורא אינו נאמן כלל

יורה דעה הלכות עבודה זרה, סימן קמח – דיני חגי האלילים, סעיפים: א, ב, ג, ד

(א) שלשה ימים לפני חגם של עובדי עבודי זרה אסור ליקח מהם ולמכור להם דבר המתקיים ומותר למכור להם דבר שאינו מתקיים עד יום חגם כגון ירקות ותבשיל וכן אסור להשאיל ולשאול ולהלוותן (בלא רבית) (טור והפוסקים) וללוות מהם ולפורען וליפרע מהם מלוה בשטר או על המשכון אבל מלוה על פה נפרעים מהם מפני שהוא כמציל מידם. ובזמן דידם תקיפה אפילו בשטר חשיב כמציל מידם ואם היא מלוה ברבית אפילו במשכון חשיב כמציל מידם:

(ב) עבר ונשא ונתן ביום חגם אסור בהנאה ואם נשא ונתן בשלשה ימים שלפני החג מותר בהנאה:

(ג) אם היה חגם של אותם עובדי עבודה זרה הרבה ג' או ד' או י' כל אותם הימים ביום אחד הם וכל אותם הימים אסורים עם ג' לפניהם:

(ד) במה דברים אמורים בארץ ישראל אבל בשאר ארצות אינו אסור אלא יום חגם בלבד:

יורה דעה הלכות עבודה זרה, סימן קנא – דברים המוצרכים לעבודה זרה אסור לישראל למכרם, סעיפים: א, ב, ג, ד

(ז) אין מוכרין להם (לעובדי עבודה זרה) בארץ ישראל כל דבר המחובר כגון אילן וקמה אבל מוכרים על תנאי שיקיין וקוציין:

(ח) אין מוכרים להם בתים ושדות בארץ ישראל אבל משכירין להם בתים ולא שדות. ובסוריא מוכרים בתים ומשכירים שדות. ובחוצה לארץ מוכרים אלו ואלו:

מגילה חוזר וקורא אותה ביום י ד אפילו קראה תחלה ביום י ג מכל מקום קרא אותה שלא בזמנה (כל בו ובית יוסף)

(ח) בן עיר שהיה בספינה או בדרך ולא היה בידו מגילה ואחר כך נודמנה לו בט"ו קורא אותה בט"ו:

יורה דעה הלכות תערוכות, סימן קי – דין ספק טריפות שאירע בבשר, סעיף א

(א) דבר חשוב אוסר במינו בכל שהוא והם ז' דברים ואלו הם אגוזי פרך ורמוני כדן וחביות סתומות וחלפות תרדין וקלחי כרוב ודלעת יונית וככרות של בעל הבית וכן בעלי חיים חשובים הם ואינם בטלים אבל שאר דברים אף על פי שדרכן לימנות הרי אלו עולים כשיעורן. הגה ויש אומרים דכל דבר שבמנין דהיינו שדרכו למנותו תמיד אינו בטל (טור בשם ר י ובית יוסף) וכן נוהגין הא דדבר חשוב אינו בטל אינו אלא מדרבנן ואזלינן בספיקו לקולא (ארוך כלל כ ה, והרמב"ם פרק ט ז דמאכלות אסורות, ותוספות דזבחים סוף דף ע ג, ואגודה שם, וראש פרק גיד הנשה, ורשב"א בתורת הבית, ונימוקי יוסף פרק הערל, ועוד הרבה פוסקים, כמו שיתבאר בסמ"ח זה בכמה דוכתי) כל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מהמקומות כגון אגוזי פרך ורמוני כדן בארץ ישראל באותם הזמנים הוא אוסר בכל שהוא לפי חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן ולא הוזכרו אלו אלא לפי שהן אוסרים בכל שהן בכל מקום והוא הדין בכל כיוצא בהן בשאר מקומות

יורה דעה הלכות יין נסך, סימן קכז – אם נאמן האדם לאסור יינו של חברו, סעיף ג

(ג) עד אחד נאמן באיסורים להתיר אבל לא להחמיר. הגה מיהו יש אומרים דבדבר דאיכא לברורי כגון שאמר לו אחד בא ואראך עובד כוכבים מנסך יינך צריך לחוש לדבריו (בית יוסף בשם התוספות) וכל דבר שלא אתחזק לא להיתר ולא לאיסור עד אחד נאמן עליו אפילו לאסרו (אשירי פרק הניזקין ומדרכי פרק האשה רבה) וכל היכא דאתחזק דבר באיסור כגון טבל או חתיכת בשר שאינה מנוקת אין העד נאמן עליו להתירו אלא אם כן בידו לתקנו (גם זה שם) ואם היו בכאן ב חתיכות אחת של איסור ואחת של היתר נאמן העד לומר זה היתר וזה איסור (הרן שם) ואדם נאמן על שלו ואפילו היכא דאתחזק איסורא (שם באשירי) ועי' לעיל סימן קי ט דין החשוד על הדבר אם מעיד עליו ועיין לקמן סימן קפ ה מי שאומר פלוני חכם הכשיר לי זה והחכם כופר ועיין באבן העזר סימן קנ ב אם

שם ספיקא דיומא אין קורים בכל יום אלא קרבן היום בלבד כי ביום ב' הוא א' לחולו של מועד קורא כהן וביום השני והשלשה העולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר הימים:

אורח חיים הלכות מגילה ופורים, סימן תרפה – דין כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, ובו ח' סעיפים

(א) כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון אפילו אינן מוקפין עכשיו קורין בט"ו אפילו אם הם בחוצה לארץ ואפילו אין בהם עשרה בטלנים (פירוש בטלים ממלאכתן ועוסקין בצרכי צבור) והוא שהוקף ואחר כך ישב או שישב תחלה על דעת להקיפו אחר כך לאפוקי כשנודע שישב תחלה על דעת שלא להקיפו. (אבל בסתמא הוקפה ולבסוף ישבה, ר ז)

(ב) וכן הכפרים הנראים עמהם אפילו אינם סמוכים כגון שהם בהר או שסמוכים להם אפילו אינם נראים עמהם כגון שהם בעמק ובלבד שלא יהיו רחוקים יותר ממיל ובשושן אף על פי שאינה מוקפת חומה מימות יהושע קורין בט"ו הואיל ונעשה בו הנס:

(ג) כפרים ועיירות גדולות וכרכים שאינם מוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין ביי"ד:

(ד) כרך שהוא ספק אם הוקף בימי יהושע אם לאו קורין ביי"ד ובט"ו ובליליהון ולא יברך כי אם ביי"ד שהוא זמן קריאה לרוב העולם:

(ה) בן עיר שהלך לדרך או בן כרך שהלך לעיר אם היה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ונתעכב ולא חזר קורא כמקומו ואם לא היה בדעתו לחזור אלא לאחר זמן הקריאה קורא עם אנשי המקום שהוא שם. הגה ואם הוא במדבר או בספינה קורא ביום י ד כמו רוב העולם (כל בו)

(ו) יום חמשה עשר שחל להיות בשבת אין קורין המגילה בשבת אלא מקדימין לקרותה בערב שבת וגובים מעות מתנות עניים ומחלקים אותם בו ביום וביום שבת מוציאים שני ספרים ובשני קורין ויבא עמלק ואומרים על הניסים ואין עושים סעודת פורים עד יום אחד בשבת:

(ז) המפרש בים והיוצא בשירא ואינו מוצא מגילה להוליך עמו יקראנה ביי"ג או ביי"ב או ביי"א בלא ברכה ואם אי אפשר להמתין עד ימים הללו יש אומרים שקורא אפילו מתחלת החדש. הגה והכי נהוג ומיהו אם נודמן לו אחר כך

יורה דעה הלכות עבודה זרה, סימן קנח –
דין עובדי עבודה זרה להצילם מהמות,
סעיף א

(א) עובדי גילולים (משבעה העממין) שאין בינינו וביניהם מלחמה ורועי בהמה דקה מוישראל בארץ ישראל בזמן שהיו רוב השדות של ישראל וכיוצא בהן אין מסבכין להם המיתה ואסור להצילם אם נטו למות כגון שראה אחד מהם שנפל לים אינו מעלהו אפילו אם יתן לו שכר. לפיכך אסור לרפאותן אפילו בשכר אם לא היכא דאיכא משום איבה (דאז אפילו בחנם שרי אם לא יוכל להשטט אפילו בחנם) (בית יוסף בשם הרמב"ן). וכן מותר לנסות רפואה בעובד גילולים אם תועיל (תוספות ומרדכי פרק אין מעמידין ובסמ"ג). (במה דברים אמורים) [וכן הוא] בישראל בעל עבירות והעומד ברשעו ושונה בו תמיד כגון רועי בהמה דקה שפקרו בגזל והם הולכים כאולתם אבל ישראל בעל עבירות שאינו עומד ברשעו תמיד אלא עושה עבירות להנאת עצמו כגון אוכל נבילות לתיאבון מצוה להצילו ואסור לעמוד על דמו:

יורה דעה הלכות גדרים, סימן רכ – חילוק שבין קונם יין להיום או לזמן, ודין הגורר על דבר שאינו קבוע, סעיף יח

(יח) האוסר עצמו בדבר עד הגשם הרי זה אסור עד זמן הגשמים שהוא בארץ ישראל ראש חודש כסלו הגיע זמן הגשמים הרי זה מותר בין ירדו גשמים בין לא ירדו ואם ירדו מ"ז במרחשון מותר ואם אמר עד הגשמים הרי זה אסור עד שירדו הגשמים והוא שירדו מזמן רביעה שניה שהוא בארץ ישראל ומקומות הסמוכים לה מ"ג במרחשון ואילך. הגה ובגולה זמן הגשמים ששים יום אחר התקופה שמתחילין אז השאלה וזמן רביעה שניה שבעים יום אחר התקופה (טור)

יורה דעה הלכות גדרים, סימן רכח – דיני התרת גדרים, וההבדל שבין פתח לחרטה, והיאך נקרא דעת רבים, סעיפים: לו, מד

(לו) מי שנדר לעלות לארץ ישראל יש לו התרה כשאר גדרים:
(מד) שנים שנדרו ללכת יחד לארץ ישראל תוך שתי שנים והאחד מתעכב, חבירו פטור (ועיין לקמן סוף סימן רל א):

יורה דעה הלכות שביעות, סימן רלו – מה היא שביעות ביטוי ושביעות שוא, סעיף ו

(ו) שנים שנשבעו לעשות דבר אחד ועבר אחד מהם על השבועה השני פטור ואינו צריך התרה לפיכך איש ואשה שנשאתו זה לזה וקבלו חרם לינשא לזמן קבוע מי שיעכב והעביר המועד אסור לינשא לאחר והלה מותר ואינו צריך התרה וגם המעכב עצמו מותר בלא התרה לאחר שנשא שכנגדו. הגה ואפילו אם טען זה העובר המועד שהיה אנוס אינו נאמן שיתחייב שכנגדו עדיין בשבועתו ומכל מקום אם רצה זה לפטור משבועתו ילך אצל חכם ויתיר לו שבועתו שמה יביא זה שכנגדו עדים שהיה אנוס בדבר שהעביר המועד ונמצא עבר זה על שבועתו אם נשא בלא התרה (תשובת מהרי"ו סימן קל ז) וכל זה לא מיירי אלא בשנים שנשבעו זה לזה אבל שנים שנשבעו יחד לעשות דבר כגון שלא לדבר עם פלוני ועבר אחד מהם השני חייב לקיים שבועתו ואפילו אם נשבעו זה לזה והם ג או יותר שאף אם עובר האחד השבועה השנים הנשארים צריכין לקיים שבועתן (מהר"ם מפאדואה סימן כ ו וברבי"ש סימן תנ ג) ונראה הא דאם נשבעו שנים ביחד ולא נשבעו זה לזה ועבר האחד השני חייב לקיים שבועתו היינו דוקא שאינן תלויין זה בזה אבל אם תלויין זה בזה ואי אפשר לאחד לקיים שבועתו בלא חבירו כגון שנשבעו לילך ביחד לארץ ישראל והאחד עובר וקשה לשני לילך לבד פטור גם כן וכמו שנתבאר לעיל סימן רכ ח סעיף מ ד (תשובת הרא"ש כלל ח)

יורה דעה הלכות צדקה, סימן רמח – מי חייב בה, ומי ראוי לקבלה, סעיף ג

(ג) יתומים אין פוסקין עליהם צדקה אפילו לפדיון שבוים אפילו יש להם ממון הרבה אלא אם כן פוסקין עליהם לכבודם כדי שיצא להם שם. הגה ודוקא צדקה שאין לה קצבה או שיש לה קצבה על נכסי יתומים ויכולין להמתין עד שיגדלו כגון שיש להם טבל ואינן צריכין לאכול עכשיו אבל אם צריכים לאכול עכשיו מעשרין ותורמין להם. והוא הדין בצדקה שיש לה קצבה כגון שהיו להם קרובים עניים והיה להם קצבה מאביהם כל שנה ואין להם לאכול רק זו או יחזרו על הפתחים ויהיה גנאי ליתומים האפוטורופוס שלהם נותן מנכסיהם הקצבה לקרוביהם (תשובת ר"י מינץ סימן א):

יורה דעה הלכות צדקה, סימן רנא – למי נותנין הצדקה, ואיזה קודם לחבירו, סעיף ג

(ג) הנותן לבניו ובנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהם כדי ללמד את הבנים תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה וכן הנותן מתנות לאביו [ולאמו] והם צריכים להם הרי זה בכלל צדקה ולא עוד אלא שצריך (להקדימו) [להקדימם] לאחרים. ואפילו אינו בנו ולא אביו אלא קרובו צריך להקדימו לכל אדם. ואחיו מאביו קודם לאחיו מאמו. ועניי ביתו קודמין לעניי עירו. ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת (כן משמע בסמ"ג וסמ"ק טור) הגה והקבועים בעיר קרויים עניי העיר והם קודמין לעניי אחרים הבאים לשם ממקומות אחרים (טור דלא כ"י בר ברוך) ויושבי ארץ ישראל קודמין ליושבי חוצה לארץ. הגה פרנסה עצמו קודמת לכל אדם ואינו חייב לתת צדקה עד שיהיה לו פרנסתו ואחר כך יקדים פרנסת אביו ואמו אם הם עניים והם קודמים לפרנסת בניו ואחר כך בניו והם קודמים לאחיו והם קודמים לשאר קרובים והקרובים קודמים לשכיניו ושכיניו לאנשי עירו ואנשי עירו לעיר אחרת והוא הדין אם היו שבוים וצריך לפדותן (הכל בטור)

יורה דעה הלכות עבדים, סימן רסז – הלוקח עבד כנעני אסור לקיימו ערל, וטבילתו, וברכתו, ומילתו, וכל דיני עבד ושפחה, סעיפים: פג, פד, פה

(פג) המוכר עבדו לחוצה לארץ או לסוריא או לעכו יצא לחירות וכופין את רבו השני לכתוב לו גט שחרור ומפסיד הדמים ואפילו אם אמר איני רוצה לחוציאו לחוצה לארץ אשתעבד בו בארץ ישראל אין שומעין לו. (ודין זה נוחג אפילו האידנא) (טור ובית יוסף בשם הרמב"ם דין ט)

(פד) עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו שם איבד זכותו במה דברים אמורים כשיצא רבו על מנת שלא לחזור לארץ ישראל אבל אם דעת רבו לחזור ויצא אחריו ומכרו שם יצא לחירות וכופין את הלוקח לשחררו (לשון רמב"ם שם דין ח):

(פד) עבד שאמר לעלות לארץ ישראל כופין את רבו לעלות עמו או ימכור אותו למי שיעלהו שם. רצה האדון לצאת לחוצה לארץ אינו יכול לחוציא את עבדו עד שירצה. ודין זה בכל זמן

דרובא דגפנים לאו ערלה נינהו. ואפילו בכרמים שידוע ודאי שיש בהם ערלה יש להתירם משום דקודם שיעברו עליהם שני ערלה אינם עושים פירות ואם עושים הם דקים וקלושים שאינם ראויים לעשות מהן יין:

יורה דעה הלכות כלאי הכרם, סימן רצו – דיני כלאי הכרם וכלאי זרעים, סעיפים א, טט

(א) הזרע שני מיני תבואה או שני מיני ירקות עם זרע הכרם הרי זה לוקה שתיים אחת משום שדך לא תזרע כלאים ואחת משום לא תזרע כרמך כלאים ואינו לוקה משום לא תזרע כרמך כלאים עד שיוזרע בארץ ישראל חטה ושעורה וחרצן במפולת יד. וכן אם חפה אותם בעפר לוקה. וכן אם זרע שני מיני ירק וחרצן או זרע אחד ירק וזרע אחד מין תבואה וחרצן במפולת יד הרי זה לוקה. ואינו חייב מן התורה אלא על קנבוס ולוף וכיוצא בהם מזרעים שנגמרים (ו) עם תבואת הכרם אבל שאר הזרעים אסורים מדבריהם. וכן אסור מדבריהם לזרוע כלאי הכרם בחוצה לארץ. ואין עודרין עם הגוי בכלאים אבל עוקרין עמו כדי למעט התיפלה:

(ט) כל השיעורים האלו שמרחיקין בין הגפנים והתבואה או הירק אינם אלא בארץ ישראל או בסוריא. אבל בחוצה לארץ מותר לזרוע בצד הגפנים בתוך הכרם לכתחלה. ולא אסרו בחוצה לארץ אלא לזרוע שני מיני ירק או תבואה עם החרצן במפולת יד. ואם אמר לתינוק גוי לזרוע לו בחוצה לארץ מותר אבל לא יאמר לגוי גדול שלא יתחלף בישראל. ואף על פי שמותר לזרוע הירק בצד הכרם בחוצה לארץ הרי אותו הירק הזרוע עם אסור באכילה ואפילו בחוצה לארץ והוא שיראה אותו לוקט ומוכר אבל ספיקו מותר. הגה ויש אומרים דהואיל ומותר לזרוע ירק בצד הגפנים בחוצה לארץ מותר לאכול אותו ירק גם כן (הגהות מיימוני פרק י מהלכות מאכלות אסורות דין ט ותרומת הדשן סימן קצד) ואין לחוש אלא במקום דאיכא למיחש שנזרע שני מיני ירק או שני מיני תבואה עם חרצן במפולת יד (מרדכי פרק קמא דקדושין) ועל כן נהגו להקל במדינות אלו בירקות הנמצאים זרועות בכרמים כי לא שכיח שנזרעו באיסור

לירושלים לאכלם שם או לפדותם ולהעלות הפדיון שם והם מותרים מיד אחר הפדיון. והאידינא שאין יכולין להעלותם לירושלים פודים אותם אחר שיגמרו ויתלשו ויכול לפדות את כולם בשוה פרוטה אפילו הם רבים וישליך הפרוטה לים הגדול או ישחקנה ויפזרנה לרוח או ישליכנה בנהר אחר שחיקה ויברך בשעת פדיון "אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון רבעי". או יפדה בפירות שישוו שוה פרוטה שהוא אחד משלשים ושנים כמעה כסף שהוא אשפיר"ו אוטמאניס ששוקל ששה עשר גרעיני שעורה שהוא רביע דרה"ם (לשון עצמו). הגה ומטבע הרגילה במדינות אלו החצי וני ר הוא יותר משוה פרוטה ופודין עליו (תרומת הדשן סימן קצב) פירות רבעי פטורין מלקט ושכחה ופטר ועוללות

(ז) דין נטע רבעי נוהג אף בחוצה לארץ. ויש מי שאומר שאינו נוהג אלא בארץ אבל בחוצה לארץ פירות הבאים אחר שעברו שני ערלה מותרים בלא פדיון. (ויש אומרים שאינו נוהג בחוצה לארץ רק בכרם ולא בשאר אילנות) (טור בשם הגאונים ורמב ן ורא ש וע פ)

(ח) ערלה נוהגת בכל מקום ובכל זמן בין בשל גוי בין בשל ישראל אלא שבשל ארץ ישראל היא מן התורה ובחוצה לארץ הלכה למשה מסיני. הגה ואסור ללקט לנכרי פירות מאילן שלו שהוא ערלה משום שנהנה במה שמחזיק לו הנכרי טובה על זה (כל בו ב ה בשם ארחות חיים)

(ט) ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובחוצה לארץ מותר. כיצד כרם שיש בו נטיעות של ערלה וענבים נמכרים חוצה לו בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר והוא שלא ידע שהובאו מאותו הכרם ובחוצה לארץ מותר אפילו יודע שהובאו מאותו הכרם רק שלא יראה שנבצרו מנטיעות של ערלה. (וכל שכן שכרם שהוא ספק ערלה שהוא מותר) (כן נראה מהטור והרא ש ומרדכי פרק קמא דקדושין)

(י) כרם שהוא ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר ואין צריך לומר בחוצה לארץ:

(יז) אף על פי שמנהג עובדי אדמה להבריך גפנים בכל שנה מותר לשתות יין מגפני הגויים משום דספק ערלה מותר ואפילו בכרמים שישראל עובדים אותם ומבריכים אותם בכל שנה מותר משום דמבריך ומרכיב אינו חייב בערלה אלא בארץ אבל לא בחוצה לארץ. ויש למצוא היתר גם לבני ארץ ישראל ביין של כרמי הגויים משום

אפילו בזמן הזה שהארץ ביד עובדי כוכבים:

(פה) עבד שברח מחוצה לארץ לארץ אין מחזירין אותו לעבדות ועליו נאמר "לא תסגיר עבד אל אדוניו" ואומרים לרבו שיכתוב לו גט שחרור ויכתוב לו שטר חוב בדמיו עד שתשיג ידו ויתן לו ואם לא רצה האדון לשחררו מפקיעים בית דין שעבודו מעליו וילך לו:

יורה דעה הלכות גרים, סימן רסח – כיצד מגידין הגר והגזורת, ודיני קדושת הגר, סעיף י

(י) כותי או כותית שבא ואמר נתגיירתי בבית דינו של פלוני כראוי אינו נאמן לבא בקהל עד שיביא עדים ואם ראינום נוהגין כדרכי ישראל ועושים כל המצות הרי אלו בחזקת גרי צדק ואף על פי שאין שם עדים שמעידים בפני מי נתגיירו. ואף על פי כן אם באו להתערב בישראל אין משיאין אותם עד שיביאו עדים או עד שיטבלו בפנינו הואיל והוחזקו גוים. אבל מי שבא ואמר שהוא גוי ונתגייר בבית דין נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. וכתב הרמב"ם במה דברים אמורים בארץ ישראל באותן הימים שחזקת הכל שם בחזקת ישראל אבל בחוץ לארץ צריך להביא ראיה ואחר כך ישא ישראלית שמעלה עשו ביוחסין:

יורה דעה הלכות גזוזה, סימן רפז – מקומות החייבים בגזוזה, סעיף כב

(כב) השוכר בית בחוצה לארץ וחדר בפונדק בארץ ישראל פטור מגזוזה שלשים יום. והשוכר בית בארץ ישראל חייב בגזוזה מיד משום ישוב ארץ ישראל (והוא הדין לשואל בית דינו בשוכר) (בית יוסף בשם הרב רבינו מנוח וכ מ בש ט)

יורה דעה הלכות ערלה, סימן רצד – דיני ערלה, באיזה מקום נוהגת ובשל מי, סעיפים: ג, ו, ז, ח, ט, י, יז

(ג) האביונות והתמרות [והקפריסין] של צלף חייבים בערלה. במה דברים אמורים בארץ ישראל אבל בחוצה לארץ האביונות חייבים ותמרות וקפריסין פטורים:

(ו) פירות רבעי יש להם דין מעשר שני לכל דבר. ובזמן הבית היו צריכים להעלותן

שולחן ערוך הלכות ארץ ישראל

בחוסיפות פרק כל שעה) ונוהגין להשליכה לתנור קודם שאופין הפת

יורה דעה הלכות חלה, סימן שכג – חלה דרבנן היאך נותנת ונאכלת, ודין תערובתה בחולקין, סעיף א'

(א) חלת חוצה לארץ שמותרת לכהן טהור מקרי רשאי לאכלה עם זר על שלחן אחד לפי שאינה מדמעט (פירוש ענין דמוע הוא תרומה שנפלה בחולקין) ואפילו נתערבה שוה בשוה. הגה ויש חולקין וסבירא להו דאוסרת תערובתה עד מאה ואחד אם הוא במינה ושלא במינה עד ששים (טור בשם ר' יוסף התרומה וראש ורוקח סימן שנ ט ומהרי"ם ס' ח' ח' שמשון) ואם חזרה ונתערבה בעיסה ואין מאה ואחד לבטלה אם לא אכל העיסה ישאל לחכם עליה ויתיר לו כנדר דנשאלין על ההקדשות ויחזור ויטול חלה אחרת (תשובת מיימוני סוף הלכות זרעים וב' ה' בשם ארחות חיים) ומותר לבטלה ברוב ואוכלה בימי טומאתו ויכולין ליתנה לכהן עם הארץ ואין בה משום כהן המסייע במתנותיו שהוא אסור. ואם רצה לאכול תחילה ואחר כך יפריש החלה בחוצה לארץ מותר מפני שאין עיקרה אלא מדבריהם. הגה וצריך לשייר מעט יותר משיעור חלה שמפריש כדי שיהא שיריים בשעה שמפריש (בית יוסף בשם הראשונים ובהר"ן דביצה) ודוקא לעיסה שנתחייב עם חלה זו יכול לפטור שלא מן המוקף אבל עיסה שנילושה בפני עצמה אין מפרישין חלה מעיסה אחרת שלא מן המוקף (ב' י' בשם ס' ק' וכל בו) **אבל חלת ארץ ישראל לא יאכל עד שיפריש. ואינה ניטלת אלא מן המוקף (פירוש ממה שהוא קרוב ופמוד) בתרומה. ואינה ניטלת מן הטהור על הטמא לכתחלה. וכל שבתרומה לא יתרום ואם תרום אינה תרומה כן בחלה. וכל שבתרומה לא יתרום מזה על זה כן בחלה. וכל שאינו אוכל תרומה אינו אוכל חלה, וכל האוכל תרומה אוכל חלה:**

יורה דעה הלכות תרומות ומעשרות, ומתנות עניים, וראשית הגז, סימן שלא – דין נתנתם באיזה מקום, וכיצד הכהן מקבלם, ואם הם דאורייתא או דרבנן, וכו' קמ"ו סעיפים

(א) התרומות ומעשרות אינם נוהגים מן התורה אלא בארץ ישראל בין בפני הבית בין שלא בפני הבית ונביאים התקינו שיהו נוהגים אפילו בארץ שנער מפני שהיא סמוכה לארץ ישראל ורוב ישראל חולכים ושבים שם

(ד) שלשה דינים לחלה בשלש ארצות כל הארץ שהחזיקו בה עולי בבל עד כזיב מפרישין בה חלה אחת כשיעור והיא נאכלת לכהנים. ושאר ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים ולא עולי בבל שהוא מכזיב ועד אמנה מפרישין בה שתי חלות הראשונה אחד מארבעים ושמונה והיא נשרפת והשניה אין לה שיעור ונותנים אותה לכהן לאכלה. וכל הארץ מאמנה ולחוץ בין בסוריא בין בשאר ארצות מפרישין שתי חלות הראשונה אין לה שיעור והיא נשרפת והשניה אחד מארבעים ושמונה ונאכלת ומותרת לטמאים אפילו לזבים וזבות. ובזמן הזה שאין עיסה טהורה מפני טומאת המת מפרישין חלה אחת בכל ארץ ישראל אחד מארבעים ושמונה ושורפין אותה מפני שהיא טמאה. ומכזיב ועד אמנה מפרישין שניה לכהן לאכילה ואין לה שיעור כשהיה הדבר מקודם:

(ה) חלת חוצה לארץ אף על פי שהיא טמאה הואיל ועיקר חיובה מדבריהם אינה אסורה באכילה אלא על כהן שטומאה יוצאה עליו מגופו והם בעלי קריים וזבים וזבות ונדות ויולדות אבל שאר הטמאים במגע הטומאות אפילו טמאים מותרים לאכלה. לפיכך בין בסוריא בין בחוצה לארץ אם רצה להפריש חלה אחת מפריש אחד מארבעים ושמונה ונאכלת לקטן שעדיין לא ראה קרי או לקטנה שעדיין לא ראתה נדה ואינו צריך להפריש שניה וכן אם היה שם כהן גדול שטבל משכבת זרעו או מזיבתו אף על פי שלא העריב שמשו (ויש אומרים שצריך הערב שמש) (הר"ן פרק אלו עוברין) הרי זה מותר לאכול חלה הראשונה ואינו צריך להפריש שניה בחוצה לארץ. הגה ויש אומרים כיון שאין חלה נאכלת בזמן הזה בארץ ישראל גם בשאר מקומות אין צריכין להפריש רק חלה אחת ולשרפה (טור בשם יש אומרים ושאר פוסקים) וכן המנהג פשוט בכל מדינות אלו שאין מפרישין רק חלה אחת בלא שיעור ושורפין אותה כמו שהיו עושין כשמפרישין שתי חלות שחלת האור לא היה לה שיעור ומכל מקום נוהגין ליטול כזית (מהרי"ל) והאוכל חלה אפילו בחוצה לארץ מברך תחלה על המין שרוצה לאכול ואחר כך מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה (כל בו והוא מלשון הרמב"ם סוף הלכות תרומה) ויש אומרים כששורפין החלה עושין לה היסק בפני עצמה דישראל אסור ליהנות ממנה (מהרי"ק וכן הוא

יורה דעה הלכות כלאי זרעים, סימן רצ"ז – דיני כלאי זרעים ופריהם, סעיף א

(א) הזורע שני מיני זרעים כאחד בארץ ישראל לוקה שנאמר "שדך לא תזרע כלאים". ואחד הזורע (או המנכש) או המחפה כגון שהיתה חטה אחת ושעורה אחת או פול אחד ועדשה אחת מונחים על הארץ וחיפה אותם בעפר בין בידו בין ברגלו לוקה. ואחד הזורע בארץ או בעציץ נקוב. אבל הזורע בעציץ שאינו נקוב מכין אותו מכת מרדות:

יורה דעה הלכות בכור בהמה טהורה, סימן שי – דין בכור שנשחט שלא על פי הכהן, סעיף ג

(ג) מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו יקבר וישלם מבתו. וכמה ישלם אם הוא בארץ ישראל משלם בגסה חצי דמיו ובדקה רביע דמיו ובחוץ לארץ בין בדקה בין בגסה חצי דמיו. והאידנא שאף בארץ ישראל אין רוב שדות של ישראל מותר לגדל בהמה דקה אפילו בארץ ישראל הילכך אפילו בארץ ישראל אף בדקה משלם חצי דמיו:

יורה דעה הלכות חלה, סימן שכב – הפרש חלה שיש בין חלת ארץ ישראל לחלת חוצה לארץ, וכו' ה' סעיפים

(א) מצוה עשה להפריש תרומה מהעיסה וליתנה לכהן שנאמר ראשית עריסותיכם [חלה] תרימו תרומה. וראשית זה אין לו שיעור מן התורה אפילו הפריש כשעורה פטר את העיסה. והעושה כל עיסתו חלה לא עשה כלום עד שישייר מקצת. ומדברי סופרים מפרישין אחד מעשרים וארבעה מן העיסה והנחתום העושה למכור בשוק מפריש אחד מארבעים ושמונה. ואם נטמאה העיסה בשוגג או באונס אף בעל הבית מפריש אחד מארבעים ושמונה:

(ב) אין חייבים בחלה מן התורה אלא בארץ ישראל בלבד שנאמר "והיה באכלכם מלחם הארץ". ובזמן שכל ישראל שם שנאמר כבואכם ביאת כולכם ולא ביאת מקצתכם. לפיכך חלה בזמן הזה אפילו בימי עזרא בארץ ישראל אינה אלא מדבריהם:

(ג) מפרישין חלה בחוצה לארץ מדברי סופרים כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל:

(טז) ההפקר פטור מתרומה ומעשרות אבל הזורע שדה הפקר חייב בתרומה ומעשרות:

(יז) דברים שאין דרך רוב בני אדם לזרעם בגנות ובשדות אלא חזקתן מן ההפקר פטורין מתרומה ומעשרות:

(יח) נתערבו פירות החייבים בתרומה ומעשר בפירות הפטורים אם יש לו פירות אחרים החייבים מוציא מהם לפי חשבון פירות חייבים שבתערובות ואם לאו מוציא תרומה ותרומת מעשר על הכל ומפריש מעשר ראשון ושני לפי חשבון פירות חייבים שבתערובות:

(יט) תרומה גדולה בזמן הזה שהיא עומדת לשריפה מפני הטומאה שיעורה כל שהוא. הגה ונותנה בזמן הזה לכל כהן שירצה בין חבר בין עם הארץ ואפילו אינו מיוחס רק שמוחזק בכהן והוא שורפה ויכול להניחה ולשרפה עד שיכול להנות ממנה בשעת שריפה אבל זר אסור ליהנות ממנה בשעת שריפתה אם לא שכהן נהנה עמו אבל שאר הנאות שאינה מכלה אותה מותרת אפילו לזרים (טור) כהן שאוכל אצל ישראל נותן בנר שמן של תרומה ואף על פי שעומד הכהן והולך לו אין צריך לכבותו עד שיכבה מעצמו (מרדכי פ אלמנה לכהן גדול) וכל זה מיירי בתרומה שהוכשרה דאז נטמאת ומותר לשרפה אבל אם לא הוכשרה שלא נטמאה אסור לשרופה וטוב להכשיר אותה קודם מירוח כדי שתקבל טומאה ויהא מותר לשרופה (טור) ואחר כך מפריש מן השאר אחד מעשרה והוא נקרא מעשר ראשון ונותנו ללוי ויש אומרים אף לכהן (טור) ועל זה נאמר בתורה כי את מעשר בני ישראל וגו' ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר בישראל וגו'

ואחר כך מפריש מהשאר אחד מעשרה והוא נקרא מעשר שני והוא לבעליו ובסימן זה יתבאר משפטו ועליו נאמר עשר תעשר ועל הסדר הזה מפרישין בשנה ראשונה מהשבוע ובשניה ובשלישית ובחמישית אבל בשלישית ובששית מהשבוע אחר שמפרישין מעשר ראשון מפרישין מהשאר מעשר אחר ונותנו לעניים והוא נקרא מעשר עני ואין בשתי שנים אלו מעשר שני אלא מעשר עני ועליו נאמר מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך וגו' ובא הלוי וגו' שנת השמיטה כולה הפקר ואין בה לא תרומה ולא מעשרות כלל ובחוצה לארץ שאין בה שמיטת קרקע מפרישין בשנת השמיטה בארץ מצרים ובעמון ומואב מעשר ראשון ומעשר עני ובארץ שנער מפרישין בה מעשר שני כמו ברוב השנים ושנת השמיטה האמיתית היתה שנת השי ג (ויש אומרים אם גוי מכר פירות בשביעית לישראל וגמר מלאכתו ביד ישראל חייבים בתרומה ומעשר

קודם שבאו לעונת המעשרות אף על פי שמרחן ישראל פטורים ואם עדיין לא הגיעו לעונת המעשרות הואיל וקנה אותם עם הקרקע חייב לעשר:

(ח) ישראל שהיה אריס לגוי בסוריא פירותיו פטורים לפי שאין לו בגוף הקרקע כלום וכן החוכר והמקבל והשוכר שדה מהגוי בסוריא פירותיו פטורין:

(ט) ישראל שלקח בסוריא שדה מהגוי עד שלא הביאה שליש וחזר ומכרה לגוי אחר שהביאה שליש אם חזר ישראל ולקחה פעם שניה חייב שהרי נתחייב ביד ישראל:

(י) ישראל שהיה לו קרקע בסוריא והוריד לה אריס ושלח לו האריס פירות הרי אלו פטורים שאני אומר מהשוק לקחן והוא שיהיה אותו המין מצוי בשוק:

(יא) שותפות הגוי חייבת בתרומה ומעשרות כיצד ישראל וגוי שלקחו שדה בשותפות אפילו חלקו שדה בקמתה ואין צריך לומר אם חלקו גדיש הרי טבל וחולין מעורבים בכל קלח וקלח מחלקו של גוי אף על פי שמרחן הגוי וחייבים מדבריהם במה דברים אמורים בארץ ישראל שהמעשרות של תורה ובשל תורה אין ברירה אבל אם לקחו שדה בסוריא הואיל והמעשרות שם מדבריהם אפילו חלקו הגדיש חלקו של גוי פטור מכלום ונראה לי דהאידינא שאין חיוב תרומות ומעשרות בארץ ישראל אלא מדבריהם גם בארץ ישראל חלקו של גוי פטור מכלום:

(יב) פירות ארץ ישראל שיצאו חוצה לארץ פטורים מתרומות ומעשרות ואם יצאו לסוריא חייבים ופירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבים אם נקבעו למעשר [ביד ישראל] אחר שנכנסו לארץ:

(יג) כל אוכל אדם הנשמר שגידוליו מן הארץ חייב בתרומה:

(יד) אין מפרישין תרומות ומעשרות מהירק בחוצה לארץ אפילו במקומות שאמרנו שחייבם חכמים וכן ירק הבא מחוצה לארץ לארץ אף על פי שיש עפר בעיקריהן הרי זה פטור:

(טו) התבואה והזיתים שלא הביאו שליש פטורים מתרומה ומעשרות ומנין יודע כל שזורעה ומצמחת בידוע שהביאה שליש:

וחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגים אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב מפני שהם סביבות לארץ ישראל. סוריא הקונה בה שדה חייבת בתרומות ומעשרות מדברי סופרים ושאר הארצות אין תרומות ומעשרות נוהגות בהן:

(ב) בזמן הזה אפילו במקום שהחזיקו בו עולי בבל ואפילו בימי עזרא אין חיוב תרומות ומעשרות מן התורה אלא מדבריהם מפני שנאמר "כי תבואו" משמע ביאת כולכם ולא ביאת מקצתן כמו שהיתה בימי עזרא. הגה ויש חולקין וסבירא להו דחייבין עכשיו בארץ ישראל בתרומות ומעשרות מדאורייתא אך לא נהגו כן (טור בשם ר')

(ג) גוי שקנה קרקע בארץ ישראל וחזר ישראל ולקחה ממנו מפריש תרומות ומעשרות מה שאין כן בסוריא:

(ד) פירות הגוי שנדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל אם נגמרה מלאכתו ביד הגוי ומרחן הגוי פטורין מכולם ואם לקחן ישראל אחר שנתלשו קודם שתגמר מלאכתו וגמרן ישראל חייבים ומפריש תרומה ומעשר ראשון ותרומת מעשר ומשייר לעצמו מעשר ראשון והוא שלו מפני שהוא אומר ללוי אני באתי מכח איש שאין אתה יכול ליטול ממנו. (והתרומת מעשר מוכר לכהן ונוטל דמיה) (טור)

(ה) מכר הגוי הפירות שלו לישראל כשהן מחוברים לקרקע אם עד שלא באו לעונת המעשרות ונגמרו ביד ישראל חייב בכל ונותן כל מעשר ראשון ללוי ואם מכרן אחר שבאו לעונת המעשרות מפריש תרומות ומעשרות ונותן המעשר ללוי לפי חשבון. כיצד לקח תבואה זרועה מגוי אחר שהביאה שליש ונגמרה ביד ישראל מפריש תרומות ומעשרות ונותן ללוי שני שליש המעשר הראשון:

(ו) ישראל שמכר פירותיו לגוי קודם שיבואו לעונת המעשרות וגמרן הגוי פטורין מן התרומה ומן המעשרות ואם אחר שבאו לעונת המעשרות אף על פי שגמרן הגוי חייב בכל:

(ז) מכר גוי לישראל פירות מחוברים אחר שבאו לעונת המעשרות ומרחן הגוי ברשות ישראל אינם חייבים בתרומה ומעשרות הואיל ובאו לעונת המעשרות ברשות גוי ומרחן הגוי אף על פי שהם ברשות ישראל. הקונה פירות מגוי בסוריא בין תלושים בין מחוברים אפילו

ומפריש מעשר עני כדין עמון ומואב (בית יוסף, וכן כתב כפתור ופתור ופרח)

(כ) מעשר ראשון שלוקח הלוי מפריש ממנו אחד מעשרה ונותנו לכהן והוא נקרא תרומת מעשר ועליו נאמר "ואל הלויים תדבר" וגו'.

(ודין תרומת מעשר כדין תרומה גדולה מיהו אפילו האידנא בעינן ליתן כשיעור) (בית יוסף בשם הרמב"ם)

(כא) המרבה בתרומה הואיל ושייר מקצת חולין הרי זה תרומה. אבל אם אמר כל הפירות האלו תרומה לא אמר כלום:

(כב) האומר תרומת הכרי לתוכו אם אמר בצפוני או בדדומו קרא שם וחייב להפריש ממנו תרומתו ואם לא ציין המקום לא אמר כלום:

(כג) אמר תרומת הכרי הזה בזה והכרי הזה בזה מקום שנסתיימה תרומתו של הראשון שם נסתיימה תרומתו של שני:

(כד) תרומת מעשר אין מפרישין אותה באומד אלא מדקדק בשיעורה ואפילו בזמן הזה דבר שדרכו למדוד מודד ודבר הנשקל שוקל ודבר שאפשר למנותו מונה היה אפשר למנותו ולשקלו ולמדודו המונה משובח והמודד משובח ממנו והשוקל משובח משניהם. (וניטלת שלא מן המוקף ותלמידי חכמים אין תורמין אלא מן המוקף) (הרמב"ם פרק ג)

(כה) אין תורמין תרומה גדולה אלא מן המוקף כיצד היו לו חמשים סאה בבית זה וחמשים סאה בבית אחר לא יפריש מאחד מהם על שניהם ואם הפריש שלא מן המוקף תרומתו תרומה והוא שיהיה המופרש שמור אבל אם היה טעון כדי יין או שמן וראה שמשבתרין ואמר הרי הם תרומה על פירות שבביתי לא אמר כלום. ונראה לי דבזמן הזה דלאיבוד אזלא מפני הטומאה תרומתו תרומה:

(כו) פירות המפוזרים בתוך הבית או שתי מגורות (פירוש מקומות שמכניסים בהן פירות מענין "יגרהו בחרמו") שכבית אחד תורם מאחד על הכל. [חביות] של יין [שלא סתם את פיהם תורם מאחד על הכל משיסתם תורם מכל אחד ואחד]:

(כז) המקדים מעשר שני לראשון או מעשר ראשון לתרומה אף על פי שעבר בלא תעשה מה שעשה עשוי:

(כח) הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר כאחד מפריש אחד ממאה ומעט יותר ואומר

"אחד ממאה שיש כאן הרי הוא בצד זה שהפרשתי והרי הוא חולין והנשאר מזה שהפרשתי שהוא המעט היתר על אחד ממאה הוא תרומה על הכל והמעשר שראוי להיות למאה חולין אלו הרי הוא בצד זה שהפרשתי וזה הנשאר יותר על התרומה ממה שהפרשתי הרי הוא תרומת מעשר על הכל":

(כט) עושה אדם שליח להפריש תרומות ומעשרות:

(ל) חמשה אם תרמו אין תרומתן תרומה חרש שוטה וקטן וגוי שתרם של ישראל אפילו ברשותו והתורם שאינו שלו שלא ברשות הבעלים אבל התורם משלו על של אחרים הרי זה תרומה ותיקן פירותיהם וטובת הנאה שלו שנותנה לכל כהן שירצה:

(לא) התורם שלא ברשות או שירד לתוך שדה חבירו וליקט פירות שלא ברשות כדי שיקחם ותרם אם בא בעל הבית ואמר ליה כלך אצל יפות אם היו שם יפות ממה שתרם תרומתו תרומה ואם לאו אין תרומתו תרומה ואם לקט בעל הבית והוסיף בין כך ובין כך תרומתו תרומה:

(לב) המדבר ואינו שומע או ששומע ואינו מדבר והערום והשכור והסומא לא יתרמו ואם תרמו תרומתן תרומה. ובזמן הזה דלשריפה אזלא מפני הטומאה תורמים שיכור וסומא אפילו לכתחילה תרומה אבל לא מעשר לוי:

(לג) קטן שהגיע לעונת נדרים אף על פי שלא הביא שתי שערות ולא נעשה גדול אם תרם תרומתו תרומה:

(לד) האומר לשלוחו צא ותרם לי והלך לתרום ואינו יודע אם תרם ובא ומצא כרי תרום אין חזקתו תרום חוששין שמא אחר תרם בלא רשות. הגה ויש אומרים דבכהאי גוונא חזקתו תרום דאמרינן חזקה שליח עושה שליחותו אפילו באיסור דאורייתא אבל אם אינו יודע אם כרי תרום או לא אסור לאכול ממנו דהשליח אומר ודאי לא יגע בו עד שידע שהוא תרום (טור בשם הרא"ש והר"ש)

(לה) פירות השותפים חייבים בתרומה ומעשרות ואינם צריכים ליטול רשות זה מזה אלא כל התורם מהם תרומתו תרומה. תרם אחד מהם ולא ידע חבירו ובא הוא ותרם אם היו ממחין זה על זה אין תרומת השני תרומה ואם לאו אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא תרם הראשון כשיעור תרומת שניהם תרומה. ונראה לי שבזמן הזה הוא הדין במעשר אבל לתרומה כיון שאין לתרומה

שיעור בין כך ובין כך אין תרומת השני תרומה:

(לו) האומר לאחד לתרום והלך לתרום וביטל שליחותו קודם שיתרום אם שינה השליח שליחותו כגון שאמר לו תרום מן הצפון ותרם מן הדרום אין תרומתו תרומה. ואם לאו תרומתו תרומה. (ויש חולקין וסבירא להו דכל שביטל השליחות אפילו לא שינה לא הוי תרומתו תרומה) (טור)

(לז) אריס שתרם ובא בעל הבית ועיכב אם עד שלא תרם עיכב אין תרומתו תרומה ואם משתרם עיכב תרומתו תרומה:

(לח) אפטרופסין תורמין נכסי יתומים: (לט) הגנב והגזלן והאנס תרומתן תרומה ואם היו הבעלים רודפין אחריהם אין תרומתן תרומה:

(מ) הבן והשכיר והעבד והאשה תורמין על מה שהם אוכלין אבל לא על השאר:

(מא) הבן כשאוכל אם אביו והאשה בעיסתה תורמין מפני שהן ברשות:

(מב) הפועלים אין להם רשות לתרום שלא מדעת בעל הבית:

(מג) פועל שאמר ליה בעל הבית כנוס לי גרני ותרם ותרם ואחר כך כנס תרומתו תרומה:

(מד) גוי שהפריש תרומה משלו גזרו חכמים שתהא תרומתו תרומה אם הוא בארץ ישראל. הגה ובדקין אותו אם אמר בדעת ישראל הפרשתי נתן לכהן ואם לאו טעונה גניזה (טור)

(מה) המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר, מעשר ואמר תרומה, לא אמר כלום עד שיהיו פיו ולבו שוים:

(מו) הפריש תרומה במחשבתו ולא הוציא בשפתיו כלום הרי זה תרומה שנאמר "ונחשב לכם תרומתכם":

(מז) המפריש תרומה על תנאי אם נתקיים התנאי הרי זה תרומה:

(מח) המפריש תרומות ומעשרות וניחם עליהם הרי זה נשאל לחכם ומתיר לו כדרך שמתירין שאר נדרים ותחזור חולין כמו שהיתה:

(מט) האומר של מעלה תרומה ושל מטה חולין או בהיפך דבריו קיימים:

(נ) התורם את הגרון צריך שיכוין את לבו שתהיה תרומה על הכרי ועל מה שבקוטעין (פירוש שבלים קטועים שלא נדושו) ועל מה

בעילת זנות נותנין לה מעשר ואוכלת. אבל מי ששמעה שמת בעלה או העיד לה עד אחד ונשאת ואחר כך בא בעלה קנסו אותה חכמים שתהיה אסורה במעשר:

(סח) לויים וכהנים מפרישין מעשר ראשון כדי להפריש ממנו תרומת מעשר וכן הכהנים מפרישין שאר תרומות ומעשרות והם לעצמם:

(סט) אין מוציאין מעשר מיד הכהנים. וכן כל מתנות כהונה אין מוציאין אותם מכהן לכהן:

(ע) האוכל פירותיו טבלים וכן לוי שאכל המעשר בטבלו אף על פי שהם חייבים מיתה בידי שמים אין משלמין המתנות לבעליהם שנאמר "אשר ירימו לה" אין לך בהם כלום עד שירימו אותם. ובחוצה לארץ מותר לאדם להיות אוכל והולך תחלה ואחר כך מפריש תרומה ומעשרות:

(עא) מעשרין ממקום זה על מקום אחר ואינו צריך לעשר מן המוקף. אבל אין מעשרין ממין על שאינו מינו ולא מן החיוב על הפטור ולא מן הפטור על החיוב ואם עישר אינו מעשר:

(עב) כל שאמרנו בתרומה אין תורמין מזה על זה כך במעשר אין מעשרין מזה על זה. וכל שאמרנו בתרומה אם תרם תרומתו תרומה כך במעשר אם הפריש מעשרותיו מעשרות. וכל שהוא פטור מן התרומה פטור מן המעשר וכל התורם מעשר:

(עג) כל שאמרנו בהם לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה כך אם עשרו מעשרותיהם מעשרות. וכל שאין תרומתן תרומה כך אין מעשרותיהן מעשרות:

(עד) השקדים המרים בין בגדלן בין בקטנן פטורים לפי שאינן אוכל:

(עה) אין מעשרין אלא מן המובחר:

(עו) אין מעשרין באומד אלא במדה או במשקל או במנין וכל המדקדק בשיעור משובח והמרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין שהרי הטבל מעורב בהן ופירותיו מתקנין:

(עז) המפריש מקצת מעשר אינו מעשר אלא כמו שחילק את הערימה אבל צריך מזה החלק שיוציא מעשר שלו כיצד היו לו מאה סאה הפריש מהם חמשה לשם מעשר אינו מעשר ואינו יכול להפריש על החמש סאין מעשר במקום אחר אלא מהם חצי סאה שהוא המעשר שלהם:

(עח) המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר מברך קודם שיפריש "אשר קדשנו במצותיו

ראש השנה למעשרות תבואה וקטניות וירקות וט"ו בשבט ראש השנה למעשרות האילן:

(נח) אין תורמין מפירות הארץ על פירות חוצה לארץ ולא מפירות חוצה לארץ על פירות הארץ ולא מפירות הפטורים על החייבים ולא מהחייבים על הפטורים ואם תרמו אין תרומתן תרומה:

(נט) תרם מדמאי (פירוש דא מאי כלומר פירות או תבואה שנלקחה מעם הארץ שאין ידוע אם הרים המעשר כראוי וחייב במעשרות מדרבנן) על דמאי או על ודאי תרומתו תרומה ויחזור ויתרום מכל אחד מפני עצמו:

(ס) תרם מודאי על דמאי תרומתו תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות:

(סא) אין תורמין מן הלקוח על מה שגדל בתוך שדהו ולא הלקוח מגוי על הלקוח מישראל או בהיפך:

(סב) אין תורמין שבלים על חטים וזיתים על שמן וענבים על יין אבל תורמים שמן על זיתים הנכבשים ויין על ענבים לעשות צמוקים:

(סג) תורמים זיתי שמן על זיתי כבש אבל לא מזיתי כבש על זיתי שמן מיינן שאינו מבושל על המבושל אבל לא מן המבושל על שאינו מבושל מן הצלול על שאינו צלול אבל לא משאינו צלול על הצלול מתאנים על גרוגרות במנין מגרוגרות על תאנים במדה אבל לא תאנים על גרוגרות במדה ולא גרוגרות על תאנים במנין כדי שיתרום לעולם בעין יפה ותורמים חטים על הפת אבל לא מן הפת על החטים לפי חשבון. ובכל אלו אם תרם תרומתו תרומה. ונראה לי דהאינדא דתרומה לאיבוד אזלא אין להקפיד בכך וכן בשאר דברים כיוצא בהם ומיהו במעשר הניתן ללוי ולעני יש להקפיד בכך:

(סד) אין תורמין חומץ על יין אבל תורמין יין על חומץ:

(סה) התורם חבית של יין על היין ונמצאת חומץ אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא תרמה אינה תרומה ואם אחר שתרמה החמיצה הרי זו תרומה. אם ספק תרומה ויחזור ויתרום. וכן התורם קישות ונמצאת מרה אבטיח ונמצא סרוח:

(סו) אחר שמפרישין תרומה גדולה מפריש אחד מעשרה מהנשאר והוא הנקרא מעשר ראשון:

(סז) מעשר ראשון מותר באכילה לישראל ומותר לאכלו בטומאה לפיכך בת לוי שנבעלה

שבצדדים ועל מה שבתוך התבן. התורם את היקב צריך שיכוין את לבו לתרום על מה שבחוצנים ועל מה שבזגים. התורם את הבור של שמן צריך שיכוין את לבו על מה שבגפת (פירוש פסולת של זיתים). ואם לא נתכוין אלא תרם סתם נפטר הכל שתנאי בית דין הוא שתרומה על הכל:

(נא) התורם כלכלה של תאנים ונמצאו תאנים בצד הכלכלה הרי אלו פטורים מפני שבלבו לתרום על הכל:

(נב) אין תורמין אלא מן היפה. ונראה לי דהשתא דלאיבוד אזלא מפני הטומאה אין להקפיד בכך ומיהו במעשר הניתן ללוי ולעני יש להקפיד בכך:

(נג) אין תורמין ממין על שאינו מינו ואם תרם אין תרומתו תרומה. הקישות והמלפפות [והמלפפון] מין אחד. כל מין חטים מין אחד. כל מין תאנים וגרוגרות ודבילה מין אחד. ותורם מזה על זה. וכל שהוא כלאים בחבירו לא יתרום מזה על זה אפילו מן היפה על הרעה ואם תרם אין תרומתו תרומה. וכל שאינו כלאים בחבירו תורם מן היפה על הרע אבל לא מן הרע על היפה ואם תרם תרומתו תרומה חוץ מן הזונין (פירוש זרעונים שחורים הנמצא בין החטים) על החטים מפני שאינם אוכל אדם:

(נד) אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו ואם תרם תרומתו תרומה:

(נה) אין תורמין מהמחובר על התלוש ולא מן התלוש על המחובר ואם תרם אין תרומתו תרומה. אבל אם אמר פירות ערוגה זו תלושים יהיו תרומה על פירות ערוגה זה לכשיתלשו ונתלשו דבריו קיימין. והוא שהביאו שניהם שלישי בעת שאמר:

(נו) אין תורמין מן הלח על היבש ולא מן היבש על הלח ואם תרם תרומתו תרומה:

(נז) אין תורמין מפירות שנה זו על פירות שנה שעברה ולא מפירות שנה שעברה על פירות שנה זו ואם תרם אינה תרומה שנאמר "שנה שנה". ליקט ירק ערב ראש השנה עד שלא בא השמש וחזר וליקט אחר שבא השמש אין תורמין מזה על זה שזה חדש וזה ישן. וכן אם ליקט אתרוג בערב ט"ו בשבט עד שלא בא השמש וחזר וליקט אתרוג אחר משבא השמש אין תורמין מזה על זה מפני שאחד בתשרי

וכן ברמון לא יטול את כל הרמון אלא פורט את הרמון באילן ואוכל הפרט משם. וכן באבטיח סופתו (פירוש חותכו) בקרקע ואוכלו שם:

(צב) היה אוכל באשכול בגנה ונכנס מן הגנה לחצר אף על פי שיצא מן החצר לא יגמור עד שיעשר:

(צג) כסבר הזרוע בחצר מקרסם עלה עלה ואוכלו ואם צירף חייב לעשר וכן כל כיוצא בזה:

(צד) הלוקח פירות תלושין לאכלן נקבעו למעשר כמו שנתבאר. ומאימתי יקבעו משיתן דמים אף על פי שלא משך:

(צה) הרי שלא נתן דמים והיה בורר ומניח בורר ומניח אפילו כל היום כולו ואף על פי שגמר בלבו ליקח לא נתחייב לעשר. ואם היה ירא שמים משגמר בלבו מעשר ואחר כך יחזיר למוכר אם רצה להחזיר:

(צו) הלוקח במחובר לקרקע או שלקח תלוש לשלוח לחבירו לא נקבעו ויש לו לאכול מהם עראי:

(צז) האומר לחבירו הא לך איסר זה ותן לי בו חמש תאנים הרי זה אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב לעשר. הא לך איסר זה בעשרים תאנים שאבור לי בורר אחת אחת ואוכל. באשכול שאבור לי מגרגר ממנו באילן ואוכל. ברמון שאבור לי פורטו באילן ואוכל. באבטיח שאבור לי סופת בקרקע ואוכל. ואם קצץ את התאנים וצרפם או שקצץ האשכול או האבטיח חייב לעשר שהרי לא קנה אלא הנתלש. אבל אם אמר ליה הא לך איסר בעשרים תאנים אלו בשני אשכולות אלו בשני רמונים אלו בשני אבטיחים אלו קוצץ כדרכו ואוכל עראי ופטור שלא נקבעו במקח שהרי לקחן במחובר:

(צח) המחליף עם חבירו זה לאכול וזה לאכול שניהם נקבעו למעשרות שהרי לקחו בתלוש. זה לקצות וזה לקצות שניהם לא נקבעו שאין המכר קובע דבר שלא נגמרה מלאכתו. לקח האחד פירות שהחליף לאכילה ולקח האחד חלופיהן להקצותן זה שלקח לאכילה חייב לעשר וזה שלקח להקצות לא נקבע למעשר:

(צט) עם הארץ שהיה עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלים ופטורים שאין המתנה קובעת:

(ק) השוכר את הפועלים לעשות עמו בפירות בין בתלושין בין במחוברין הואיל ויש להם

וכן כל כיוצא בזה. וכן התורם פירות שלא נגמרה מלאכתן מותר לאכול מהם עראי חוץ מכלכלת תאנים שאם תרמה קודם שתגמר מלאכתה נקבעה למעשר:

(פד) מותר להערים על התבואה להכניסה במוץ כדי שתהיה בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר וזורה מעט מעט אחר שהכניס לבית ופטור לעולם מן התרומה ומן המעשרות שהרי אינו מתחיל לגמור הכל:

(פה) הגומר פירותיו של חבירו שלא מדעתו הרי אלו טבלו למעשר:

(פו) איזהו גמר מלאכה היין משיניחנו בחבית וישלה החרצנין והזגין מעל פי החבית אבל כשהוא בתוך הבור כשיגביהנו להעמידו בחבית שותה עראי וקולט מן הגת העליונה ומן הצנור ומכל מקום ושותה:

(פז) כיצד היא אכילת עראי כגון שהיה מקלף שעורים ואוכל מקלף אחת אחת ואם קלף וכנס לתוך ידו חייב לעשר. היה מולל מלילות של חטים מנפה מיד ליד ואוכל ואם נפה לתוך חיקו חייב לעשר. וכן נוטל מן היין ונותן לקערה לתוך תבשיל צונן ואוכל אבל לא לתוך הקדרה אף על פי שהיא צוננת מפני שהיא כבור קטן. וכן סוחט זיתים על בשרו אבל לא לתוך ידו וכן כל כיוצא בזה:

(פח) כשם שמותר לאכול עראי מפירות שלא נגמרה מלאכתן כך מותר להאכיל מהם לחיה לבהמה ולעופות כל מה שירצה ומפקיר מהם כל מה שירצה קודם שיעשר ואם גמרו אף על פי שלא נקבעו למעשר לא יפקיר ולא יאכיל לבהמה ולחיה ולעופות אכילת קבע עד שיעשר. ומותר להאכיל לבהמה עראי מן הטבל ואפילו בתוך הבית ומאכילה פקיעי (פירוש עמרים של תבואה המונחים בקש) עמיר עד שיעשם חבילות:

(פט) תאנה העומדת בחצר אוכל ממנה אחת אחת ופטור ואם צירף חייב במעשר. במה דברים אמורים כשהיה עומד בקרקע. אבל אם עלה לראש התאנה ממלא חיקו ואוכל שם שאין אויר חצר קובע למעשר:

(צ) היתה עומדת בחצר ונוטה לגנה הרי זה אוכל ממנה בגנה כדרכו כאילו היתה נטועה בגנה. הגנה היתה נטועה בגנה ונוטה לחצר הרי זה כנטועה בחצר שאינו אוכל שם אלא אחת אחת:

(צא) גפן שנטועה בחצר לא יטול את כל האשכול כאחד ויאכל אלא מגרגר אחת אחת.

וצונו להפריש תרומה". וכן המפריש מעשר ראשון מברך קודם "להפריש מעשר" וכן מברך על מעשר שני. ואם הפריש הכל זה אחר זה מיד ולא סח ביניהם כוללן בכרחה אחת ומברך "להפריש תרומות ומעשרות":

(עט) כל פרי שמקטנותו הוא ראוי לאכילה ואינו מניח אותו אלא כדי להוסיף בגופו מיד הוא חייב במעשרות. וכל פרי שאינו ראוי לאכילה בקטנו אינו חייב במעשרות עד שיגיע לעונת המעשרות:

(פ) אשכול שהגיע בו אפילו גרגיר יחידי כולו חיבור למעשרות וכאילו הגיע כולו ולא אותו אשכול בלבד אלא כל הרוח שיש בה אותה הגפן שיש בה האשכול וכן רמון שהגיע בה אפילו פרידה אחת כולה חיבור:

(פא) שמרי יין שנתן עליהם מים וסננן אם נתן שלשה ומצא ארבעה מוציא מעשר מזה היתר ממקום אחר ואינו מפריש עליו תרומה שהתורם מתחלה בלבו על הכל. ואם מצא פחות מארבע אף על פי שמצא יתר על מדתו ואף על פי שיש בהם טעם יין פטור:

(פב) פירות שהגיעו לעונת המעשרות ונתלשו ועדיין לא נגמרה מלאכתן כגון תבואה שקצרה ודשה ועדיין לא זרה אותה ולא מרחה מותר לאכול מהם אכילת עראי עד שתגמר מלאכתן ומשתגמר מלאכתן אסור לאכול מהם עראי. במה דברים אמורים בגומר פירותיו למכרן בשוק אבל אם היתה כוונתו להוליכן לבית הרי זה מותר לאכול מהם עראי אחר שנגמרה מלאכתן עד שיקבעו למעשר:

(פג) אחד מששה דברים קובע הפירות למעשרות החצר והמקח והאש והמלח והתרומה והשבת. וכולם אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו כיצד פירות שדעתו להוליכן לבית אף על פי שנגמרה מלאכתן אוכל מהם אכילת עראי עד שיכנסו לבית שלו. נכנסו לבית שלו נקבעו למעשרות ואסור לאכול מהם עד שיעשר וכשם שהבית קובע למעשר כך החצר קובע למעשר שאם נכנסו הפירות לחצר דרך השער נקבעו אף על פי שלא נכנסו לתוך הבית. וכן אם מכרן או בשלם באור או כבשן במלח או הפריש בהם תרומה או נכנסה שבת עליהם לא יאכל עד שיעשר אף על פי שלא הגיעו לבית. הכניסן לבית קודם שתגמור מלאכתן הרי זה אוכל מהם עראי. התחיל [לגמור] מלאכתן מאחר שנכנסו לבית חייב לעשר הכל. כיצד הכניס קישואין ודילועין קודם שישפשף משיתחיל לשפשף אחת נקבעו הכל למעשר.

ואינו חושש למה שאכלו שאין אנו אחראים להם:

(קכה) באחד בתשרי הוא ראש השנה למעשר תבואה וקטניות וירקות ובחמשה עשר בשבט הוא ראש השנה למעשר האילנות כיצד תבואה וקטניות שהגיעו לעונת המעשרות לפני ראש השנה של שלישית אף על פי שנגמרו ונאספו בשלישית מפרישין מהן מעשר שני וכן פירות האילן שבאו לעונת המעשרות קודם חמשה עשר בשבט של שלישית אף על פי שנגמרו ונאספו אחר כך בסוף שנה שלישית מתעשרין לשעבר ומפרישין מהם מעשר שני וכן אם באו לעונת המעשרות קודם חמשה עשר בשבט של רביעית אף על פי שנגמרו ונאספו ברביעית מפרישין מהם מעשר עני ואם באו לעונת המעשרות אחר חמשה עשר בשבט מתעשרין להבא:

(קכו) הירק בשעת לקיטו עישורו כיצד אם נלקט ביום ראש השנה של שלישית אף על פי שבא לעונת המעשרות ונגמר בשניה מפרישין ממנו מעשר עני ואם נלקט ברביעית מעשר שני וכן האתרוג בלבד משאר פירות האילן הרי הוא כירק והולכין אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית כיצד אם נלקט בשלישית אחר חמשה עשר בשבט מפרישין ממנו מעשר עני אף על פי שנגמרה בשניה וכן אם נלקט ברביעית קודם חמשה עשר בשבט מפרישין ממנו מעשר עני נלקט בחמישית אחר חמשה עשר בשבט מפרישין ממנו מעשר שני ואף על פי שהולכין אחר לקיטתו אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית אפילו היתה כזית ונעשית כככר חייבת במעשרות:

(קכז) האביונות של צלף נותנין עליהם חומרי האילן וחומרי זרעים שאם היו משנה שניה שנכנסה לשלישית ונלקטו קודם חמשה עשר בשבט מפרישין מעשר ראשון ואחר כך מפריש מעשר אחר ופודהו ואחר שפודהו נותנו לעניים:

(קכח) פירות שנה שניה שנתערבו בפירות שלישית או של שלישית ברביעית הולכים אחר הרוב מחצה למחצה מפרישין מעשר שני מן הכל אבל לא מעשר עני שמעשר שני חמור שהרי הוא קדוש ומעשר עני חול וכן פירות שהן ספק אם פירות שניה הם או פירות שלישית מפריש מהם מעשר שני:

(קכט) כל הפטור ממעשר ראשון פטור ממעשר שני ומן העני וכל שהיב בראשון חייב בשניהם וכל התורם מוציא מעשר וכל שאינו תורם אינו

(קיד) היה אוכל באשכול וחשכה עליו לילי שבת לא יגמור אכילתו בשבת עד שיעשר ואם הניחן לאחר השבת הרי זה גומרו:

(קטו) כל שאסור לזרים לאכול בתרומה כגון הגרעינין וכיוצא בהן כך אסור לאכול מהטבל והמעשר שלא ניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו וכל שמותר לזרים לאכול בתרומה מדברים אלו כך מותר בטבל ומעשר שלא ניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו:

(קטז) אין מדליקין בטבל טמא אין מחפין בטבל ואין זורעין את הטבל ואפילו פירות שלא נגמרה מלאכתן אסור לזרוע מהם עד שיעשר במה דברים אמורים בתבואה וקטניות וכיוצא בהן אבל העוקר שתלים שיש בהם פירות ממקום למקום בתוך שדהו הרי זה מותר ואינו כזרוע טבל שהרי לא אסף הפירות וכן העוקר לפת וצנונות ושתלם במקום אחר אם נתכוון להוסיף בגופם מותר ואם שתלם כדי שיקשו ויקח הזרוע שלהם אסור מפני שהוא כזרוע חטים או שעורים של טבל:

(קיז) אין מוכרין טבל אלא לצורך ולחבר ואסור לשלוח טבל ואפילו חבר לחבר שמא יסמכו זה על זה ויאכל טבל:

(קיח) המוכר פירות לחבירו מוכר אומר "על מנת שהם טבל מכרתי" ולוקח אומר "לא לקחתי ממך אלא מעושרות" כופין את המוכר לתקן, קנס הוא לו מפני שמכר טבל:

(קיט) אין פורעין חוב מהטבל מפני שהוא כמוכרו:

(קכ) הלוקח טבל משני מקומות מעשר מזה על זה:

(קכא) החוכר שדה מהגוי מעשר ונותן לו והמקבל שדה אבותיו מהגוי מעשר ונותן לו:

(קכב) כהן או לוי שלקחו פירות מישראל אחר שנגמרה מלאכתן מוציאין התרומה והמעשרות מידיהם ונותנים אותם לכהנים וללויים אחרים:

(קכג) כהן או לוי שמכרו פירות תלושים קודם שתגמר מלאכתן ואין צריך לומר אם מכר במחבר הרי התרומה ומעשר שלהם:

(קכד) הנותן שדה בקבלה לגוי או למי שאינו נאמן על המעשרות אף על פי שלא באו לעונת המעשרות צריך לעשר על ידם נתנה לעם הארץ עד שלא באו לעונת המעשרות אינו צריך לעשר על ידם ומשבאו לעונת המעשרות צריך לעשר על ידם כיצד הוא עושה עומד על הגורן ונוטל

לאכול מן התורה במה שהם עושים הרי אלו אוכלים ופטורין מן המעשר. ואם התנה עמהם שיאכלו מה שלא זיכתה להם תורה כגון שהתנה הפועל שיאכלו בניו עמו או שיאכל בנו בשכרו או שיאכל אחר גמר מלאכתו בתלוש הרי זה אסור לאכול עד שיעשר הואיל ואוכל מפני התנאי הרי זה כלוקח:

(קא) המוציא פועלים לעשות לו מלאכה בשדה בזמן שאין להם עליו מזונות אוכלים מפירות שבשדה ופטורים מן המעשר והוא שלא נגמרה מלאכתן. אבל אם יש להם עליו מזונות לא יאכלו ואף על פי שלא נגמרה מלאכתן שאין פורעין חוב מן הטבל אוכלים אחת אחת מהתאנה אבל לא מן הסל ולא מן הקופה ולא מן המוקצה:

(קב) אחד המבשל ואחד השולק ואחד הכובש קובע למעשר. אבל המעשן את הפירות עד שהכשירן הרי זה ספק:

(קג) הטומן פירות באדמה או בזבל או בתבן עד שהכשירם לאכילה לא נקבעו למעשר:

(קד) הנותן יין לתבשיל חם או שנתן שמן לקדרה באלפס כשהן מרותחין נקבעו למעשר:

(קה) מזג יין במים חמין נקבע ואין צריך לומר אם בישל היין ואפילו בגת אסור לשתות ממנו עד שיעשר:

(קו) הסוחט אשכול לתוך הכוס נקבע לתוך התמחוי אינו נקבע:

(קז) המולח פירות בשדה נקבעו. טבל הזיתים אחת אחת במלח ואכל פטור:

(קח) הפוצע זיתים כדי שיצא השרף מהם פטור:

(קט) הנוטל זיתים מהמעטן טובל אחת אחת במלח ואוכל. ואם מלח ונתן לפניו חייב. וכן כל כיוצא בזה:

(קי) התורם פירותיו תרומה שצריך לתרום אחריה שניה נקבע למעשר ולא יאכל מהם עראי עד שיוציא התרומה שניה ויעשר:

(קיא) פירות שנגמרה מלאכתן וחשכה עליהם ליל שבת נקבעו ולא יאכל מהם אפילו לאחר השבת עד שיעשר:

(קיב) תינוקות שטמנו תאנים לשבת ושכחו לעשרן לא יאכלו למוצאי שבת עד שיעשרו:

(קיג) תאנה שהיתה מיוחדת לו לאכול פירותיה בשבת וליקט ממנה כלכלה לא יאכל עד שיעשר הואיל ופירות אלו מיוחדים לשבת והשבת קובעת:

(קמד) אינו מתודה עד שלא ישאר אצלו אחת מהמתנות וערב יום טוב האחרון היה הביעור ולמחר מתודין ופירות שלא הגיעו לעונת המעשרות בשעת הביעור אין מעכבין אותו להתודות ואינו חייב לבערן:

(קמה) מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו והגיע יום הביעור הרי זה קורא שם למתנות ומזכה להן לבעליהן על גבי קרקע או למי שזוכה להן לבעליהן ומתודה למחר:

(קמו) אם הפריש המתנות שלא על הסדר או אם נשרף טבלו או אם הפריש מעשר בטומאה אינו מתודה. הגה הרב המחבר הזה השמיט כל דיני מעשר עני שכתב הטור שיש ללמוד מהם הרבה דיני צדקה הנוהגים האידנא ואפשר שסמך עצמו על מה שנתבאר בדיני צדקה אך גם בדיני תרומות ומעשרות השמיט כמה דינים שכתב הטור והכניס אחרים תחתיהם וכל זה גרם לו שהעתיק דברי הרמב"ם הלכות תרומות ומעשרות ככתבם וכלשונם ולא שת לבו לדברים אחרים והרוצה לעמוד על עיקרי הדינים יעיין בפנים

יורה דעה הלכות קריעה, סימן שמ – ענין הקריעה, שיעורה ומקומה, ועל מי קורעין, ובאיזה זמן קורעין, סעיף לח

(לח) הרואה ערי יהודה בחורבן או ירושלים או בית המקדש חייב לקרוע (ועיין באורח חיים סימן תקס"א):

יורה דעה הלכות אבלות, סימן שסג – איסור פגוני המת והעצמות ממקומן, סעיפים א, ב

(א) אין מפנין המת והעצמות לא מקבר מכובד לקבר מכובד ולא מקבר בזוי לקבר בזוי ולא מבזוי למכובד ואין צריך לומר ממכובד לבזוי. ובתוך שלו אפילו ממכובד לבזוי מותר שערב לאדם שיהא נח אצל אבותיו. וכן כדי לקברו בארץ ישראל מותר. ואם נתנוהו שם על מנת לפנותו מותר בכל ענין. ואם אינו משתמר בזה הקבר שיש לחוש שמא יוציאווהו גויים או שיכנסו בו מים או שהוא קבר הנמצא מצוה לפנותו. (יש נוהגין לתת מעפר ארץ ישראל בקבר) (אור זרוע) (יש למנהג זה על מה שיסמכו) (מדרש תנחומא פרשת ויחי)

(ב) אין מוליכין מת מעיר שיש בה קברות לעיר (אחרת) אלא אם כן מחוצה לארץ לארץ, הגה או שמוליכין אותו למקום קברות אבותיו (כן משמע באור זרוע) ואם צוה להוליכו ממקום למקום או שצוה לקברו בביתו ולא בבית

אותו שם ופודהו ואם הפרישן שם בזמן הזה ירקב במה דברים אמורים במעשר שני שלא נטמא אבל אם נטמא פודין אותו בירושלים (ויש להכשירו כדי שיקבל טומאה ויהא לו היתר בפדיון) (טו):

(קלו) הפודה מעשר שני אומר "הפירות האלו מחוללות על מעות אלו" ואם לא פירש אלא הפריש מעות בלבד כנגד הפירות דיו ואינו צריך לפרש ויצאו הפירות לחולין:

(קלז) הפודה מעשר שני מברך "אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון מעשר שני" ואם חיללן על פירות אחרות מברך "על חילול מעשר שני" והפודה או מחלל מעשר שני של דמאי אינו צריך ברכה:

(קלח) אין פודין מעשר שני אלא בכסף וכן אם פדה מעשר שני שלו שהוא מוסף חומש לא יהיה החומש אלא כסף כקדש ואינו פודה בכסף שאינו מטבע אלא בכסף מפותח שיש עליו צורה או כתב ואם פדה בלשון של כסף וכיוצא בו והוא הנקרא אסימון לא עשה כלום ואין פודין בפחות מפרוטה מפני שהוא כפודה באסימון ואין פודין במטבע שאינו יוצא באותו זמן ובאותו מקום ואינו פודה במעות שאינם ברשותו ואפשר שאין דברים אלו אמורים אלא בזמן שבית המקדש קיים קיים אבל עכשיו שאין מעשר שני נאכל אין להקפיד בכך ומכל מקום יש לחוש בדבר ואף בזמן הזה לא יפדה מעשר שני אלא על כסף שיש בו מטבע היוצא והוא ברשותו או יחלל על פירות אחרים:

(קלט) הפודה מעשר שני קודם שיפרישנו כגון שאמר "מעשר שני של פירות פדוי במעות אלו" לא אמר כלום ולא קבע מעשר אבל אם קבע ואמר "מעשר שהוא בצפון או בדרום מחולל על מעות אלו" הרי זה פדוי:

(קמ) מצות עשה להתודות לפני ה' אחר שמוציאין כל המתנות שבורע הארץ וזהו הנקרא וידוי מעשר ואין מתודין וידוי זה אלא אחר השנה שמפרישין בה מעשר עני:

(קמא) אימתי מתודין במנחה ביום טוב האחרון של פסח של רביעית ושביעית:

(קמב) אין מתודין אלא ביום וכל היום כשר לוידידי המעשר ובין בפני הבית בין שלא בפני הבית חייב לבער ולהתודות:

(קמג) וידוי זה נאמר בכל לשון ואם רצו רבים להתודות כאחד מתודים:

מוציא מעשר וכל מי שאם תרם תרומתו תרומה כך אם עישר הרי הוא מעשר וכל מי שאין תרומתו תרומה כך אם הוציא מעשר אינו מעשר:

(קל) פירות שהוציא מהם מעשר ראשון קודם שיקבעו למעשר הרי זה אוכל מהם עראי קודם שיוציא מעשר שני שאין הראשון קובע לשני אבל משנקבעו למעשר אף על פי שהוציא את הראשון אסור לאכול מהם עראי עד שיוציא את השני או את מעשר עני:

(קלא) לא חייבו להפריש מעשר שני בסוריא:

(קלב) מעשר שני נאכל לבעליו לפנים מחומת ירושלים שנאמר "ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר" וגו' ונוהג בפני הבית ושלא בפני הבית אבל אינו נאכל בירושלים אלא בפני הבית שנאמר "מעשר דגנך תירושך ויצהרדך ובכורות בקרך וצאנך" מפי השמועה למדו מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר שני לא יאכל אלא בפני הבית:

(קלג) בזמן הזה אם רצה לפדות מעשר שני שוה מנה בפרוטה לכתחלה פודה ומשליך הפרוטה לים הגדול אבל לשאר נהרות צריך לשחקה תחלה וכן אם חילל (פירוש אם עשאו חולין על ידי פדיון) מעשר שוה מנה על שוה פרוטה מפירות אחרות הרי זה מחולל ושורף את הפירות שחילל עליהם כדי שלא יהיו תקלה לאחרים:

(קלד) ושיעור פרוטה כחצי שעורה כסף מזוקק שהיא חלק משלשים ושנים במעה כסף שהוא אשפיר"ו עוטימאני שמשקלו רביע דרה"ם נמצא שהפרוטה חלק מארבעים ושמונה בקיטעא ויותר מעט וצריך לדקדק שהפירות שמחלל עליהם מעשר שני שישונו כך לפחות. (ועיין לעיל סימן רצ"ד סעיף ו):

(קלה) כשם שאין אוכלים מעשר שני בזמן הזה בירושלים כך אין פודין אותו שם ואין מחללים אותו ואין מוכרים אותו ואם נכנס בירושלים אף בזמן הזה אין מוציאין אותו משם ומניחים אותו שם עד שירקב [וכן אם עבר והוציאו משם מניחין אותו עד שירקב] לפיכך אין מפרישין מעשר שני בירושלים בזמן הזה אלא מוציאין את הפירות בטבלן חוץ לעיר ומפרישין

ולמעלה כופין לעלות דרך יבשה וגם דרך ים בימות החמה אם אין שם לפטים:

חושן משפט הלכות דיינים, סימן א – מינוי השופטים בארץ ובחוצה לארץ, וכו' סעיפים

(א) בזמן הזה דנים הדיינים דיני הודאות והלואות וכתובות אשה וירושות ומתנות ומזיק ממון חבירו שהם הדברים המצויים תמיד ויש בהם חסרון כיס אבל דברים שאינם מצויים אף על פי שיש בהם חסרון כיס כגון בהמה שחבלה בחברתה או דברים שאין בהם חסרון כיס אף על פי שהן מצויים כגון תשלומי כפל וכן כל הקנסות שקנסו חכמים כתוקע לחבירו (פירוש שתוקע בקול באזנו ומבעיתו) וכסוטר את חבירו (פירוש מכה בידו על הלחי) וכן כל המשלם יותר ממה שהזיק או שמשלם חצי נזק אין דנין אותו אלא מומחים הסמוכים בארץ ישראל חוץ מחצי נזק צרורות מפני שהוא ממון ואינו קנס:

(ב) אדם שחבל בחבירו אין מגבים דיינים שאינם סמוכים בארץ ישראל נזק צער ופגם ובושת וכופר אבל שבת וריפוי מגבים. הגה ויש אומרים שאף ריפוי ושבת אין דנין (טור בשם ראש) ולא ראייתו נוהגין לדקדק בזה רק כופין החובל לפיכך הנחבל ולקנסו כפי הנראה להם (דרכי משה לדעת מהר"ם בפסקיו סימן רח) וכמו שיתבאר בסמוך סעיף ה

(ג) בהמה שהזיקה את האדם אין גובין נזקו דיינין שאינם סמוכים בארץ ישראל מפני שהוא דבר שאינו מצוי אבל אדם שהזיק בהמת חבירו משלם נזק שלם בכל מקום וכן בהמה שהזיקה בשן ורגל הואיל והיא מועדת [להין] מתחילתה הרי זה דבר מצוי ומגבין אותו דיינים שאינם סמוכים בארץ ישראל וכן מי שגנב או גזל מגבין ממנו הקרן בלבד. הגה ויש אומרים דוקא גזילות דשכיחי כגון כפר בפקדון וכדומה אבל גזילה ממש לא שכיחא ואין דנין אלא אם כן הגזילה קיימת מחייבין להחזירה (נימוקי יוסף פרק החובל)

(ד) דיני דגרמי וכן דין המוסר דנין אותן דיינים שאינם סמוכים בארץ ישראל. הגה עדים שהעידו עדות שקר והוזמו והוציאו ממון על פיהם ואי אפשר למהדר דנין אותם ומחייבין אותם לשלם (מרדכי ריש פרק החובל) ועיין לקמן סימן כ ט סעיף ב

במדינה אחרת צריכה לילך עמו לעירו דודאי נשאה לשוב לביתו (בית יוסף בשם הרשב"ץ) ועיין לקמן סימן קנ ד סעיף ט עוד מדינים אלו

(ב) כשמוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ אינו יכול להוציאה מנוה יפה לנוה הרע ולא מרע ליפה וכן לא יוציאנה ממקום שרובן ישראל למקום שרובו גויים ובכל מקום מוציאין ממקום שרובו גויים למקום שרובו ישראל. הגה ואינו יכול להוציאה ממקום שהמושל טוב למקום שהמושל רע (הגהות מיימוני פרק יג דאישות) כל מקום שיכול להוציאה ממקומה היינו לאחר שכנסה ונשאה אבל קודם נישואין לא יכול להוציאה וצריך לכנסה במקומה אם לא התנה בפירוש עם האשה אבל אם התנה עם אמה לאו כלום הוא (ריב"ש סימן קעז) מיהו אם יש אמתלאות וטעמים לדבריו האשה צריכה לילך אחריו (תשובת מיימוני לנשים סימן כ ח)

(ג) במה דברים אמורים מחוצה לארץ לחוצה לארץ או מארץ ישראל לארץ ישראל אבל מחוצה לארץ לארץ ישראל כופין אותה לעלות אפילו מנוה יפה לנוה הרע ואפילו ממקום שרובו ישראל למקום שרובו גויים. ואין מוציאין מארץ ישראל לחוצה לארץ ואפילו מנוה הרע לנוה הטוב ואפילו ממקום שרובו גויים למקום שרובו ישראל:

(ד) אמר האיש לעלות לארץ ישראל והיא אינה רוצה תצא בלא כתובה. הגה אבל נכסי מלוג שלה ונכסי צאן ברזל הקיימים נוטלת ואם אינם קיימים אם הוא הפסידן נכסי צאן ברזל אין צריך לשלם ונכסי מלוג צריך לשלם ואם נגנבו או נאבדו נכסי מלוג לית לה ונכסי צאן ברזל צריך לשלם (במרדכי סוף כתובות בשם מוה"ר) והא דכתובה אין לה דוקא שנשאר בארץ ישראל אבל אם הוא חוזר לסוף כמה שנים להתיישב בחוצה לארץ צריך לשלם לה או ליורשיה אף הכתובה (גם זה שם) אמרה היא לעלות והוא אינו רוצה יוציא ויתן כתובה. והוא הדין לכל מקום מארץ ישראל ליורשלים. שחבל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין משם, הכל מעלין ליורשלים ואין הכל מוציאין משם:

(ה) יש מי שאומר דהא דכופין לעלות לארץ ישראל היינו בדאפשר בלא סבנה. הילכך מסוף המערב עד נוא אמון אין כופין לעלות ומנוא אמון

הקברות שומעין לו (גם זה שם) ומותר ליתן סיד עליו כדי לעכל הבשר מהר ולהוליכו למקום אשר צוה (רשב"א סימן שס ט)

אבן העזר הלכות קידושין, סימן סה – מצוה לשימח החתן וכלה, ודין מת וכלה, סעיף ג

(ג) צריך לתת אפר בראש החתן במקום הנחת תפילין וזכר לאבילות ירושלים דכתיב "לשום לאבילי ציון [וגו'] פאר תחת אפר". הגה ויש מקומות שנהגו לשבר כוס אחר שבע ברכות וזהו מנהג נוהג במדינות אלו שהחתן שובר הכלי שמברכין עליו ברכת אירוסין (כל בו) וכל מקום לפי מנהגו עוד נוהגים להתענות ועיין לעיל סימן ס א ודין זריקת אוכלין לפני חתן וכלה עיין באורח חיים סימן קע א

אבן העזר הלכות כתובות, סימן עה – חילוק הארצות לענין נישואין, ודינו ארץ ישראל, וכו' ה' סעיפים

(א) שלש ארצות בארץ ישראל חלוקות זו מזו לענין נישואין יהודה ועבר הירדן והגליל. וכל הישוב הוא ארצות כגון ארץ כנען וארץ מצרים וארץ תימן (שחלוקים בלשונם) (מוה"ר סי' קיז) שמי שהוא מארץ מהארצות ונשא אשה בארץ אחרת כופין אותה ויוצאה עמו לארצו או תצא בלא כתובה ובלא תוספת שעל מנת כן נשאה אף על פי שלא פירש. (אבל אינו יכול להוציאה מעיר לדרך או להיפך בגליל אחד אף על פי שהתנה עמה להוציאה מגליל ליהודה) (הר"ן פרק שני דייני גזירות) וכן כל כיוצא בזה. אבל הנושא אשה באחת מהארצות והוא מאנשי אותה הארץ אינו יכול להוציאה לארץ אחרת אבל מוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותם הארצות ואינו יכול להוציאה ממדינה לכפר ומכפר למדינה. הגה ויש אומרים דאם היו שניהם מארץ אחת ונשאה בארץ אחרת היא יכולה לכופף אותו לילך עמה לארצה אפילו מכפר למדינה או להיפך (טור בשם רבינו תם) אבל אם שניהם מארץ אחת ונשאה באותה הארץ אין אחד מהם כופה לשני להוציאו ממדינה לכפר או להיפך אבל ממדינה למדינה או מכפר לכפר האשה יכולה להכריחו שילך עמה למקומה הואיל והם שוים (גם זה שם) היה דר עמו בעירו ולא מתדר שם ונסע עמה לעירה דרך מקרה ולא איתדר ליה יכול לחזור ולהוציאה (ריב"ש סימן מח) יש אומרים אם לא יוכל להחיות ולפרנס עצמו כופין אשתו שתלך עמו למקום שירצה (תורת הדשן סימן תי ו) ויש חולקין (בית יוסף וכן משמע בריב"ש סימן פ א) מי שהוא ממדינה אחת ויש לו שם אשה ונשא אחרת

שיהא בו זריעת ט' קבין לכל אחד, ולא הגינה עד שיהא בה חצי קב לכל אחד ואחד, ונולא את הפרדס עד שיהא בו בית ג' קבין לכל אחד ואחד. **במה דברים אמורים בארץ ישראל וכיוצא בה**, אבל בכבל וכיוצא בה אין חולקין את השדה עד שיהא בה כדי חרישת יום לזה וכדי חרישת יום לזה, ולא את הפרדס עד שיהא בה ל"ו אילנות לזה ול"ו אילנות לזה כדי עבודת אדם אחד ביום אחד, ושדה שמשקים אותה בכלי עד שיהא בה כדי שימלא הפועל יום אחד לזה ויום אחד לזה. הגה היה בו דין חלוקה, ומכר אחד מהן לשנים או הורישו לבניו ואין לאחד מהן כדי חלוקה, אינן יכולין לעכב מלחלוק דלא עדיפי מגברא דאתו מחמתיה (מרדכי סוף פרק השואל וסוף כתובות וטור סימן קע ד) היו ארבעה שותפין ביחד, לשנים יש להן שיעור חלוקה ולשנים אין להן שיעור חלוקה, השנים שיש להן חלוקה נוטלין חלקן והשנים האחרים נשארו שותפין ואפילו אמר אחד מאותן שאין בו כדי חלוקה תנו לי גם כן חלקי ואם כן ישר לרביעי פחות מכדי חלוקה וכדי לבטל החלוקה אמר כן אין שומעין לו (תשובת מיי דקנין סימן יד) שלשה שהיו שותפין בבית, לשנים היה להן כדי חלוקה ולאחר אין בו כדי חלוקה, וקנה אחד מן השנים חלקו של האחד שאין לו כדי חלוקה, אין יכול לבטל החלוקה אף על פי שהמוכר היה יכול לבטל (מרדכי סוף כתובות)

הושי' משפט הלכות אונאה ומקח טעות, סימן רלא – שלא לרמות במדה ובמשקל, וכיצד יעשה אותם וכיצד ישקול, והגיבין להעמיד ממננים על המדות ועל השערים, סעיפים כג, כד, כה, כו

(כג) **אסור לעשות סהורה בארץ ישראל בדברים שיש בהם חיי נפש, אלא זה מביא מגרנו ומוכר וזה מביא מגרנו ומוכר כדי שימכרו בזול, ובמקום שהשמן מרובה מותר להשתכר בשמן:**

(כד) **אין אוצרין פירות שיש בהן חיי נפש בארץ ישראל.** וכן בכל מקום שרובו ישראל. במה דברים אמורים בלוקח מהשוק, אבל לאצור הגדל בשלו מותר. ובשנת בצורת לא יאצור יותר מכדי פרנסת ביתו לשנה:

(כה) **כל המפקיע שערים או שאצור פירות בארץ ישראל או במקום שרובו ישראל הרי זה כמלוה ברבית:**

(כו) **אין מוציאין פירות שיש בהן חיי נפש מארץ ישראל לחוצה לארץ או**

גפנים לשאר אילנות (או שדה לבן) ארבע אמות. הגה ויש אומרים דבין גפנים לאילנות בעינן להרחיק כפי אומד הדעת שלא יפריחו העופות מן האילנות אל הגפנים בשיטה אחרת (טור) ויש אומרים דוקא בנוטע אילנות, אבל נוטע גרעין והאילן ממילא גדל אין צריך להרחיק (הגהות אשרי ומרדכי פרק לא יחפור ובית יוסף בשם התוספות) ראובן שמכר ביתו לאחד וגינתו לאחר אין בעל הגינה צריך להרחיק אילנותיו אף על פי שמכר הבית תחילה, ואין אומרים בזה מוכר בעין יפה הוא מוכר (ריב"ש סימן קל) ועיין לעיל סימן קנד סעיף כ ח ובכל מקום אם היה גדר בינתיים זה סומך לגדר וזה סומך לגדר

הושי' משפט הלכות שותפים בקרקע, סימן קסה – שטף נהר את זיתו, והמוכר זיתו לעצום, סעיף א

(א) **שטף נהר זיתו ושתלן בתוך שדה חבירו, ואמר הלה זיתי אני נוטל, אין שומעין לו בארץ ישראל משום ישוב הארץ, אלא יעמדו במקומם, ואם עקרן הנהר בגושיהם (בענין שראויים להתקיים על ידן) (טור), יחלקו הפירות בעל השדה עם בעל הזיתים) כל שלשה שנים, ולאחר שלשה שנים הכל לבעל השדה, אלא שצריך ליתן לבעל הזיתים דמי הזיתים כמו שהיו שוים מתחילה כששטפן הנהר. ואם לא נעקרו בגושיהן הכל לבעל הקרקע מיד. ואם בא בעל הזיתים ליטול זיתו בין תוך שלשה בין לאחר שלשה הרשות בידו בחוצה לארץ, אבל בארץ ישראל אין שומעין לו, וזה נותן לו דמי זיתו כמו שעומדים למכור לנטיעות, ואם זה אומר לו טול אילנותיך שומעין לו:**

הושי' משפט הלכות הלוקח שותפות, סימן קעא – איזה דבר שהשותפין כופין זה את זה לחלוק וכל דינו, סעיף ג

(ג) **איזהו דין חלוקה, כל שאלו יחלק לפי השותפים יגיע לפחות שבהם חלק ששם הכל קרוי עליו. אבל אם אין שם הכל קרוי על החלק אין בו דין חלוקה, כיצד, כל חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות מרובעות חוץ מארבע אמות של הפתחים אינה קרויה חצר. וכל שדה שאין בה כדי זריעת ט' קבין אינה קרויה שדה. וכל גינה שאין בה כדי זריעת חצי קב אינה קרויה גינה. וכל פרדס שאין בה כדי זריעת ג' קבין אינה קרויה פרדס. לפיכך אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לכל אחד ואחד מהשותפין, ולא את השדה עד**

(ה) **אף על פי שדיינים שאינם סמוכים בארץ ישראל אינן מגבין קנסות מנדין אותו עד שיפיים לבעל דינו וכיון שיתן לו שיעור הראוי לו מתירין לו (בין נתפיים בעל דינו בין לא נתפיים). וכן אם תפס הניזק שיעור מה שראוי לו ליטול אין מוציאין מידו. הגה ואם יאמר הניזק שומו לי נזקי שאדע עד כמה אתפוס אין שומעין לו אלא אם כבר תפס שמין לו ואומרים לו כך וכך תחזיק וכך וכך תחזיר (טור בשם הראשון ש פרק החובל וסוף פרק קמא דבבא קמא) וכל זה דווקא בקנסות הכתובים אבל קנסות שבאים חכמים לקנוס מעצמן על תקנתן גובין בכל מקום וכמו שיתבאר בסימן ב (מרדכי סוף פרק השולח)**

(ו) **המבייש בדברים מנדין אותו עד שיפייסנו כראוי לפי כבודו. הגה ועיין לקמן סימן ת כ סעיף ל ח ועיין לקמן סימן ב אם נתחייב לו מלקות אם יכול לפדות עצמו בממון**

הושי' משפט הלכות נזקי שכנים, סימן קנה – דין הרחקת נזיקין, סעיפים: ב, כה

(ב) **מי שהיתה לו חנות תחת אוצר חבירו, לא יעשה בה לא נחתום ולא צבע ולא רפת בקר ולא יכניס שם אספסתא, (פירוש תבואה שלא הביאה שלישי והוא מאכל בהמה תרגום על בלילו על אספסתיה), וכיוצא בהם מדברים שעולה מהם הבל חם הרבה, מפני שהחום מפסיד פירות האוצר. (והוא הדין שלא יפתח חלון מבית שיש בו דברים אלו לחדר שיש לו תחת האוצר) (טור בשם הרשב"א) לפיכך אם היה אוצר יין בארץ ישראל שאין החום מפסידו, הרי זה עושה בחנותו כל מלאכת אש שירצה, אבל לא יעשה רפת בקר מפני שמפסיד ריח היין. (וכן במקום שקול ונדנד קשים לייך שצריך להרחיק) (ריב"ש סימן קצ"ו). ואם הוחזקה החנות בתחילה לרפת או לנחתום וכיוצא בו, ואחר כך רצה בעל העלייה לעשות עלייתו אוצר, אינו יכול למחות בידו:**

(כה) **מי שהיתה שדה חבירו נטועה גפנים או שאר אילנות, ובא הוא לנטוע בתוך שדהו גפנים בצד גפנים או אילנות בצד אילנות, צריך להרחיק ד' אמות. הגה (כן פירש רבינו חננאל) כי כן דרך צורך המחרישה בין האילנות ואם אין דרך לתרוש בין האילנות אין צריך להרחיק כלל (בית יוסף) ובמקום שצריכים להרחיק ובאין שניהם ליטע בבת אחת, כל אחד מרחיק חצי השיעור (המגיד פרק עשירי דשכנים) **במה דברים אמורים בארץ ישראל, אבל בחוצה לארץ מרחיק בין גפנים לגפנים ובין אילנות לאילנות שתי אמות, ובין****

(יט) אין הפועל רשאי לעשות מלאכה בלילה ולהשכיר עצמו ביום. ולא ירעב ויסגף עצמו ויאכיל מזונותיו לבניו, מפני ביטול מלאכתו של בעל הבית, שהרי מחליש כוחו שלא יוכל לעשות מלאכת בעל הבית בכח:

(כ) מזהר הפועל שלא יבטל מעט כאן ומעט כאן, אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן, שהרי הקפידו על ברכה רביעית של ברכת המזון שלא יברך אותה. וכן חייב לעבוד בכל כוחו, שהרי יעקב הצדיק אמר "כי בכל כחי עבדתי את אביכן", לפיכך נטל שכרו בעולם הזה, שנאמר "ויפרוץ האיש מאד מאד":

הושן משפט הלכות גזילה, סימן שעו – דין המסוג גבול רעהו, סעיף א

(א) המסוג גבול רעהו והכניס מתחום חבירו בתוך תחומו אפילו מלא אצבע, אם בחזקה עשה הרי זה גולץ. ואם הסיג בסתר הרי זה גנב. ואם בארץ ישראל הסיג הגבול, הרי זה עובר בשני לאוין, בלאו גניבה או בלאו גזילה, ובלאו דלא תסיג. (אם מותר לאדם ליקח מערופיא של חבירו, עיין לעיל סימן קנ ו')

הושן משפט הלכות נזקי ממון, סימן תט – אין מגדלים בהמה דקה בישוב, וחזיר וכלב רע בכל מקום, סעיף א

(א) אין מגדלים בהמה דקה בארץ ישראל מפני שדרכם לרעות בשדות של אחרים והיוקם מצוי, אבל מגדלים בסוריא ובמדברות שבארץ ישראל. והאידינא שאין מצוי שיהיו לישראל בארץ ישראל שדות, נראה דשרי:

בבצלים ושומים כגון שעוקר את הקטנים מן הגדולים, לא יאכל מהם, ואף על פי שהוא גמר מלאכת הקטנים, שעיקר המלאכה לצורך הגדולים להרחיב להם ועדיין לא נגמרה מלאכתן:

(ג) העושה בתלוש לאחר שנגמרה מלאכתו למעשר כגון בודל (פירוש שנדבקן זו בזו ומבדילן) בתמרים ובגרוגרות, אינו אוכל. שכל דבר שאין אחר היוב מעשר היוב אחר כגון תאנים וענבים לאחר שנתחייבו במעשר אינו אוכל ממנו, ובדבר שיש בו היוב אחר כגון חטים העומדים לעשות פת שחייבת בחלה, אוכל עד שיגמור מלאכתו להתחייב בחלה ולאחר מכאן אינו אוכל:

(ד) הבודל בתמרים רעים שלא נתבשלו כל צרכן ונותנים אותם בסל ומתחממים ומתרככים שם, עדיין לא נגמרה מלאכתן ויכול לאכול מהם:

(ה) נפתחו חביותיו ונתפרסו עיגוליו ושכרו לעשות בהם, לא יאכל מהם שכבר נתחייבו במעשר. במה דברים אמורים בשיודע הפועל שנפתחו, אבל אם לא ידע וסבור שעדיין לא נתחייבו במעשר, חייב לעשר ולהאכילו:

(ו) השומר במחוכר אפילו בשעת גמר מלאכה אינו אוכל. אבל השומר בתלוש עד שלא נגמרה מלאכתו, אף על פי שאינו אוכל מן התורה אוכל מהלכות מדינה שנחגו כן:

משום גרוא הבאנו גם כן שני סעיפים הבאים בשביל הנחיצות שבהם

לסוריא, ולא מרשות מלך זה לרשות מלך אחר בארץ ישראל:

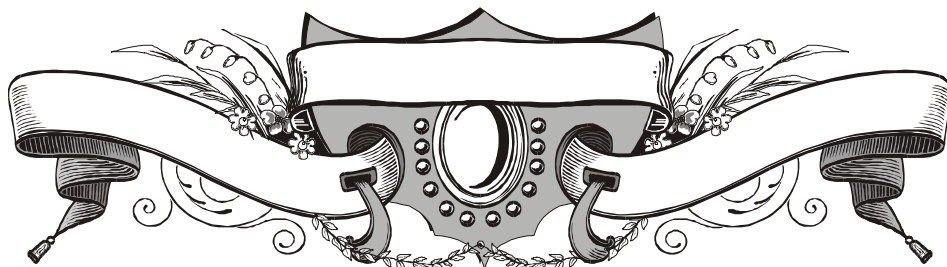
הושן משפט הלכות אפטרופוס, סימן רצ – דין אפטרופוס, מי ימנו, וכיצד יתנהג, וכל משפטיה, סעיף יד

(יד) האפטרופסין תורמין ומעשרין נכסי יתומים כדי להאכילם שאין מאכילים את היתומים דבר האסור. אבל לא יעשרו ולא יתרומו כדי להניח פירות מתוקנים, אלא ימכרו אותם טבל:

הושן משפט הלכות שכירות פועלים, סימן שלז – דין אכילת פועל בשעת מלאכה, ממה אוכל או מתי אוכל, סעיפים: א, ב, ג, ד, ה, ו, ז, יט, כ

(א) פועל העושה מלאכה לבעל הבית בדבר מאכל, הרי זה אוכל ממה שהוא עושה, אפילו אינו עושה לא בידיו ולא ברגליו רק שנושא על כתפו, ואסור לחסמו שלא יאכל, (ואם חסמו שלומי משלם ליה מלקי לא לקי) (טור בשם הרמ ה)

(ב) במה דברים אמורים שאוכל כשהוא עושה בגידולי קרקע במחוכר בשעת גמר מלאכה, כגון בוצר ענבים ומוסק בזיתים ואורה בתאנים וגודר בתמרים, ובתלוש מהקרקע קודם שיגמר סוף מלאכה המחייבת אותו בחיוב האחרון שבו. אבל העושה בדבר שאין גידולי קרקע, כגון החולב והמחביץ (פירוש המוציא חמאה מן החלב, ערוך ויש אומרים המקפה את החלב בקיבה להיות נקרש, רש"י בפרק י' דשבת) והמגבן אינו אוכל. וכן העושה במחוכר שלא בשעת גמר מלאכה, כגון העודר בגפנים או מכסה שרשי האילנות. ואפילו המנכש

מדברי רשכבה"ג, גדול מרבן שמו, רבינו משה סופר זיעוועכי"א – ולאורו נסע ונלך עד ביאת גואל צדק בב"א –

...רק בקדושה עליונה, שירושלים הוא שער השמים מימות עולם, אפילו כשהיה היבוס יושב בירושלים והכנעני והפריזי אז בארץ, ולא זזה ולא תזוז שכינה מכותל מערבי אפילו בחורבנה. וביבמות ו' ע"ב דמורא מקדש בזמן הזה מדאתקש לשבת, מה שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם...

היוצא מדברינו, דעל כל פנים לכולי עלמא קדושת שניהם קדושת עולמים, מימות עולם עד סוף כל ימות עולם, לא נשתנה ולא ישתנה. אלא שקדושת ירושלים חמורה מקדושת שאר ארץ ישראל.

וגם הרמב"ם דלא מנה למצות עשה ישיבת ארץ ישראל כמו שחשב הרמב"ן במנין המצות, מכל מקום מודה ביתר שאת בקדושה בזמן הזה...

(שו"ת חתם סופר, חלק יורה דעה, תשובה רל"ד (עיין שם באריכות נפלא))

קהל האלמין + רחוב נחל לכיש 24/3 + רמת בית שמש 99093 + ארץ ישראל
 Cong. Of Holmin + Nachal Lachish 24/3 + Ramat Beth Shemesh 99093, Israel + Tel: 011-972-548-436784

**כל השונה הלכות בכל יום
 מובטח לו שהוא בן עולם הבא**

ב"ה, ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק - עיה"ק בית שמש יצ"ו

"מפעל העולמי ללימוד שולחן ערוך אורח חיים מחבר עם רמ"א" קורא לכלל ישראל מגדול ועד קטן לעשות שיעור בכל יום בספר שולחן ערוך מחבר עם רמ"א לכל הפחות שני פעמים ליום. ובזכות זה יבוא משיח בב"א.

✓ לימוד בספר שולחן ערוך מחבר עם רמ"א מסוגל לבנים תלמידי חכמים עוסקים בתורה ובמצוות לשמה.

✓ לימוד בספר שולחן ערוך מחבר עם רמ"א מסוגל לבנים בעלי הוראה.

✓ כוחם של הבית יוסף גדולים מאוד מאוד וכמו שאנו פוסקים כמוהם בזה העולם, ככה פוסקים כמוהם בשמים על כל אשר יאמרו כי הוא זה.

✓ כל מי שלומד בספר שולחן ערוך מחבר עם רמ"א מבטל מעליו כל הדינים וניצול משונאיו ומכל הצרות.

✓ כל מי שלומד בספר שולחן ערוך מחבר עם רמ"א הם ממליצים עליו בשמים כל טוב ויש לו כח להפוך כל הגזירות קשות לרחמים.

✓ כדאי וכדאי לסמוך על כוחם הגדול והנורא של מרן הבית יוסף ומרן הרמ"א.

✓ וכדאי לעשות שיעור בכל יום בספר הקדוש שולחן ערוך מחבר עם רמ"א.

✓ מי שלומד בכל יום בספר שולחן ערוך מחבר עם רמ"א ינצל ממלחמת נוג ומגוג.

✓ לימוד בספר שולחן ערוך מחבר עם רמ"א מקרב ביאת המשיח.

✓ כדאי הם הבית יוסף והרמ"א לסמוך עליהם בשעת הדחק.

✓ לימוד בספר שולחן ערוך מחבר עם רמ"א מסוגל לכל הישועות ולכל הרפואות.

✓ ומעשים בכל יום שאנשים נושעים על ידי לימוד שולחן ערוך מחבר עם רמ"א, זה בכה וזה בכה.

✓ לימוד בספר שולחן ערוך מחבר עם רמ"א מסוגל לפרנסה בריוח.

✓ לימוד בספר שולחן ערוך מחבר עם רמ"א מסוגל לשידוכים.

✓ לימוד בספר שולחן ערוך מחבר עם רמ"א מסוגל לבנים.

✓ לימוד בספר שולחן ערוך מחבר עם רמ"א מסוגל לרפואה.

✓ כמה אנשים שהיו להם מחלת הסרטן רח"ל והיה להם רפואה בזכות הלימוד שולחן ערוך מחבר עם רמ"א.

✓ כמה אנשים שניצולו ברגע האחרון מתאונת דרכים בזכות שהיה להם שיעור בכל יום בספר שולחן ערוך מחבר עם רמ"א.

קהל האלמין + רחוב נחל לכיש 24/3 + רמת בית שמש 99093 + ארץ ישראל
Cong. Of Holmin + Nachal Lachish 24/3 + Ramat Beth Shemesh 99093, Israel + Tel: 011-972-548-436784

"קריאת קודש"

המפעל העולמי קורא לכל אחינו בני ישראל בכל מקום שהם

ב"ה, ל"ד בעומר תשס"ז לפ"ק - עיה"ק בית שמש יצ"ו

בהקדשת מספר דקות בכל יום ללימוד הלכה היומית, אתה זוכה להיות בן עולם הבא !!!

המפעל העולמי ללימוד שו"ע אורח חיים מחבר עם רמ"א, קורא לכל אחינו בני ישראל בכל מקום שהם, בין בים, ובין ביבשה, בכל מקומות מושבותיהם ובכל קצוות פזוריהם! לכל השכבות ולכל הגילאים, זקנים עם נערים, רבנים ודיינים, בני ישיבות ואברכי הכולל, מלמדים וסופרים, שוחטים ומוהלים, בעלי בתים ועובדי עבודה, תינוקות של בית רבן ובחורי ישיבה, וסתם פשוטי עמך ויושבי קרנות – ראשי ישיבות ומלמדים ילמדו בהם עם התלמידים בכל יום ויום – ועי"ז תמלא הארץ דעה את ה' על ידי לימוד "הלכה" בכל יום שהוא תורה לשמה ועל ידי לימוד "הלכה" שהוא "תורה לשמה" נזכה לעלות לציון ברנה בביאת בן דוד גואלינו בב"א.

דבר השווה לכל נפש, בני תורה-בעלי בתים-בחורים, אשר צמאה נפשם לדבר ה' זו הלכה!

במשך חמש עד עשר דקות בכל יום מסיימים משך השנה כל הלכות אורח חיים הנוגעים בכל יום.

וחובה על כל אחד לידע הלכות אלו על בורים!

ממלא כל שעות הפנאי כמאמר הכתוב: "והגית בו יומם וליילה!"

ההלכות מחולקים לכל יום, ויכולים לחלקם למשך היום, באופן שאינו מפריע שיעורים אחרים!

במשך הזמן מרגישים נועם מתיקות התורה ויערב מנופת צוף וכל טעם! ואם לא עכשיו אימתי?

טעמו וראו כי טוב ה'!

חברך חברא אית לי !!!

מצוה על כל אחד!!! ויחזק ג"כ את חבריו וקרוביו!!!

מצוה על כל אחד להתחזק ללימוד שולחן ערוך אורח חיים – מחבר עם רמ"א – ויחזק את חבריו וקרוביו שגם הם יצטרפו ללימוד שולחן ערוך מדי יום ביומו, ויהיה נמנה בין מזכי הרבים שצדקתם עומדת לעד, ועי"ז יהיה נכון לבו בטוח בה' שיזכה לבנים צדיקים!!!

דפי השולחן ערוך האלו להשיג בכל רחבי העולם ומביא בס"ד תועלת גדולה לרבים !!!

יש לכם עכשיו הזדמנות מצוינת! ! !

הננו בזה בדבר המפעל הנרול שולחן ערוך אורח חיים היומי, אשר המזוני הלומדים מכל העולם כולו, מהם רבנים ידועים, מהם לומדים מופלגים, וכן פשוטי עמך אשר צמאה נפשם לדעת דבר ה' זו הלכה, יש לכם עכשיו הזדמנות מצוינת להצטרף ולרכוש ידיעה נרחבת בשולחן ערוך אורח חיים!

אנו קוראים לכל אחד ואחד ! ! !

אנו קוראים לכל אחד ואחד לקבוע בכל יום שיעור ללימוד הלכות אלו, לגמור כל שו"ע או"ח היומי במשך שנה תמימה, שזה לוקח כחמש עד עשר דקות בלבד בכל יום!

כדאי לזכור ! ! !

וכדאי לזכור ש"כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא!"

למותר לציין ! ! !

למותר לציין גודל חשיבות במה שהוגים בתורת השולחן ערוך, שהרי אמרו חז"ל: "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה".

ראה את אשר לפניך ! ! !

ראה את אשר לפניך לוח יומי מסודר וערוך על כל סדר השו"ע אורח חיים, בכדי שיוכלו ללימוד ולהשלים את כל השו"ע אורח חיים מחבר עם רמ"א במשך שנה תמימה, והוא

קובץ ספרי
שלחן
ערוך
מחבר
זרמ"א

כרך ו'

הלכות שבת
ומועדים

שבת החדש

*

שבת
לג' חדשים

*

שבת השנתי

*

ראש השנה
ל' יום

*

פורים ז' ימים

*

פורים ל' יום

*

פסח ל' יום

6

חברה מזכי
הרבים העולמי

קובץ ספרי
שלחן
ערוך
מחבר
זרמ"א

כרך ה'

מועדים
וזמנים

ראש השנה
ל' יום

*

יום כיפור
ל' יום

*

סוכה ולולב
ל' יום

*

תנוכה ל' יום

5

חברה מזכי
הרבים העולמי

קובץ ספרי
שלחן
ערוך
מחבר
זרמ"א

כרך ד'

אורח חיים
לג' חדשים

כל שו"ע
או"ח
מחולק
לשלושה
חדשים

4

חברה מזכי
הרבים העולמי

קובץ ספרי
שלחן
ערוך
מחבר
זרמ"א

כרך ג'

אורח חיים
לג' חדשים

כל שו"ע
או"ח
מחולק
לשלושה
חדשים
מנוקד

3

חברה מזכי
הרבים העולמי

קובץ ספרי
שלחן
ערוך
מחבר
זרמ"א

כרך ב'

אורח חיים
החדשי

כל שו"ע
או"ח
מחולק
לחודש
אחד
בלבד

2

חברה מזכי
הרבים העולמי

קובץ ספרי
שלחן
ערוך
מחבר
זרמ"א

כרך א'

אורח חיים
היומי

מחולק
לכל ימות
השנה

1

חברה מזכי
הרבים העולמי

קובץ ספרי
שלחן
ערוך
מחבר
זרמ"א

כרך י"ב

גודל מעלת
לימוד שו"ע

ספר א'
בן עולם הבא
ובו תשעה
ספרים

ספר ב'
ד' אמות של
הלכה

ספר ג'
כהררים
התלויים
בשערה

ספר ד'
שו"ע הל'
ארץ ישראל

12

חברה מזכי
הרבים העולמי

קובץ ספרי
שלחן
ערוך
מחבר
זרמ"א

כרך י"א

אורח חיים
חלק ד'

מסימן תק"ל
עד
סימן תרצ"ז

בתוספות
שני ספרים

ספר א'
הלכות נדה

ספר ב'
שו"ע הלכות
ארץ ישראל
מלוקט מד'
חלקי שו"ע

11

חברה מזכי
הרבים העולמי

קובץ ספרי
שלחן
ערוך
מחבר
זרמ"א

כרך י'

אורח חיים
חלק ג'

מסימן
שמ"ה
עד
סימן תקכ"ט

10

חברה מזכי
הרבים העולמי

קובץ ספרי
שלחן
ערוך
מחבר
זרמ"א

כרך ט'

אורח חיים
חלק ב'

מסימן
רט"ז
עד
סימן שמ"ה

9

חברה מזכי
הרבים העולמי

קובץ ספרי
שלחן
ערוך
מחבר
זרמ"א

כרך ח'

אורח חיים
חלק א'

מסימן א'
עד
סימן רט"ו

8

חברה מזכי
הרבים העולמי

קובץ ספרי
שלחן
ערוך
מחבר
זרמ"א

כרך ז'

הלכות
שבת היומי

מחולק לכל
ימות השנה

ובו ד' ספרים

השבת
בישראל
כהלכתה

העירוב
בישראל
כהלכתה

בן עולם הבא

שער ארץ
ישראל

7

חברה מזכי
הרבים העולמי